ספר

לקוטי יהודא

חלק ראשון

פירוש נחמד על שלש עשרה העקרים, יסוד האמונה, מלוקט ומקובץ מספרים חדשים גם ישנים, נכבדות מדובר בו, מענין אהבת ואחדות הבורא יתברך שמו, שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, ונביאת משה רבינו ע"ה, ושכל דברי נביאים אמת, ומענין שכר ועונש, גן עדן וגיהנם, ויסוד ועיקרי וענפי התשובה, תורה שבכתב ותורה שבע"פ הלכה למשה מסיני, שהכל מאתו יתב' וסדר הקבלה, ומביאת משיח צדקנו, שיבא ב"ב, וענין תחיית המתים, ועל כל עקר ועקר פירושים יקרים ונפלאים, משמחי לב מאירת עינים ומשיבי נפש, מגדולי ומבחירי הצדיקים והחסידים החוקרים האמיתים, וגם לרבות מה שחנני אלקים להוסיף מעט נופך משלי, בלשון קל ונקי, להבין כל קורא, הדברים מתוקים מדבש ונופת צופים.

חברתי בעזה"י הצעיר באלפי ישראל

הק' חיים יהודא שלעזינגער

חונה פק"ק פאדע יע"א

שנת לשלום ולברכה לפ"ק.

וייטצען

בדפוס של מערכת התל תלפיות

Buchdruckerei von Leopold Katzburg Vácz.

זאת לדעת

בכ"מ אשר נזכר בספר הזה שם עכו"ם, גוי וכדומה הכוונה על האומות הקדמונים, את ה' לא ידעו, ואת מצותיו לא שמרו, לא כן העמים אשר בצלם אנו חוסים מחויבים אנו להתפלל בעדם ובעד המלכות והשרים, ולדרוש שלומם דכתיב דרשו את שלום העיר (ירמי'כ"ט)

אזהרה

יכול אדם לאסור את שלו, ע"כ הנני אוסר לכל אדם להדפיס את חבורי הזה הן במדינה זו והן במדינה אחרת, בין בלשון הקודש או בכל לשון אחר, ואיסור השגת גבול ידוע ומפורש בתורה מלבד הרשות במלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע ולשומעים ינעם, ויבא עליהם ברכת טוב.

הרוצה להשיג ספרי לקוטי יהודא ח"א ישלח מחירו 1 קראָנע 20 העללער על כתובתי ואשלחו חפשי

SCHLESINGER LIPÓT rabbi PADE

Torontal m. Ungarn.

בעזה"י

ספר

לקוטי יהודה

דער יידישע גלויבע

ערלייטערנדע אונד בעלעהרענדע ערקלאָרונגען איבער אונזערע דרייצעהן גלויבענסארטיקעלן, דיא היילינגען אונד זיעסען וואָרטען, דער גראָססטען צדיקים וחסידים איעבער אונזער היילינגע אמונה, אויסגעזוכט אונד שאָהן געאָרדנעט, לויט לויפענדעם געשפרעך, ערקוויקענדע אונד ליעבררייכע וואָרטען, איעבער דיא ליעבע אונד איינציגקייט דעם אללמאָכטיגען גאָטטעס, דער שאָפפער הימעל אונד ערדע, איבער ויינער היילינגען תורה, גייסטרייכע ערקלאָרונגען איבער געבאָטע אונד פערבאָטע (מצות עשה ומצות ל"ת) איבער נביאת משה רבינו ע"ה, אונד דיא וואהרהייט זאָמטליכער נביאים, איעבער בעלאָהנונג אונד בעשטראפונג, פיר מצות אונד עבירות, גן עדן אונד גהינם, דיא בוססע (תשובה) אין איהרע ג ע ז א מ ט ה י י ט אונד איהרע איינצעלהייטען, איהרער גראססען ווירקונגסקראפט, איבער תורה שבכתב דיא איבערליפערונג תורה שבע"פ דער תלמוד, הלכה למשה מסיני, דער וואהרע פער־טרויען אן ליעבען גאטט, דיא פיעלע נסים ונפלאות וואונדערטהאטען דיא אונז דער אללמאָכטיגע איממער ערוויעזען האט, אונד נאך יעצט איינעם יעדען מענשען צוקאָממען לאָססט, וועלכע אייגענשאפטען דער וואהרע יודע זיך אנאייגנען זאָלל, וויא דיא ליידענשאפטען פאן זיך צו פערשטאָסען, זעהר בעלעהרענדעס ווירד בעשפראָכען איבער ביאת המשיח, דיא אנקונפט דעם ערלאָזערס, אונד תחית המתים דיא אויפער־שטעהונג דער טאָדטען, עולם הבא, דאס זעלענהייל, אונד נאך אנדערע, מיט גראססע מיהע אונד פיעלער ארבייט האבע איך דאס פאן פיעלע היילינגע ספרים צוזאממענגעשטעללט, אויך דאס ווענינגע וואס דער ליעבע גאטט מיך בעגנאָדיגט האט מיט איינינגע ערקלאָרונגען, געאָרדנעט אין דרייצעהן געשפראָכע דער דרייצעהן גלויבענסאַרטיקעלן, אין פ ר א ג ע אונד א נ ט ו ו אָ ר ט, וויא דער פאַטער ויינעם קינדע בעלעהרט, אונד האבע עס צוגלייך אויף יידיש דייטש איבערזעצט, דאמיט אויך דער אין לשון הקודש ניכט היימיש איזט אויך פערשטעהן זאלל, אונד האפפע דאסס איין יעדער פאָן דיעזעם ספר גראָסס נחת האבען ווירד, הקב"ה געבע אין אונזערעם הערצען דאסס וויר איהם דיענען זאָללען מצות אונד מעשים טובים טהון דאמיט וויר זיינע גיטע געניסען זאללען אויף דיעזער וועלט, אונד איינע פערגעלטונג האבען זאללען אויף דער קאמ־מענדען וועלט אין גן עדן אמן.

נאכדרוקק אויך טהיילווייזע אין וועלכער שפראכע אימממער איזט פערבאָטען.

כבוד אבותי היקרים

ה"ה אבי מורי עט"ר מוקיר רבנן ירא אלקים תם וישר

כה' **יצחק דוב** הי"ו

ואמי מורתי יקרת רוח באהל תברך צנועה ויראת ה'

מרת **שרה** תחי'

יהי' שמכם לברכה ולתהלה בארץ, ה' יאריך ימיכם ויוסיף לכם שנות חיים ושלום ויכלכל אתכם בימי שיבתכם, ותנובו בשיבה טובה ותזכו לראת גאולה קרובה, אמן.

ואני תפילה לנורא עלילה

בעד הבנים בני והבנות בנותי אשר ילדה לי זוג' הצנועה והחסודה מרת רבקה תחי' לאוי"ט בת הצדיק המנוח מהו' שמואל זצ"ל משאַרְאָשפאטאק, ה"ה בני הב' החשוב ומופלג בתורה כה' **שאול** נ"י ובני הב' המופלג בתורה וי"ש כה' **ישוע זאב** נ"י והב' החשוב המופלג כה' מרדכי נ"י ובני הב' החשוב צבי נ"י ובתי הילדה בריינדל, ובתי הילדה יוטא **שיחי'** לאוי"ט ה' יאו יך ימיהם ושנותיהם, שאזכה לגדלם לתורה ולחופה ולמע"ט אמן.

הסכמות

הרב הגאון הגדול מופת הדור פאר הזמן יחיד בדורו המפורסם בכל העולם כקש"ת מהו' שלום מרדכי הכהן נ"י אבדק"ק בערזאן יע"א במדינת גאליציען.

הן כבוד הרב הגדול החו"ב מהו' חיים יודא שלעזינגער נ"י אבדק"ק פאדע בארץ הגר שלח אלי חיבורו כתב יד ונקרא בשם לקוטי יהודה המיוסד לבאר ענין י"ג עיקרים אשר אסף וקיבץ מלא חפנים כעמיר גורנה מפי סופרים וספרי חוקרים הקדמונים היראים, והוסיף נופך משלו ואחרי רואי בכל מקום קלע אל מטרת דת האמת, ויראת ה' טהורה, גם ידי תכון עמו להסכים להוציאו לאור עולם לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל.

וע"ז באתי עה"ח יום ו' לסדר את הברכה ער"ח אול תרס"ז פה.בערזאן.

הק' **שלום מרדכי הכהן** אבדק"ק הנ"ל.

מהרב הגאון הגדול האמיתי נודע ביהודה שמו בשערים המצוינים בהלכה נר ישראל עה"י פאר הזמן צדיק נשגב כקש"ת מהו' **אברהם יצחק גליק** נ"י אבדק"ק טאלטשווא יע"א

למראה עיני היה חיבור הנקרא בשם לקוטי יהודה אשר שלח לידי הרב הגדול חכם השלם אוצר בלום חו"ב כק"ש מהו' חיים יודא שלעזינגער נ"י אבד"ק פאדע והגליל והוא עודנו בכ"י וביקש ממנו לעלות בהסכמה כי בדעתו להוציאו לאור אי"ה ועיינתי בו באיזה מקומות, וראיתי כי דבריו דברי חן ושכל טוב, ומלאים דעת יראת ה' נוסדים על פי החוקרים הקדמונים הישרים בלבותם וכבר הסכימו עמו גאונים מפורסמים וכו' ואבוא אחריהם

מהרב הגאון הגדול המפורסם לשבח ולתהלה נזר הזמן חריף עצום ונפלא עה"י פה"ח וכו' כקש"ת מהו' **שמעון פאללאק** נ"י אבדק"ק בעלעגיעש יע"א

חזיתי איש מהיר, במלאכת הביאור וההסבר, ה"ה מחותני היקר, הרב הגדול המפואר, צדיק כביר, חכם וסופר, כש"ת מהו' חיים יודא שלעזינגער נ"י כאור הבהיר, האבד"ק פאדע במדינת הגר, אשר תמך יתדותיו בשלש עשרה עקרים, לבאר אותם בדרך יפה אף נעים, ובשאלה ותשובה מאב לבנו החכם, זה א' וזה שואלים, וזה א' זה משיבים, בתשובה מאהבה ובדברים נכוחים, המיוסדים על אבני שיש טהורים, הנמצאים בספרי החוקרים היראים, ומאשר הוצק חן בשפתותיו ג"כ חידושים יקרים, את הכל עשה יפה וברה, וקבצם כעמיר

הסכמות

למלאות את דבריהם, ובכן יהי ה׳ עמו לבצע מעשיהו ופועל ידיו ירצה ויהי׳ נועם גורלו, ומובן מאליו שאסור לאחר להשיג גבולו, כי הוא חלקו הראוי רק לו.

הכ״ד פק״ק טאָטשווא יע״א א׳ דסליחות תרס״ז לפ״ק.

אברהם יצחק גליק חופק״ק הנ״ל

גורנה, וקראם בשם לקוטי יהודה, ואחרי שלבו רואה שליהודים תהי׳ מהם אורה, זו טובה גדולה ונמרצה, להכניסם תחת כנפי השכינה, ולהמשיך אותם לאמונ׳ הטהורה ולהלהיב לבותם ליראה אמרתי להסכים שיוציאם לאורה ולהפיצו החוצה, ומצוה רבה לתמוך מפעלו, ולסייע לו בסיוע שיש ממש בו, כדי שיוכל לבצע מעשיהו, ומכש״כ שאסור להשיג גבולו, ולהתעטף איש זר בטליתו, אשר לא עמל בו ולא גידלו, או לעשות כמתכונתו מבלי רשותו.

וע״ז בעה״ח פה בעלעניעש יום ד׳ לס׳ תבוא תרס״ז לפ״ק.

שמעון פאללאק אבדק״ק הנ״ל והגלילות

בעזהי"ת

הקדמה

וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה (דברים ל"ג)

יתברך היוצר וישתבח הבורא, אשר כל יציר נברא לכבודו ברא, וברא את האדם עפר מן האדמה, ויפה באפו מרוח קדשו הוא הנשמה, אשר בזה יתרונו מהחיה והבהמה, ואכן רוח הוא באנוש ונפש ממלל, את הבורא יתב' להודות ולהלל, להגיד לכל שכחו וגבורתו מלא עולם, ואין דבר מאתו יתב' נעלם, והבדילו בחכמה ובדעת מכל אשר על פני הארץ, ונר ה' נשמת אדם בו אף כי גופו מחומר קרוץ, וברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת מקור החכמה והמדעים, אשר כל יודעים ומיודעים בה נמצאים, ומי אשר יזכה לבוא בסודה הנעים, יתעלה במדריגה גדולה להיות מהלך בין העומדים, ואף כי אחרי מותו ולא יחיה הגבר, שפתותיו דובבים בקבר, ועלה ונתעלה בדיעו ושכלו, להכיר הבורא טובו וגודלו, ומהחובות אליו אשר עלינו שכם אחד לעבדו, אשר בעבור זה נברא העולם וכל יציר כפו, להודיע לכל גדלו וגבורתו, כנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי אותו, ואם ככה אנו עושין באמת ובתמים, אז אך טוב לנו כל הימים, ונהיה מנוחלי ב' עולמים, מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו, אם נעשה רצון אדונינו ואלקי אבותינו, ואף כי בצאת נשמותינו, באחרית ימינו יעלה ויבא ויגיע למקום מרומים, בין שרפים וחיות ואופנים, להינות מזיו השכינה, ועינינו בנועם ה' תחזנה,

אמנם אוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה, אם נמרה את דברו ולא נעשה ככה, כמה עונשין ואזהרות ויגון ואנחה, בוח ובבא לא ישא ברכה, ואל שאול וצלמות ירד ולארץ נדחה, וקול אלה רודף אותם ארור אתה בבואך וארור אתה בצאתך, כזה וכזה ראיתי אנכי נבזה וחדל אישים תולעה ורמה, נבער מדעת ואפס מזימה, והנה שני דרכים לפני מוכנים, דרך החיים והמות לי מזומנים, ולא ידעתי באיזה אותי מוליכים, ואבן מקיר תזעק בדין ואותי מוכיחים, אי לזאת תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' אשפוך שיחי, שמע ה' קול יהודא ואל עמו תביאנה

תביאנה, שיתן בלבי אהבתו ויראתו, בעשות רצונו בלבב שלם ולעבדו, למען לא נגע לריק ולא נלד לבהלה, רק את מצות ה׳ לעבדה ולשמרה שנקבל מאתו ברכה, אלף פעמים ככה, ונהי׳ ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך.

אבל אמרו יתב׳ פתחו לי כפתחו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם, התעוררת דלתתא בעי ועלינו להתחילם ובמה אתחל ואת מה אבחר מכלם, ראיתי אנכי כי טוב לגבר להאמין באמונה שלימה בלי מצרים, ביחודו ואחדותו ושהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא היה הוה ויהיה בכל הזמנים, ואינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף בשום פנים, וראשון והוא אחרון כל האחרונים, ונתן לנו תורתו תורת אמת על יד נביאו תמים, ומאתו יתב׳ תצא שכר טוב לצדיקים ועונש מר לרשעים, ותחית המתים וביאת המשיח אשר יהי׳ בעוה״י בקרב הימים, וכל הכתוב בי״ג העיקרים הנאמנים, וזה שנכתב וידעת את ה׳ אלקיך דע את אלקי אביך ועבדיהו בלב תמים, לטוב לך כל הימים.

אמנם השאור שבעסה אשר עומד להתעותם, יחלק האנשים החוטאים בנפשותם, בג׳ כתות לכתותם — כת האחד הלא המה הפושעים ומורדים ואשכלות מרורות למו, היודעים את רבונם ומתכוונים למרוד בו, הפורשים גם עלך רשת, הרחק מהם כמטחוי קשת, כי המה הלאת מין האדם, ירעם ה׳ ברוח קדים, בזו הרגע ובזו השעה, ואל תדבר אתם מטוב ועד רעה, כי באם תראה להם מלאכי חיים, ותפתח להם ארובות השמים, ויראו עין בעין שרפים ואופנים וחיות הקודש, יאמרו כי זה תחבולות הטבע ומכונת מחודש, ואף כי תראה להם מעשה המרכבה בדיוקא, יאמרו כי זה בכח עלעקטריציטאט או לאטערנא מאדיקא — ובאם ישמע קול ה׳ בכח קול ה׳ בהדרו, יאמרו כי הוא זה גראמאפאָן עם כאזענאַנץ ושהכל נהי׳ בדברו, ע״כ ישפוך ה׳ עליהם חרון אפו, ויכלו ויאבדו מפה ומפה, ואנו אין לנו עסק בו. אולם שאר השנים, הלא המה בארצות החיים, יש שעובר על מצות ה׳ ואשמו בראשו, אבל רק למלאות תאותו, ואין בידו לכבוש את יצרו — ואף גם יש חוטא מחסר ידיעתו, והן ולאו ורפיא בידו אמונתו, ולפי דעתו יכול ענוש יענש על עבירתו, ויכול כי לא יבא לעולם רעתו, ע״כ בנקל פרש עליהם היצר את רשתו, ולולי ידעו אלו אמיתת הדבר על בריותו, וכמה מר עונשו על עבירתו, אלף פעמים כאשר יהנה בתאותו, ושהדבר אמת ויציב ואין לספק בו, ובא יבא בודאי בלתי התמהמהתו, בודאי ישקול בדעת שכלו, הנאת עבירה עם יסורי עונשו ובין כה וכה, אולי ישוב מהטאו.

ולידע זאת וכיוצא בו, מאד נחוץ ללמוד ספרי מוסר ותורת ה׳ דכולה ביה, וגם אנכי בתוך הבאים, חפשתי בספרי מוסר ובספרי

חקירות

הקדמה

חקירת האמת להיות נמצאים, לחזק האמונה ולשמור מחטאים, על הימים הבאים ולשוב בתשובה שלמה על לשעבר העשויים, כי זה חובת כל אשר מוח בקדקדו, וחיפשתי חיפוש אחר חיפוש מפה ומפה מזה אחת ומזה אחת הנמצא לחשבוני, ואלקי אבי יהי' בעזרי להשיב על העבר ואהיה מהיום מעושי רצונו, ולקטתי באמרים אמרות טהורות, משני תורות ומה שעשה כי רושם לרפוא הצרעת ממארת, חקקתי בעט ברזל ועיפרת, כי מצוה בהורת, להיות לי למשמרת, ליוצא חלצי לדורות, אמרות ה' אמרות טהורות, אבנים יקרות, מקור כל החקירות, וסידרתי אותם להיות מסודרת, על י"ג העקרים, דבר דיבר על האופן הנאמרים בכל עיקר שאלה ותשובה כאומר ודברים, וכאן הבן מאביו שואל ספיקות לבארם, ואביו משיב לו דברים ישרים, אשר בספרי מוסר וספרי חקירות הראשונים המה נאמרים, בלשון צח ונקי להבין כל קורא ולרגל כל הגברים.

ואולם יודע אני את כל, כי רבים יתנו עלי בקול, קול אומר ודברים, מה טיבו של זה לחבר ספרים, לילך בגדולות ונפלאות ממנו ולבארם, ואני אראה להם זה לשון ספר החסידים, (סי' תק"ל) כל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויש בידו לכותבם, הרי גוזל מי שגילה לו ונותנם, כי לא גילה לו אלא לכתוב דכתיב סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכן בכתובים נמצא, ויפוצו מעינותך חוצה, ובפי' אזולאי שם, בזמן שבית המקדש קיים, היה מקריבים קרבן ומתכפר על חטאם, ועכשיו כשאדם כותב בספר מה שלימד מחידושים, הכתיבה עולה לו במקום קרבן ואישים.

וזאת לדעת, כי אנכי תולעת, ולא בינת אדם לי, לילך בגדולות ונפלאות ממני, לומר דברים מכח שכלי, להיות דעתי, כי קטן ומך ערכי, ואני עני אני בא עם מעט דבש מעט צרי, אשר לקטתי בין האומרים אשר קטנם עבה ממתני, והבאתי מנחה קטנה לבני גילי, אנשי קטני ערך כמוני, ולא חברתי חיבור זה לחכמים, המלאים תורה ומצות כרמונים, ולהם יד ושם בחכמה וביראה עשרת מונים, רק לבעלי בתים קטני וצעירי התלמודים, ואולי ימצא אחד בעיר ושנים במשפחה, אשר ימצאו בו מוסר ותוכחה, לעבוד את ה' אלקינו בלב שלם ונס יגון ואנחה, יהי' עלי לברכה, כי איבנה גם אנכי ממנו ככה, כידוע כל המזכה את הרבים זכותם תלוי בו, ואין חטא בא על ידו, ואף גם לא חברתי חיבור זה את שמי לפארו כי זאת לדעת כל הנאמר בו, נמצא בספרים קדושים ולקטתים מפה ומפה, וכזה אפי' תנוקות של בית רבן יכולים לעשותו, ואף אם גם ימצא איזה גרגר אשר חנן ה' אותי, ובספר לא ראיתי, הלא הוא מעט מזעיר ומתבטל ברביתו.

הקדמה

והנה כל הדברים, אשר בספר הזה נאמרים, הלא המה לקטתים מאלו הספרים, הרמב"ם בפי' המשניות ממקומות המפוזרים, כוזרי, מעשה טוביה, ספר הברית, שבט מוסר, וחובת הלבבות, דברים היקרים, רבינו סעדי' גאון בעשרה שערים, ושמתים לאהל אחד על י"ג העקרים, דבר דיבר על אופניו בשאלה ותשובת ישרים — ומתועלת זה הספר כוונתי בו, לבני אדם קטני ערך כמוני לקרבם לעבודת ה' ולתורתו, להאמין בו ביחודו ואחדותו, ובהכרת רשעים ועונשו, יראה וישם בדעתו, ושב ורפא לו, ויראה בעין שכלו, כי טוב לגבר פה, לעשות רצונו בלבב שלם לעבדו, כי זה כל האדם לעשותו, אשר רוצה להטיב אחריתו, ולא יכרת, מזה ומבא ואף לאחר מותו, ונאמן הוא הדין לשלם שכרו, בעשותו ממצות ה' לילך באורחו, ורב טוב הצופן לו, אשר עין לא ראתה לא מני ולא מקצתו, — עוד בו תועלת להמון עם אשר נמצא בו, דברים שלא ראו ולא שמעו עד כה, אשר יעלו ויבא ויגיע אל מוחו, ויפעלו על לבו, לבל יסתפק ח"ו על שום דבר קבלה ועל נביאו נאמן ביתו, — ועוד הבאתי כל דברי המכחישים דעותיהם וטעותיהם פשעם ורשעם, והוכחתי נגד פניהם, כי שקר וכזב אתם, בראיות ברורות מחכמי אמיתים, ועיין בעין יראו כי כל דבריהם ישא רוח, ואת כל חכמתם יסריח, וראיותיהם מדיח, חצבו להם בורות נשברות, ודע מה שתשיב לאפוקורס.

ולמען ירוץ הקורא בו, גמרתי בלשון נקיה וקלה לעשותו, כקטן כגדול יכולין לקראתו, כי מלות נכריות עזבתי וידועים וקלים כתבתי, במקומו ודרך האמצעי בחרתי לו, לא בקצרה ולא באריכתו, להקל על המעיין ומיד להשכילו, וקראתיו בשם „לקוטי יהודא„ על שמי חלף עבודתי אשר עמלתי בו ובאם אזכה להיות ממזכי רבים במפעלי, זה יהי' חלקי מכל עמלי.

והיות כי שגיאה מצודה פרוסה על כל חי, ושגיאות מי יבין היינו האי, ונמצא בשם תשובת חוות יאיר שמותר לכתוב על איזה מחבר מהראשונים שטעה, כיון שמין האנושי לא ימלט מהטעות בכל עת ובכל שעה, ואם בארזים נפלה השלהבת שהם לנו כחומה עלי שור, מה נענה אנן ומה יעשה אזובי קיר, ואם המצא ימצא בחבורי זו איזה שגיאה או טעות, יעשה אתי אות לטובה ויהי' לי למושעות, ואני אודה ולא אבוש ואתקן טעותי לגומרו, ואקבל את האמת ממי שאומרו, וכל שידיננו לכף זכות, יזכה בנועם ה' לחזות, ואני תפילה, לנורא עלילה, יזכני ה' להיות ממזכי רבים, ואבנה גם אנכי מהם, הורינו ה' דרכך, אהלך באמתך, האירה פניך על עבדך, הושיעני בחסדך, תהי נא ידך לעזרינו, ובימינך תסמכינו, בכל עת ובכל שעה, שלא אכלם בעולם הזה ולא אבוש לעולם הבא אמן.

הקדמה

מנחת תודה למטיבים עמדי

אנשי ק"ק פאדע יצו"א בעלי בתים נדיבים היקרים, אשר מחזיקים אותי זה כמה שנים לישב באהלי תורה, להורות לעם ה' את המעשה אשר יעשון — ותלי"ת גם המה נתעלו ביראת ה' תוסף ימים, ישלם ה' פעלם, ויארך ימיהם ושנותיהם בנעימים, יהי' שלום בחילם, שלוה בארמנותם, ויתברכו ממקור הברכות, ברכה המשולשת בתורה.

אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

שאלה א' אבי מחמד נפשי! אינני פותח על שני הסעיפים, ואין אני ח"ו כמסתפק ושואל, אבל אני מאמין באמונה שלימה שהבו"י שמו הוא בורא ומנהיג וכו' ותוה"ק פתח מיד בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ומצינו כי הנה יוצר הרים ובורא רוח (עמוס ד' י"ג) אשר לו הים והוא עשהו (תהלים צ"ה ה') והמים אשר מעל השמים הוא צוה ונבראו, (שם קמ"ח) אבל מאד מאד אחלה פניך אבי יקירי לבל תכעוס עלי, נא יהי' מטובך להוריני ולהדריכני בדרך זו אלך, לידע להבין ולהשכיל כי הוא, הוא ולא אחר, הוא הבורא ומנהיג לכל הברואים, אחד יחיד ומיוחד.

תשובה, בני יקירי! איך אכעוס עליך, ואתה לא שאלת כ"א חכמה ודעת, להבין ולהשכיל בחכמת העיוני, לדעת את ה' אלקינו ולעבדו בכל לבב, ובן חכם ישמח אב, ובאמת נכון וראוי לכל החכמות ולכל המדעים להבין ולהשכיל בשכל העיוני, אבל בדבר זה הוא ענין

דער ערסטע גלויבענס ארטיקעל

איך גלויבע גאנץ אויפריכטיג, דאסס דער שאפפער, געלויבט זייא דעססען נאמע — דער ערצייגער אונד לענקער אללער וועזען איזט, אונד נור ער אלליין דער אורהעבער אללער דעססען איזט, וואס געשעהען איזט, געשיעהט, אונד געשע־הען ווירד.

פראגע 1 טהייערסטער פאטער! איך צווייפלע ח"ו ניכט דאס הקב"ה אלליין דער שאפפער דער וועלט איזט, אונד גלויבע עס ריכטיג באמונה שלימה, בעגינט דאך גלייך אונזער הייליגע תורה בראשית, אם אנפאנג ערשוף גאטט היממעל אונד ערדע, אויך שטעהט ער איזט דער שאפפער דער בערגער אונד ווינדע, איהם געהאר דאס מעער ער האט עס ערשאפפען (תילים) נון מאכטע איך דיך אבער ביטטען ליעבער פאטער, מיר ניכט צו צירנען וואן איך פאן דיר איינינגעס אין דיזער חכמה אויך הארען וויללל, בעלעהרע מיך דאהער אויך פארשענד צו וויססען אונד גרינדליך מיר צו ערקלארען, דאסס הקב"ה דער אלליינינגער שאפפער דער וועלט איזט.

אנטווארט מיין ליבעס קינד! וויא זאל איך דיר צירנען, איזט דאך דיין פערלאנגען אויסשליעסליך אוים ריינער וויססענ־שאפטליכער ליעבע, אונד פרייעט עס מיך אונענדליך דאסס דוא דיך היענגעצאגען פיהלסט, אללעם וויססענשאפטליך צו פארשען, אום

גרינרליכער

האמונה תאמין לי בני מחמדי, כי אין מן הצורך להבין בדרך הפילסופי׳ והעיוני, אבל יכול להיות ירא השם וסור מרע ועשה טוב, רק באמונה שלמה לבד, שתעבוד את ה׳ אלקינו בכל לבבך ובכל נפשך, ושנעשה ונשמור את כל מצות ה׳ אשר נמסרו לנו ע״י נביאו, ושנאמין באמונה שלימה שכל התורה הזאת המצויה בידינו הן תורה שבכתב גם תורה שבעל פה, הוא הנתונה למשה רבינו ע״ה מהקב״ה בעצמו, ובזה נוכל לבוא למדרינה גדולה, וצדיק באמונתו יחי׳ ואתה תחזה בני יקירי משל לרופא שבא אצל חולה לבקרו, וכתב לו סמי רפואות, וציוה עליו אל תשכב בטחב ואל תאכל דבר זה, וכך וכך תנהוג בהסמים אשר יביאו לך מבית הרוקח, והחולה אשר שמר את עצמו, ועשה את מצות הרופא, בעזה״י לאחר זמן שב לאיתנו הראשון ויהי בריא אולם, ואף אם אין לו שום ידיעה בחכמת הרפואה, כמו כן גם אנו, אין אנו רק לשמוע ולשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת, ועל פי התורה אשר יורוך צדיקי ומנהגי הדור, לשמוע מוסר השכל, ולילך בדרך טובים כי זה כל האדם, והוא הסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמים, לגן עדן העליון, ואף כי אין אתנו יודע עד מה בחכמת ובעיוני הפילוסופי.

גרינדליכער צו פערשטעהען, דאס איזט בייא יעדער בעהאנדלונג נאָטהיג, אונד אויך זעהר ניטצליך, וואָהרענד אבער וואס אין גלויבען אנבעלאנגט גאנץ אננאָטהיג איזט, מאן קאנן איין גאנץ עהרליכער יוד אונד גראס־סער ירא שמים זיין מיט דען גלויבען אלליין, אָהנע חקירה אונד פי־לאָזאפישער אבהאנדלונג, מאן דיענע נאָמליך הקב״ה מיט ריינער זעעלע אונד גאנצעם הערצעם וויר זינד מקיים אללע מצות דיא אונז איבערגעבען וואָרדען זינד, פאָן הקב״ה דורך משה רבינו ע״ה׳ וויר גלויבען אן אללע דברי נביאים וואס זיא אונז פראָפעצייעט אונד בעלעהרט האבען, תורה שבכתב אונד תורה שבע״פ אונד דאמיט מאבען וויר נחת רוח אונזערם פאטער אין הימעל, אונד ערררייכען עולם הבא, זיעהע מיין קינד! איין ארצט דער דעם קראנקען בעהאנדעלט, אונד איהם מעדיצינירט, דער קראנקע ווירד מיט גאטטעס הילפע געזונד, וואן ער אויך קיין בעגריף האט אן דיא ווירקונג זיינער מעדיקאמענטע, וואן נור דער ארצט געשיקט אונד וויססענד איזט, דער קראנקע בעפאלגט גענויא וואס איהם דער ארצט פעראָרדינירט, אונד ווירד געהיילט, עבען זאָ וויר אויך, וויר האבען צו בעפאלגען וואס אונזערע חכמים אונד נביאים אונז איבערליעפערט האבען, דיא יא אללעם זיכער גענויא וואוסטען, פערשטאנדען האבען, וואן אונזער פערשטאנד אויך ניכט אויסרייכט אונז אללעם צו ערקלאָרען, וויר גלויבען אָהנע צווייפעל, אהנע צאגען, אונד וויר ערווערבען אונז דאמיט איין הייליגעס זעליגעס לעבען לעוה״ב, זאגען וויר דאך אני מאמין וגו׳ איך גלויבע, אונד ניכט איך וויים דורך ערפאהרונג, אדער פארשונג.

שאלה ב' מה מתוק מדבש אמרותיך הטהורים אבי יקירי, אבל עוד לא שקטה רוחי בקרבי, הלא מצינו בכמה ספרי קדושים חקירה האמיתית גם בדברי האמונה, וכלם פה אחד ענו ואמרו שמחויב כל אדם, אשר חנן ה' אותו, דעת להבין ולהשכיל לחקור לדעת ע"י שכל העיוני, כמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים, (דברים ד') ועוד ועתה שלמה דע את אלקי אביך ועבדיהו בלב שלם ובנפש חפצה (ד"ה א' כ"ח) ואמרו חכמז"ל „ודע מה שתשיב לאפיקורס" ואמרו עוד כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, ומה חכמה ובינה שייך בנו בלתי חקירה ודרישה בשכל לדעת במופת חותך, והמשל של רופא אשר הבאת לי, אף כי אמת ויציב ונכון הוא, אבל עוד לא נשמע מזה כי החוקר בענין האמונה לא טוב עשה, רק כי אינו מן הצורך, ואף מי שאין בו כח לחקור ולדרוש בשכל העיוני, יכול להיות ירא ושלם, אבל מי שחנן ה' אותו בדעת ובתבונה יהי' לו ליתר שאת, ויתר עז וטובים השנים מן האחד, הדעת והאמונה לחי העולמים, וככה ג"כ עם החולה, וכי יזיק לו להדיא, אם הוא ג"כ יודע מהות חליו, באם הוא ג"כ רופא למשל, ויודע ומבין

פֿראגע 2. אבער טהייערסטער פֿאטער, וויא קלוג אונד לעהררייך אויך דיינע ווארטען קלינגען, דאמיט איזט אבער מיינע בעגירדע דאך ניכט בעפֿרידיגט, וויר פֿינדען דאָך דיא הייליגע ספרים בעהויפּטען, דאסס זאווייט דער מענשליכע פֿערשטאנד רייכט, זעלבסט אים פֿאכע דער אמונה, יעדען געגענשטאנד גרינדליך פֿארשענד אונד וויססענד בעהאנדעלט ווערדען זאלל, וויא עס געשריעבען שטעהט וידעת אונד וויססע איעבערלעגע דיר אים הערצען, כי ה' דאס גאטט ב"ה דער איינציגע אין דער וועלט איזט, אויך שטעהט ועתה שלמה, אונד דוא שלמה קאָננע דען גאטט דיינער עלטערן, דיענע איהם מיט גאנצעם הערצען, אויך זאגען חכמז"ל ודע, אונד וויססע דעם אפיקורס שלאגענדע אנטווארט צו געבען, אונד נאך אנדערע פסוקים, וויא גליקליך וואָרע איך וואן דוא מיר זאָ מאנכעס ערקלאָרען זאללסט, דאמיט איך אויך וויססע מה שתשיב לאפיקורס, דאס בייששפיעל מיט דעם ארצט אונד קראנקען, דאס דוא מיר עבען זאגטעסט, דאפֿאן איזט נאך ניכט בעשידען דאסס דיא חקירה פֿאָרשונג דירעקט שאָדליך איזט, זאנדערן אוננאָטהיג, אבער וואן דער קראנקע אויך ארצט איזט, אונד דיא מעדיקאמענטע אונד שטאדיום דער קראנקהייט אלליין אויך פֿערשטעהט, דאמיט דיענע עס נור בעססער אונד יע וויבערער צו וייער גענעזונג, דאהער וואָרע עס אויך פֿיר אונז אנשאָדליך וואן וויר אויך עטוואס איינעם גערינגען טהייל דער וויזהייט בעזיטצען, פֿאן אונזערע נביאים חכמים אונד פֿארפֿאהרען.

אנטווארט ניין מיין קינד דעם איזט עס ניכט זאָ דען וואן דער קראנקע

סמי הרפיאות, הלא זה יהי׳ לו עוד טובה גדולה, להקל מעליו חליו, ככה אבי מחמדי תעשה אתי אות לטובה, להדריכני בנתיב הידיעה הלזה, ובטוח אנו״כי לא יזיק לי מאומה, אבל יהי׳ לי לתועלת גדול באמונה, להאמין באמונה שלימה.

תשובה לא כן בני נניח שזה החולה אשר דיברנו הוא ג״כ רופא, והוא מוטל על ערש דוי בקדחת או בשחפת, וחום גופו עולה עד למעלה ראש, ודעתו מבולבול מהכבד חליו, ובאם גם הוא יחקור וידרוש על מעמדו ומצבו, ובענין סמי הרפואות אשר אין דעתו מיושבת עליו, הלא תיקניתו קלקולו, ויהי׳ לו רק ליתרת הכבד את חליו, ולעומת זה מי שעשה מצות הרופא בלי חקירה ודרישה, יותר קל להתרפא מהראשון, אשר על כן גם אנו, הלא אמרו חכמז״ל אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ומה ביכלתינו ובדעתינו הקלושה לחקור ולדרוש אחר דברי הראשונים, ודעתינו מבולבול מצוק העתים ולרגל הזמן, ובקל יכול ג״כ להזיק לנו, ע״כ אנו אין לנו רק להאמין באמונה שלימה, ולא לחקור ולדרוש, ובמופלא ממך אל תדרוש.

קראנקע עבען דען גראד קאָננטעניסס בעזיצט, אלס דער איהם בעהאנדעלדע ארצט, וואָרע דיינע בעמערקונג צוטרעפענד, נעהמען וויר אבער אן דער קראנקע איזט ניע בייא דעם בעוואוסטזיין, אלס דער איהם היילענדער ארצט, אונד וואן דער קראנקער, וועןאויך אלליין מעדעצינער איזט, אבער אין איינעם פיעבער וואהן ,אויך צו זיינער היילונג עטוואס זיך זעלבסט פעראָרדינירט, דער קאנן לייכט איררען, אונד זיין לעבען אויפס שפיעל זעטצען, וואָהרענד דער אונגעבילדעטע קראנקע אללעם בעפאָלגט דאס איהם דער בעהאנדעלנדע ארצט פעראָרדינירט, זיכערער זיין ציעל צור גענעזונג עררייכען קאנן, עבען זאָ אויך וויר, דיא גמרא זאגט, אם ראשונים כמלאכים, וואן אונזערע פארפאהרען אלס ענגעלן בעטראכטעט ווערדען אין איהרער וויזהייט, זינד וויר נור מענשען געגען איהנען, אלזאָ מיט וויעפיעל וועניגער איזט אונזער וויססען דאסס וויר זיך אנמאססען, זעלבסט איינען קליינען טהייל איהרער האהען וויזהייט זיך אנצואייגנען, אונד וואן וויר אונזערם וועניגען פערשטאנד, זאלך ערהאבענען געדאנקען, אונד וויססען בעניטצען וואָללען, וויא לייכט קאָננען וויר איררען, אונד וויר זינד ח״ו פערלאָרען פאָן ביידען וועלטען.

פראַגע 2. אבער ליעבער פאטער, וויא קאממט עס דאסס דוא מיך זא אבווענדען וויללסט, וואָהרענד וויר דאָך זעהען, דאסס ת״ה יראים ושלימים אין אונזערער צייט זיך זא וואס ערלויבען, אונד מיט הילפע גאטטעס איהר ציעל עררייכען, איך בעצווייפלע ניכט, דאסס זיא בעזאנדערעס מיטטעל געגען דען יצר הרע האבען, געבע מיר דאהער.

שאלה ג׳ אבי מחמד נפשי תמה אנכי עד למאד, מה זה ועל מה זה אתה מדחה אותי בשתי ידים מידיעת חקירה ובינת אדם, אשר נפשי איותה לדעת, הלא לא זר הוא מאתנו, אשר כמה וכמה ת״ח יראים ושלמים, צדיקי יסיד עולם גם בדורינו אשר יודעים ולומדים חקירה ודרישה, בחכמת אלקי ובאמונה וגדלו והצליחו וגם עשו פרי, ובל אפונה כי יש להם מזור ותרופה, באם פגע בהם מנוול זה היצה״ר להטעותם, דוחים אותו מרחי אל דחי, גם אני אשים אוני כאפרכת להיות אך שומע עצתם אמונה ותרופתם הבחינה, ושאבוא גם אנכי אל מטרת חפצי הישר.

תשובה הוצק חן בשפתותיך, ועל כן משכת אותי למלאות מבוקשך אם תשמע לעצתי אשר אנכי מצוך היום, התהי׳ בן מקשיב ושומע לדברי אביו?

שאלה ד׳ על דברתי אבי יקירי בכל נפשי ולבבי.

תשובה בני מחמדי, אך אם אתה לי שמעני, נתתי לך המזור, וזה, האמונה שלימה תהי׳ תקוע בלבך שאפי׳ כל רוחות שבעולם לא יזוזו אותך ממקומך ואפי׳ להסתפק על דבר קטן או

דאהער, ווען איך איינען קליינען טהייל דיעס בעציעגליכעס וויססען אונד מיטטעל דאצוא, דאמיט איך מיין עהרליכעס שטרבען עררייכע.

אנטווארט יא מיין קינד, איך פערשפרעכע דיר אבער פאר אלעם מוסט דוא מיין פערלאנגען נאכקאממען וואס איך דיר עבען זאגען ווערדע, פערשפריכסט דוא עס מיר?

פראגע 4. מיט גאנצעם הערצען אונד גאנצער זעעלע.

אנטווארט נון הארע, ערסט מוססט דוא דיא אמונה נאמליך דיר דעם גלויבען אלליין זא אים הערצען איינפרעגען, דאסס ניכטס אויף דער וועלט אימשטאנדע זייא, דיך ח״ו צווייפעלנד צו מאכען, דוא מוסט גלויבען אין אללע דברי תוה״ק תורה שבכתב, אין אללע דברי נביאים, דאסס אללעס נור דיאריינע וואהרהייט איזט, וואן איך דורך מיינע ערקלארונג, דיך ניכט אללעס גענויא ענטשפרעכען ווירד, אונד דוא ניכט אללעס גאנץ פערשטעהען קאנסט, איינדעססען איזט דיא זאכע וואהר אונד ריכטיג, נור איזט דער מענשליכער פערשטאנד צו שוואך דאצוא, איין זאלך ערהאבענעס וועזען זיך פארצושטעללען, אונד ערקלארען, יעדאך וואס מאגליך איזט, אונד מענשליכער פערשטאנד בעגרייפען קאנן, שטעהע איך דיר מיט פאטערליכער ליעבע גערנע בייא, דיך אונד דיין פארהאבען צום אונטערשטיטצען.

פראגע 5. דאנקע דיר הערצליך טהייערסטער פאטער, פיר דיינער גיטע, אונד האבע דיר שאהן אם אנפאנג בעמערקט, דאסס איך אללעס גלויבע באמונה שלימה, אונד מיינע נור אויסשליססליך

דיעזעס

גדול, הוא האמונה שכל דברי תוה״ק שבכתב ושבע״פ, וכל דברי נביאים וכל דברי חכמז״ל בכללן ובפרטן, הכל כאשר לכל אמת ויציב והכל מן השמים, ואף אם במרוצת הדברים, וע״י הקירתי וידיעתי עוד לא תשקוט רוחך בקרבך, ברב או במעט ולא תבין הדבר, בנאמנה תדע, כי רק מעוט השגתינו, וקוטן ידיעתינו במעל הזה, אכן רוח הוא באנוש האנוש וקרוץ מחומר מה מועילו, לחשוב ולדעת דברים העומדים ברומו של עולם, אבל עד מקים ששכלו שכל האדם מגעת, אנהגך אביאך אל בית אבינו שבשמים, ואל חדר ידיעתי, ואם ככה אתה עושה, צלח ורכב על דבר אמת, ואני אמגנך בימין צדקי.

שאלה ה׳ אלפי תודות לך אבי מחמד נפשי, ואני מאז הבטחתי, כי אני באמין מאמונה שלימה את כל ונכחת, ואף בלא קנין מופת, או קנין חותך, וידעתי זה רק קיותה נפשי לדעת מה שתשיב לאפוקורס, באמרם כי הכל הוא בטבע והעולם טבע מנהיגה וכופרים בבוו״א עולם.

תשובה כדברים האלה הוא רק דברי בליעל, וכסילים מרים קלין כי איך יצייר אדם אשר אין רוח השגעון נוסס בקרבו

דיעזעם וויססען, אום ודע מה שתשוב לאפיקורס, דיא דאך בעד הויפטען וואָללען, דאסס אללעס נור נאטור איזט, דיא וועלט פֿאָן יעהער זאָ בעשטעהט, אונד פֿערלייגנען איבערהויפט דאסס איין שאָפּ־פֿער דא איזט.

אנטווארט דיעזע בעהויפטונג מיין קינד, איזט עבען זא רוכלאָז אונד פֿרעוועלריש אלס דומם, וויא קאנן איין געזונדער פֿערשטאנד זיך איינבילדען, דאסס איינע זא גראססע מיט אללעם פֿערזעהענע וועלט זיך אליין בעשאַפֿפֿען האט.

פראגע 6. ניכט דאָך זאָ, דיא רשעים בעהויפטען דאסס דיא ווירקונג דער נאטור, אין פֿיעלען טויזענדער יאהרען, דיעזע וועלט הערגעריכטעט האט, אונד ברינגען דאצוא בעווייזע, אום נור איהרע בעהויפטונג צוגערעכטפֿערטיגען, ערקלאֶרע מיר דאהער ליעבער פֿאטער דיא אונמאָגליכקייט דעססען.

אנטווארט נון זיעהע מיין קינד, וואן וויר אננעהמען וואללען, דאסס איין געגענשטאנד זיך אלליין ערשאפֿפֿען האט, מיססען וויר איינס פֿאָן 2 פֿאללע אננעהמען, ענטוועדער דער געגענשטאנד זיך ערשאפֿפֿען האט, נאכדעם ער שאָהן עקסיסטירטע, אדער נאך גאר פֿאר ויינעם דאזיין, נון ערסטערנפאללס, וואן ער שאהן עקסיסטירט האט, ברויכטע ער זיך יא ניכט צוא ערשאפֿפֿען, דא ער שאהן דא איזט, זאללטע ער זיך ווערדע ערשאפֿפֿען האבען, נאך בעפֿאר ער עקסיסטירטע, זאָ וואר דאָך פֿאן איהם ניכטס, אונד וויא קאן איין ניכטס איבערהויפט עטוואס ווירקען, אדער בעשאפֿפֿען, מיססען וויר זיך

כדברים האלה, אשר עולם כלו ומלואה יברא את עצמו בלי בורא ומנהיג.

שאלה ו׳ לא כן אבי, כי זה הבכור שוטן וכופר, בחלקת לשונו מענה בפיו, פי הטבע ברבות העתים, ובהמשכת הזמן הוציא מכח אל הפועל, עולם כלו ומלואה, ומביאים ראיות לדבריהם, נא אבי מחמד נפשי ידריכנו נא בימין צדקך לדעת היפך סברתם.

תשובה הנני למלאות רצונך, באם נניח כי דבר יברא את עצמו הוא בא׳ משני דרכים, או כי ברא את עצמו לאחר הוייתו, או מקודם הוייתו ולכלם אין להם שחר, באם תאמר שברא א״ע לאחר הוייתו, למה זה ועל מה זה צורך לברוא א״ע, ובאם תאמר כי קודם היותו ברא א״ע הלא מקודם היותו היה אפס ואין, ואיך תצייר כי אפס ואין, יברא דבר, אלא ע״כ צריכין אנו לומר, כי יש כח אחד מיוחד אשר ברא את העולם לא מדבר, והוא הוא הבו״י שמו ויתעלה לעד ולעולמי עולמים.

שאלה ז׳ כן דברת ויפה דברת, אמנם אל יחר נא בעיניך ואשאלך הלא כה דבריך שנצייר לנו כח אחד אשר ברא עולמו,

---

דאהער איינע קראפֿט ערקלארען וועלכע דיא וועלט פֿאן ניכטס, ער־שאפֿפֿען האט, אונד דיעזע קראפֿט איזט נור הקב״ה דער אלייניגער וועלטשאֿפפֿער.

פֿראגע 7. זעהר קלוג טהייערסטער פֿאטער דיעזע ערקלארונג, צירנע מיר אבער ניכט וואן איך מיך וואגע איינע קליינע געגענ־בעמערקונג צו מאכען, עבען שפראכסט דוא דאסס וויר זיך איינע קראפֿט דענקען זאללען, זאגען וויר נון דיא וועלט אליין אין איהרער נאטור בעזיצט דיעזע קראפֿט, דיא זיך אלליין ערשאפֿפֿען האט.

אנטווארט דיעזעס וויעדערשפריכט אונזערע ערפֿאהרונג אונד וויססען, דענן בעטראכטען וויר, זאללטע דיא וועלט אין זיך דיעזע קראפֿט געהאבט האבען זיך אלליין פֿאן ניכטס צו ער־שאפֿפֿען, ווארום צייגט אונז ניכט דיא וועלט געשאפֿפֿע דיא פֿאן ניכטס ערשטאממען, וואהרענד וויר דאס געגענטהייל זעהען, איין יעדער געגענשטאנד דער דא עקסיסטירט, פֿאן מעהרערע שטאפֿפֿע צוזאממענגעזעצט איזט, אונד זא בילדעט זיך דער געגענשטאנד אוים, צום ביישפיעל דער שטיין בעשטעהט אוים שטויב, וואס־סער, לופֿט, א. ד. ג. טיערע פֿאן טיערע, מענשען פֿאן מענשען, פֿפֿלאנצען פֿאן זאמע, אבער גאר קיין געגענשטאנד צייגט אונז דיא וועלט, וואס אוים ניכטס בעשאפֿפֿען איזט, היעמיט קאנן דיא וועלט דיעזע קראפֿט אונמאגליך בעזיטצען.

פֿראגע 8. עס פֿינדען זיך מאנכע דיא בעהויפטען, דאסס דיא וועלט איזט אהנע קראפֿט, אונד אהנע שאפֿפֿער דורך איינע

פלאטצליכע

ובאם נצייר למשל כזה כי העולם בעצמה יש לה כח זה, לברוא עצמה לא מדבר.

תשובה כדבר הזה מוכחש ועומד הוא מאליו, ואין לו שום שחר כלל, דבאם נאמר שיש כח כזו לטבעת העולם, מדוע לא יברא לנו העולם, בריאות לא מדבר גם לעת כזאת,? וכי כח זה להיכן אזל לו? אבל אנו מוצאין בעולם היפך הדבר, אשר כל הנברא בעולם מזוג מיסודות רבים, כל אחד למיניהם, למשל כזה האבן הוא מורכב מעפר ממים ומרות וכו' וכל כדומה לזה, בני אדם מאדם, בהמה מבהמה, פירות מזרעים, ואין לנו שום דבר בעולם להראות לנו כי מאפס ואין הוא יסודו, אשר על כן בצדק תשפוט, כי אין כח זו לעולם ולטבע בשום אופן.

שאלה ח' אמנם אבי יקירי רשע מה הוא אומר, כי העולם נברא בלא שום כח, ובלא שום בריאה רק מקרה, קרה והיה העולם.

תשובה ואף אתה אמור לו כהליכת הבית הזה, אשר אנו דרים בו, לא נבנה ולא עסק אדם בו, כי רק מקרה קרה בפעם אחת והיה הבית והעליה, ואז ימלא שחוק פיו הטמא, ויצחקו עליך

פלאָטצליכע פּיגונג ענטשטאַנדען.

אנטוואָרט זאגע נור מיין ליעבעס קינד דעמיעניגען, דאסס דאס הויז וואָ וויר וואהנען, אהנע פלאַן אהנע ארבייט, דורך פלאָטצליכער פיגונג אויפגעבויט וואורדע, וויא ווערדען דיעזע דיך פערהאָנען אונד אויסלאבען. אונד דיך אלס פערריקטען האלטען, מיט דער בעמערקונג, עס קאָננע וואָהל דורך פלאָטצליכער פיגונג איין הויפען שטיינער צוזאממען קאממען, אבער דאסס עס זיך איין געבייא בילדע מיט איינגעריכטעטען וואָהן אונד שלאפצימערן דאך אונד באָדען, פאָרהויז פענסטער טהירען א. ד. ג. איזט אונמאָגליך אהנע פלאַן, אונד אהנע בויא ארבייט, אום וויעפיעל מעהר, איינע זאָ גראססע אונד קלוג הערגעריכטעטע וועלט, וואס דא אללעס מיט וויזד היט, אונד צום וואָהלע זאממטליכער געשאָפּפּע הערגעשטעללט איזט דאסס עס דורך פלאָטצליכער פיגונג ענטשטעהען קאָנטע? דאס איזט אונמאָגליך צו דענקען, עס מוסס איין קלוגער אללמאַכטיגער שאָפּפער עקסיסטירען, דער דאס אללעס דורך זיינער גאָטטליכען קראַפט, פאַן ניכטס ערשאַפּפען האט, אונד דאס איזט אונזער בורא ב"ה וב"ש.

פראגע 9. אונד וויא וואָרע עס טהייערסטער פאָטער, דאסס וויר דיא וועלט בעטראכטען, דאס זיא ניע ערשאַפּפען וואורדע, זאנדערן פאַן אימער אונד ביז אין דער עוויגקייט זא וואר זאָ דויערן ווירד.

אנטוואָרט וויא קאָנסט דוא דיר דאס ערקלאָרען מיין קינד, פאַן אימער

נערים, באמרם ״פתי אתה, וכי היאך יכול להיות כדבר הזה, הבית והעליה וחדר משכביך, ואכסדרה שלפני הבית, בדלתים ובריח וחלונות שקופים ואטומים, וכל יופי פאר הבנין יתהוה ע״י מקרה קרה, לא! לא!! שקר הוא, ומכש״כ עולם הגדול הזה אשר תיכון בחכמה יתירה כאשר עינינו ראות, אשר הכל עשה ה׳ יפה בעתו, הם מלהזכיר ולומר כי מקרה קרה והיה העולם, אבל נברא ע״י בורא, הוא הקב״ה מלא דבר ומאפס ואין, כאשר אנו מאמינים בני מאמינים יודעים.

שאלה ט׳ ומה נדבר להם באמרם, כי לא נברא דבר בשום זמן, רק הכל כאשר לכל היה ככה מקדמת דנא, וכן יהי׳ עד לאין סוף.

תשובה וכאן האב מבנו שואל והיאך תצייר מקדמת דנא עד לאין סוף.

שאלה י׳ הן אמת כי אין בכח שכלי לצייר דבר הזה, אבל אנו מאמינים שהבו״י שמו הוא מהעולם ועד העולם, וחי וקים לעולמי עולמים, ומה אם יתן כח זה להעולם בעצמו, ולומר שאין צריך לבריאה.

תשובה כח כזה אי אפשר רק להבורא ית״ש שהוא תקיף ובעל

אימּמער הער אונד ביז אין דער עווינקייט.

פראגע 10. איך קאנן עס מיר צוואר ניכט ערקלארען, אבער וויר גלויבען דאסס הקב״ה, פאן אימּמער הער אונד ביז אין דער עווינקייט זיין ווירד זאללען וויר נון דיעזע קראפט דער וועלט אנמאססען, דיא ניע ערשאפפען צו ווערדען ברויכטע.

אנטווארט דיעזע קראפט קאננען וויר נור הקב״ה אלליין אנמאססען, אונד גאר קיין אנדערן וועזען, אוים פאלגענדער גרינדען, דענן דיעזע קראפט נעננען וויר דיא אללמאכט, איינע אללמאכט מוסס איין וועזען איעבער אללע גרענצען זיין, דאס הייסט עס דארף קיין מאאס, קיינע גרענצע, אין דער האהע, אין דער טיעפע אונד ברייטע האבען, עס דארף קיין אנפאנג אונד קיין ענדע האבען, דענן ווא דאס וועזען איין ענדע נימט, דארט האֶרט דיא מאכט אויף, אונד קאנן שאהן ניכט אלס אללמאכט געלטען — נון בעטראכטען וויר דיא וועלט, אונד אללעס דארויף בעפינדליכעס, האט זיין מאאס אין דער גראססע האהע, ברייטע, — דער וועלטקוגעל, זאננע מאָנד אונד שטערנע, אללעס וואס נור עקסיסטירט, האט זיינע גראססע אונד ענדע, ווא עס איין ענדע גיבט, דארט מוסס איין אנפאנג אויך זיין דאהער קיין אונ־ ענדליכע אויסברייטונג, איין געגענשטאנד וואס אין זיינעם וועזען ניכט אונענדליך איזט, קאן אין דער צייט אויך ניכט אונענדליך זיין, אונד מוסס איינסט ענדיגען, אונד וואס איינמאהל איין ענדע האט, מוסס אויך איינסט איין בעגינן געהאבט האבען, דאס הייסט איינע ענטשטעהונג

נאך

היכולת כלם, ולא לזולתה, תדע כי לבעל כח הזה שהוא כל יכול, והוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, א"א להצטייר בכמותו גדלו ורוחבו ועומקו, ולא בשום זמן הוייתו וסופו, כי באם שיש לו תחילה, ודבר שיש לו תחילה וסוף, יש לכחו ג"כ תחילה וסוף, ואינו בגדר כל יכול (אללמאכטיג) ומעתה הבט נא עיניך וראה את כל הארץ לפניך, הארץ וכל אשר עליה, לכלם, יש גבול בכמותו גדלו עמקו ורחבו, וכל דבר שאינו בלי תכלית וגבול בכמותו, א"א שלא יהי' לו גבול בזמן ג"כ ויש לו סוף, וכל שיש לו סוף יש לו תחילה דהיינו זמן הוייתו והוא בריאתו, ומעצמו א"א להיברא כנזכר לעיל, ומי ברא כל אלה, כח תקיף ובעל היכולת כלם, הלא זה אלקינו קוינו לו ויושיעינו, והוא הוא הבו"י שאמר והיה העולם.

שאלה י"א אבי מחמדי, מה נעים דבריך, ומה מאוד אשמה לבי גם אני בשמעי דברים מתוקים וערבים כאלה, ואמת יורה דרכו, ובזה כלה ונהרס בנין ויסוד דברי הפתאים והפושעים, וכל אפונה כי יש לך עוד ראיות ע"ד חקירה זו נא וגא תשמחנו בהם.

תשובה הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה, ואתה פה עמוד עמדי

נאך איינער צייט ווא עס ניכט עקסיסטירט האט, אלליין קאנגטע עס זיך ניכט בעשאפפען וויא וויר שאהן ערקלארט האבען, אונד נון מוסס איין אלמאכטיגער בורא עולם עקסיסטירען, דעם וויר דיענען אונד אנבעטען, דער פאן ניכטס אללעס בעשאפפען האט.

פראגע .II וויא טריעפען דיינע זיעסען ווארטען, אין מיינעם הערצען ליעבער פאטער, דא לאסט זיך מעהר גאר ניכטס פראגען נור גלויבע איך דאסס דוא נאך גרינדען האסט מיר אנצוגעבען, בעלעהרע מיך נאך וויטער.

אנטווארט נון אלזא דער פערשטאנד אונד ערפאהרונג בעלעהרט אונז, איין גענענשטאנד דאס אויס מעהרערע שטאפפע צוזאממענגעשמאלצען איזט, קאנן נור דורך איינע קונסטליכע מיט דער קראפט דיא הקב"ה אין דער נאטור געגעבען האט צו איינעם קארפער צוזאממענשמעלצען, וויל דאך ערסט איין יעדער שטאף אבגעטהיילט פיר זיך ווער, צ"ב, דאס בראד איזט איין קארפער דאסס דעם מענשען נאהרט, ווער אבער צופאהר מעהל, וואססער, אונד זאלץ, וואס דורך דען מענשען צוזאממענגעטעט אונד געבאקען ווארדע, עבען זא יעדער געגענשטאנד, אויס מעהרערע שטאפפע בעשטעהענד, מיסס דורך איינע קראפט צוזאממענגעשמאלצען זיין — אונד דא וויר אויך דיזער וועלט גאר קיינעם קארפער פינדען, דער ניכט אויס מעהרערע שטאפפע בעשטעהט, וויא אויס שטויב, לופט, אד"ג דאהער דיא שטאפפע נאך פאר דער ענטשטעהונג דעם געגענשטאנדעס פיר זיך

נעמדה ונחקרה בעיון השכל, דהנה דבר ידוע ומפורסים הוא, אשר כל דבר המורכב מכמה יסודות, א"א רק ע"י מלאכת אומן, בכח שנתן הקב"ה ביסודות ע"ד הרכבתם, להתערב זה עם זה, ולהדבק בזה, ויאמר לדבק טוב, וזה לקבל זה, וזה מול זה, ומזה ומזה, נעשה גוף אחד, אשר אינו דומה לא לזה ולא לזה, כידוע לחכמי הכעמי', ואקחה פת לחם למשל, שהוא גוף מורכב מקמח סולת ומים ומלח שהיה מקודם גופים מחולקים, וע"י מלאכת האופה נתערבו החלקים אחד באחד ובטל מים ומלח לגבי עיסה, והנה חדשות באו לכאן לאחר אפייתה, והנה הוא לחם לבב אנוש יסעד, ומעתה אם ינתן עין בקורת על כל דבר ודבר הנמצא בעולם, לא נמצא גוף פשוט רק מיסוד א' אלא מורכבים מאש רוח מים עפר, ובודאי כל היסודות לא נתערבו מעצמן, כמו שאין הלחם אשר אתה אוכל נתערב ונתאפה מעצמו, ולא על הלחם לבדו, כי אם על כל מוצא פי ה', יראה עין בעין כי א"א להתערב יחד מעצמם, ולבא אל זה בשיעור ובאופן הראוי להיותם מורכבים לגוף אחר, ומי הוא זה ואיזהו האומן? אשר הרכיב ותיקן את כל, ודבק יסודות זה בזה וברא בריאות טובות ואילנות טובות להינות מזה לבני אדם,? הוא הבורא ית'ש ויתעלה זכרו כמ"ש ידיך

ווארען, אונד מיססטען דיא שטאפפע, איינעם מייסטער האבען ידער זיא צוזאממענגעשמאלצען האט, אונד דאס איזט דער בורא ב"ה, דער אללעס געשאפפען אונד הערגעריכטעט האט וויא עס הייסט כי אראה שמיך איך זיעהע דעם היממעל, דיינע האנדע ווערק, מאנד אינד שטערנע דאס דוא בעשאפפען האסט. (תילים)

פראגע 12. נאך דיינע ביזהעריגער ערקלארונג ליעבסטער פאטער, פינדע איך שאן שטאף מיר אלליין אויך אייניגעם צו ערקלארען, דא וויר דיעזע וועלט בעטראכטען, אונד זיא גענויא פער־שטאנדליך דורכזוכען, וויר פינדען זיא וויא איין געבייא, מיט אללע נאטהיגע געגענשטאנדע פערזעהען, דער היממעל איבער אונז איזט דאס דאך דעם געביידעס, דיא ערדע דער פוסבאדען, דיא געשטירנע זאננע מאנד צור בעלייכטונג דיא איבריגע געגענשטאנדע אלס פאר־בערייטעטע שאטצע, דער מענש אלס אלליינינער ווירטה דעם הויזעס, דיא פריכטע, פיעהע געשאפפע צור נאהרונג דעם מענשענס, וויא עס הייסט תמשילהו דוא מאכסט איהם צום הערשער אללער דיינע האנדעווערקע, אללעס האסט דוא אונטער זיינע פיעסע געלעגט, דיא ווארמונג דער זאננע ידיא אייגענשאפטען אללער געשאפפע, זעלבסט דיא גיפטיגסטען, דיענען צום וואהלע דער מענשהייט, וויא עס הייסט (קהלת) את הכל עשה יפה בעתו, הקב"ה האטטע אללעס גוט צו זיינער צייט ערשאפפען, אונד פאן מעהרערע שטאפע צוזאממענגע־שטעללט, אונד אויך פאן ענטגעגענגעזעצטע שטאפע, וויא דער

היממעל

עשינו ויכוננו (קי"ט תלים) כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת.

שאלה י"ב ועתה גם אנכי אבוא אחרך למלאות דבריך, אבי מחמד נפשי, אם רק נבחין זה העולם, מצינו מה רב גודל חכמת הבו"י כנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, הנה השמים ממעל כגג על פני הבית הארץ אשר תחתינו הוא רצפת הבית השמש והירח וכככבים ממסילותם, להאיר ביום ובלילה, הארץ וכל אשר עליה אוצר בערים ושמרו לאדם שהוא מושל בכל, וכל פרי הארץ ופרי העץ ועופות השמים וחיות הארץ וכל דגי הים, [לאדם יהי' לאכלה כמ"ש תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו, צפור שמים ודגי הים וכו' (תלים ח') השמש להתחמם הארץ ולבשל הפירות, וכל הברואים הנמצאים בעולם רק לטובת ולתועלת האדם הלא המה, ואף גם שורש הזרעים המרים כרוש ולענה לרפואות האדם המה, כמ"ש שלמה המלך ע"ה את הכל עשה ה' יפה בעתו, ואף גם זאת מצינו מזיגת היסודות, אשר בטבע מתנגדים זה לזה כידוע השמים מאש וממים, והקב"ה מזג זה עם זה, וברא מהם השמים, וכ"כ שאר בריאות עד לאין תכלית, ומזה נבין ונדע כי יש בורא עולם

הימעל אליין וויא עס הייסט השמים, אש ומים, פֿאן וואססער אינד פֿייער געמענגט, וואס דאך פאן נאטור ענטגעגענגעזעצטע עקסטרעמע זינד, אונר בעשטעהען, דאפאן מיססען וויר שליעסען דאסס עס עקזיסטירט איין בורא חכם דער עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות איזט, געלאבט אונד געזעגנעט זייא זיין הייליגער נאמע, נור אבער טהייערסטער פאטער, ערקלארע מיר נאך, דאסס דער בורא ב"ה איינציג אלליין דיא וועלט ערשאפפען האט, וועיל עס דאך אפיקורסים געבען, דיא דיא וועלטערשאפפונג מעהרערע גאטטער צושרייבען.

אנטווארט זעהר פֿיעלע בעווייזע פֿינדען וויר אין הייליגע ספרים דיא דאס געגענטהייל איבער צייגען, איך ווערדע דיר אויך איינעס דאפאן ערקלארען, פֿראגען וויר נור דיעזע וואן עס מעהרערע שאפפער דא ווארע, וויא פֿערשטעהען זיא דאס, זינד דיא אללע אין איינעם וועזען פערשמאלצען, אדער איזט יעדער איין עקסטרא געטהיילטער וועזען? בעפֿינדען זיך דיא אללע קארפער אין איינעם וועזען, דא קאממען וויר ווידער צוריק צו איינער גאטטהייט, זינד אבער דיא וועזען געטהיילט, מיססען זיא דאך איינע גרענצע אין דער האהע, טיעפע אונד ווייטע האבען וועיל עס דאך! געטהיילטע געגענשטאנדע זינד, אונד וואס איינע גרענצע האט דאס איזט אויך זיין ענדע, וואס איין ענדע האט, מוס אויך איין אנפאנג האבען, וואס אנפאנג אונד ענדע האט. איזט שאן קיינע אללמאכט, דא דאך הקב"ה חי לעד וקים לנצח איזט פאן איממער אונד ביז אין דער עוויגקייט עקסיסטירט

חכם, אשר הוא עילת כל העילות, וסיבת כל הסיבות ית"ב שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים, ועתה אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך אהובי אבי, יורינו נא לדעת, כי הוא הוא יחוד ומיוחד ברא עולמו כי איזה כופרים רוצים לדעת, כי אלקות הרבה אשר נברא עולם בחברת ובכח כלם.

תשובה לא תאבה להם, ולא תשמע עליהם, ואתה תשחק להם על חלומותם ועל דבריהם, כי יש לנו כמה וכמה ראיות ברורות על אחדותו יתב' שמו, ואקרב לך אל השכל, תשאל נא אותם על שטותם היאך מציירים בעצמם אלקות הרבה, אם כל אלקי העמים כלם גוף או כח אחד, או אם הם גופים וכחית מחולקים, ובאם יאמרו לך שהוא כח אחד, הלא אחד יחוד ומיוחד הוא, ומי פתי יסור הנה לקראותם אלקות הרבה, אלא ע"כ רצונם לומר כי המה גופים וכחות מחולקים, מפוזר ומפורד זה מזה, ובאם המה מחולקים, הלא יש להם גבול, וכל דבר שיש לו גבול יש לו תחילה וסוף, ולדבר שיש לו תחילה וסוף, יש לכחו ג"כ תחילה וסוף, ואינו יכול להיות כל יכול ותקיף ובעל היכולת כלם, וה' אלקינו חי לעד וקים לנצח כמ"ש אתה ה' לבדך (נחמי' ט')

עקסיסטירט, וויא עס הייסט דאס הקב"ה נור אלליין דער וועלטשאָפּ־פער איזט.

פראגע 13. וויא גליקליך בין איך מיט דיינער זיעסען ערקלאָרונג, ערקלערע מיר נון נאך דיא איעבריגען בעוויזע.

אנטווארט, גוט, פראגען וויר ווייטער דיא יעניגען איעבער איהרער מיינונג, קאָנטע יעדער איינצעלנע פאן איהרע גאָטטער אלליין מיט זיינער מאכט דיא גאנצע וועלט ערשאפפען, אדער מוסס־טען אללע גאָטטער מיטארבייטען אום דיא וועלט צו ערשאפּפען? ערסטערנפאלס, וואן איינער פיר זיך אלליין דיעזע אללמאכט בעזיצט וואצוא אלזא דיא איעבריגען? קאָננטע ווידער איינער אלליין פאן איהנען, ניכט דיא וועלט בעשאפּפען, דא איזט ווידער קיינע אללמאָכ־טינע קראפט, אונד וויא קאָננען זיא איינער זא שוואכען קראפט, איינע גאטטהייט אנמאססען? זא מיססען וויר דארויס שליעססען, דאסס הקב"ה אלליין מיט זיינער אללמאָכטיגען קראפט אללעס אוים ניכטס בעשאפּ־פען האט, וויא וויר פינדען לפני לא נוצר וגו' פאר הקב"ה האט קיין גאטט עקסיסטירט, אונד ווירד אויך ניע עקסיסטירען.

פראגע 14. וויא אנגענעהם אונד לעהררייך דיינע ווארטען אויף מיר ווירקען, בעצייגע דיר מיט מיינער פאלגענדען קורצען ערקלאָרונג, נאָמליך וויר קאָננען אונז דיעזע וועלט אין דרייא ארטען פארשטעל־לען, ענטוועדער אללעס וואס עקסיסטירט, בעשאפּפען ווארדען איזט, אונד פערגאָנגליך וויגד אין איינער צייט, — אדער אללעס פאן

איממער

שאלה י״ג הנה מה טוב ומה נעים תשובת אבי יקירי ואני אלים אזני כאפרת להיות אך שומע דבריך הנעימים.

תשובה עוד נגע אחת אביא עליהם, ועל דברי שטותם, ואח״כ כלה גרש יגרש דיעות הכוזבות כאלה וכסילים מרים קלון ושאינו יודע לסבול האמת, את פתח לו, ואתה תשאל אותם מה אם דעתם, אם יש כח באחד מהם לברוא עולם ומלואה, או שאין בכח אחד לבד? ורק בהצטפות כלם ובכח כלם נברא העולם? אם יש בכח אחד מהם על דבר זה, והוא באמת כל יכול, למה לנו לצייר אלקות הרבה יותר מהצורך, ואם אין בכח אחד מהן, הלא אין זה כל יכול, ואף אין יש רוח בפירם לברוא העולם, מי פתי כזה לקרוא תשישת כח כזה בשם אלקות? היוצא לנו מכל זה, כי הקב״ה אשר הוא אלקינו, אל אמת, הוא הוא הבורא עולם, הוא ולא אחר כמ״ש לפני לא נוצר אל ואחריו לא יהי (ישעי׳ מ״ב)

שאלה י״ד ולהראות לך כי לא זרעת לריק מחכמתך בלבי, אגלה את אזנך, בקצירת אומר אשר אדבר באזני אדוני אבי מורי, והוא, הנה יכולים אנו לצייר בשכלינו, עולם הזה בא׳ מג׳ אופנים, הפן האחד לומר כי כל הארץ וכל אשר עליה וכל הברואים

אימטער הער זאָ וואר אונד ניע פֿערגאַנגליך איזט — אדער דאפֿאן פֿערגאַנג־ליך, אנד דאפֿאן אללמאַכטיגע קראפֿט איזט — דאס אלעס אויפֿרעכט האַלטעט אונד אלעס זיינעם נאטירליכעם וועגע פֿיהרט צום וואהלע דע־וועלט אונד דער מענשהייט — נון, דאסס וויר אונז דענקען, דאסס אלעס ענטשטאנדען אונד אללעס ווידער פֿערגעהען ווירד, קאֶננען וויר שאזן אוים דיעזעם גרונד ניכט אננעהמען, דא דאך איינע פֿערגאַנגליכע זאכע, קיינע אללמאכט בעזיצט וואדורך עס ענטשטעהען קאנן — זאל־לען וויר אונז ווידער אללעס פאן יעהער דענקען, אונד אימטער שטע־הען ווירד, דאס פערלייגנעט שאהן אנזערע ערפאהרונג, דא וויר דאך זעהען, וויא אללעס מיט זיינער צייט לאנגזאם פערגעהט אונד אויפ־האֶרט ציא עקסיסטירען — מיססען וויר אונז דאהער דיעזע וועלט אין צווייא טהיילע דענקען, דאסס עס ריכטיג אללעס בעשאפפען איזט אונד אויך צוגרונדע געהען ווירד, אבער גיבט עס אויך איינע קראפט דיא פאן יעהער, אונד ביז אימטער דויערן ווירד, וואסאללעס בעשאפ־פען האטט, אונד אללעס ערהאֶלט, פיהרט אונד לייטעט, אונד דיעזע קראפט איזט דיא אללמאַכטיגע של מלך מלכי המלכים הקב״ה, וויא עס שטעהט אין קדוש כה׳ עס איזט קיין זא היילינגער אלס אונזער גאטט, כי אין בלתך, אונד עקסיסטירט אויסער איהם קיינער. (שמוא׳ א׳ י״ב)

אנטווארט זעהר גוט, מיין ליעבעם קינד, דוא איבערראשעסט מיך מיט דיינער פארטרעפליכען בעמערקונג, אונד דא

דוא

המתהוים בעולם נבראו באיזה זמן, ויש תכלית לבריאתם ולעת תכליתם נתבלו ונאבדו ואיננו ולא יהי' עוד בנמצא מאומה — הפן הב' שנצטייר לנו העולם, כי ככה היה מהעולם וכן יהי' עד בלי תכלית ולא יכלה דבר„ — הפן הג' לחלוק העולם לב' כי יש דברים שיש להם תכלית ויכלו ויאבדו מן העולם, ויש ג"כ בלתי תחילה וסוף והוא כל יכול, אשר ברא את כל אלה ומנהיג לכל הברואים — ומעתה אין לנו לומר הפן הראשון דהיינו שהכל נברא והכל נאבד, בלא נשאר דבר, כי באם אין בהם איזה כח תקיף ובעל היכולת כלם, באיזה כח נבראו? כי ידוע שמעצמו לא נברא דבר כנאמר לעיל, וכן אי אפשר לומר הפן הב' כי העולם היה מקדמת דנא ובאין תכלית וכליון, הלא דבר זה יכחיש את הידועה, כי בעינינו ראינו, אשר כל דבר ודבר, כלה ונאבד מן העולם ע"י תמורת היסודות לאט לאט, בחיות הארץ ובעוף השמים ובצומח, ובני אדם אשר רוח עברה בו ואיננו — ומעתה אין לנו להצטייר את כל העולם רק באופן הג' חצי לה' וחצי לכם והוא, כי כל העולם ומלאה הוא נברא בזמן מן הזמנים, ויש תכלית וכליון לכל דבר בזמן הידוע, אבל עוד יש בעולם כח גדול ובעל היכולת כלם שהוא הבורא ומנהיגם

דוא אויך שאָן איינגע קלוגע ערקלערונגען מיר געליעפערט האסט, בעמערקע דיר אבערמאלס, דער וואהרע גלויבע, בעשטעהט ניכט אויף ערקלערונגען אונד בעווייזע, דער הויפטגלויבע בשטעהט, אויף דיא איבערליעפערונג — קבלה — וויר וויססען, אונזערע עלטערן, פֿרהער, [פֿארפֿאהרען אונד פראפֿעטען, האבען אונז דיזען גלויבען איבערלאססען, דאסס הקב"ה בורא יחיד ומיוחד איינציג אונד אלליין אין זיינער אללמאכט איזט, דיא זעהר קלוגע ערפאהרענע אונד ווייזע לייטע ווארען, אונד אויך דיא מייסטען נאציאָנען דער וועלט, שאן הייטע אן איינער גאטטהייט גלויבען, נור איזט אין דער ארט אונד ווייזע דער פראפֿעטען אונד געבאָטע אונטער איהנען מיינונגס פערשיע־דענהייטען — וויר גלויבען דאהער מיט וואהרהאפטען גלויבען, כי ה' הוא האלקים דאסס הקב"ה נור אליין דער איינציגער גאטט אי־בער היממעל אונד ערדע איזט, וויא משה רבינו ע"ה אונז איבערליע־פערט האטט.

פראגע 15. נאָך איינע פראגע טהייערסטער פאטער, עס גיבט אפיקורסים, דיא דא וואָהל גלויבען אן איינער גאטטהייט אונד וועלטשאָפּפֿונג, אבער זיא פערלייגנען, דאסס הקב"ה דיעזע וועלט ווייטער פיהרע, אונד זיך איבערהויפט מיט דיעזער וועלט גאר בעקיממערע, זיינער האהייט אונד גראָססע האלבער, האטטע ער אללעס דער נאטור איבערגעבען, אונד נון אללעס נאך דער נאטור זיך ריכטעט, אהנע וויססען אונד אהנע לייטונג דעם בורא עולם ח"ו.

והוא ה' אלקינו אשר במאמרו ברא שחקים וגו' ואין בלתך. (שמוא' יב)
תשובה חכם בני ואשמח לבי גם אני, כן דיברת וטוב ויפה דיברת, ומעתה אם יש את נפשך, לטייל בגן החכמה והמדע, מגן אל גן, מזן אל זן, עוד הפעם אזהירך אנהגך אהבינך, כי עיקור ויסוד האמונה אינו מושרש על החקירה וחכמת הפילוסופי', רק עיקור הוא הקבלה, כי כך קבלנו מהאבות וממנהיגו בני ישרא', מדור אל דור ומנביאי האמת, אשר מסרו לנו אמונתינו אמונת אומן, כי הבו"י הוא יחוד ומיוחד, תקוף ובעל היכולת כלם, ואת הכל יפה עשה ה' בעתו, וברא עולם ומלואה בחכמתו, כאשר יעידון ויגידון לנו, חכמי ישרא' בכל זמן ועידן ואף גם כבר נתפשט האמת גם בין האומות שמאמינים באחדות הבו"י רק בענין הנביאה והמצות יש ביניהם דעות מפוזרות אלו מאלו — סוף דבר הכל נשמע, כי אמת ויציב מלתא דנא אשר אנו בני ברית מאמינים שהבורא יתב' שמו בורא ומנהיג לכל הברואים, כמ"ש כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד') וכאשר נמסר לנו ע"י נביאו נאמן ביתו משה רבינו ע"ה.
שאלה ט"ו נא אל יחר אף אדוני אבי ואדברה אך הפעם, דהיינו יש מכת הפילוסופי' אשר מודים באחדות הבו"י והוא בורא עולם מאפס ומלא דבר, רק כי כופרים בהשגחה פרטיות, באמרם עזב ה' ארצו, והוא לעילא ולעילא מכל מנהגי העולם, ואין

אנטווארט דיזע בעהויפטונג ליגע צו שטראפען בעצייגען אונז גלייך דיא ניסים ונפלאות, וואונדערטהאטען דיא אונז הקב"ה צו יעדער צייט געטהאן האט, וואס געגען דער נאטור איזט, וויא וויר וויסען אברהם אבינו וואר אים פייער כשדים, אונד ניכט פערבראנט ווארדע, בייא יעקב אבינו פינדען וויר, כי בא השמש דיא זאָננע איזט פאָר דער צייט אונטערגאַנגען אלזאָ געגען איהרע נאַטור, דיא פיעלע וואונדער וואס משה רבינו ע"ה אונז צייגטע, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וואַס דא אוננאַטהיג איזט אללעס אויסצורעכנען, דאַפאָן ענטנעהמען וויר, דאסס הקב"ה יא יעהער, אונד ביז אין דער עוויגקייט, זיינע וועלט אונד געשאַפּע לייטעט אונד פיהרט, אונד ניכט אללעס דער נאטור איבערלאססען האט.
פראגע 16. דיזע בעווייזע טהייערער פאטער, לאָסט זיך פאָרפיהרען איינעם, דער וועניגסטענס אין דער הייליגען תורה גלויבט, דאסס דאס אללעס טהאטזאַכליך, וואהר איזט, מיט וואס בעווייזען וויר אבער דעם פושעי, דער דאס אַללעס לייגנעט, דאס ניע איין אברהם יצחק יעקב אָדער משה גאר עקסיסטירט האבען, מיט וואס בעצייגען וויר איהם, דאס געגענטהייל זיינער בעהויפטונג.
אנטווארט אויך דיזע פושעים קאָננען וויר איהרע מיינונג אונוואהרהייט ערקלאָרען, זועלבסט פאָן דער נאַטור, דענן דוא

וויסט

לו שום שייכת בו, ואין אתו יודע דרכי ומעללי בני אדם, רק את הכל נתן בטבע ועולם כמנהגו נוהג רק ע"י הטבע, ואין אתו יתב' יודע עד מה ח"ו.

תשובה ואף אתה הכהה את שיניו ואמור לו, שקר וכזב הוא, לא עזב ה' ארצו, וימלא כל הארץ כבודו והוא יודע מחשבות אדם ותחבולותיו, וראיה ברורה על זה, על הניסים, ועל הפורקן, ועל הנפלאות, ועל התשועות שעשה לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, שהם כנגד הטבע, כידוע אברהם אבינו ניצל מאור כשדים, ולא נשרף באש והוא כנגד הטבע, ויעקב אבינו בא לו השמש קודם זמנה, הניסים שעשה לנו מ"ר ע"ה בקריעת' ים סוף ומלחמת עמלק, ועוד רבים לאין מספר, מזה ומזה יש לנו לדעת, כי הקב"ה לשעבר, ולעתיד, ובעת הוא, הוא לבדו המנהיג לכל הברואים, ולא עזב ה' אותנו ביד הטבע ח"ו.

שאלה ט"ז כדברים האלה יש להוכיח לעיני מי שמאמין עכ"פ דברי תוה"ק, אבל מה נענה לאיש אשר אלה לו כסיפור בעלמא, ומכחישין דברי תוה"ק באמרם, כי מעולם לא היה אברהם, ואת יעקב לא ידעו, ומשה רבינו לא היה, במה נוכל להתוכח עמהם, ולהכות באגרוף רשע, ולהפך שלייתו על פניו.

תשובה בני בני, אבל תלך בדרך אתם את רגלך מנע מנתיבתם, ומדיעות הנפסדות מהפושעים ומורדים הכופרים בדברי תוה"ק, הם ילכו לאבדון ולגי צלמות, ואהה תלך ותכנס לחיים טובים

וויסט דאָך מיין קינד, דער רעגען ענשטעהט פאָן דיא אויסדינסטונגען דער ערדע, דיא אימּמער אין דער האֹהע שטייגען, אונד צו וואלקען פערוואנדעלט ווערדען, דורך דיא קאֶלטע אונד וואֶרמע דער לופט, יע נאָך דער האֹהע, אין קליינערע אָדער גראֶססערע רעגענטראפפען צור ערדע פאללען, אונד דיע ערדע בעפייכטעט, נון אינדעם איבעראל דינסטע הערפארשטייגען, אונד אין טראפפען אונד רעגען זיך פערוואנ־דעלן, ברויכטע יא אים נאטירליכען וועגע, איבעראל צו רעגנען, דא עס דאָך איעבעראל פאָן נאטור דינסטע אויפשטייגען, אינדעססען איז טעס ניכט זאָ, מאנכעם מאהל רעגנעט עס היער, אונד מאנכעם מאהל דארט, אונד ניכט אימּמער איעבעראל, דאס אליין בעווייזט אונז אויך דאסס דער רעגען, נאָך ווילּלען אונד לייטונג, דעם וועלטשאֶפפערס געפיהרט אונד געלייטעט ווירד, דורך זיינע ווינדע, וויא עס הייסט ישיב רוח יזלו מים ער לייטעט דיא ווינדע אום רעגען צו צופיהרען, אויך שטעהט ועצר את השמים ולא יהי' מטר (דברים י"א) דאס הייסט הקב"ה ענטפיהרט דיא דינסטע, דאסס עס צו קיינעם רעגען קאממען זאלל אין דיעזעם אָרט.

פראגע 17. אונד נון נאָך עטוואס ערקלאֶרע מיר ליעבער פאטער, וואר־רום הקב"ה ניכט זאגטע כי טוב, בייא דער ערשאפפונג דעם

מענשענס

אבל גם להם יש להוכיח מחוקי הטבע, כי לא עזב ה' ארצו, והוא הלא דבר ידוע הוא כי הגשם מתהוה ע"י האדים, ואד יעלה מן הארץ מעלה מעלה, עד שמכסה שמים בעבים, ומכין לארץ מטר, ויהי הגשם על הארץ בטיפות קטנות או גדולות כפי קרירת הרוחות הפוגעים בעבים, כידוע לחכמי הטבע פיזיק, ואם כי כן הדבר, הלא ידוע כי בכל מקום ובכל זמן יעלו האדים הללו, והלא צריך כפי הטבע להיות הגשם ומטר ע"פ כל הארץ בשוה, ובכל מקומות מושבותיהם, ובאמת אינו כן, פעם גשם ומטר במקום זה, ובמקום אחר חורב, ופעם הגשם בארץ מדבר וציה, ארץ אשר לא עבר בו איש, מזה ראיה כי גם הטבע מתנהג ע"י בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא הוא המנהיג הנשיאים והעבים ליתן יורה ומלקוש בעתו ובזמנו, כפי חכמתו וחסדו על בריותיו, ע"י הרוחות אשר מתהוים במקום הזה, ולעת כזאת ברוח פיו, כמ"ש היש למטר אב (איוב ל"ח) ונאמר ועצר את השמים ולא יהי מטר (דברים י"א) דהיינו הקב"ה ימנע הרוחות הקרים מלהוריד הגשם על הארץ במקומות הצריכים, אבל ישיב רוחו יזלו מים בארץ מדבר ציה וצלמות.

שאלה י"ז ועוד אחת אשאלך אבי, מחמד נפשי, מדוע לא קבע הקב"ה יום מיוחד לבריאת האדם לבדו, היות כי האדם הוא מבחר הברואים, וכל הנברא לכבודו ברא ולרצונו, ומדוע לא אמר הקב"ה על בריאת האדם כי טוב.

תשובה מצינו בספרי הקדושים טעם על זה, דהנה אינו דומה האדם, לשאר בריאת החיים, כי הבהמה החיה והעוף, תיכף בזמן הלידה נברא בריאה שלימה, עם כל הצריך לו להחיות

מענשענס. דאס עדעלסטע, אונד ווארום ניכט איין בעזונדערער טאג צו זיינער שאפפונג בעשטיממט ווארדע? דא דאך דער מענש, דאס עדעלסטע, אונד דער צוועק דער גאנצען שאפפונג איזט.

אנטווארט דארוף פינדען וויר שאהן, אין דען הייליגען ספרים, ווייל דער מענש מיט זיינער שאפפונג אללייןנאך ניכט פאללקאממען איזט, דענן דיא פאללקאממענהייט דעם מענשענס, בעגינט ערסט נאכדעם ער געלערנט אונד ערפאהרען, דאצוא אויסגעארבייטעט איזט, הקב"ה צו דיענען, מצות ומע"ט אויסצואיעבען, וואצוא ער נאך אללייןאויך מיט צו ווירקען האט, וואהרענד דיא טיערע גלייך בייא איהרער בעשאפפונג מיט אללעם פאללקאממען דא ווארען, דאמיט ציינט אונז הקב"ה, דאסס וויר נאך מיטשטרעבען, אונד מיטארבייטען מיססען אים אונזערע שאפפונג אלס מענש צו פערפאלקאממען, דאהער שטעהט אויך ניכט ביי זיינער שאפפונג כי טוב, דאמיט קאננען וויר פערשטעהען דען פסוק, גלמו ראו עיניך, דער מענש בייא זיינער שאפפונג שטעהט דא אלס גולם אונפערפערטיגט, ביז ער אללייןזיך פערפאלל-קאממט

על פני האדמה, כי עגל בן יומו יש לו ידיעת דברים נצרכים לבהמה, כמו פר שור בן כמה שנים, ולא חסר לו מאומה, רק לגדל ולחזק והוא מושלם במעלתו, ע"כ יכול לומר עליו תיכף בזמן הבריאה כי טוב, וכן נאמר שור או כבש או עז כי יולד, לאפוקי האדם לאחר לידתו, די אשר הוא חי, ואין לו דעת ותבונה ולא כח, ידים ולא ימושין, רגלים ולא יהלכין, עד במשך הימים והזמן שנתגדל והולך ברגליו, ועושה מלאכה בידים, ויכול לדבר בפיו להבין ולהשכיל, ורק אז הוא אדם על פני האדמה, וצריך לזה השתדלות גדול גם מצדו, וע"כ אינו בדין לומר בשעת הבריאה עליו כי טוב, ושמעתי אומרים בזה, גלמו ראו עיניך, דהיינו האדם בשעת בריאתו הוא כגולם, כמו גולמי כלים, ולא אתו יודע עד מה, עד אשר לא ישלים הוא את עצמו, במשך הזמן, והא ראיה ימים יוצרו, בכל יום ויום כל הברואים מיוחדים ואומר עליהם כי טוב, ולא אחד בהם, ולאדם לא מצא עזר בעת הבריאה על יום מיוחד לקרוא אותו כי טוב.

שאלה י"ח ומעתה נשובה והראשונות ישמיעינו עקר ויסוד הא' לדעת ולהבין פירושו וכוונתו.

תשובה הט אזניך ושמע בני, אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו הוא בורא. ולא מעצמו נברא העולם, במקרה או בטבע ומנהיג לכל הברואים, מאז, כמו כן עתה ועד לאין סוף, ולא עזב ה' ארצו על חוקי הטבע, והוא לבדו בלא שום כח אחר זולתו עשה ועושה, ויעשה לכל המעשים, מה שהיה כבר, ומה שנתהוי

קאממט, צום בעווייז ימים יוצרו, יעדער טאַג וואַר בעשטיממט פיר איינער שאַפּפונג, ולא אחד בהם, אבער פיר דעם מענש וואר קיין טאַג בעשטיממט.

פראגע 18. נון יעצט ליעבער פאַטער, דייטע מיר דאַסס איך וויססע וואס וויר גלויבען אים ערסטען גלויבענסארטיקעל.

אנטווארט אני מאמין איך גלויבע באמונה שלימה, מיט אויפריכ־טיגעם אונד וואהרהאפטעם גלויבען, שהבורא יתברך שמו, דאסס דער שאַפּפער, געזעגנעט זייא זיין נאמען, הוא בורא, ער דער שאַפּפער איזט, אונד ניכט דיא וועלט פאָן נאַטור, אָדער פלאָטצ־ליכער פיגונג, זיך אלליין בעשאַפּפען האט, ומנהיג לכל הברואים, אונד נאך אימער לייטער אונד פיהרער איזט, אללער זיינען געשאַפּ־פע, אונד ניכט דער נאַטור דיא לייטונג איבערגעבען האט, והוא לבדו, אונד נור ער אלליין אללמאַכטיג איזט, עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, אללע פערגאנגענהייטען געווירקט, אתד אין דער געגענוואַרט אללעם לייטעט אונד פיהרט, אונד ווירד אין דער צוקונפט ביז אין דער

עוויגקייט

כעת, ומה שעתיד להיות, ובזה נשלמו קצת ידיעת העיקור הראשון להבינה. בעזרת החונן לאדם דעת —ומלמד לאנוש בינה.

יסוד השני

אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו, הוא יחוד ואין יחודות כמוהו בשום פנים, והוא לבדו אלקינו היה הוה ויהיה.

שאלה א' נא ונא יהא מטובך אבי מחמד נפשי לטעום לי מצוף אמרותיך המתוקים מדבש ונופת צופים.

תשובה הנה בזה הראנו לדעת, כי הקב"ה הוא אחד יחוד ומיוחד, והוא בעצמו לבדו, ברא עולמו בחכמתו ובדעתו, ואף גם זאת, כי יחידו ואחדותי, דבר מיוחד בפני עצמו, ואין לו שום קירוב וענין לאחדות שאר הנמצאים, כאשר אבאר לך, במריצת הדברים בעיקור הזה.

שאלה ב' ידעתי גם ידעתיו כי הבו"י הוא יחוד ומיוחד, אבל אשר ענין אחדותו שיהיה לו כוונה בפני עצמה, היוצא מפשט כל לשון

עוויגקייט אַללעס מאכען, ערצייגען לייטען, אונד ווירקען.

צווייטער גלויבענס ארטיקעל

איך גלויבע גאנץ אויפריכטיג, דאסס דער שאָפּפער, געלאָבט זייא דעססען נאַמע — דער איינציגער איזט, אונד איהם קיינע איינהייט, אין אירגענד איינער בעציעהונג גלייכט דאסס ער אלליין אונזער גאטט איזט, דער דא וואַר, איזט אונד זיין ווירד.

פראגע I. בעלעהרע מיך טהייערסטער פאָטער געטרייער, וואַס וויר מיט דיעזעם גלויבענסארטיקעל גלויבען.

אנטווארט אין ערסטער רייהע ווירד דאמיט געמיינט דאסס הקב"ה אחד יחיד ומיוחד, איינציג אונד אלליין אלס גאטט אונד אללמאַכטיגער עקסיסטירט, בעזאנדערס אבער דאסס זיינע איינציגקייט

האחדות, את זה לא שמעתי עד כה, ותקותי חזקה, שאתה בטובך הגדול תעורר רחמיך, ותלמדינו לדעת, ממדריגה, למדריגה להבין ולהשכיל ענין אחדותו ויחודו הבו"י שמו.

תשובה הנה כי כן לקודם עלינו להאמין באמונה חזקה, בדברי תוה"ק ודברי קבלה, וכן כתיב בתוה"ק ה' בדד ינחנו, ואין עמו אל נכר (דברים ל"ב) ועוד מצינו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, והוא אחדותו שמו יתב'.

שאלה ג' נכספה וגם כלתה נפשי על דבריך הנעימים.

תשובה נלכה נא בשוקים וברחובות, משוט הארץ ומתהלך בה ונבקשה את שאהבה נפשינו, פה בתי סחורה כל דבר להלביש ערומים, ופה מרכולת, פה בית בנוי על תילה על המחיה ועל הכלכלה, ופה בית אומן כל מלאכת חרש וחושב וכיו"ב, ובעל המלאכה עוסק במלאכתו, ועשה כלים מכלים שונים למאות ולאלפים, ופעולתו הרבה יותר במספר מהאומן עצמו, כי הוא אחד, ובאם ינתן עין בקורת על כל גופי הנמצאים בעולם, הלא מצינו אותם כי רב הוא, אשר לא יומד ולא יספר מרוב, ומעתה נחלוק אותם למיניהם דהיינו אדם מין אחד, עופות מין אחד, בהמות וחיות למנין אחד וכיו"ב הנה נתקטן המנין, כי בכל מין ומין יש גופים הרבה, ומעתה נחלקה גם

איינציגקייט איינע גאר איינגענשאַפטליכע נאטור איזט, אונד צור גאר קיינער איינציגקייט געגליכען ווערדען קאנן, וויא איך דיר אים לויפֿע דעם געשפרעכעס ערקלאֶרען ווערדע.

פראגע 2. דאס וואוסטע איך וואהל, דאסס הקב"ה איינציג אונד אליין גאטט אונד שאֶפּפֿער איזט, דאסס עס אבער אין זיינער איינציגקייט, אויך איינע בעזאנדערע ערקלאֶרונג גיבט, דאס האֶרע איך ליעבער פֿאטער ערסט יעצט, אונד בין זעהר נייגיריג, דיינע זיעסען ערקלאֶרונגען, וועלכע האפּפֿענטליך מיר ניכט וועניגער פֿריידע אונד וויססען פֿעראורזאכען ווערדען, אלס דיינע ביז יעצטיגע ערקלאֶרונגען.

אנטוואָרט אללענפֿאלס מיין קינד, אבער אין ערסטער רייהע בע־געבען וויר אונז צור קבלה, איבערליפֿערונג, עס שטעהט ה' בדד ינחנו, גאטט ב"ה לייטעטע אונז אלליין, אונד עק־סיסטירט אויסער איהם קיין גאטט, ראו אתה כי אני הוא, דאמיט ווירד געמיינט, דאסס דער אלליינינגער שאֶפּפֿער לענקער, אונד לייטער דער וועלט איזט, אויך פֿינדען וויר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, דאמיט ווירד בעשטאֶטיגט, דיא ארט זיינער איינציגקייט.

פראגע 3. איך ערווארטע מיך זעהנזוכט דיינע בעלעהרונגען.

אנטוואָרט נון מיין קינד, איבערזועהען וויר דיא וועלט, אונד וויר פֿינדען דאס איין מייסטער פֿיעלע ארבייטען פֿערפֿערטיגט,

דאהער

המינים לסוגים ולטבעיהם, ונשים טבע החי לעצמו דהיינו כל דבר אשר חי יהי׳ סוג א׳, והיא האדם והבהמה ועופות השמים ודגי הים וכל הרמש אשר תרמוש באדמה ויהי׳ לסוג אחד, וטבע הצומח, והוא עץ כל פרי עץ, וזרע הארמה וכיו״ב לסוג א׳, ודומם וכוי״ב לסוג א׳ באנו למנין קטן, נער יספרם, וכשנחקרה לדעת בריאת כל דבר הנמצא בעולם, מצינו בו עשרה ענינים בכח הבריאה.

שאלה ד׳ פתשגן הדברים האלה, נפשי איותה לדעת.

תשובה בכל הגופים הנמצאין מצינו עשרה ענינים הללו, א׳ הוא חומר הדבר, גוש הממשש ביד, מהותו — ומתרץ שאלת מה? — אבן, עץ, אדם, בהמה, וכ׳ — ב׳ הוא ענין כמותו — ומתרץ שאלת הכמה? — קטן, גדול, רחב, קצר, ב׳ אצבעות, ג׳ אמות — ג׳ ענין איכותו — ומתרץ שאלת איכה — יבש, נגרר שחור, לבן, מתוק, מר, — ד׳ מספר חלקיו המורכב מהם — דהיינו ממה הורכב יסודו? — ה׳ ענין מקומו, ומתרץ, שאלת איה? — על הארץ, על הגג, על השלחן, וכ׳ ו׳ עת הוייתו, — ומתרץ שאלת מתי? דהיינו מתי יתהוי הדבר הזה? היום, תמול שלשום, ז׳ אופן נמצאו — דהיינו מושכב, עומד, מעופף, ח׳ קריבת הדבר לגוף זולתו ט׳ טבע הדבר — דהיינו טבע הניתן בו — י׳ פעולת הדבר —

דאהער דיא ארבייט מעהר אין דער צאהל איזט, אלס דער מייסטער, אונד וואן וויר בעטראכטען אללע קאָרפער, דיא אויף דער וועלט עקסיסטירען, זאָ פֿינדען וויר איינע זעהר גראססע צאהל, אונד נון טהיילען וויר יעדעס צו זיינער גאטונג, דאס הייסט מענשען צו איהרער גאטטונג, טיערע אונר געפֿליעגעל צו איהרער גאטטונג, א. ז. וו. פֿער־קליינערט זיך בעדייטענד איהרע צאַהל, דא איינע יעדע גאטטונג אוים פֿיעלען קאָרפערן בעשטעהט, אונד נון טהיילען וויר נאך דיא גאט־טונגען נאך איהרער ארט, דאס הייסט לעבענדיגעס וועזען איינע ארט, וואכסענדע וועזען איינע ארט א. ז. וו. זאָ פֿינדען וויר שאָהן דיא צאַהל בעדייטענד רעדוצירט, אונד וואנן וויר בעטראכטען, דיא נאַטור אונד בעשאפֿפֿענהייט יעדעם קאָרפערס, דאַ פֿינדען וויר אין יעדעם קאָרפער 10 אַרט בעשאפֿפֿענהייטען.

פראגע 4. ערקלאָרע מיר ליעבער פֿאַטער, די 10 בעשאפֿפֿענ־הייטען יעדעם קאָרפערס.

אנטווארט אין אללע קאָרפער דער וועלט, בעפֿינדעט זיך 1׳ חומר דער שטאָף דעם קאָרפערס וואס האנדגרייפֿענד איזט — אונד בעאנטווארטעט דיא פֿראגע וואס? שטיין דאלץ, מענש, א. ז. וו. 2, כמותו — גראססע צ״ב גראסס, קליין, לאנג, ברייט, — 3, איכותו, זיינע אויסזיכט — אונד בעאנטווארטעט דיא פֿראגע וויזאָ? וויים, שווארץ, פֿליססיג, טראקען, — 4, דיא צאהל זיינער טהיילע אוים

ועתה תחוה מכל הנמצאים בעולם למקטן ועד גדול, ותמצא בהם עשרה ענינים הללו — אבל אלקינו זה קוינו לו ויושיענו לא תמצא בו מעשרה ענינים הללו רק א׳ — דהיינו א״א לשאול עליו מהו? כי אין לו גוף ולא חומר — ואין לא ענין כמות ואיכות כי כחו בלי מצרים — ובאם אין לו גוף, לא נרכב מדבר — וגם אין להרין עליו שאלת איה? כי השמים ושמי השמים לא יכלכליהו — ומלא כל הארץ כבודו, ואין להרץ עליו שאלת מתי? כי הוא מהעולם ועד העולם, עוד קודם הזמן, — וממילא א״א לומר עליו שום טבע — כי אין לו גוף, ולא ישיגיהו משיגי הגוף, אבל יש לומר עליו הא׳ — שהוא ענין פעולתו, דהיינו כחו כי רב הוא, ותקיף בעל היכולת כלם, ואם בינת אדם לך תצייר בדעך יחודו ואחדותו,

ושמור הדבר הזה, כי הוא מתוק מדבש.

שאלה ה׳ ומה קישור דברים אלו אל מטרת חפצי, ואני בער ולא אדע,

תשובה בתר לי זעיר, ומעתה נחלקה נא עשרה הענינים הללו למחצה, ותמצא כל גוף מורכב מד׳ יסודות, שהם, אש, רוח, מים, עפר, ומה הרכבתם שהם ה׳ ענינים, ונחלוק עוד יותר למספר קטן, ותמצא כל גוף היא מיוסד מחומר וצורה, דהיינו הגוף

אויס וואס דער קאָרפּער בעשטעהט, 5 דער אָרט ויינעס בעפינדענס — אונד בעאנטווארטעט דיא פראַגע גוא? אויף דעם טיש, אויף דער ערדע, א. ז. וו. 6. דיא צייט זיינעס ענטשטעהענס — אונד בעאנט־ווארטעט דיא פראַגע וואַנן? הייטע, געסטערן, מארגען, — 7. דיא ארט זיינעס בעפינדענס — אונד בעאנטווארטעט דיא פראַגע וויא? ליעגענד, שטעהענד, פליעגענד, 8. זיינע אומגעבונג — 9. זיינע נאַטור היס, קאלט, ויעס, א. ז. וו. — 10. זיינע ווירקונג, וואן וויר יעדעס קאָרפּער גענויא דורכזובען, אב גראסס, אדער קליין, זא פינדען וויר אין איהם, דיא ערוועהנטע 10 בעשאַפענהייטען, וואָהרענד בייא הקב״ה פאן דיא אללע בעשאַפענהייטען וויר ניכט פינדען, נור דאַס איינע — דא ער קיין קאָרפּער איזט, אונד קיינע קאָרפּער טהיילע בעזיצט, לאָססט זיך אויף איהם ניכט פראַגען וואס? וויא? אונד וואָ? דען דיא גאנצע וועלט איזט פאלל זיינער עהרע דיא הימעל האבען קיין פלאַץ פיר איהם, אונד לאָססט זיך אויף איהם ניכט פראגען דיא צייט וואנן? דען ער וואַר פאָן יעהער ביז אין דער עוויגקייט, נאַך פאָר דער צייט, אונד לאָססט זיך איהם קיינע נאַטור אנמאססען, דאַ ער קיין קאָרפּער איזט אונד איהם קאָרפּערליכע פיגונגען ניכט צו געשריבען ווערדען קאָנן — נור דאַס איינציגע בלאס, זיינע ווירקונגס־קראַפט, דאַס ער אללמאָכטיג איזט, אונד אללעס בעשאַפפען האַט, אונד אללעס לייטעט אונד לייטען וויר ביז אין דער עוויגקייט, אונד

נון

שהוא חומר — ופעולתו וטבעו הוא הצורה, הרי לך ב׳ נבראים וממילא האומן שהוא פחות במספר הרי יחוד ומיוחד הוא והוא מורכב ב׳ ענינים הללו וקיימים ופועלים בעולם כפי חכמת הבורא ית״ב, ועתה תקטן עוד יותר ענין זה, אז תמצא כי הם כח אחד יחיד ומיוחד, אשר ברא את כל ונותן מחיה לכל, ועיניו משוטטות בכל, כמ״ש לך ה׳ הממלכה והמתנשא לכל לראש. (ד״ה א׳ כ״ט)

שאלה ו׳ תפרש נא לי בטובך הגדול ביתר ביאור ענין החומר והצורה.

תשובה מצינו בדברי חכמז״ל, כי הקב״ה בטרם כל יציר נברא, ברא חומר אחד פשוט, וצורה פשוטה, דהיינו טבע ופעולתה ואח״כ ברא השנים יחד ד׳ היסודות שהם, אש, רוח מים, עפר, נמצא כי היסודות הללו מורכבים מחומר וצורה, כי יש להם חומר הנראה לעינים וממשש בידים, ויש בהם טבע פעולתם, והוא הצורה אשר עין לא ראתה, ואתה תמשול בו, נאם הדבר משמוע מהכח הניתן באש, דהיינו האש יש לו חומר, גחלים בוערות כגחלי אש, או שלהבת לוהט כאש, והצורה בו כח החמימות דהיינו כח האש, ומזה תבין ותקיש לשאר היסודות, ואח״כ ערבן ומזגן והרכב היסודות אלו זו בזו, ופרד חלק הגרוע מהם, וברא אותו לדומם, והוא הארץ וכל אשר בה,

---

נון בעוואהרע דיעזע ערקלארונג גוט, דא דיעזעס הערטצערקוויקענד זיעס איזט.

פראגע .5 אונד נון טהייערער פאטער וואס זאלל איך דארויס ענטנעהמען צו אונזערם ציעל.

אנטווארט ווארטע נור מיין קינד, אונד יעצט רעדוציערען וויר דיא 10 בעשאפפענהייטען יעדעס קארפערס צור האלפטע אונד וויר פינדען, יעדעס געגענשטאנד בעשטעהענד, אויס פיער עלעמענטע, וועלכע פייערשטאף, וואספער שטאף, לופט, אונד שטויב זינד אונד איהרע צוזאממענשמעלצונגסקראפט דאס פינפטע, אונד נון רעדוציערען וויר דיא 5 אויף 2 אונד וויר פינדען חומר שטאף, אונד צורה, נאמליך איהר נאטור אונד ווירקונג — אלזא 2 בעשאפפענהייטען דער מייסטער דער דאך וועניגער אן דער צאהל איזט, איזט 1 בורא וועלכער לויט מאסס אונד איינגעשאפטען דאס אללעס צוזאממענגעשמאלצען, אונד צוזאממען ווירקען דיא לס קארפער דא זינד, אונד ואן וויר דיא ביידען ווערקע צו איינער קראפט רעדוציערען, דער דאס ערשאפפען האט, געמעניגט אונד צוזאממען האלט, זא האבען וויר דארויס, דאסס אללעס ענטשטאנדענע דורך דען וויללען דעס איינציגען שאפפער איזט, וויא עס הייסט לך ה׳ הממלכה וגו׳ צו דיר אללמאכטיגער געהאר דיא רעגיערונג, וויל דוא דער אורהעבער אללער ביסט.

מחלמיש צור עד נופך ספיר ויהלום, ונתן בהם כח לבל יפרד יסודותיו ויהיה לגוף אחד, עד עת בא דברו ויאמר כלה, כפי גזירת חכמתו, ואח"כ לקח הקב"ה מתערובות זו מחלק הנשאר חלק הגרוע, וברא מהם הצומח, והוא צמח האדמה עץ כל פרי עץ, מצמח האזוב עד הארז אשר בלבנון, ונתן בהם כח חיזוק היסודות, לבל יפרדו איש מאחיו, ועוד כח אחר כלכלת גופו מרטיבת הארץ, ועוד כח לגדל ולהתרחב, עד אשר מגרעון אחד הנזרע בארץ, יגדל לעץ פרי עץ גדול ורחב מאוד, ואח"כ לקח הקב"ה מהתערובת הנשאר חלק הגרוע וברא ממנו החי, דהיינו דגים וחגבים עופות חיות ובהמות, וכל רמש האדמה, ונתן בהם ג"כ כחות הנזכרים לעיל, ועוד נוסיף עליהם כח החי, רואה ושומע הולך ועומד וכיו"ב, ואח"כ לקח מהתערובות הנשאר המעולה, וברא מהם האדם, ונתן בו כל כחות הנזכרים לעיל ועוד הוסיף לו כח הדיבור ויהי' האדם לנפש חיה, ומתרגום לרוח ממללא, ושכל ובינה ודעת לחשוב מחשבות, ולהשכיל אמרי בינה, וז"ש הקב"ה נעשה אדם בצלמינו דהיינו שיהי' חכם ונבון, שהוא חלק אלקי ממעל.

שאלה ז' ומעתה דעת לנבון ניקל ענין רוחניות המלאכים אשר

פראגע 6. ערקלערע מיר נאהער דיינע זאָ עבען מיר אנגעדייטע־טעם חומר אונד צורה.

אנטווארט נון הערע מיין קינד, אונזערע ספרים הקדושים ערקלערען דאַסס הקב"ה פאר אללעם איינען חומר — שטאָף ערשאַפפען האט, אונד איינע צורה, ווירקונגסקראַפט, אונד דאַן פאָן דעןביידען צוזאַממען, ערשוף ער דיא 4 עלעמענטענשטאפפע ד"ה, פייער, וואַססער, לופט, אונד שטויב, דאהער דיא עלעמענטע שאהן פיר זיך אויס 2 געגענשטאַנדע בעשטעהען, אויס שטאָף, אונד וויר־קונגסקראפט, דער שטאָף איזט דאָס זיכטבארע, אדער אנטאסטענדע אן איהם, אונד דיא ווירקונגסקראפט איהרע איינגעשאפט, צ"ב פייער האט דען שטאָף דיא קאָהלע אדער דעם פלאם, אונד דיא קראפט איהרע היטצע א. ז. וו. זאדאן האט הקב"ה מיט ויינער קלוגהייט דיא 4 עלעמענטענשטאפפע צוזאממענגעמענגט אונד דאס גראבסטע אבגעזאנדערט אונד דאפאן דעם (דומם) ערשאַפפען דאס איזט אללעם אונוואכסענדעם אונד אונלעבענדעם, נאַמליך דיא ערדע אונד אללעם אין איהר בעפינדליכען מינעראלען שטיינער א. ד. ג. — אונד איהנען איינע קראַפט געגעבען, דאַסס זיא דאס אללעם צוזאממענהאלטעט. אונד זיך ניכט אויס איינאנדער טרעננען, ביז צו איינער בעשטיממטען צייט, אונד דאנן האט הקב"ה ווידער פאָן דיעזער מישונג גענאממען, אונד דאפאָנן יעדעם שפראססענדע אונד וואַכסענדע אונלעבענדיגעס וועזען בעשאפפען, וויא צ"ב גראז, ביימע, פרוכט, א. ד. ג. אונד איהנען

ערסטענס

אין להם גוף והם צורה פשוטה דהיינו כח פעולתם בלא חומר ובלא גוף, האין זאת?

תשובה כן נמצא וכן היו בספה״ק כי המלכים המה צורות פשוטות בלא חומר ובלא גוף, ומזה תבין ותקיש נענין שמת כל חי, שהוא חלק אלקי ממעל, אמנם אין זה כעת מטרת הפצינו, ועיקר הדיבור כעת הולך וסובב על אחדותו שמו יתב׳ ובעינינו ראינו כי כל הנעשה תחת השמש, שרשרות גבלות מעשה עבות, משולבות אשה אל אחותה ואיש את רעהו יעזורו, וכלם נצרכים זה לזה, דהיינו הדומם שהוא האדמה, מחזיק ונתן מחיה לזורעים, הזרעים הלא המה מאכל ומחיה לחיה למדבר, וכל כיו״ב וגם בשמים ממעל, הירח מקבל אורה מאור חשמש כידוע לחכמי הטבע, והכל צריכים לו יתב׳ מכל זה האדם יבין וישכיל בדיעו ושכלו, כי כל הנמצא בשמים ובארץ, מבורא, אחד חכם נברא.

שאלה ח׳ ומעתה מקום עתי לדבר ענין אחדותו יתברך.

תשובה כן דברת, וכך אתה מונה אחת, ושתים, ושלש, וארבע, ומה דעתך אחת זה הוא אחד באמת?

שאלה ט׳ לא כן אבי, כי זה האחד הוא רק אחד במנין, ולא אחד באמת, יען כי מזה הדבר בעצמי אני מונה שתים

ערסטענס דיא צוזאממענהאלטונגס קראפֿט געגעבען, אונד נאך דאצוא איינע ארט נאהרונגסקראפֿט, זיך צו נאָהרען, דורך דיא פֿייכטיגקייט דער ערדע, אונד דער לופֿט, צו וואכסען אין דער האֶהע, לאנגע, אונד ברייטע, אונד אויך דעם זאמענקראפֿט, דאסס פֿאָן דעם זאמען דער געגענשטאנד אויס וועכסט, אונד דאַנן נאהם הקב״ה נאך פֿאן דיעזער מישונג, אונד ערשוף יעדעס לעבענדיגע, וויא טיערע, געפֿליגעל אד״ג אונד האט איהנען אויך דיא אללע אבענערוועהנטע קראֶפֿטע געגעבען, אונד נאך דאצוא לעבענסקראפֿט, פֿיהלען, האֶרען זעהען, פֿרייע בעווע־גונג א. ז. וו. — אונד שליעסליך נאהם הקב״ה דאס בעסטע דער מישונג אונד ערשוף דאפֿאָן דעם מענשען, אונד גאב איהם דיא אללע אבענערוואָהנטע קראֶפֿטע, אונד נאך דאצוא דיא רעדענסקראפֿט, דענקען איבערלעגונג, אונד פֿארשונג צור זאֶממטליכען וויזהייטען, אונד דאס זאַגטע הקב״ה נעשה אדם בצלמינו — ד״ה דאסס דער מענש בעזיצט, וויזהייט קלוגהייט, איינע ארט אֶהנליכקייט גאטטעס.

פֿראגע 7. אונד נון פֿערשטעהע איך טהייערסטער פֿאטער, דיא בעשאפֿפֿענהייט דער ענגעלן, דא זיא קיין קאֶרפּער האָ־בען, נור איינען גייסט, דאס ווירד ויכערליך דיא צורה אהנע חומר זיין.

אנטוואָרט אללענפֿאלס ערקלאֶרען אונז זא דיא היליגע ספרים. היעמיט לאֶססט זיך איך אונזערע נשמה דענקען.

דאס

ושלוש וארבע, הלא המה יותר מאחד, ועוד הלא הב׳ והג׳ ג״כ יכול למנותו שיהי׳ אחד, והשאר הב׳ והג׳ מזה ומזה נראה בעליל, כי אין זה אחד באמת, רק אחד במנין, ואף כי מוסכם הדבר בפי כל לקרוא הראשון אחד, אבל הוא אחד מזויף.

תשובה ואתה בני יקירי, אם תבין הדבר הזה כי אחדותו שמו יתב׳ אינו אחד במנין, והוא עמוק עמוק מי ימצאנו ומזה תדע אמרו ז״ל — אנת הוא חד ולא בחושבן, ומעתה אם אמור למשל הין אחד מים, כור אחד חיטין מה אם נפשך לומר על אחד זה, האחד באמת הוא או לאו?

שאלה י׳ גם זה לא יכול להיות אחד באמת, ואף אם הין אחד הוא, אבל הוא מחלקים רבים, כי בהין אחד מים, יש כמה אלפים טיפות ומדות, למאות, וכל מדה בפני עצמו הוא, וכ״כ כל טיפה אחד הוא, וא״כ גם בהחיטין בכור אחד חיטין, יש כמה אלפים ורבבות חיטה אחת וא״כ באחד הלזה, עוד מצינו כמה וכמה ואין זה אחד באמת בשום אופן, אמנם אבי יקירי, מה אם נאמר כי שם בבית רק אדם אחד, אולי זהו אחד באמת?

דאס איין חלק אלקי ממעל איזט, איין טהייל דער גאטטהייט, וואפאן וויר נאך בייא געלעגענהייט שפרעכען ווערדען, פארלייפיג ציעלט דאס געשפרעך אונזערער פערהאנדלונג, דיא איינציגקייט גאטטעס — אונד דא וויר בעטראכטען דיא פערקעטטונג דער וועלט, וויא אללעס אן איינאנדער אנגעוויזען איזט, איין געשאפף דעם אנדערן דיענסט לייס־טעט נאהרט אונד ערהאלט, דיא ערדע נאמליך נאהרט אונד ערהאלט דיא געוועכסע, דיא וויעדער יעדעס לעבענדיגע וועזען, דאס וויעדער דעם מענשען, זעלבסט אים היממעלגעוואלב, מאנד אונד שטערנע עררייכען איהר ליכט פאן דער זאננע א. ד. ג. דאפאן קאננען וויר אויך שליעסען, דאס אללעס דורך גראססע קלוגהייט אונד פארויכט, איינעם שאפפערס ענטשטאנדען איזט.

פראגע 8. אונד נון טהייערסטע פאטער, קאממען וויר צור בע־שפרעכונג דער איינהייט גאטטעס.

אנטווארט יא מיין קינד, אלזא וויר צאהלען, איינס, צווייא, דרייא, וויא מיינסט דוא איזט עס ריכטיג געזאגט איינס?

פראגע 9. ניין! ווייל ערסטענס עס ניכט איינס זיין קאנן, ווייל נאך דא איזט פאן דעם זעלבען צווייא. דרייא, אונד צווייטענס ווייל דאס צווייטע, דריטע, עבען זא איינס גערופען ווערדען קאנן, אלס דאס ערסטע, היעמיט איזט עס קיין ריכטיגעס איינס, עס ווירד אין דער שפראכע צוואר דיעזער אויסדרוק געברויכט, אבער אין דער ריכטיגקייט איזט דער אויסדרוק פאלש.

אנטווארט נון מיין קינד, פערשטעהסט זיך פאן זעלבסט דאס דיא איינהייט

תשובה ולא זו בלבד בני מחמד, אלא אף אדם הראשון קודם בריאת חוה, ואף כי במין האדם היה אחד שלא היה עוד מין זה בעולם רק הוא, עכ״ז אין לקראותו בשם אחד באמת יען כי הוא מורכב מכמה דברים, נפש רוח נשמה וגי עור ובשר וגיד ועצמותיהם, ואף גם זאת בטיפת דם אחד שבאדם ובבהמה יש כמה יסודות ואינו בדין אחד באמת, והוא ג״כ אחד מזויף.

שאלה י״א ומעתה במאד איותה נפשי לדעת מהו אחד באמת?

תשובה בכח שכלנו אנו לצייר אחד באמת, והוא, דבר שלא היה מעולם, ורק עתה נתהוו בפעם הראשון ע״ז אנו אומרים אחד, למשל כזה ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, אשר מקודם לא היה עוד יום, וזהו הראשון, הוא אחד, אבל רק במנין כי למחר ולמחרתו יהא דבר זה בעצמו עוד פעמים ושלש, וא״כ מספר האחד הוא גם לדבר זה במנין, ובאמת גם היום מורכב משעות ורגעים, אמנם אחד באמת הוא, רק דבר אשר אין מורכב משום יסוד ולא נחלק לשום חלקים מקיר כל החכמות והמדעים וכל הכחות, ואין ראשית לראשיתו, ולא אחרית לאחריתו, אשר מעולם ועד עולם היה הוה ויהיה, ואינו דומה לשום נברא, ולא ישיגהו משיגי הגוף, ואין

איינהייט גאטטעס קיין צאהלווארט זיין קאנן היעמיט פערשטעהט זיך דער זאטץ — אנת הוא חד ולא בחושבן — אבער מיין קינד וואן וויר זאגען צ״ב איין איימער וואססער, איין מאאס ווייצען, וויא גלייבסט דוא איזט עס ריכטיג איינם געזאגט?

פראגע 10. ניין, דיעס קאנן אויך ניכט דאס ריכטיגע איינס זיין, וואן עס אויך אין דיעזער מאאס איינס הייסט, אבער אין זיינע טהיילע, בעשטעהט דאס וואססער אויס טראפפען, דער ווייץ אויס קערן, וועלבע יעדעס פיר זיך איינע איינהייט בילדען, היעמיט זינד מעהרערע איינס דא, וויא אבער ליעבער פאטער, וואן וויר זאגען דארט איזט נור איין מענש?

אנטווארט דיעזעס קאנן אויך ניכט ריכטיג איינס גענאנט ווערדען, וויזל דאך דער מענש פאן מעהרערע טהיילע בעשטעהט בלוט, פלייש, ביינער, קנארבעל, זעהנען, אדערן, נערווען, א. ז. וו. וועלבעס איין טראפפען בלוט בעשטעהט אויך אויס מעהרע שטאפפע, אונד אויך ניכט איין וואהרעס איינס הייסען קאנן.

פראגע 11. וויר קאננען אונז אים געדאנקען פארשטעללען איין געגענשטאנד, וועלבער ניע וואר, אונד יעצט דאס ערסטעמאהל ענטשטאנדען איזט, זאגען וויר ריכטיג, איינס, וויא צ״ב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, עס וואר אבענד אונד עס ווארד מארגען איין טאג ווייל בעפאר נאך ניע טאג וואר היעמיט ריכטיג איינס אין זיינעם פאכע, יעדאך איזט דיעזעס

איינס

עליו לומר כי חרה אפו, או כי שמח ועצב, וכי"ב מהשתנות כח הגופנויי והוא כל יכול, ואין מעצור לד' והוא מקור החיים מקור החכמה, דהיינו כי הדבר הזה בעצמו הוא הוא החיים, והוא הוא החכמה כח והגבורה, הוא הקב"ה עילת כל העילות, וסיבת כל הסיבות אחד יחוד ומיוחד אשר ברא עולמו, וכל אשר בה, כמ"ש ומעולם ועד עולם אתה אל.

שאלה י"ב תודיענו נא בחסדך מה זה מקוי' החיים, מקור החכמה.

תשובה רק בעיניך תביט ותראה האדם חי על פני האדמה, ידוע תדע כי הם המה שני דברים — האדם והחיים — ואתה תחוה מכל העם, אדם חכם מחוכם, בנאמנה תדע כי הם שני דברים — האדם וחכמה — אשר הבו"י הרכיבם יחד, והא ראיה כי באם אבדה חכמת חכמיו, ובינת נבונים תסתתר, והאדם הוא שלם בגופו כמו שהיה, רק כי חלק הב' שבו והוא החכמה נסתלק מאתו, ובאם כי רוח עברה בו ואיננו עוד בחיים — האדם בכמותו וגדלו הוא לפנינו כאבן דומם, ולא יחסר מאיברי גופו שום דבר, רק כי נסתלק מאתו החיים, הלא דבר ברור הוא, כי האדם והחיים, האדם והחכמה, הלא המה ב' דברים, וא"א לומר עליו למשל כי אברהם הוא החכמה הוא החיים, או חי, אלא יש לומר עליו, כי זה אברהם יש בו חכמה

איינס אויך נור אין דער צאהל, אבער אין דער וואהרהייט בעשטעהט דער טאג אויך אוים שטונדען, מינוטען א. ז. וו. דאס ריכטיגע איינס מוסס איין וועזען זיין, וואפֿאן דאס צווייטע ניכט עקסיסטירט, אוים גאר קיינעם שטאָף, וואס קיינע איינצעלהייטען אונד מעהרהייטען בעזיצט, קיין אנפֿאנג אונד קיין ענדע האט, זאנדערן פֿאן איממערהער אונד ביז אין דער עוויגקייט זיין ווירד, קיינער זאכע גלייך איזט, אונד איהם קיינע אייגענשאפֿטען צוגעשריבען ווערדען קאנן, וויא צ"ב, צארן באָזע, רוהען, ארבייטען א. ד. ג. דאס וועזען קאנן ניע געאָנדערט אונד פֿערוועקסעלט ווערדען, דיא אלליינינגע אלל־מאכט בעזיצט, דיא קוועללע דעם לעבענם אונד דער קלוגהייט, דאס הייסט, דאס וועזען אלליין איזט דאס לעבען, אונד דיא קלוגהייט, אונד דיא אללמאכט, אונד דאס איזט הקב"ה עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, איינציג אונד אלליין אין זיינער אללמאכט, דער אללעס בעשאפֿפען האט, אונד עוויג זיין ווירד.

פראגע 12. וויא פֿערשטעהע איך דאס ליעבער פֿאטער, קוועלע דעם לעבענם, אונד דער וויזהייט?

אנטווארט זיעהע מיין קינד, דער מענש לעבט, דאס זינד 2 זאכען דער מענש אונד דאס לעבען, דער מענש איזט קלוג, זינד 2 זאכען דער מענש אונד דיא וויזהייט, דען וואן דער מענש שטירבט זא איזט דאס לעבען וועק, אונד דער מענש איזט דא, דער מענש

ויש בו חיים, אבל אלקינו זה קוינו לו וישיענו, אין לומר עליו כי יש בו חיים או חכמה, אבל הוא היא מקור החיים, מקור החכמה, ואינם ב' דברים, אלא אחד כמ"ש ועמך מקור חיים, באורך נראה אור, ויפח באפיו נשמת רוח חיים, חלק אלקי ממעל, ממקור החיים והחכמה, עד עת בא דברו ויאמר, די אשר הוא חי, והרוח תשיב אל האלקים, והגוף נשאר ערום ועריה, ערום מחיים וערי' מחכמה, והרי הוא מת.

שאלה יג ועתה אבי מחמדי רק אפס קצהו אוכל לי להצטייר ענין אחדותו שמו יתב' והוא, כי הקב"ה הוא אחד באמת, אין ראשית לראשיתו, ולא אחרית לאחריתו, כי מעולם ועד עולם, הוא היה הוה ויהי' ואין לרמות אחדותו לשום אחדות הנמצא בעולם, יען כי אין לנו לצייר אחדותו משום יסיד, ומשום חלקים הנפסדים ורק כח אחד יחיד ומיוחד באמת, מקור כל הכחות כלם.

תשובה בן דיברת, ויפה דיברת, והוא הוא תקיף ובעל היכולת כלם, והכל נשמע מזה.

שאלה יד אל נא יחר אפך אבי היקר ואשאלך דבר, תם מה הוא אמר, מה זאת הנכתב בתורה, נעשה אדם וגו' שאמר הקב"ה בלשון רבים, וכמו שיהי' ח"ו אלקות הרבה, ואף כי ידעתי

מענש ווירד וואהנזיננינ, זא איזט דיא קלוגהייט וועק, דער מענש איזט נאך דא, אלזא גאנץ ריכטיג, דער מענש אונד דאס לעבען זינד, 2 זאכען, זא אויך מיט דער קלוגהייט, וואהרענד אבער ביא הקב"ה, קאננען וויר ניכט זאגען, דאסס גאטט לעבט, דאסס עס 2 זאכען וואֿרע, זאנדערן גאטט ב"ה איזט דאס לעבען אלליין, וויא עס הייסט ועמך מקור חיים, מיט דיר איזט דיא קוועללע דעס לעבענס, אונד דיא נשמה דעס מענשענס איין חלק אלקי ממעל, דאהער דאס לעבען אונד דיא וויזהייט איין טהייל פאן גאטט ב"ה איין מענשען, אבער זא באלד זיך דיא נשמה פאם קארפער טרעננט — הערמיט האֿרט דאס לעבען אויף, אונד זאָ אויך ויינע קלוגהייט.

פראגע 13. אונד נון טהייערסטער פאטער, פערשטעהע איך שאָהן עטוואַס, אין דער איינציגקייט גאטטעס, דאס הייסט, ער איזט איינציג דאס ערסטע אונד דאס לעצטע וועזען, פאר איהם גאַר ניכטס וואַר, אונד נאך איהם גאַר ניכטס זיין ווירד, וויל ער אין דער עוויגקייט איזט, אונד זיינע איינהייט, איזט מיט קיינער איינהייט צו פערגלייכען, וויל וויר דיא איינהייט, איים גאר קיינע טהיילע אונז דענקען קאננען, זאָנדערן איים איינער איינציגען אללמאכטיגען קראפט.

אנטווארט יא מיין קינד, דאס איזט דיא אללמאכט, ווא אללעם דארין פערשטאנדען איזט.

פראגע 14. נאך איינע פראגע, עס זינד אפיקורסים דיא בעהויפטען, אינדעם

גם ידעתי פרש״י ז״ל שמזה נשמע שהגדול יתייעץ עם הקטן בעת עשייתו דבר, אשר גם הקב״ה נתייעץ עם המלאכים, בעת בריאת האדם, אבל מה נשיב למי שאינו רוצה להבין פרש״י ז״ל, ועומד בדעתו ובדברי שטותו המתרוצץ בו.

תשובה הלא דבר פשוט עד למאד, השוטה הזה אין לו שום ידיעה בל׳ תוה״ק הלא מצינו כמה וכמה דברים אשר מבטה השפתים ככה בל׳ רבים, ובאמת היא יחוד בלק אמר אולי אכל נכה בו (דברים כ״ב) דניאל איש המודות אמר, דנא חלמא ופשרא נאמר קדם מלכא, והוא היה בעצמו ואמר בל׳ רבים, מנוה אמר נעצרה נא אותך וגו׳ (שופטים י״ג)

שאלה ט״ו ועוד אחת שמעתי אומרים מהמורדים ופושעים, על הא דכתיב וירא אליו ה׳ באלוני ממרא (בראש׳ י״ה) כי זה הנראה אליו קאי על שלמטה הימנו, דהיינו וישא עיניו וירא שלשה אנשים, ומביאים מזה ראיה על אלקות הרבה.

תשובה שחת ואבדון, על השוטים האלה אשר אף פשוטי דברי תורה לא יורעין וזיל קרי בי׳ רב הוא, הלא כתיב, ויפנו משם האנשים וילכו סדומה, ואברהם עודנו עומד לפני ה׳ מזה תדע כי הקב״ה נראה לאברהם עוד מקודם באו ג׳ המלאכים בדמות אנשים אליו.

אינדעם עס אין תוה״ק פארקאממט נעשה אדם בצלמינו דער ליבע גאטט זאגטע, וויר זאללען דעם מענשען בעשאפפען דאס הייסט מעהרצאהל — וויר — אונד וואללען פאן היער אויף איינער מעהר־הייט גאטטעס דייטען, איך וויים וואהל וואס רש״י ז״ל דארויף זאגטע נאמליך עס צייגט אונז דיא בעשיידענהייט גאטט ב״ה דאס ער דיא מלאכים פאר דער שאפפונג דעם מענשענס דאריעבער בעפראגטע א. ז. וו. דיא יעניגען אבער דיא ווארטען רש״י ז״ל ניכט אכטען, מיט וואס קאנן מאן איהרע בעהויפטונג ווידערלעגען?

אנטווארט גאנץ איינפאך מיין קינד, דיעזע אפיקורסים פערשטע־הען ניכט דעם גאנג אונזער הייליגען שפראכע, וויר פינדען פיעלע זאלכע אוים דריקע, וועלכע אין דער מעהרהייט שפריכט, אונד דאך נור איינהייט איזט, בלק זאגטע אולי אוכל נכה בו, דניאל זאגטע דנא חלמא ופשרא נאמר קדם מלכא, ער וואר אלליין, אונד בעדיענטע זיך דאס ווארט, וויר ווערדען זאגען, מנוח זאגט נעצרה נא אותך, וויר ווערדען דיך אויפהאלטען.

פראגע 15. אויך טהייערער פאטער, זאללען איינינע אפיקורסים בעהויפטען, דא עס שטעהט וירא אליו ה׳ וגו׳ הקב״ה איזט ערשיענען צו אברהם אבינו, דאסס דיא ערשיינונג שפיעלט אויף דאס פאלגענדע, וירא והנה שלשה אנשים, דאסס דיעזע ער־שיינונג אין 3 קארפערן וואר, היעמיט וואללען זיא דיא מעהרהייט גאטטעס

שאלה מ״ז מה טוב חלקי ומה נעים גורלי, שזכיתי לשאב מים חיים הוא תורה ממעייני הישועה, ומה מאד נאמנו עלי דבריך הנעימים בהשכל ודעת, יודע אני עתה ביתר שאת ויתר עז את אשר אני מאמין באמונה שלימה, ואף כי מעולם אמרתי אני מאמין וגו׳ אבל לדאבון נפשי, לא יכולתי לצייר בלבבי אחדותו יתב׳ שמו, והיה רק מצות אנשים מלומדים, ומעתה נתחזק האמונה בקרבי עד למאד, ויודע אני אשר קבלנוה, עלינו לדעת ולהאמין שהוא יחוד ומיוחד, אם אמנם שכל אנושי אינו משיג את זאת את כל ונכחת, דבר בלא חומר בלי דמיון, וגם אין סוף לאחדותו, אבל אמת ויציב הוא, הוא הבורא עולם, עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות.

תשובה יפה דיברת ובשעה דיברת, ואני מאז דשמעתיך לאמר, כי שכל אנושי עד בכה מגעת, לדעת כי יש בורא עולם, והוא יחוד ומיוחד, בלי ערך ובלי שינוי, ומזה יותר פסק כח האנושי לחקור ולדרוש בעניני הרוחניות, אבל אמת ויציב הוא מלתא דנא בלי שום ספק כל אשר מסרו לנו הזקנים והנביאים, ומהם לאנשי כנסת הגדולה ואף כי קצר כח שכלינו, להבין ולהשכיל הדבר על בוריו, ואנו אין לנו לא הקבלה, כמו שקבלנו עלינו, ועל כל הדורות הבאים אחרינו, להאמין באמונה שלימה — ועתה תמשול בו, לילד אשר

גאטטעס פינדען.

אנטוואורט דיזע בעהויפטונג איזט נאך דוממער אלס די פאר־ריגע, שטעהט דאך דייטליך ווייטער ויפנו משם האנשים אונד די מאנער זינד וועג: ואברהם עודנו עומד לפני ה׳ אונד אברהם אבינו שטאנד נאך פאר הקב״ה, אלזא איזט צו איהם גאטט ערשיע־נען נאך פאר די מלאכים.

פראגע 16. וויא גליקליך בין איך טהייערסטער פאטער, פאן דיר זאלבע וויסע אונד טיעפזינניגע לעהרע, צו שעפפען, וואהל פערשטעהע איך יעצט בעדייטענד מעהר, וואס איך מיט דיע־זעם גלויבענס ארטיקעל צו גלויבען האבע, דענן איך זאגטע צוואר אימער, איך גלויבע, אונד דאך קאננטע איך מיר קיינע ריכטיגע פאר־שטעללונג מאכען אן אחדות הבו״י נון אבער יעצט וויים איך וואס די קבלה אונז איבערליעפערט האט אונד וואס וויר אין וויינער איינציג־קייט צו גלויבען האבען, אבשאהן דער מענשליכער פערשטאנד ניכט אללעס בעגרייפען קאנן, איין וועזען אהנע שטאף אהנע גלייכען, אהנע צאהל, אונד דאך איזט וואהר אונד ריכטיג, דאסס ער דער בורא עולם אונד אורהעבער אללער איזט.

אנטווארט דוא האסט זעהר רעכט מיין קינד, האבע איך דיר שאהן ערוועהנט, דאסס דער מענשליכער פער־שטאנד עס נור זא וויט ברינגען קאנן, דאסס עס איין בורא עולם עקסיסטירט

נולד באיי הים, ארץ אשר לא עבר בו איש ולא ישב אדם בו מעולם ויהי בהקשותה אמה ללדת ומתה, והילד לא ידע ולא מכיר מעולם כי היה לו אם, רק אביו גדלו ורבו ועד כי הגדול, ויגדל הילד וישאל את אביו לאמור, אבי מחמד נפשי, הראני נא לדעת, באיזה אופן יולד האדם, ואביו סיפר לו ענין לידתו, כי היה ט' הדשים בבטן אמו, ושם יזון מדם האם הבא לרחם ע"י צינורות הגידין, וחי שמה ונתגדל עד עת ישלמו לו ימי ההיורן, ובא הלידה, וערום יצא מבטן אמו, ובא לאור העולם ומאז הולך הלוך וגדול, עד כי יהי' לאיש, ואז הבן ימלא שחוק פיו באמרו, אבי, אבי, למה רמיתני, היאך תוכל לדבר לי כדברים האלה, אשר אין שכל האדם ישיג זאת, ונהפוך הוא היאך יוכל לחיות בעל חי בבטן אדם? איכה יקבל נשיבת הרוח? ובעינינו ראינו באם ישום רק צפור דרור קטן בבטן בעל חי, וכי לא יתום לגוע? ואף כי הילד הרך הקטן בבטן אדם ט' חדשים לא, לא, א"א בשום אופן, ואין זה אלא אתה תשחק בי, ותספר לי דברים שלא היה להתל בי, ויונה במעי הדגה באמת היה נס גדול מאתו ית"ב, לשוא חקר ודרש לו אביו להבין את זאת, אבל הבן יען כי לא ראה דבר זה מעולם, לא נשא בכח שכלו דבר זה, — ואנו יודעין באמת כי לא דבר שקר הוא זה, והוא אמת ואמונה

עקסיסטירט, אונד דאַסס ער איינציג אונד אלליין איזט, פֿאָן דאַ ווייטער האָרט דיא מענשליכע קראַפֿט אויף צום פֿערשטעהען, וועיל דער מענש אירדיש איזט, אונד האט קיין בעגריף איינע גייסטיגקייט צו פֿערשטעהען, אַבער וואהר איזט אללעס, וואס אונזערע נביאים אונד פֿארפֿאהרען אונז איבערליעפֿערט האבען, אויך וואַן וויר עס ניכט בעגרייפֿען, עס דיענע דיר דאהער צור ריכטשנור פֿאלגענדעס ביישפיעל איין קינד דאס אין איינער אינזעל געבאָהרען איזט, אונד זיינע מוטטער גלייך נאך זיינער געבורט פֿערלאָהרען האַט, זיין פֿאַטער דער אליינעגער בעוואהנער דער אינזעלס ערצאָג דאס קינד, איינסט פֿראגט דער קנאבע זיינעם פֿאַטער, זאַגע מיר ליעבער פֿאַטער, וויא ווירד דער מענש בעשאפֿפֿען? זיין פֿאטער ערקלאָרטע איהם, דאסס דאס קינד 9 מאָנאטען, אין דעם לייב איינעם ווייבליכען וועזען איזט, אונד איזט זעהר קליין, ווירד דארט דורך דאס בלוט דער מוטטער גענאָהרט, אונד לעבט אונד וואָכסט דארט, בים דיא צייט קאממט, דאסס עס דאס ליכט דער וועלט ערבליקע, עס ווירד געבאָהרען אונד וואָכסט אימּמער גראָססער, ביז ער צום מאַנן העראנוואָכסט, דאַ לאכטע דער קנאַבע, אבער ליעבער פֿאַטער, וויא קאננסט דוא מיר זא וואַס ערצעהלען, איך איבערצייגע. דיר דאַסס עס ניכט זאָ זיין קאַנן, דען וויא איזט מאָגליך איין לעבענדיגער מענש, זאלל אים לייב איינעם מענשענס זיין, אונד נאך לעבען בלייבען, וויא שעפּפֿעט

דאס

אבל הבן לקוטן השגתו בדבר שלא ראה, לא יכול להבין את זאת — כמו כן גם אנו היום, כפי קוטן ידיעתנו, וקוצר השגתינו בעניני הרוחניות, אשר שכל אנושה לא יגיע אליו, ולא יכול לצייר לו דברים רבים אשר אמת ויציב הוא, אבל להאמין באמונה שלימה, יש בכח כל בני עבר, ויש לנו על מי לסמוך בדבר הקבלה, אשר אם ראשונים כמלאכים, אנו כבני אדם, ואתה בני לדבר זה הט אזניך, ושמת על לוח לבך משל זה, אשר יהי׳ לך למשיב נפש במשך הדברים הבאים אחרינו.

שאלה י״ז ע״כ אבי מחמדי, הבטחתיך לאמור כי האמונה וקבלה שניהם יחד הלא המה יחד נאמן לי בלבי, אשר לעולם לו ימוט, ואף אם אין כח שכלי מגעת, לדעת ולהבין הכל על בוריה וענין החקירה יהי׳ לי למשיב נפש, רק עד מקום שידי יד כהה מגעת ומה מאד נאמנו עלי כעת פירוש הפסוק **שמע** ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד, והוא, שמע ישראל מענין שמור ושמעת שהוא לשון הבנה, וזה כוונתו, **שמע** ישראל ותבין בלבבך, ה׳ דהיינו כי יש ה׳ בורא כל העולמים, ומלא כל הארץ כבודו, ועוד אמונתינו חזקה, אלקינו שהוא בחר בנו מכל העמים, ובראנו לכבודו ונתן לנו תורתו תורת אמת, ועוד אמונתינו ביתר נאמן ה׳, זה אלקינו קווינו לו אחד, שהוא הוא

דאַס קינד דען אטהעם? נעהמען וויר אן איין פֿאגעל אים לייב איינעם טיערעם, מוסס פֿערצעהרט ווערדען, אונד דאַס קינד איזט 9 מאָנאַ־טען דארט אונד איזט דען מאָגליך דאַס ער נאך לעבען בלייבען זאלל? ניכט מאָגליך, אומזאנסט בעשטרעבטע זיך זיין פֿאַטער איהם דאַס צו ערקלאָרען אַבער ער קאָננטע דאַס ניכט גלויבען, אונד גלויב־טע אויך ניכט, אַבער וויר וויססען וואָהל דאַסס עס דיא ריינע וואַהר־הייט איזט, נור קאָננטע זיך דאַס קינד זיינער וועניגען ערפֿאַהרונגסהאַלבער דאַס ניכט פֿארשטעללען, זאָ אויך וויר אונזערער וועניגען ערפֿאַהרונג, אונד קליינעם בעגריפֿסהאַלבער, קאָננען פֿיעלעס אונז ניכט פֿאר־שטעללען, וואַס וואַהר אונד ריכטיג איזט, אבער גלויבען קאָננען וויר וואָהל, ווייל דאך אונזערע איעבערליעפֿערונג פֿאַן זעהר ווייזע פֿאר־פֿאַהרען הערשטאממט, אונד נון מיין קינד מערקע דיר גוט דיעזעס ביישפיעל, וואַס דיר אים לויפֿענדעם געשפּראָכע פֿיעלע אויפֿקלאָרונג געבען ווירד.

פֿראגע 17. דאַהער ליעבער פֿאַטער, בעמערקטע איך דיר איממער, דאַסס איך שטארק אם גלויבען בין, וואַן איך אויך ניכט בעווייזע אונד איעבערצייגונג האבע, דיא ערקלאָרונגען דיענע מיר נור צו וואַס מיין פֿערשטאַנד רייף איזט, איך ערקלאָרע מיר היעמיט דעם פסוק שמע ישראל, האָרע ישראל אונד גלויבע דיא איע־בערליעפֿערונג, אבער אויך קאָננטע מאן זאגען שמע ישראל, פֿערשטעהען

ישראל

אחד יחוד ומיוחד, אחד האמת ואין שני לאחדותו, שהוא כח אחד בלי שום חומר, ויסוד ומקור כל הכחות כמו שביארת לי מאז אבי יקירי.

תשובה ומעתה נתנה ראש ונשובה למאמר, והראשונות ישמיעונו, לשון העיקור ויסוד זה הב׳ שהוא מטרת הפצינו לדעת פירושו וכוונתו, וזה, אני מאמין באמונה שלימה שהבוי׳ הוא יחוד, דהיינו שהוא בעצמו בלי שום שיתוף ברא עולמו מאפס ואין, ואין אלקים זולתו בשום אופן, ועוד אמונתינו חזקה, אשר אין יחודות כמוהו בשום פנים, שהוא הוא לבדו האחד באמת בלי שום חומר ויסוד, רק כח אחד פשוט, מקור כל הכחות, תקיף ובעל היכולת כלם, וכל לשון אחד המורגלים בפי אדם, והנמצאים בעולם המה אחד מזויף, ואחד שקר, רק אחדותו הוא אחד אמת, בכל האופנים שיכול לשון לדבר ולב להבין, ועוד אני מאמין, שהוא לבדו אלקינו, אשר בחר בנו מכל העמים, ואין ענין אלקות זולתו בשום אופן, רק לו הכח והגבורה והמתנשא לכל לראש, והוא הוא אלקינו היה בטרם כל יציר נברא, והוה בכל עת ועידן מנהיג עולמו כפי גזירת חכמתו, ויהיה עד לאין סוף.

ובזה נשלמו קצת מפירושי עיקר ויסוד הב׳ בחסד ה׳ כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו.

ישרא׳, וואס מאגליך צו פערשטעהען איזט, נאמליך ה׳ דאסס איין גאטט עקסיסטירט, וויר גלויבען דאסס הקב״ה מלא כל הארץ כבודו איזט, דער אללעס בעשאפפען האט, אונד נאך גלויבען וויר אלקינו, דאסס ער בעזאנדערס אונזער גאטט איזט, ער האט אונז אויסערוועהלט צו זיינעם פאלקע, אונד נאך מיססען וויר גלויבען, ה׳ אחד, דאסס אונזער גאטט איינציג אונד אלליין איזט, ער איזט דער וואהרע אחד — איינס אונד ניכט מעהר קיינע איינציגקייט עקסיסטירט; וויא דוא עס מיר ערקלארט האסט.

אנטווארט אונר יעצט מיין קינד לויטעט דאס צווייטע גלויבענס ארטיקעל, פאלגענד, אני מאמין וכ׳ איך גלויבע מיט ווארעם אונד אויפריכטיגעם גלויבען, דאסס דער שאפפער געזעגנעט זייא זיין נאמע, הוא יחוד, ער איזט איינציג אלליינינגער גאטט אונד שאפפער, אונד נאך גלויבע איך דאס זיינע איינהייט זא בעזאנדערע איינענשאפט איזט, דאסס זאוואס ניכט עקסיסטירט, וויל אללע איינהייטען פאלש זינד, נור דיא איינהייט גאטטעס דאס וואהרע אונד ריכטיגע איינהייט איזט, אונד ער אלליין איזט, אונזער גאטט, דער אונז אויס ערוועהלטע צו זיינעם נעליעבטעם פאלקע, איהם לאבען וויר, איהם דיענען וויר, וויל זיינע איינהייט אונז איבערצייגט, דאסס ער פאן איממער וואר, אונד אין דער געגענווארט עקסיסטירט, אונד פיר איממער היען ביז אין דער עוויגקייט זיין ווירד.

יסוד הג'

שאלה א' אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו, אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ואין לו שום דמיון כלל, תודיעינו נא תוכן הדבר נעימות בימינך נצח.

תשובה עתה באנו לדבר על ענין מאד נעלה, שהוא טמור ונעלם, סתום וחתום, עמוק עמוק מי ימצאנה, אשר שכל האדם קרוץ מחומר נלאה לדעת ולהשיג ענין זה, באשר כי גוף אדם יש לו גבול, גם שכלו וידיעתו ודעתו יש לו גבול, עד פה תבא, ויותר אין ביכולתו להשיג, ונלכה ונשובה אל אישי הראשון, הוא הקבלה והאמונה אשר קבלנו מהנביאים, ואבותינו מסרו לנו, שהקב"ה אין לו גוף, ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ואין לו שום דמיון כלל, וזה אמת וצדק, ואין להסתפק בו.

שאלה ב' אם נא מצאתי חן בעיניך אבי יקירי, הדריכנו לדעת, עד איזה גבול ישיג כח האנושי.

תשובה הנה אנכי מביא ברד למשל, ויהי הברד על הארץ, בהשקפה ראשונה יראה אדם לפניו על הארץ, דבר גשמיי כדמות זכוכית, א"כ הבחינה הראשונה, הראנו לדעת, כי פה לפנינו אבן או

דריטער גלויבענס ארטיקעל

פראגע 1. איך גלויבע גאנץ אויפריכטיג, דאסס דער שאפפער, געלאבט זייא דעססען נאמע, אונקארפערליך, אונד פאן אללען צופאלליגקייטען, וועלכע דיא קארפערליכקייט אונטערליעגט פרייא איזט אונד דאסס איהם דורכאויס קיינע געשטאלט בייא געלעגט ווירד, וויא ערוואַרטע איך מיט זעהנזוכט דיינע וייסע ערקלארונגען דיעם בעציגליך.

אנטווארט מיין טהייערעס קינד, וויר קאממען יעצט איבער דאס הייקעלסטע צו פערהאנדעלן, וואס איבערהויפט מענשליכער פערשטאנד גאר ניכטס בעגרייפען קאנן, דען זיעהע, דער מענשליכע קארפער האט זיינע גרענצע מיטהין אויך זיינע אויפפאססונג רייכט ביז צו איינער גרענצע, פאן דארט וויטער האט אונזערע אויפפאססונגסקראפט אויפגעהערט, אונד וויר קאממען ווידער נור צום גלויבען דער איבערליעפערונג (קבלה) דאסס אללעס וואהר אונד ריכטיג איזט, וואס אונזערע פארפאהרען, אונד פראפעטען, אונז צום גלויבען איבערלאססען האבען.

פראגע 2. ערקלארע מיר ליעבער פאטער, צ. ב. וויא וייט דיא גרענצע אונזערע אויפפאססונג געהט?

אנטווארט נעהמען וויר אן מיין קינד. צ. ב. עס פאללט האגעל אויף

ואבנים הרבה, קרים בטבע ובדמות זכוכית, וזאת יודע ומבין כארם בבהמה, כחכם כבסיל, אמנם החוקר עוד נפשו איותה לדעת תוכן הענין, וישאל את עצמו מהו החומרי, וממה נתהוי הברד? וחקר ודרש, על אבנים וסלעים הללו, עד כי מצא מעייני מים, ויבוא לידיעה כי הברד מקורו וחומרו מים, ומילא ידיעה וחקירה הזאת מאד נעלה, אשר איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת, ומעתה החוקר לא ישאר פה וידום, אלא עולה במעלות, וישאל לנפשו הלא המים הוא דבר הנגרר ולח, ומאין בא לו כח המקשויי כאבן, ומשליך קרחו כפיתים, לפני קרתו מי יעמוד? ובא בדרושתו והקירתו, כי המים בנשיבת הרוחות הקרים, אשר על פני השמים נתקרר, ויהי כאבן קשה, ונפל הברד על הארץ, ידיעה זו עמוק עמוק הוא, אבל אמת, כן שם הקב"ה בטבע כידוע לחכמי הפזיק, אבל חכם מהו אומר? הלא המים דבר כבד הוא, ומי הביאם בשמים ממעל לפגוע בהרוחות המנשבות בעולם? וחקר ודרש עד עת בא הידיעה האמיתית כי אד יעלה מן הארץ, וההלחלוחות נתהוי לאבעבועות קטנות אשר עין לא ראתה, וקלה במות שהוא, יותר מהרות, ועולה למעלה ולמעלה, עד שנעשה בעב, ומכסה שמים בעבים ומכין לארץ מטר, והאבעבועות נתהוים לטיפות דקות עד למאד, אשר אחד באחד יפגשו, ומצא מין

אויף דער ערדע, דער האגעל איזט איין געגענשטאנד, אין זיינער אויסזיכט, וויא איין שטיין, אלזא אונזערע ערסטע אויפפאססונג פער־שטעהט, דאסס פאר אונז איין שטיין, אדער מעהרערע דא ליעגען, דיעזע אויפפאססונג, האט אויך דער ניכט פארשטענדע, אונד זעלבסט דיא טיערע זעהען אונד פיהלען דעם געגענשטאנד, דער פארשטענדע אבער ווירד זיך גלייך פראגען, וואס איזט דען דער שטאף דיעזעס געגענשטאנדעס? אונד קאממט מיט זיינער פארשונג דאהיען, דאסס דער שטאף דעם האגעלס וואססער איזט, דאס איזט שאהן עדלער בעהאנדעלט אינד געדאכט, אלס דער אונוויססענדער דער פארשער זוכט אבער וויטער, וויא קאממט דאס וואססער אין דיעזעם שטאדיום, דאסס עס צו אייז פערוואנדעלט ווירד? אונד קאממט מיט זיינעם נאכדענקען, אונד ערפאהרונג, דאסס עס אין דער לופט דורך מעהרערע ווינדע געבלא־זען פערדונסטעט, אונד לויט פיזישעם וויססען, צום הארטען קארפער פערוואנדעלט, זא דאס עס פאר אונז אלס אייז איזט, דיעזעס איזט שאהן נאך טיעפער אונד עדלער בעהאנדעלט, אונד נון זוכט דער פארשער וויטער, וויא קאממט דאס וואססער אין דער לופט? דא עס דאך איין שווערערער קארפער איזט אלס דיא לופט? אונד ער קאממט מיט זיינער קלוגען פארשונג דאהיען, דאסס עס וויא דונסט פאן דער ערדע שטייגט אין זאלכע דינע בלאזכען, וואס גערינגער איזט אלס דיא לופט, אונד זא קאנן עס שאהן אין דער האהע קאממען,

אין

את מינו וניעור, עד שנעשה לטיפות מטר, וע"י נשיבות ופגיעת רוחות הקרים נתקשה ככה עד שנעשה שלג כצמר, או כפור כאפר יפזר בתמונת ברד, ובלתי ספק ידיעה זו יותר ויותר מעולה מהראשונות. קץ שם גבולו, ועד פה תבוא כח שכל האנושי — ומעתה אם אמר יאמר החכם והחוקר, באיזה אופן ובאיזה כח? נתהוי לחלוחת האדמה לאבעבועות, ואנא הוא כח לחלוחותו? [4] ועוד כדברים האלה, ונלאי למצוא פתח הידיעה בזה, כן שם הקב"ה בטבע, כפי גזירת חכמתו, ובמופלא ממך אל תדרוש כי לא תמצאנה.

שאלה ג' ומה אדע מזה, אבי מחמד נפשי, למטרת חפצי לדעת?

תשובה עוד דברים בגו, ואך אם אתה לי שמעני, הנה זה האיש העומד לפנינו, עוסק במלאכתו מלאכת האדמה, או חרש וחושב ורקם, או עוסק בכתב ומכתב, גם בזה כקטן כגדול כחכם כשוטה, יראה ויבין את זאת, אבל החכם עיניו בראשו, יען כי גם הוא אדם ילוד אשה, הוא שואל את עצמו, ואנחנו מה? בכה דרישתו בא לידיעה כי חומר האדם הוא גוף מורכב, מבשר גידין ועצמות עצבים תנוכים, ודמו בנפשו, וכח חזקת יסודותיו, לבל יפרד זה מזה, ויהי האדם לנפש חיה, ואיזה כח המחזיק גופו לבל יתמו לגוע בתמורות יסודותיו? ובא לידיעה כי ע"י אכילתו ומזונו, הוא המחיה והכלכלה

אין דען וואלקקן ווערדען דיעזע בלאזכען געפלאטצט, אונד צו גאנץ קליינע טראפפען פערוואנדעלט, דיא קליינע טראפפען קאממען צוזאממען, אונד וואקסען צו גראססערן אן ביז צום ריגענטראפפען, וועלכע שאהן זא שווער זינד, דאסס זיע הערונטער פאללען אים לויפע דעם פאללענס דורך מעהרערע ווינדע געבלאזען אונר דורכגעקאלטעט, זא וויט פערדינסטעט ווערדען, דאסס עס צו אייז ווירד, דאס איזט שאהן אהנע צווייפעל ערהאבענער אונד בעססער בעראנדעלט, דאס אללעס עררייכט דער מענשליכע פערשטאנד צום נאכדענקען, אונד זיך צו ערקלארען, נון אבער וויל דער מענש נאך וויססען, וועלכע קראפט דיא פייכטיגקייט אין דער ערדע צו דינסטען ברינגט? וויא דיעס אין דונסט פערוואנדעלט, א. ז. וו. דא הארט דיא מענשליכע קראפט אויף צו פארשען, וויל דיעס שאהן איין זא טיעפזיננינגעס איזט, וואס וויר ניכט בעהאנדעלן קאננען, זא האטטע הקב"ה מיט זיינער ערהאבענער וויזהייט, דיא נאטור בעשאפפען דאס אללעס זא צו פיהרען וואס אויך ריכטיג איזט, אבער אונזער פערשטאנד עס ניכט בעגרייפען קאנן.

פראגע 3. אונד וואס זאלל איך טהייערסטער פאטער, פאן דיעזעם ענטנעהמען צו אונזערם לויפענדען געשפראכע.

אנטווארט ווארטע מיין קינד, וויר זינד נאך ניכט צו ענדע, יעצט בעטראכטען וויר איין אנדערעם ביישפיעל, וויר זעהע

להחזקת גופו, ויבין וישכיל בדיעה ושכלו, כי כל מזונותיו הבאים לגופו יתחלפו לדם, יבאו ע״י המזרק הגדול בעומק לבו, ומשם יפרד והו לגידין ולצנורות קטנים וגדולים, הנובעים ומביאים בכח דחייתו לכל הגוף את הדם; עד כי הספר ימצא באר חיים, הוא הלב משכן הדם, ומשם תתחלק לכל הגוף, והיינו ע״י כויצת הלב, וירוק וידחוק הדם לגיד הגדול, הנקרא אאורטא, והוא המסתעף לענפים קטנים, עד לגידי השער המתפשטים ברשת על פני כל הגוף המוליך והמביא דמו בראשו, עד שאין אתר פנוי בגוף בלא דם, המזרק כי כל מיני כלכלת בקרבו, ובהתרחב לבו לאחר הכויצה ימשך אליו דם חדש המתהוה ממזונו, להיות בעת כויצה שנית למחית ולכלכלת גופו, וחוזר חלילה, והיא ידיעה עמוקה, חכמת אדם לו, מדוע לחכמי אנאטאמי ובאן החוקר שואל את עצמו, איזה כח יש בגוף האדם הזה, שעוסק במלאכה וכותב וחותם? ילך ברגלים ונשא בידים? עד כי בא לידיעה כי כח זה שם הקב״ה בעצבים (מוסקעלן) עצבי הרגלים בעת התכווצם ירום הרגל, ובעת התרחב העצב והרגל פסע פסיעה אחת, ואם יתכוין עוד העצב התרומם הרגל ותלכו יתרחב העצב ופסע הרגל — וזהו כח ההילוך — וכן עצבי ידים הם כח מלאכת ידים, בהתכווץ העצבים יתרומם ידו, ובעת התרחבם ופשט ידו, ועוד

דא דער מענש שרייבט, געהט אונד ארבייטעט, דאס זיעהט אונד פערשטעהט איין יעדער, דער פארשטענדיגע אבער דענקט גלייך נאך, וואס איזט דער מענש? אונד קאממט דאהין, דאסס דער מענש איין קערפער, פאן בלוט, פלייש, אדערן, זעהנען, נערווען, קנאכען, דריזען, א. ז. וו. צוזאממענגעשטעללט איזט, אונד פראגט זיך וואס ערהאללט דיזעס קערפער? אונד קאממט דאהין, דאסס דיא נאהרונג דעם קערפער ערהאללט, זא דענקט ער וייטער, וויא קאנן דיא נאהרונג דעם קערפער ערהאלטען? אונד קאממט מיט זיינער פארשונג, דאסס אללעס צו בלוט פערוואנדעלט ווירד, אונד מיט דען אדערן דורך דעם גאנצען קערפער קאממט, פיהרט איבעראלל זיינע נאהרונג צו, ער דענקט אבער ווייטער וויא קאממט דאס בלוט דורך דעם גאנצען קערפער? זא קאממט ער צור איבערצייגונג, דאסס דאס בלוט פאם הערצען שטראמט דורך דיא צוקונגען דעם הערץ ציעהט זיך צוזאממען, זא שטראמט דאס בלוט הערויס, אונד לויפט דורך דען אדערן אין גאנצעם קערפער, דאס הערץ ערווייטערט זיך זא ציעהט עס פרישעס בלוט הערין א. ז. וו. נון דענקט דער פארשער נאך, וויא קאממט עס דאסס דער קערפער שרייבען, געהען, ארבייטען קאנן? אונד קאממט דאהין, דאסס דיא פיעסע מוסקעלן האבען, וועלכע בייא יעדעם שריט זיך צוזאממענציעהען אונד ערווייטערן, אונד זא אויך בייא דער ארבייט, מיט דער האנד, דיא מוסקעל ציעהט זיך

צוזאממען

לא שקטה רוחו בקרבו, וחקר ודרש עמיק עמיק, מאין יודע הגוף כי צריך ללכת, לעמוד או לישב במלאכה? ומצא, כי כח ידוע בא לו מן המוח, ע״י מיתרים הנערווען והועהגען הבאים מהמוח בכל הגוף כקוי הטעלעגראף, והם המה באים בפקודת המוח להתעורר העצבים לכויצה ולרחבם, לגרום ההליכה, וכ״כ לידים לעסוק במלאכה, ומעתה ישאל עוד, מה זה כח בהמוח, להיות מנהיג לכל הגוף בפקודתו כמלך בגדוד, וימצא כי שמה משכן השכל והתבונה, אשר נתן הבו״י באדם, שהוא צלם אלקים, וכח שכל ותבונתו, הוא הוא הממציא והמביא, ומנהיג את כל הגוף, ועתה פה עמוד עמדי, ועד פה תבוא ולא תדרוש עוד — כי באם דרשת וחקרת, מה זה השכל? באיזה תמונה הוא? מה גדלו, ועמקו כבידו וקלו? הם הוא אי קר? גשם או נגרר? כל זה אין בכח אנושי לדעת כי דבר רוחניי הוא, ולשוא עמלו בוניו בו, אבל כל זה אמת ויציב הוא, כי יש במוח האדם שכל ובינה, אשר הוא מנהיג גופו, ומעתה רק בעיניך תביט, אם את הדבר הזה דהיינו השכל אשר יש בך ובגופך, המעט היא אם רב, אין בכחך להשיג ממנו אף מעט, על אחת כמה וכמה כפילה ומכופלת למקום עלינו, שהוא מקור כל החכמות, ומקור החיים, קרון מחומר מה מעלה לחשוב לדעת ולהשיג אפס קציהו.

צוזאממען, אונד דער פוס העבט זיך דיא מוסקעל בריטעט זיך אויס אונד דער פוס שפאנט, וואפען דאס געהען ענטשטעהט. אונד נון דענקט דער פֿארשער טיעפער, פאן ויא וויס דער קֿארפער, דאסס ער געהען זאלל? אונד פֿינדעט מיט זיינער פארשונג, דאסס אללעס פֿאן דען געהירן הערשטאממט, דיא זעהנען אונד נערווען, ברינגען דען רעפֿלעקס פֿאן דען געהירן צום פוס, אונד בעפֿעהלען דיא צו־קונגען אונד ערוויטערונגען, אלזאָ אללעס וויססען קאממט פאן דעם געהירן אונד יעצט דענקט דער פֿארשער טיעפער, וועלכע קראפט שטעקט אין דען געהירן? אונד בעאנטווארטעט זיך, דארט ליעגט דער פֿערשטאנד, דער דעם גאנצען קֿארפער לייטעט אונד פיהרט, ביז העֿר לֿאססט זיך אללעס ערקלֿארען אונד פֿארשען, נון וויל אבער דער מענש וויטער געהען, אונד פֿראַגט, וואס איזט דער פערשטאנד? ויא זיעהט דער אויס? וויא גראָסס, וויא שוועהר? א. ז. וו. דא בלייבט זיין וויססען שטעהען, וייל דאס קיין מענשליכער פערשטאנד ערפֿארשען קאנן, אונד דאך וואַהר אונד ריכטיג איזט, דאסס דער פֿערשטאנד איין עקסיסטירענדעס וועזען איזט, אונד נון וואן דער מענש שאָהן וואַס אין זיך איזט ניכט בעגרייפען קאנן, אום וויעפיעל וועניגער, רייכט אונזער פֿערשטאַנד דאהין, איינע גאטטהייט צו ער־פֿארשען, אונד זיינע אללמאכטסקראפט צו פערשטעהען.

פראגע 4. דורך דיינע עדלע אונד טהייערע ווארטען ליעבער

פאטער

שאלה ד' אהובי אבי, שפע המתק היורד בעמקי לבבי הביאני הלום, לבוא אחריך ולמלאות את דבריך, למשל פה לפנינו מושכב ארצה מת מוטל לארץ, עינים לו ולא יראו, ידים ולא ימושון, רגלים ולא יהלכון, — בצדו עומד שומר, אדם חי הולך ומדבר יושב ואוכל, ודמתים לא יודעים מאומה, ומה זה היה פה? ועד מהרה ירוץ דברו, כי זה יש בו רוח חיים, ולזה דמת אין בו רוח חיים, ועי"ב אמת ויציב ונכון הדבר, כי יש בנמצא דבר שהוא רוח חיים, ואינו גוף ומה רב כחו ופעולתו — ומזה ניקח ק"ו בן בנו של ק"ו הבורא יתברך שמו, כמ"ש ועמך מקור חיים, שאינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ועכ"ז הוא כל יכול ותקיף ובעל היכולת כולם.

תשובה טוב ויפה הדבר הזה בני מחמדי, הנה אלקינו זה שבראנו לכבודו, אין לו שום דמיון כלל, רק מכח פעולתו מכירין אנו אותו, שהוא קדיש ומשרתיו קדושים, ועשה ויעשה לכל המעשים כמ"ש ורוח אלקים מרחפת וכו'.

שאלה ה' ומה מאד ידעתי גם ידעתי כעת, מה שנאמר בתוה"ק ושמרתם מאוד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה.

תשובה ונמצא כתוב את הרשום ג"כ, ותמונה אינכם רואים זולתי

פאטער, ווילל איך אויך איינע בעמערקונג מאכען, וויר זעהען צ"ב היער ליעגט איין טאדטער מענש — נעבען איהם שטעהט איין לעבענדיגער, דער זיך בעוועגט אונד שפריכט, אונד אויך ארבייטעט, אונד דער טאדטע ליעגט, אהנע זיך בעוועגען צו קאננען, אונד ווייס פאן גאר ניכטס אלזא וואס איזט דא געשעהן? מיססען וויר גלייך זאגען, דער איינע האט לעבען, אונד דער טאדטער ניכט, זעהען וויר דאך, דאסס דאס לעבען, איין עקסיסטירענדעס וועזען איזט, אונד דאך קיין קארפער, אונד קיינע קארפערליכע אנמאססונג בעזיטצט, אונד וועלכע קראפט שאהן דאס לעבען אללייןן דאט, מיט וויעפיעל מעהר הקב"ה, דער דאך עילת כל העילות, וסיבת כל הסיבות, מקור החכמה מקור החיים, דיא קוועללע דעם לעבענס דיא קוועללע דער ווייזהייט איזט, אום קיינע קארפערליכע אייגענשאפטען אנצונאהמען איזט, אונד איזט ער דאך אללמאכטיג.

אנטוואָרט יא, מיין קינד דוא האסט צוטרעפליך געשפראכען, וויר מיססען זיך הקב"ה פארשטעללען אלס היילינגען אונבעגרייפליכען גייסט, דער אללמאכטיג איזט, דער אללעס בעשאפפען האט, אונד אללעס לייטעט, אונד איממער לייטען ווירד, וויא וויר פינדען ורוח אלקים מרחפת.

פראגע 5. וויא גוט פערשטעהע איך יעצט טהייערסטע פאטער, וואס משה רבינו ע"ה אונז איעבערליעפערט האט, נאמליך—

קול, וכן מצינו ואל מי תדמיוני ואשוה וכ׳ וכיו״ב ע״כ א״א לנו לחשוב ענין אלקות, רק מכח פעולתו והכמתו כנזכר לעיל, וזולת זה אין אתנו יודע עד מה, ובאם נחקור ונדרוש יותר, לא יהי׳ לנו לתועלת, רק תוהלת ממשכה מחלת לב, ואל המטרה לא תגיעו, ואתה שא נא עיניך השמימה, וראה את השמש, ותחקור ותדרוש עליה, ענינה ואיכותה, תוכל לדעת רק מכח פעולתה, כי מאיר לארץ ולדרים עליה ומחמם יושבי תבל, וזרח השמש, ובא השמש וא׳ מקומו שואף וכ׳ אבל אם רק בעיניך תביט עליה זמן הרבה, לדעת תכונה וענינה, תבא למחלת עינים, ואל מטרת חפצך לא באת, והשמש הוא רק א׳ מאלפי אלפים ממשמשי מרום, ואין בעיניך כח להביט ולראותה, קו בורא עולם שאין בכח שכלנו, לחקור ולדרוש עליו כזה.

שאלה ו׳ ועתה פש גבן לעיין במקראי קודש, ראש בראשון מצינו בתוה״ק, ויברא, אלקים את האדם בצלמו, בצלם אלקים ברא אותו, הרי מיוחס אליו תבנית וצלם?

תשובה לא כן בני, לא נשמע מזה בשום אופן שיהי׳ להקב״ה איזה תבנית גופני כתבנית האדם, כי חילוק גדול יש בין לשון תבנית ללשון צלם, וימצא כתוב בספה״ק כי תבנית הוא ענין בנין הגוף או הדבר בגשמוי, וצלם הוא ענין רוחני, טבעי ופעולתו, וא״כ

נאמליך ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, כי לא ראיתם כל תמונה, דאסם וויר זיך זעהר היטען ואללען, הקב״ה אלס קארפער צו בעטראכטען וייל וויר דאך ביא זיינער ערשיינונג, גאר קיינע געשטאללט, גזעי׳ העין האבען.

אנטווארט אונד זא שטעהט אויך ותמונה אינכם רואים, איהר זיהט גאר קיין געשטאללט, נור איינע שטימע, אונד נאך אנדערע פסוקים, אלוא קאנן מאן זיך הקב״ה נור פאן זיינער אללמאכט אונד וייזהייט פארשטעללען, וויא וויר שאהן געשפראכען האבען, אבער זיין וועזען אונד גייסט קאננען וויר ניכט בעגרייפען, אונד וואן וויר דאריעבער פיעל נאכדענקען, קאנן עס אונז נור צום שאדען גע־רייכען, אונד קאממען ניע צום ציעל, דען נעהמען וויר אן דער דיא זאננע נור בעטראכטען אונד אורטהיילען וויל, דער קאנן נור דורך איהרע ווירקונג, דאס הייסט ווארמע, שיינונג, שטראהלען, אונטערגאנג. אונד אויפגאנג, ביא דיעזער בעמערקונג קאנן ער זיא בעגרייפען, וויל ער אבער דעם קארפער בעטראכטען אונד גוט אנזעהען, זא שאדעט עס פיר זיינע אויגען, אונד ווירד ערסט גאר ניכטס וויססען, אום וויעפיעל מעהר דעם שאפפער דער גאנצען וועלט, דאסס ניכט מאג־ליך איזט דערארטיג צו בעטראכטען.

פראגע 6. נון בלייבט נאך צוריק איינע ערקלארונג אין דער היי־ליגען תורה וואס דא לויטעט ויברא אלקים את האדם בצלמו.

כך פירושו, ויברא אלקים את האדם בצלמו, היינו שכל חכמה בינה ודעת נתן בו, והוא צלם אלקים, חלק אלקי ממעל, ולא ח"ו לומר עליו, כי יש לו איזה ענין גופני, הס מלומר כן, כי אין לו גוף, כמ"ש ואל מי תדמיון, ומה דמות תעריך לו. (ישעי' מ"ו)

שאלה ז' צדקת בדבריך אבי מחמדי, כן נמצא וכן היה, כי ענין צלם אין לו שייכת בתבנית הגוף, והוא דבר רוחנוי, אבל מה נאמר ומה נדבר ליתר מקראי קודש, המגשמים להדיא ענין אלקית, והוא, וכובע ישועה בראשו (ישעי' נ"ט) הרי ראש — תמיד עיני ה' אלקיך בה (דברים י"א) הרי עינים — כי בכיתם באזני (במדבר י"א) הרי אזנים — על פי ה' (שמות י"א) הרי פה — יאר ה' פניו אליך (במדבר ו') הרי פנים — הנה יד ה' — (שמות ט') הרי יד — ויאמר ה' אל לבו (בראשית ח') הרי לב — והשתחוו להדום רגליו (תלים צ"ט) הרי רגלים — וכיו"ב, הרי שהכתוב דובר עליו בלשון, יד, רגל, פנים, ראש, עינים, אונים.

תשובה בני מחמד נפשי שמע לאמרתי ולדברי הט אזניך, כמו שעלינו החוב מוטל להאמין באמונה שלימה שכל דברי תוה"ק ודברי הנביאים בכללן ובפרטן הלא המה אמת וצדק, ולא יפול דבר ארצה, כמו כן מחויבים אנו להאמין שכל הנמצא במקראי

בצלמו, הקב"ה האט דעם מענשען בעשאַפֿען אין זיינעם עבענבילד אונד געשטאללט? הייסט אויסדריקליך זיין געשטאללט.

אנטוואָרט ניין מיין קינד, היער ווירד דורכאויס ניכט געמיינט, דאַסס הקב"ה ח"ו עטוואַ איין געשטאללט דעם מענשענס האַט, אונזערע ווייזען ערקלאָרען נאַמליך דען אונטערשיעד, צווישען צלם אונד תבנית, תבנית ווירד געמיינט דער געשטאללט איינעם קאָרפּערס, וואָרענד צלם, ווירד ניכט קאָרפּערליך, זאָנדערן גייסטיג געמיינט, ד"ה פֿערשטאנד אונד וויזהייט היעמיט איזט דיא בעדייטונג ויברא אלקים וגו' דאַס הקב"ה דעם מענשען ערשאַפֿפען האַט, אונד גאַב איהם שכל, פֿערשטאַנד אונד קלוגהייט, דאַס איזט דער צלם אלקים, אַבער קאָרפּערליך קאָננען וויר זיך גאטט ב"ה ניכט דענקען וויא עס געשריעבען שטעהט, ואל מי תדמיון צו וועם קאַנן מאן איהם גלייכען? (ישעי' מ"ו)

פֿראַגע 7. זעהר ריכטיג, דאַסס דאַס וואָרט צלם אים גייסטיגען געמיינט ווירד, וויא פֿערשטעהען וויר אַבער דיא איבעריגען פסוקים, דיא אויסדריקליך אונז הקב"ה קאָרפּערליך נעננען, אונד צוואַר, וכובע ישועה — דיא מיטצע דער הילפֿע אויף זיינעם הויפּט, אלזאַ קאָפּף — דיא אויגען גאטטעס זינד אימער געגען ארץ ישראל — אלזאַ אויגען, כי בכיתם, איהר וויינעט אין מיינע אהרען, הנה יד ה' דיא האַנד גאטטעס, אונד גאטט שפּראך אין זיינעם

הערצען

קודש ענין גשמיות בו יתב׳ יש בה כוונה אחרת, ואין מובני בפשיטות
וכנשמע מפשט הלשון, כי ח״ו לומר עליו, שיש לו גוף, או חלקי
הגוף, ומי שאומר ככה הוא כופר בעיקרי ישראל, ואין לו חלק
בקדושה, ומקרא מלא הוא, ותמונה אינכם רואים — וכל הדברים
האלה וכיו״ב הוא רק לשבר את האוזן, באופן כי אני בשכל האנושי
יכולין להשיג ענין גדלו ותפארתו, כי באם יכתוב לנו תוה״ק ענין
אלקותו יכולתו וחכמתו, כאשר הוא באמת, או בעינינו ראינה, ובאזנינו
שמענה, דברים אשר אין לנו שום השגה עליהם, והיו הכל בעינינו,
כספר חתום וסתום, ואין אתנו יודע דבר מזה, ע״כ כתב לנו בדברים
האלה לסבר את האזן, מה שאדם יכול לשכלו, כנשמע לרואה מרחוק
כפי צריכת הרחבת הלשון, ולא דבר זר הוא במקרא קודש, לכתוב
גם בעניני גשמיות בדברים האלה, שאין לומר עליהם כי באמת
ככה הוא, כנשמע מפשט הלשון, ורק יוצא מפשוטו לכוונה אחרת,
כנשמע לרואה מרחוק — ובמליצה — למשל באמרו, השמים
מספרים כבוד אל (תהלים י״ט) כי אמר ים, מעוז הים לאמר (ישעי׳
כ״ג) אבדון ומות יאמרו (איוב כ״ח) הנה האבן הזאת תהא לנו לעדה
כי הוא שמעה (יהושע כ״ד) ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה
(ישעי׳ נ״ה) ועוד כדברים האלה — וכי אמת ככה הוא כפשט הלשון

הערצען (בראשית ו׳) אלזא איז הריקליך הקב״ה אונז מיט קאפף,
אויגען, אהרען, הענדע, פיסע, א. ז. וו. געדייטעט, וויא פערשטעהען
וויר דאס?

אנטוואָרט מיין ליעב קינד, עבען וויא וויר מחויב זינד צו גלויבען
דאסס אללע ווארטען דער נביאים, אונד אונזער היי־
ליגען תורה, וואהר אונד ריכטיג איזט, אין איהרער געזאממטהייט
אונד איינצעלהייטען, עבען זא זינד וויר מחויב צו גלויבען דאסס
דיעזעס קאָרפערליכע, ניכט ווארט געטריא, געדייטעט ווערדען דארף
דען ח״ו, הקב״ה האט גאר קיין געשטאלט, וויא עס שטעהט ותמונה
אינכם רואים, זאָנדערן תוה״ק ערקלאָרט אונז, דיא אללמאכט גאטטעס
וויא וויר דאס אלס מענש, מיט אונזערם שוואכען פערשטאנד בעגריי־
פען קאָננען, זאללטע אונז תוה״ק דיא ריכטיגע אללמאכט גאטטעס
פארזאגען, זא מיססטען וויר זאלכע ווארטען הערען, צו דיא וויר גאר
קיינע בעגריפע האבען, אונד וויססטען ערשט גאר ניכטס, דעסס־
האלב האט אונז תוה״ק דיעסבעציגליכע ווישטייכע פערגלייכונגען.
לויט געברויך דער שפראכע ערווייטערונגען ערקלאָרט, אונד פינדען
וויר דען ניכט איך ביא אנדערע געגענשטענדע אום מעהר דען
זינן דעם געגענשטאנדעס אונז צו ערקלאָרען זעהר וויטליישיגע פער־
גלייכונגען, וואס וויר ווארטגעטריא הורכאוס ניכט אננעהמען קאָננען,
אונד מיססען אנדערע בעדייטונגען זאגען צ״ב השמים וגו׳ דער הימ־
מעל

כי המות, שאול, ואבדון, ההרים והגבעות השמים, יפצחו וירונו וידברו? והלא מקרא מלא הוא, אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם, ועלינו לחקור על כוונתו האמיתית, והוא בתרגום דמסתכלין בשמיא משתעי יקרא דה׳ וכן יש כוונה אמיתית גם בשאר הדברים כאלה, ואם על אלה הדברים הלא צריכים אנו להוציאם ממלבושם החוצה, ולדרוש עליהם כוונה אחרת, על אחת כמה וכמה דברים העומדים ברומו של עולם, התקיף ובעל היכולת כלם, שלא לפרש כמבטא השפה והלשון בענין הנכתב לנו גשמיות, כדי לשבר את האוזן, ויש לו כוונה אמיתית אחרת.

שאלה ח׳ ואתה בטובך הגדול תפרשנו כעת איזהו כונה אמיתית בדברים המגשמים הבו״י בל׳ ראש, ידים, רגלים וכיו״ב.

תשובה הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה, והוא, כי בכל מקום הנמצא בדברי הנביאים לשון ראש, אין זה ראש ממש, רק כוונתו הוא, גדלו ותפארתו, כמ״ש כבודי ומרים ראשי — וא״כ הכוונה הוא בל׳ וכובע ישועה בראשו, כי הישועה הוא כובע גדלו ותפארתו ואם ע״י הנביאים כתוב לאמר ל׳ עינים הכונה בו ענין השגחתו, וכן מצינו ואשימה עיני עליו, והוא ענין השגחה וא״כ הכוונה תמיד עין ה׳ אלקיך בה, הוא ההשגחת הבו״י תמיד על הארץ הזאת ועל המחיה

מעל ערצעהלט דיא עהרע גאטטעס (תילים) אבדון ומות יאמרו, דער טאדט שפריכט (איוב) הנה האבן הזאת וגו׳ דיעזער שטיין זייא אונזער ציינע דער דא האַרט (יהושיע) ההרים והגבעות יפצחו, דיא בערגען זינגען, אונד נאך אנדערע, אונד איזט דען דאס מאָגליך דיא הימּמעלן, שטיין, דער טאדט, אונד בערגע, דיא זינגען אונד רעדען, זאגט דאך דוד המלך גלייך דארויף אין אומר ואין דברים, דאַסס זיא ניכט רעדען קאָננען, אונד מיססען ווור אויף דיעזעם אויך איינען אנ־דערן זינן זאַגען, נאָמליך וויא תרגום בעדייטעט דמסתכלין בשמיא, דיא יעניגע דיא דעם הימּמעל אנזעהען, ערצעהלען דיא עהרע אונד וואנדער גאטטעס, א. ז. וו. זאָ מיססען וויר אויך דאַס איעברינגע מיט אַנדערן זינן ערקלאָרען, אונד וואַנן וויר שאָהן בייא זאלכע דינגע, אין דער שפראכע איינע וויטלייפּיגע פּערגלייכונג אונז בעדיענען אום וויע־פּיעל מעהר דיא אללמאַכט גאטטעס ב״ה, דיא יא ניכט ווארטגעטריי געשריעבען ווערדען קאַנן, מיססען וויר בייא יעדעם אויסדרוקע, זיינען געדאנקען שליעסען, אונד ניכט ווארטגעטרייא אננעהמען.

פראגע 8. אונד נון ליעבער פאַטער ערקלאָרע מיר דיא מיינוננגען דער אבערן פסוקים, דיא זיך אויף הקב״ה בעציעהען, אונד איהם קאָרפּערליך דארשטעללען, וואָס ווירד געמיינט, קאפף האנד אויגען, א. ד. ג.?

אנטווארט יא מיין קינד, דאַס אַללעם האַט איינע בעדייטונג, נון דאַהער

ועל הכלכלה — ובכל מקום שמצינו לשון פה, הוא ענין צוייתו ורצונו
יתב' וכן מצינו על פי אהרון, ומלשון יד נשמע — כחו וגבורתו,
כאמרו, הן לא קצרה יד ה' וא"כ הכוונה באמרו, הנה יד ה' כי
כחו וגבורתו יהי' להעניש את פרעה ועבדיו.

שאלה ט' הנה כי כן אבי מחמד נפשי, מה מאד נאמנו, האמונה
כי הבוי' אינו גוף, ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ואין לו שום דמיון
כלל, ובכל מקום הנמצא דברי גשמיי בענין הבו"י באיברי האדם יש
לו כוונה אחרת, ואל יפלא דבר זה בעינינו, כי כן מצינו ג"כ בדברים
אחרים, שאומרים עליהם דברים שאינו כן כפשט הלשון, כמו שמצינו
וכסה את עין הארץ (שמות י') וכי יש עינים לארץ? והאזינו ארץ,
על פני הארץ, וכי יש לה אזנים ופנים? על יד חנהר (דניאל י') וכי
יש יד לנהר, קפאו תהומות בלב ים, ועוד כדברים האלה, מזה ומזה
יראה בעליל, כי כן דרך הכתוב לסבר האוזן, וליתן ידים ורגלים
עינים ואזנים, לדברים שאין אתם יודע עד מה, והוא רק כדי שישמע
כח האדם ולידע הדבר, עד שכחו כח שכלו מגעת, והוא דבר אמת
וצדק, אבל מה נאמר על אשר מצינו במקראי קודש ענין הבו"י בשנוי
רצון כמו אהבה, שנאה, כעס, רצון, וכדומה כמ"ש את אשר יאהב ה'
או שנא אלקים, וכדומה, ואף גם מצינו, וישב ה' מלך לעולם ענין

דאַהער וויסע, וואו אונזערע נביאים ברינגען בייא הקב"ה ראש, ווירד
ניכט קאפף געמיינט, זאנדערן זיינע האָהייט אונד מאיאָסטעט, וויר פינ־
דען אויך כבודי ומרים ראשי, מיין עהרע אונד ערהעבט מיין הויפּט,
דא ווירד אויך ניכט דער קאָרפּערליכע קאפף געמיינט, היעמיט איזט
דיא בעדייטונג וכובע ישועה בראשו — דיא הילפע איזט דיא מיטצע
זיינער הוהייט, וואו וויעדער עין — אויגע, געברויכט ווירד, היעמיט
ווירד זיינע השגחה פרטיות געמיינט, זאמיט בעדייטעט, תמיד עיני ה'
אלקיך בה — דיא השגחה בעאבאכטונג, דעם וויגען איזט איממער
דארט, — אונד וואו פה, מונד, געבראכט ווירד, דארט ווירד געמיינט
זיין בעפעהל, זיין וויללע וויא עס הייסט על פי אהרן, אונד וואו יד
האַנד געבראכט ווירד, היעמיט ווירד זיינע שטאַרקע געמיינט, וויא עס
הייסט, הן לא קצרה יד ה' דיא שטאַרקע דעם אללמאַכטיגען איזט
ניכט קורץ, זאמיט הייסט יד ה' דיא קראַפט גאטטעס.

פראַגע 9. זעהר פארטראַפליך טהייערסטער פאַטער, היעמיט גלויי־
בען וויר באמונה שלימה שהבו"י אינו גוף אונד דאך איבעראַלל וואָ
הקב"ה קאָרפּערליך · געדייטעט ווירד, עס איינע בעזאנדערע ערקלאָרונג
האַט, אויך פינדען וויר אנדערע געגענשטאַנדע, דיא קיינעם מענשליכען
קאָרפּער האַבען, אונד דאָך טהיילע דעם מענשענס אין דער שפּראַכע אין
איהנען אנגעווענדעט ווירד, וויא צ"ב וכסה את עין הארץ, ער ווירד
בעדעקקען דאַס אויג דער ערדע (?) והאזינו ארץ, אונד האָרע דיא ערדע (?)

על

ישיבה, קומה ה' ויפוצו — ענין קומה, וילך ה' ובודאי יש גם לזה איזה כוונה אמיתית, מה כוונתם בזה?

תשובה בלתי ספק כלל, שעלינו לחפש חיפוש אחר חיפוש להבין ולהשכיל כוונה אחרת אמיתית גם בדברים האלה, וחלילה להאמין כי כן הדבר כאשר נראה מפשט הלשון, ומקרא מלא הוא, לא איש אל ויכזב, ובן אדם ויתנחם, וח"ו לומר עליו איזה ענין שנוי רצון, כמו כעס, אוהב, מתנחם, כי זה רק מידת האדם, באשר הוא אדם קרוץ מחומר ומתפעל בדבר, אם לכעס או לשמחה, פעם בכה, ופעם ככה אבל הבוי"י לא נתפעל משום דבר, ואין אתו שנוי רצון, ומכש"כ שאין לומר עליו שהוא יושב או עומד, כי נחזי אנן מהו זה ישיבה, דהיינו גוף אחד מונח על גוף אחר, ובאם יתרומם הגוף הזה אז עומד ובאם יתנועע ממקום למקום זהו ההליכה, אבל למי שאין לו גוף, איך יש עליו לומר, שהוא יושב, ועומד, ומהלך — אלא הכוונה בענינים האלו הוא כך, דהיינו באמרו וישב ה' מלך לעולם — ר"ל כי אלקותו זה התקיף ובעל היכולת כלם, הוא יהי' לעולמי עולמים, קומה ה' ויפוצו אויביך נתכוין בו כי אנחנו מפילים תחנונינו לפניו יתב' שעד מהרה יתנקם מאויביו, ויתיצב עמו שם (שמות ל"ד) הכונה בו, פי שם נתגלה אליו שפע נביאתו, אבל לא ח"ו כי רק שם היה הקב"ה

על יד הנהר, דיא האנד דעם טייכעם א. ד. ג. זאָ איזט דער רעגעל דער שפראכע, אום דעם מענשען בעססער צו ערקלאֶרען, דאַפאָן זער־הען וויר דאַסס אויך דיא קאֶרפּערליכע אנדייטונג, דעם עווינען ניכט ווארט געטרייא געמיינט ווירד, נור ביטטע איך דיך זעהר ערקלאֶרע מיר נאך, וואַס געמיינט ווירד, וואָ הקב"ה אייגענשאַפטליך געבראַכט ווירד, וויא צ"ב את אשר יאהב ה' דען הקב"ה ליעבט, אדער שנא אלקים, דער עוויגער האַססט איהם, אויך פינדען וויר וישב ה' מלך לעולם, הקב"ה זיטצט, קומה ה' ערהעבע דיך עוויגער, א. ד. ג. דאַ וויר דאַס אויך ווארטגעטרייא ניכט אננעהמען קאֶננען, וואַס ווירד דאמיט געמיינט?

אנטוואָרט גאַנץ בעשטיממט דירפען וויר דיזעס אויך ניכט אונז ווארטגעטרייא בעדייטען, דען וויר פינדען, לא איש א' וגו' ובן אדם ויתנחם, בייא הקב"ה קאֶננען וויר ניכט אננעהמען דאַסס ער ליעבט, אדער האַססעט, צירנעט, א. ד. ג. וואַס נור בייום מענשען פאָרקאָממען קאַנן, אומוויעפיעל וועניגער דאַס זיטצען, אונד אויפשטע־הען, אדער געהען, דענן וואַס הייסט אייגענטליך זיטצען, אדער ליגען, איין קאֶרפערליכער געגענשטאַנד בעפינדעט זיך אויף איינעם אנדערן קאֶר־פער, העבט זיך דער קאֶרפער אויף, דאַס הייסט אויפשטעהען, בע־וועגט זיך דער קאֶרפער הייסט געהען, דאַ אַבער הקב"ה אינו גוף, קיין קאֶרפער איזט, קאֶננען וויר דורכאויס ניכט אַננעהמען זיטצען אויפשטעהען

הלא מלא כל הארץ כבודו, וכ"כ וילך ה' כאשר כלה, ג"כ הכוונה כי שפע נביאתו נסתלק מאתו, וכן תרגום אונקלוס ויסתלק יקרא דה' וככה ג"כ בענין שנוי רצון, מאמר הכתוב הוא רק לסבר את האוזן, כי מי אשר עושה חסד ומשפט, והולך בדרך טובים, ועושה מצות ה' אשר הוא רצונו יתב' נקרא בשם אהוב לפניו, באמרו כי הוא אוהב משפט, יען כי גזירת חכמתו הוא לעשות משפט דבר יום ביומו, וכל אשר גזר רצונו יתב' שלא לעשותם, כינה לנו הלשון בשם שונא כאמרו שונא גזל בעולה, אבל ח"ו לומר עליו שנאה ואהבה, כי זה רק מדת האדם המתפעל מדבר, ולמי אשר רצונו יתב' לפי גזירת חכמתו ישפיע לו רק טוב כל היום, כינה לנו הכתוב בל' אהבה, ולמי אשר לו רק רע כל היום כינה הכ' בלשון שנאה וכעס עליו, כאמרו ואפי על כל עוזבי, וכל כיו"ב והוא רק לסבר את האוזן, כמו שאדם בעל חומר, יכול להבין את זאת, ומעתה מה מאד יש להבין באמרו, ויזכר אלקים את רחל (בראשית ל') ויזכר אלקים את נח (שם) וכיו"כ ח"ו לומר כי בעת זכר אותם ועד עתה שכח מהם, הם מלהזכיר, הא אין שכחה לפני כסא כבודו, אמנם הכוונה הוא כך, כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ובגזירת חכמתו פקד את רחל, ויפתח את רחמה ללדת, אחר זמן ארוך שהיתה עקרה

אויפשטעהען, געהען, א. ד. ג. זאנדערן דיא מיינונג דעססען, איזט פאל־גענדער, צ"ב וישב ה' לעולם, איזט דיא מיינונג, דיא גאטטהייט בעשטעהט איממער, קומה ה' ויפוצו, ווירד געמיינט וויר בעטען הקב"ה דאס ער יע עהער אן דיא פיינדע זיך ראכע, ויתייצב עמו שם (שמות) ווירד געמיינט דיא נבואה האט איהם אן דען ארט געטראפ־פען, אבער ניכט ח"ו דאס הקב"ה נור דארט וואר. דענן מלא כל הארץ כבודו, דיא גאנצע וועלט איזט פאלל זיינער עהרע, אונד זא אויך וילך ה' כאשר כלה, ווירד געמיינט, דיא נבואה האט דאן אויפ־געהארט פאן איהם, אונד ווא דער עווינע אייגענשאפטליך בעטראכ־טעט ווירד, מיססען וויר פאלגענד ערקלארען, דער מענש דער זיינע מצות ומע"ט טהוט, זיינע געזעטצע בעפאלגט, נעננען וויר ער ליעבט איהם, וויא עס הייסט כי ה' אוהב משפט, נאמליך זיין וויללע דאס איזט, דער וויעדער זיינע געזעצט ניכט בעפאלגט, נעננען וויר ער האססט איהם, וויל ער ניכט זיין וויללע טהוט, וויא עס שטעהט שונא גזל בעולה, אבער דוראויס קאננען וויר איהם ניכט דיא אייגענשאפט דער ליעבע, אדער האססעס אנאייגנען, אונד וועם זיין וויללע אונד אללמאכט גוטעס צוקאממען לאססט, נעננען וויר עס אהבה, ליעבע דעם וויעדער זיין אלמאכט שלעכטעס צוגעטהיילט ווירד, מיט דעם ווארט כעס, צירנען בייציכנען, וויא עס הייסט ואפו על כל עוזביו, אונד דער גלייכען, היעמיט פערשטעהען וויר אויך דעם אויסדרוק,

ויזכר

בינה לנו הכ' דבר הזה בל' ויזכר, לשבר את האוזן, וכן אצל נח, לאחר כי כמה ימים היה מוסגר בתוך התיבה, השט על פני המים, ולא ראה היבשה, ולאחר המבול, והנה חרבו המים מעל פני האדמה ויצא נח שם חם ויפת, בינה לנו הכתוב בלשון ויזכר, אבל אין זה ענין זכירה כלל כנראה מפשט הלשון שמקודם היה שכחה ח"ו, ודברי תורה כלשון בני אדם להבינם, ובזה קץ שם לפירושי דברים כאלה וכיו"ב, כי באם באנו לבארם כלם צריך לזה ספר מלא, תן לחכם ויחכם עוד, ובזה בכל מקום שאתה מוצא עניין הבו"י בל' מגושם, שם אתה מוצא פירוש נכון וכוונה אמיתית, והאמונה לעולם עומדת, אמת ויציב ונכון.

שאלה י' אל נא יחר אף אדוני אבי ואדברה אך הפעם, מה זה לשון וידבר אלקים, ויאמר אלקים, ובפרט באמרו הכתוב וכל העם רואים את הקולות, ואיך יש להבין את זאת?

תשובה בני מחמדי, בטרם כל אבאר לך איזה ענין ידועה מחכמת הטבע (פיזיק) ועלינו לדעת מה זה הקול? — ונאמר עליו כי הקול יוצא בפגשו שני דברים מקשיים, אחת באחת יפגשו בכח ומבין שניהם, יצא הקול, כשנכה דרך משל במולג הקול, (שטימגאבעל) על השלחן ונשמע הקול, אבל נראה אותו רועד, והוא הנותן הקול,

---

ויזכר אלקים את רחל (בראשית ל') אונד דער עוויגע עררינערטע זיך אן רחל, ויזכר אלקים את נח, דער עוויגער עררינערטע זיך אן נח, ניכט דאס וויר ח"ו זאגען דער עווינע האט יעצט זיך עררינערט אונד געדאכט, ביז יעצט ח"ו פערגעססען האט, וואס דורכאויס אן הקב"ה גיכט אנצומוטהען איזט, זאנדערן דער אללמאכטיגע אין זיינער וויזהייט האטטע רחל נאך פיעלער צייט מיט איין קינד געזעגנעט, נעננט אונז דאס דער פסוק ויזכר, ער האט געדאכט אן איהר, אונד זא אויך בייא נח, נאכדעם ער זא לאנגע אין דער תיבה (ארכע) געשלאססען וואר אונד איהם הקב"ה פאן דארט בעפרייען זאללטע נעננט אונז דער פסוק דאס לשון ויזכר, ער האט געדאכט אן איהם, וויא וויר פינדען, דברי תורה כלשון בני אדם, דיא תורה שפריכט צו אונז, וויא געוואֹהנליך דיא מענשען שפרעכען אום דאסס וויר עס בעססער פערשטעהען זאללען, אבער ניכט ח"ו, דאסס זיך יעצט הקב"ה אן איהם עררינערט האט, אונד ביז יעצט פערגעססען, דאס דארף איינער אללמאכט ניכט אנגעמוטהעט ווערדען, אונד מיט דיעזעם ענ־דיגען וויר, דיעזע אונד נאך דעראַרטיגע ערקלאֶרונגען, תן לחכם ויחכם עוד, פאן דיעזעם מיין קינד, קאנסט דוא איבעראלל, איינע ריכטיגע בעדייטונג פינדען, אהנע דאס דיא אמונה ח"ו מיט דעם מינדעסטען געשוואֹכט ווירד.

פראגע 10. יעצט נאך ליעבער פאטער איינע פראגע, וויא פערשטעהען וויר

ויתחיל להתנוע תנועת תנופה (שווינגונג) תנופותיו תניענה גם את האויר
שסביבותיו, ויתחיל גם היא להתנופף, ובן תעבורנה התנופות באויר
מחלק אחד לחבירו, עד הגיע לאוזן השומעת כתבנית קול, ואתה קח
לך נבל וכנור, ואם תמתח היטב מיתרי הכנור ותגע בו ביד, או מכה
בפטיש עליו אף אין מעט, ישמע מיד קול, אך אם המיתר רפוי,
יאלם דומי׳ והרמות והנחת הקול תלוי בכמות תנופות המיתרים
המתנופפים ומרעידים את האויר סביבותם, בתנועות מרובות וממהרת
זה אחר זה, וילך הקול הלוך וחזק, ובתנועת מועטת בהרעדת האויר
הוא לאט והקול נמוך, כידוע לחכמי המוזיקא, ועתה קח לך הצוצרות
התרועה בידך ותנפח בו, ויהי קול השופר הולך וחזק, כפי חוזק הנפיחה
בו, יען מה? יען כי מרעיד ויתנופף האויר תנופה אחר תנופה, מקול
היוצא מהצוצרות, המעט הוא אם רב, היוצא לנו מכל זה, כי עיקור
הקול הוא בתנופת האויר, וע״כ צריך לדבר הקול ב׳ תנאים. שיהי׳
החומר המשמיע את הקול קשה ומיתה, והאויר — שני התנאים האלה
שם הקב״ה בגרון האדם, הרצועות (שטיממבענדער) שמה תמתחנה,
גם האויר נמצא שם כל ימי חיי האדם מידי צאתו ובאו, רצון האדם
יעירר את עצבי הגרון להתכווץ ולמתוח את רצועות הקול, האויר
מידי צאתו ובאו אל הגרון דרך חריץ הקול שטיממריצע, עובר

וויר וידבר אלקים, אונד גאטט רעדעטע, ויאמר אלקים, גאטט זאגטע,
איעבערהויפט דען אויסדרוק, וכל העם רואים את הקולות אונד דאס
גאנצע פאלק זאה דיא שטיממען, וויא פערשטעהען וויר דאס?

אנטוואָרט פאר אללעם מיססען וויר איינע קליינע אבהאנדלונג
דער פיזיק פארפיהרען, וואס איזט דען אייגענטליך
שטיממע? דאס איזט דער טאָן פאן 2 אן זיך שלאגענדען קארפער,
דיא מאַבען איינע שווינגענדע בעוועגונג, דיא דעם טאָן אדער שטיממע
ערצייגט, צ״ב איינע געשפאנטע זאיטע, דיא ענטוועדער מיט דער
האַנד וויאָלינבאגען, אדער האממערכען, אין שווינגענדער בעוועגונג
פערזעצט, אונד דיא טאָנע דער מוזיק אונז ערצייגען, דיא האָהע
אונד טיעפע דער טאָנע, העננט פאן דער אנצאַהל דער שווינגונגען
אב, דער טאָן איזט אום זא האָהער, יע מעהר, אונר טיעפער יע וועני־
גער דיא אנצאַהל דער שווינגונגען זינד, וועלכע איין איינער בעשטיממ־
טען צייט ערפאלגט, וואפאן דיא חכמת המוזיקא בעשטעהט, יעצט
בעטראַכטען וויר איין בלאזאינשטרומענט, קאנן מאַן אין שווינגונגען
פערזעטצען, ווען מאַן איין דאס אים אינשטרומענט בעפינדליכען עלס־
טישעם בלאָטכען, דורך דאס בלאַזען אין בעוועגונג פערזעצט, וועל־
כעם דעם טאן הערגיבט, דיא שווינגענדע לופט מאכט איהרע וואל־
לען, ביז צום מענשליכען אָהר, אונד ברינגט דאס טראממעלפעלל
דעם אהרעס, אויך אין קליינער שווינגונג, אונד זאָ פערנעהמען וויר דיא
שטיממע

לפניהם ופגע בהם ותנופף כמיתרי הכנור, הגרון הוא כלי שיר המושלים שאפשר להיות, בתת על ידו קולות שונים, ורבים מאד, האומנם יכולת זו משתנה באנשים שונים, כפי אשר הנן אותם היוצר אך לא תמצא אדם בריא תת, איזה קולות שונים, בימי הנעורים ירום הקול יותר, לפי שהרצועות קלות להמתח אך בביאו בשנים תתקשנה הרצועות מבלי להמתח היטב, ע"כ גם הקול יתעבה, ויהיה עד לקול הבאסס — ומעתה נאם הדיבור משמוע הניתן מקול הלא המה בלי המבטה (שפראכארגאנע) דהיינו חחיך, והגרון, השניים, והשפתים, אשו' חותכין ומסגירין הקול הנשמע ונתנו לו תמונות שונות לחלקו ולהפרדו על דרכים שונים, ומזה נתהוי הדיבור באומר ודברים, והוא, במעמצי השפתים לרגעים יולדו קולות ב"ו"מ"פ, בדחיקת השניים יולדו קולות ז' ש' ר' ץ' ס' מהחיך א. ח. ה. ע. והנה הלשון תיקח שכם אחד בדיבור יותר על כל המוצאות אותיותיו ד' ט' ל' נ' ת' מן הברות רבות תולדנה המלות, ומאמרים, אשר קבוצם יחד יקרא בשם שפה, או לשון, ונמצא שאין הדבור כ"א שינוי הקול היוצא מן הגרון, ע"י הלשון החיך והשפתים, וכדומה, ומזה נתהוי תנופות ורעידות באויר, ומגיע עד אוזן השימעת לעור התוף (דראממעלהויט) שלו וגם ה"א יתנופף, ועי"ז ישמע הקול, ומעתה היות כי אנחנו בני אדם, גוף וחומר, כדי להשמיע את הקול, ולהתנופף רעידת האויר צריכים אנו לכלי מוצאים האלה, אבל הקב"ה העושה

שטיממע — נון מיין קינד וואן וויר גיט בעטראכטען, איזט דיא שטיממע דעם מענשענס גלייך איינעם בלאז אינשטרומענטעס הער־געשטעללט, נאמליך דיא לופטראהרע, וויא ביים אינשטרומענט, דאן דער קעהלקאפף, אן דעם זיך 2 עלאסטישע באנדער בעפינדען (שטיממריצע) וועלכע דיא לופטראהרע ביז צו איינער קליינען שפאלטע שליעסען, דורך דען מוסקעלן, ווערדען דיא שטיממבאנדער מעהר אדער וועניגער געשפאנט וואפאן דיא שטיממע גראססער אדער קליי־נער איזט, דיא אוים דער לונגע אויסשטראמענדע לופט, בעריהרט דיא שטיממבאנדער, דיא אאנן איינע שוויגענדע בעוועגונג מאכצען, וואדורך דיא שטיממע ערצייגט ווירד, יע עדלער אונד געשפאנטער דיא שטיממבאנדער איינעם מענשען זינד, דעסטא האהער אונד אנגע־נעהמערע שטיממע בעזיטצט ער, קינדער אונד פרויען האבען דאדורך דינערע אונד פיינערע שטיממע, יע עלטער דער מענש ווירד, אונד דיא שטיממבאנדער אן דיקע צונעהמען, ווירד דיא שטיממע דיקער בים צור באסשטיממע — אום אבער דיא שטיממע אין ווארטען צו ברינגען מיססען וויר דיא שפראכארגאנע נעברויכען, וויר שניידען אדער שפארען דיא שווינגונגען, דורך דיא שפראכארגאנע, אונד ערצייגען ווארטער, צ"ב א' ח' ה' ע' פאן דער קעהלע, ב' ו' מ' פ' פאנדער ליפען, דטלנ"ת פאן דער צונגע, מיטהיען קאממען דיא ווארטען, אונד דאס רעדען

נור

גדולות עד אין חקר, ניסים ונפלאות עד אין מספר, אין צריך לו לו שום כלי מבטה, ורק הוא צוה ונבראו רעידת ותנופת האויר, באופן ובענין זה לשמוע ולהשמיע כדברים האלה, בהיתוך ובסגירת האויר הנצרך לדברים ולהגיע לאוזן השומעת.

שאלה י״א ומה זה ענין, וכל העם רואים את הקולות היאך יכולין לראותם?

תשובה ענין מעט מזעיר יש לנו לצייר דבר הזה בידיעה הקודמת כי זאת לדעת, אשר רעידת הקול המתפשט באויר, הלא הוא כמו גלי מים, המתפשטים בעיגול על פני המים לכל הצדדים, למשל מזה באם יזרוק אבן למים, אז בעינינו ראינו, כמו עגול המתפשט ע״פ המים עד אשר יחלש ויכלה כחו כח התפשטיתו, ותחת אשר במים יראה זה היטב לעינים, אבל בהרעדת האויר אין בכח עין אנושי לראותו, כי חומר רוחני הוא, אבל הבורא עולם, ידו לגדל ולחזק לקו״ל, ואין מעצור לה׳ אפשר לומר כי בשעת מתן תורה ברא הגלים באויר ורעידת תנופותם בכח גדול כזה אשר אף עין אנישי ראה ממש באויר תנופות ורעידות והיתיכים, וסגורים עד שנולדו קולות באומר ודברים, אשר כל העם רואים ושומעים את הקולות.

י״ב ומעתה אהובי אבי אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתב׳

נור דורך דיא לופּשווינגינגען צום געהאָר ארגאן, וויר אֿלס מענשען, מיססען דיא אללע ווערקצייגע געברויכען אום צו רעדען, וייל וויר נו מענשען זינד — אַבער הקב״ה דער עושה גדולות עד אין חקר, דער מיט זיינעם וויללען דיא שווינגונגען אין דער לופט זאָ פֿערזעצט, דאַסס דיא לופֿט פאן זעלבער, דורך זיינעם וויללען דיא בוכשטאַבען, ווארטען אונד זבטצע ערצייגט, אונד עס צום אָהר מיט דען וואללען ברינגט.

פראגע .II אונד וויא פֿערשטעהען וויר וכל העם רואים את הקולות וויא קאַנן מאַן דיא שטיממע זעהען?

אנטווארט איינע נאָהערע פֿארשטעללונג קאָננען וויר זיך מיט אבי־גער ערקלאָרונג מאַכען דען נעהמען וויר דען פֿארזאַטץ אן, דאַסס דער שאלל דער שטיממע זיך רונדאום פֿערברייטעט, אַלס איינע וואַססער וואללע, וואַן וויר צ״ב איינען שטיין אינס וואַססער ווערפֿען, זעהען וויר איינע רונדע וואללע זיך פֿערברייטען, בייא וואַס־סער זעהען וויר דאַס מיט אונזערע אויגען, וייל דאַס וואססער דיקע־רער קאָרפּער איזט אַלס דיא לופֿט, דיא לופֿט, אַבער איהרער עד־לען נאַטור אונד בעשטאנדעסהאַלבער, קאָננען וויר מיט אונזערע אוי־גען איהרע שווינגונגען ניכט וואהרנעהמען, הקב״ה אבער דער מקור החכמה והגבירה איזט, האַט זאָ איינע שווינגונג אין דער לופֿט בשעת מתן תורה ערשאַפּפען, דאַסס יעדער וואהרנעמען קאָננטע, דיא שווינ־

שמו אינו גוף, וכל דברי נביאים הנמצאים בהם ענין גופנויי, הכל כאשר לכל יש להם כוונתם מיוחדת בקדושה, ולא ישיגיהו משיגי הגוף, ואף כי דברו עליו כדברים האלה, הוא רק לשבר את האוזן, ולכלם יש להם כונה אמיתית מיוחדת, ובאמת אין לו שום דמיון כלל.

ובזה נשלמו קצת ידיעות מיסוד השלישי, בעזרת אלקי ישעי.

עיקר הרביעי

שאלה א' אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו הוא ראשון והוא אחרון, נכסוף נכספתי לשמוע ממך לקח טוב בדברים ערבים ומתוקים גם בענין זה.

תשובה בני בני היקר, על אודות הדבר הזה, קצר קצרה יד בחינו ושכלינו שכל האדם, להבין ולחקור על זה, יען כי גוף האדם יש לו גבול, ע"כ גם העת והזמן, אין לנו לצייר רק גבולי, הזמן בלי גבול, אין בכה שכלנו לצייר, אבל אמת ויציב הוא, כמאמר

גונגען, דיא שניטטע, וואָפאן זיא דיא ווארטען געגרינדעט האַבען, וואָס ריכטיג איין יעדער הערען אונד זעהען קאָנטע.

12. אונד יעצט טהייערסטער פֿאַטער אני מאמין איך גלויבע מיט טרייע אונד — וואַהרהאַפֿט, דאַסס הקב"ה קיין קאָרפּער איזט, אונד ווא אין דער הייליגען תורה אָדער דברי נביאים, זאלכע אויסדריקע פֿאָר־קאממען, אַללעס גייסטיג געדייטעט ווירד, אונד דיא אייגענשאַפֿטען דעם קאָרפּערס איהם ניכט אנצומאַססען איזט, וואָ דאך דעראַרט אויסדריקע געברויכט ווירד, אַללעס זיינע הייליגע בעדייטונג האַט, ואין לו שום דמיון כלל, אונד איעבערהויפט גאַר קיין געשטאַללט האַט.

פירטער גלויבענס ארטיקעל

פֿראגע 1. איך גלויבע גאַנץ אויפֿריכטיג, דאַסס דער שאֶפּפֿער, געלאבט זייא דעססען נאַמע, דאַס ערסטע אונד לעצטע וועזען איזט, וויא נייגיריג בין איך דיינע זיעסע ערקלאֶרונגען האָרען צו קאָננען.

אנטוואָרט מיין ליעב קינד, איעבער דיעזעם גרונדזאַטץ, קאָננען ווירר זיך גאַר קיינע בעגריפֿע מאַכען, נאַמליך וואס פֿאַן

אימער

הכתוב, ומעולם ועד עולם אתה אל, וגם זה ידעני, כי אין סוף לשעבר ואין סוף להבא, ומעתה עלינו להאמין שהבוי' אין תחילה וראשית לראשיתו, ולא סוף ואחרית לאחריתו.

שאלה ב' הראני נא בחסדך לדעת, מה זה ראשון ואין ראשית לראשיתו?

תשובה הנה בדבר הזה הוא כך, למשל ביה האב קודם לבנו בזמן, דהיינו שהיה בעולם, בעוד שבנו לא היה בעולם, ויש לומר עליו האב ראשון וקודם לבנו, אבל יש עוד ראשון לראשיתו דהיינו אבי אביו שהוא עוד ראשון וקודם לאביו, וכן כל כיוב. ואין דבר בעולם שיהי ראשון ואין ראשית לראשיתו, רק הבורא יתב' שמו היה מקודם כל יציר נברא, ואף קודם לזמן, וזהו מעונה אלקי קדם. ומאחר כי אמונתינו בתוקף ועוז, כי הוא היא יחיד ומיוחד, בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, בכל יש לנו להאמין ולציירו, שהוא היה הוה ויהיה עד לאין סוף.

איממער ביז עוויג איזט, וויא עס אים פסוק שטעהט, ומעולם ועד עולם אתה אל, וייל דער שוואכע מענשליכער פערשטאנד בעגרענצט איזט, קאָננען וויר אונז איך דיא צייט נור מיט גרענצע ערקלאָרען, אבער דיא עוויגקייט אונז ויך פארצושטעללען, פערמאגען אונזערע זיננען ניכט, אבער דאס עס איינע אונענדליכע עוויגקייט גיבט ואיואהל, אין דער פערגאנגענהייט אלס אויך אין דער צוקונפט דאס וויססען וויר וואהל, מיטהיען גלויבען וויר באמונה שלימה, דאסס הקב״ה פאן איינער פערגאנגענען אונענדליבקייט ביז צור צוקונפטיגען אונענדליבקייט עקסיסטירטע אונד עקסיסטירען ווירד.

פראגע 2. ערקלאָרע מיר ליעבער פאטער, דיא מיינונג דעם ראשית ואין ראשית לראשיתו, דער ערסטע, אונד קיינע ערסטהייט גלייכט איהם?

אנטווארט נעמען וויר אן מיין קינד, דער פאטער עקסיסטירטע פאָר זיין זאהן, דא קאן מאן אויך זאגען דער פאטער איזט פריעהער פאר זיינעם זאהנע, אבער גיבט עס נאך יואס פריעהער פאר דעם פאטער איך עקסיסטירטע, נאמליך דער גראספאטער א. ז. וו. אבער ביא הקב״ה ער עקסיסטירטע נאך פאר אללעם, בינר פאר נאך דיא צייט עקסיסטירט, דיעזעס הייסט מעונה אלקי קדם, אונד נאבדעם וויר מיט טרייע גלויבען, אונד איבערצייגט זינד, דאסס ער אלליין יחוד ומיוחד, דער שאפפער אונד לייטער אללער געשאפפע איזט, קאָננען וויר אונז לייכט איינפראָגען דאסס ער היה והוה ויהיה, פאן יעהער וואר, אונד אין דער געגענווארט איזט, אונד אין דער צוקונפט ביז צור אונענדליבקייט זיין ווירד, אונד דא דער געגענשטאנד, פיעל צו עדעל איזט דאריעבער צו פערהאנדלען בלייבען

ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא, ובזה קץ שם גבולו, וגמרנו, לדבר אודות הדבר הזה, כי עמוק עמוק מי ימצאנה עוד מילין לדבר ודברים להבר על ענין זה, ועל זה אמרו הכמז"ל אין לשאול מה לפנים ומה לאחור? ודי לחכימא ברמיזא, ובמקום שאמרו לקצר, אינו רשאי להאריך.

עיקר החמישי

שאלה א' אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתברך שמו, לו לבדו ראוי להתפלל, ואין לזולתו ראוי להתפלל, הנה כי כן עלינו להגיד ולהודיע לכל באי עולם, גדלו ותפארתו, וידו בכל משלה, לשמור את כל מצותיו, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, ואין לעבוד ולהתפלל לשום דבר זולתו אשר בשמים ממעל, כמו השמש והירח וככבים, ואשר בארץ מתחת, ואף גם לא למלאכי ומשמשי מרום, להיות מליץ בנותם, ורק ראוי להתפלל להקב"ה לו לבדו רוממתו ותפארתו.

וייר בייא דברי חכמז"ל אין לשאול וגו' וויר דירפען ניכט פראגען וואס וואר פאר דער פערגאנגענען, אונענדליכקייט, אונד נאך דער צו־קינפטיגען אונענדליכקייט.

פינפטע גלויבענס ארטיקעל

פראגע I. איך גלויבע גאנץ אויפריכטיג, דאסס דער שאפפער — געלאבט זייא דעססען נאמע, דער אלליינינגער איזט, אן דען דאס געבעט צו ריכטען זייא, אונד דאס זאלכע פערעהרונג קיינעם ערשאפפענען, וועזען צוקאממט, נאמליך וויר זינד מחויב זיינע גראססע אונד האהייט דער וועלט צו פערקינדען, איהם צו דיענען, אללע זייי־נע געבאטע צו בעפאלגען, אונד דערארטיגעס ניכט טהון דירפען אן דעננען דיא אונטער זיינער האהייט שטעהען, וויא אן מלאכים, גלגלים זאננע מאנד אונד שטערנע א. ד. ג. אויך דירפען וויר דיעזעלבען ניכט אנבעטען אלס פערמיטלער צווישען אונז אונד הקב"ה, נור איינציג אונד אלליין דען עוויגען, זיינע אללמאכט אונד האהייט.

אנטוואָרט יא מיין קינד, דאס האט אונז גלייך הקב"ה אין דיא עשרת הדברות געבאטען, וויא עס געשריעבען שטעהט, לא

תשובה אמת ויצב ונכון מתוקן ומקובל הדבר הזה עלינו, וימצא
כתוב את הרשום בעשרת הדברות, אשר מפי הגבורה שמענו
לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, לא תעשה לך פסל וכל תמונה
אשר בשמים ממעל, ואשר בארץ מתחת, ואשר במים מתחת לארץ,
לא תשתחוה להם ולא תעבדם — ורק את ה' אלקיך תירא, אותו
תעבוד, ובו תדבק, ואמרו ז"ל הדבק במדותיו, מה היא רחום, אף
אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה כן, ורק את הטוב נקבל עלינו
לשמור לעשות ולקיים, וממידת הרעות נרחוק כמטחוי קשת.

שאלה ב' ועכ"ז מצינו אבי יקירי, שציונו הבוי' להדיא, את מידת
אכזריות, להכרית מארץ זכר ז' עממין כמ"ש לא תחיה
כל נשמה כי החרם תחרימם. (דברים כ')

תשובה ועתה פקח עיניך וראה לסיפה דקרא, למען אשר לא
ילמוד אתכם מחקות התועבות האלה (שם) ובזה עשיתם
הרע בעיני והטאתם לאלקים, ומה מאד מתואב ומשוקץ היה ענין
התנהגם באכזריות נורא מאד, עבודה זרה שלהם, דהיינו למשל המוליך
היה עושים שני מדורת אש, ומעביר בנו ובתו למוליך בין גזרי אש,
וגם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש, ובשמחה רבה ועצומה עבדו
עבודה זו, ומי יש אכזריות גדול מזה? ועוד נמצא איזה מקומות באי־

יהי' לך וגו' דוא זאללסט קיינע אנדערע געטטער האבען, דוא זאללסט
דיר קיינע געטטליכע בילדער, אָדער נעשטאללטע מאַבען, זאלכע דיא
אבען אין היממעל זינד, אָדער וואַס אונטען אויף ערדען איזט, אָדער
דיא אים וואַססער אונטער דער ערדע עקסיסטירען, דוא זאללסט
דיך צו איהנען ניכט ביקען, דיזעלבען ניכט דיענען, זאנדערן את ה'
אלקיך תירא דען אלמאַכטיגען דיין גאטט זאללסט דוא פירכטען, איהם זאללסט
דוא דיענען ובו תדבק, אונד אן איהם בעהעפטע דיך, דא ווירד גע־
מיינט, אייגנע דיר זיינע מידות צו, וויא ער רחום וחנון איזט זא זייסט
דוא אויך דעראַרט דיך פיהרען, נור דאַס גוטע טהוע, אונד אללעס
באָזע מיידע.

פראגע 2. אונד דאך ליעבער פאַטער פינדען וויר, דאַס אונז הקב"ה
גראדע אנעמפפאהלען האַט, דיא ז פאָלקער אויסצו־
ראטטען וויא עס שטעהט לא תחי' כל נשמה, דוא זאללסט פאַן איה־
נען קיינע זעעלע לעבען לאַססען, כי החרם תחרימם דוא זאללסט זיא
פערטילגען. (דברים כ')?

אנטווארט שטעהט דאך גלייך דאראויף דיא בעמערקונג, למען יגו'
דאמיט איהר פאַן דיזעלבען ניכט אבלעהרען זאללעט
איהרע אונווירדיגקייטען, אונד ניעדערטראַכט נאַכצומאַכען, וואַמיט איהר
געגען הקב"ה זינדיגען ווערדעט, וויא גרויזאם אונד אונווירדיג, דיא
זיטען אונר געבריכע דער עבודה זרה וואר, זעהען וויר ערסטענס דיא

חרחוקים הנשאר להם מחוקי הגוים האלה, המצוה להם, איש כי ימות באהל, וישרוף אותו, וגם אשתו אתו עמו במחיצתו, באמרם איש ואשה בחייהם ובמותם לא נפרדו, וכן במות האשה וישרוף גם את האיש עמה (כמובא בס׳ הברית) ויום טוב היה עושים ביום ההוא לכל בני משפחתם, ונסבו את הבית, בתוף ובמחול ירננו על משכבותם, ומה א״כ ונורא אכזריות כזה, ועוד היום יש במדינת קאלוקוט, אשר מאמינים בעניני הגלגולים אמונת שוא, דהיינו כי שמת כל חי במותו יפרד מגופו, ומיד יתגלגל באיזה בהמה חיה ועוף, ולמען אשר לא יתגלגל בדבר טמא יביאו אליו בעת מותו למיטתו שור או כבש או עז לאחוז בקרנותם ובזה יתגלגל נשמתו בבהמה טהורה, ועוד יש באיזה מקומות המנהג אצלם, והיה הבן הבכור כי יולד עושים סעודה גדולה לכל אוהביו ובני משפחתם, ושוחטים את הילד הרך וצולין את בשרו, ויאכלו אותו בשמחה, באמרם, אך עצמי ובשרי אתה, ועוד דברים מגועלים ושקוצים ואכזריות כאלה, — הכי חית טרף בדמות אנשים כאלה אינם בהכרת תכרת? ולהכרית מארץ זכרם, בדור אחר ימח שמם, למען אשר אמונה שלימה בהבוי׳ לא ימוט לעולם, וילמדו לעשות מעשים טובים בעיני אלקים ואדם, הלא בזה רק מכלה קוצים מהכרם כרם ה׳ צבאות ואין זה אכזריות, אלא רחמנות על הבאים אחריהם,

---

ע״ז מוליך ווא מאן 2 גראססע פייערן אנלעגטע, אונד דיא עלטערן איהרע איגענע קינדער אין דאס פייער געפיהרט האבען, אונד אלס אפפער געבראכט, דארט פערברענט, אונד עקסיסטירט נאך געגענדען, מיט צוריק געבליעבענע געברייכע וואס גרויזאם אונד אונווירדיג זינד, נאמליך ווא זיא אלס מצוה האלטען, וואן דער מאנן שטירבט ווירד ער מיט זיינער לעבענדיגע פרויא, אין איין דאצוא בערייטעטעס צימער געגעבען, אונד צוזאממען פערברענט, אונד עבען זא אויך וואן דיא פרויא צוערסט שטירבט, אונד דיא גאנצע פאמיליע טאנצען אום דיעזען הויז מיט גראססער פריידע, בחייהם ובמותם לא נפרדו, וויא ניעדערטראכטיג אונד גרויזאם איזט נאך דאס! אויך גיבט עס נאך יעצט איינע געגענד (קאליקיט) ווא זיא אן זעעלענוועקסעל פאלשעם גלויבען האבען, אונד האלטען דאסס קיין געשאפף עקסיסטירט, ווא ניכט דיא זעעלע איינעס געשטארבענען מענשענס אין דען פערוואנדעלט ווירד, דאהער וואן דארט יעמאנד שטירבט, ווירד איהם איין ריינעס טיער צוגעבראכט, אונד גרייפט פאר זיינעם שטערבען דאס טיער אן, אום דאסס זיינע זעעלע אין דיעזען טיער היניין געהען זאלל, אין איינינגען געגענדען וויעדער ווארד דער געברויך, וואן דאס ערסטגעבארענע קינד מאנגליך ווא, האבען זיא עס אבגעשלאכטעט, אונד אללע פריינדע צור סעודה געלאדען ווארדען, אונד פרייעטען זיך, אינדעם זיא דאס פלייש פאם קינדע געגעססען האבען, אונד נאך דערגלייכען עבודה

שלא ילמדו ממעשיהם הרעים. וחיו לא יהי׳ להם תקומה עולמית. האומנם תדע זאת בני מחמדי, כי לא רק ע״ז כזה, אשר לא לב ולא בינת אדם לו אסור לנו — אלא אף גם עבודה שאין בה שום אבוריות, ולא ממעשים האלה, אבל אם הקב״ה לא צוה לנו לעשות ונצטוה ע״י נביא שקר, או באיזה אופן אחר, לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, לא תחמול ולא תכסה עליו, ועלינו לשבח לאדון הכל, ולעבדו רק בעבודה, אשר היא צוה עלינו ע״י נביאיו הקדושים, וכן תעשה.

שאלה ג׳ אבי מחמד נפשי, מה בצע ומה יתרון לו להקב״ה בתפלתינו ובעבודתינו? אשר אנחנו מפלים תחנונינו לפניו, ואם תצדק מה תתן לו?

תשובה מלבד אשר מן התורה, מן הנביאים, ומן הכתובים עלינו החוב לעבוד את ה׳ אלקינו, ולשמור כל מצותיו הזקי׳. מן התורה, מקרא מלא הוא, את ה׳ אלקיך תירא אותו תעבוד, מן הנביאים, כמ״ש כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי וגו׳ וכן נאמר, ועתה שלמה בני דע את אלקי אביך ועבדיהו, ועוד רבים כיו״ב אבל גם שכל האנושי היא הנותנת לעבדו ולעשות את כל מצותיו, ומה ה׳ שואל מעמך כ״א ליראה אותו, ולעבדו בלבב שלם.

זרות פיעל, אונד נון, וינד זאלבע גרוזאמע טיערע אין מענשען גע־שטאללט ניכט צום פערטילגען אונד פערניכטען? דאמיט דער וואהרע גלויבען, אן איינער איינציגען גאטטהייט, אונד מעשים טובים, צו טהון ניכט פערדארבען ווערדע? — אבער ניכט נור דערארטיגע ע״ז איזט אונז פערבאטען, זאנדערן וואס איך ניכט גרויזאם אונד פערדערבליך איזט, וואס אונז ניכט הקב״ה אנבעפאהלען האטטע, אונד אונז איין פאלשער פראפעט דיזעס בעלעהרטע, דאס איזט אויך אין כלל עבודה זרה, לא תשמע לו, וויר דירפען דאס ניכט צו הארען, אונד ניכט בעפאלגען.

פראגע 3. אבער ליעבער פאטער, וועלכען ניטצען אדער געווין ברינגען וויר הקב״ה אינדעם וויר איהם אנבעטען אונד דיענען, שטעהט דאך אם תצדק מה תתן לו, וואס געבען וויר איהם דענן דאמיט?

אנטווארט בעזאנדערס דאסס וויר מן התורה, מן הנביאים, ומן הכתובים געבאטען זינד דעם עוויגען צו דיענען, וויא עס היסט את ה׳ אלקים תירא, דען אללמאכטיגען פירכטעט אונד דיענעט איהם, כל הנקא בשמי וגו׳ יעדער דער מיך אנבעטעט האבע איך בעשאפ־פען א. ז. וו. ועתה שלמה וגו׳ אונד דוא מיין זאהן שלמה, קאננע דען אללמאכטיגען גאטט דיענע אי. ס. אונד זא פינדען וויר נאך אונ־צאהליגע פסוקים, אבער זעלבסט אונזער פערשטאנד בעלעהרט אונז
דאסס

שאלה ד׳ מאוד קיותה נפשי לדעת האיך השכל מורה לנו הדרך לעבוד את ה׳ אלקינו?

תשובה: שכל אנושי יורינו לדעת, כי מחויבים אנחנו לעבוד ה׳ ראש בראשון מחמת גדלו ותפארתו, כי דבר ברור הוא וידוע לנו כי הוא השליט על כל, יחיד ומיוחד, עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכל הנברא לכבודו ברא, והוא משגיח על כל, ועיניו משוטטות בכל, ולו הכח והגבורה לגדל ולחזק לכל, אשר ברגע אחד מחריב ובונה עולמות, ובמאמר פיו כל צבאם, זהו לנו לעינים, כאשר נבחין חולשת כחינו כנגד גדלו ותפארתו, שנהיה משעובדים לו לעשות את כל מצותיו וחוקותיו, וח״ו להמרות את דבריו, רק עברו את ה׳ בשמחה וגילו ברעדה וביראת הכבוד, (עהרפורכט) כי מלא כל הארץ כבודו, ובפרט אם נבין ונשכיל מהטובות הגדולות אשר ידו פשוטה להטיב לכל באי עולם בכלל, ולכל אחד ואחד בפרט, הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטב לנו, הביאנו עד הלום להודות ולהלל לשמו הגדול על כל טובותיו ונפלאותיו.

שאלה ה׳ ואתה תבאר לי אבי יקירי חסדי המקום עלינו וטובותיו אשר הוא הנותנת להודות ולהלל לשמו הגדול?

תשובה הט בני אזניך אלי ושמע, פקח עיניך וראה, עולם ומלואה

דאַסס וויר פֿערפפֿליכטעט זינד, איהם אנצובעטען, אונד צו לאָבען, וויא עס הייסט מה אלקיך וגו׳ וואס פֿערלאַנגט דער עוויגע׳ פֿאָן אונז? איהם צו פֿירכטען, אונד איהם צו דיענען.

פֿראַגע 4. ערקלאָרע מיר ליעבער פֿאַטער, וויא בעלעהרט אונז דער פֿערשטאַנד דאַצוא?

אנטוואָרט דער פֿערשטאַנד בעלעהרט אונז, דאַסס וויר דעם עוויגען דיענען מיססען, ערסטענס ויינער האָהייט אונד אַללמאַכט האַלבער, וויא וויר ביז יעצט איעבערצייגט זינד, דאַסס ער יחוד ומיוחד איזט, אונד אללעם וואַס דא עקסיסטירט, ער אַלליין מיט זיינער גראָססע אונד אללמאַכט בעשאפֿפֿען האַט, נעלייטעט אונד אימּמער לייטען ווירד ביז אין דער עווינקייט, דער אין איינער נוה אַללעם פֿערדערבען אונד הערריכטען קאַנן, דאַס ברינגט אונז שאָהן דאַצוא, לויט בעטראַכטונג אונזערער שוואַכע אונד גערינגיקייט, דאַסס וויר איהם אונטערטהאַניג, אונד אונטערגעאָרדנעט זיין זאַללען, זיינע בעפֿעהלע ניכט איעבערצוטרעטען, אַללע זיינע געבאָטע טרייא בעפֿאָלגען זאַללען, איעבערהויפּט אימּמער מיט עהרפֿורכט איהם צו דענקען, אונד וואַן וויר בעטראַכטען נאַך דיא וואָהלטהאַטען, דיא ער דער וועלט אונס געזאַממטע, אונד יעדעם איינצעלנען אימּמער צוקאַממען לאָססט, זא ברינגט אונז שאָהן דער פֿערשטאַנד דאַצוא, דאַסס וויר אויס דאַנקבאַרקייט איהם לאָבען, דיענען, אונד אַנבעטען זאַללען.

פֿראַגע

ותמצא כי הקב״ה ברא עולמו בחכמה ובתבונה יתירה, והכל רק לטובת האדם, ומטעם זה נברא האדם באחרונה, לאחר כל יציר נברא, שיהי הכל מוכן ומזומן לפניו ולטובתו. השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, הקב״ה ברא לנו הארץ לשבת עליה, ברא לנו את שני המאורות הגדולים, המאור הגדול לממשלת היום, הוא השמש, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה, הוא הירח וכככים, היא אמר ויהי בהמות, וחיות, ועופות, דגי הים להיות לנו למזון ולמחיה, כמאמר הכ׳ כל שתה תחת רגליו. (תלים) הוא ברא בטבע הזרעים, אשר גרגר אחד יתגדל ויתרחב עד לאילן גדול, עץ עושה פרי, כדי שישאר לנו שארית, ולא יאבד מאתנו המחיה והכלכלה לעולם, ואף החיות ועופות הטמאים, אשר אינם מוכשרים למזונותינו, הלא מוכשרים הם למזון שאר ברואים, וכן אפי׳ רוש ולענה וכל עשב מר, הלא המה מוכשרים לרפואת חולים, והכל כאשר לכל הוא רק לטובותינו, ואתה תחזה כי כל דבר שלא יכול בעל חי לחיות זולתו, ברא הבורא הכם בכמות רב מאד, להיות נמצא בכל עת ובכל מקום ובכל שעה, למשל בזה האויר אשר זולת זה לא יחיה שום בעל חי, היא בנמצא בכל מקום די והותר, ולא יתעפש ולא יתקלקל ע״י נשימת האדם, כי כן שם הקב״ה בטבע, אשר אויר נשימת כל בעל חי בעת היוצא מאפו, ובא

פראגע 5. ערקלא״ע מיר ליעבער פאַטער, וויא וויר זיך דיא וואהלטהאטען דענקען זאללען דיא אונז דער עוויגע אימער צוקאממען לאֶסט.

אנטווארט מיין טהייערעס קינד, וואַנן וויר נור דיעזע וועלט אלליין בעטראכטען, וויר זעהען בעזאנדערס, דאסס הקב״ה מיט גראסס חכמה ותבונה פיר אונז דיעזע וועלט בעשאפפען האַט, וויר זעהען נאך ביא יעדעם געשאֶפפע דאַסס אַללעס נור צו אונזערם וואָהלע דא איזט, דעסהאלב האט הקב״ה דעם מענשען צולעצט ערשאַפפען, דאַסס ער אללעס צו זיינעם וואהלע שאהן בערייטעט האַבען זאלל, השמים מספרים וגו׳ דער עוויגע האַט אינז דיא ערדע געשאפפען, ווא וויר וואָהנען קאֶננען, ער האַט אונז בעלייכטונג נאֶמליך זאננע מאנד אונד שטערנע בעשאַפפען, ער האַט אונז געפליגעל, טיערע פפלאנצען אונד פריכטע באשאַפפען, דאסס אונז צור נאהרונג דיענען זאלל, ער האַט דיא קראַפט אין דער נאַטור געגעבען דאַסס יעדער קליינע זאמען צור גאנצען פפלאנצע הערא[ן]וואקסע, דאמיט ניע דיא נאהרונג דעם לעבענדען פעהלען זאלל, איך זעלבסט דיא טיערע אינד פפלאנצען, דיא ניכט צו אונזערער נאַהרונג גוט זינד, דיענען צור נאהרונג דעססען דעם וויר איך געבריכען, פיעלע פפלאנצען צור פערשיעדענע מעדיקאמענטען, אונד וויא גראסס זיינע גיטע אונז געגענאיעבער איזט זעהען וויר איך דאמיט, דאסס ער אימער דאס

אָונענטבאֶהרליכסטע

בתוך גופת הזרעים, ומאדים הזרעים אשר ינדופו נתהוי אויר הנשימה לבעל חחי, ניזון זה מזה, וזה את זה יעוזרו ולרעהו יאמר חזק, דהנה ידוע כי כל בעל חי עם נשיבתו נתמלא האויר מחומץ הפחמי (קאהד-לענזייערע) הבא מהריאה, וזה יקלקל האויר הנשימה, אבל זה יסוד הפחמי בא יבא בזרעים, אשר יסוד זה להם מאד נעלה, ותחת זה הזרעים מפיקים יסוד החמצי (זויערשטאָף) אשר אויר הנשימה לא יתקיים זולתו, מזה ומזה יתקיים האויר לעולם, במזג טוב ושוה בחכמת הבוי' כידוע לחכמי הבעמי' — וכמו כן המים אשר נצרך במאד לכל חי הוא בנמצא יותר מָכפל אשר על פני האדמה, עד לזהב וכסף ואבנים טובות ומרגליות שהם רק מותרות (לוקסוס) תחת כן המה מעט בנמצא מכל הדברים, יען כי האדם יכול להיות בלא זה — מבחינה זו ואלף כיוצא בו באנו לדעת, על הטובות ועל הישועות ועל הנפלאות, כרחמיו וכרוב חסדיו שהגדיל לנו כנאמר פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, אמור מעתה בני יקירי אלו פינו מלא שירה כים ולשונינו רינה כהמון גליו, וכי מספיקין אנו להודות לו, על אחת מאלף אלפי אלפים וריבי רבבות פעמים, על הטובות שעשה לנו.

שאלה ו' הראינו נא לדעת אבי מחמדי מה זה הכוונה בהפסוק ומבשרי אחזה אלקי?

אונענטבאֶהרליכסטע אין גראֶססערער מאַססע בעשאַפֿפֿען האַט, אונד צוואַר, דאַס אונענטבאֶרליכסטע איזט דיא לופֿט, דיא איבערראַלל צו האַבען איזט, אונד ווירד ניע אים אללגעמיינעם פֿערדארבען, דענן דעם טהייל וואַס מענשען אונד טיערע פֿערברויכען, ווירד דורך דען אויסדונסט דער פפֿלאַנצע ערזעצט, דען דער מענש מיט זיינעם אטהעם פֿילט דיא לופֿט מיט קאהלענזייערע, וואַס נאַטירליך דיא לופֿט פֿער-דירבט, היענגען אַבער ציעהט דיא פפֿלאַנצע דעם קאהלענזייערע אין זיך, דאַפֿיר אַבער גיבט דיא פפֿלאַנצע הערויס דען זויערשטאָף, וואַס פֿיר דער לופט דעם אטהמענס אונענטבאֶרליך איזט, דאַס וואַססער וויעדער וואַס אויך דאַס נאֶטהיגסטע איזט, יעדעם לעבענדען וועזענס, איזט אויך מעהר צו פֿינדען אלס אללע אנדערע געגענשטאֶנדע, ביז אויף דאַס גאָלד זילבער אונד עדעלשטיינע וואַס נור אַלס לוקסוס דיענט, דעסהאַלב עס אויך אם וועניגסטעם צו פֿינדען איזט — דיעזעס אונד נאך טויזענדער בעטראַכטונגען געמאֶסס קאממען וויר איממער צור גיטע אונד וואהלטהאטען, דיא אונז דער עוויגע צוקאממען לאֶססט, הקב"ה אֶפֿנעט זיינע האַנד אונד ערפֿילט יעדעם זיינעם וויללע, נון, קאֶנ-נען וויר דען עוויגען פֿיר דאַס אַללעס גענוג דאַנקען אונד לאָבען? וועניגסטענס דעם טויזענדעם טהייל וואַס וויר איהם דאַנק שולדיג זינד?

פֿראַגע 6. אונד יעצט ערקלאֶרע מיר נאך ליעבע פֿאַטער וואַס ווירד געמיינט מבשרי אחזה אלקי, פֿאַן מיינעם קאֶרפּער

ועהע

תשובה בתשובת דבר זה אני אתנהלה לאטי לרגל הילדים, ונתחיל נא לבחון, כל ימי האדם מעת יצירתו מרחם אמו עד רגע אחרונה של כל ימי חייו, ולא נמצא אפי' רגע אחד בלתי חסדי המקום עליו, ולולי הסיר הקב"ה חסדי השגחתו אפי' רגע אחת אי אפשר להתקיים בראשון הקב"ה נפח באפו נשמת רוח חיים, כי בלא זה יהי' נפל אשת בל חזו שמש, ומקבלת נשמה הקדושה ואילך מתחיל החיים, וע"י גידי הדם מכין לו הקב"ה מחייתו וכלכלת גופו, אשר בא דרך רחם אמו, להדיא בתוך גופו הקטן והחלש דרך טבורו, ומזין ומפרנס כל חלקי גופי, ממאכלי האם, ומשמר את גופו החלש מכל פגעי הזמן, לבל יבוא עליו חום וקור, והילד הרך נתגדל ונתרחב מידי יום ביומו בחסדיו הגדולים, וכמה גדולים מעשה אלקינו כרחמיו וכרוב חסדיו בעת הלידה, אשר האם והבנים נפשם תלוים להם מנגד ורק בחסדי ה' ית' הפליטה אמו, ויהי, בעת לדתה, והילד הרך בא לעולם חלוש באין אונים, עד מהרה הבוי' מהפך מזונו לחלב אמו, הבא כעת מהשדים, אשר דם נעכר ונעשה חלב, ויגדל הילד ויגמל, נטע הקב"ה בלב הוריו ואבותיו חנו לאהבו ולאומנו, אשר כל טרחם וצער גידל בנים, בוז יבוזו נגד אהבת אבותם על הבנים, ומטפלין עמו עד .שהגדיל להיות לאיש, ואף גם שם הקב"ה בטבע הילדים,

---

זעהע איך דיא גאטטהייט?

אנטווארט בעגלייטען וויר נור דען מענשען, פאן דעם מאממענט זיינער ענטשטעהונג, ביז צו זיינער לעצטען שטונדע, אונד וויר פינדען קיינעם אויגענבליק אהנע וואהלטהאטען דעם עוויגען, נאמליך דער אללגיטיגע גיבט אין דעם קליינעם קארפער איינע נשמה הקדושה, וואמיט דאס לעבען אנפאנגט, אונד בריינגט איהם גלייך צו זיינער נאהרונג אים מוטטערלייבע דיא אדערן דער געבאהרמוטטער, וואדורך דאס בלוט אים נאבעל דעם קינדעס קאממט אונד איהם איעבעראלל דיא נאהרונג צופיהרט, הקב"ה בעוואהרט דאס קליינע קינד, פאן היט־צע אונד קאלטע, אונד אנדערע אומפאללע, דאס קינד נימממט טאגליך צו אין גראסע אונד יע גראססער דאס קינד ווירד, דעסטא מעהר נאהרונג קאממט איהם צו בחסדי ה' איעבערהויפט וויא גראסס זינד דיא גנאדע דעם עוויגען בייא דער געבורט, ווא מוטטער אונד קינד אים גראססטען געפאהר זיך בעפינדען, אונד בחסדי השם ענטבינדעט, דאס קינד קאממט צור וועלט, קליין שוואך, אונבעהאלפען, פערוואנדעלט גלייך הקב"ה דאס בלוט וועלכעס ביז יעצט איהם צור נאהרונג דיענטע צור מילך אונד ציעהט עס יעצט דורך דיא ברוסט זיינער מוטטער, דאס קינד ווירד עטוואס אלטער, נייגט הקב"ה דיא ליעבע זיינער עלטערן פיר איהם, דאמיט זיא איהם בעוואהרען, צארטליך ערציהען זאלען, דא ער נאך אונבעהאלפען איזט, זעלבסט דיא נאטור אים קינדע צו וויינען,

ציינגט

והנה נער בוכה, הוא מחסדי המקום, כי בזה נקה ינקה ה״אש מפסולת ומלחלוחות מפסידות את מוחו, בצאתם עם דמעת עינים, וגם מחזיק את הריאה, ואף חלופי שיני חחלב (מילכצאֶנע) שם הקב״ה בטבע, להתחלף זה אחת לאחת, ולא כולם בבת אחת, שלא ישאר הילד פתאום בלא שינים, ואם תבין ותשכיל בנין גוית האדם, כמה גדולים מעשה אלקינו. והכל רק לטובת ולקיומת האדם, הוא ברא לנו ידים לעשות במלאכה, רגלים להלוך בהם, עינים לראות, אזנים לשמוע, האף להריח, הלשון לדבר, פה ושינים לאכל ולקבל מזונות גופו, הקיבה לעיכול המזון, הכבוד לנקות את הדם, הבני מעיים להחזיק את המזון בקרבם עד זמן ידוע, כצריך לפי גזירת חכמתו יתב׳ הלב להוביל הדם לכל חלקי הגוף ולזונו, בהתכויין הלב, וידחוק חלקי הדם ע״י גידין וצנורות לכל חלקי הגוף, אשר מכין לכולם כלכלת מזונו, המוח עם גידיו ומיתריו, (זעהנען אונד נערוועז) המשפיעים לו שפע חכמה בינה ודעת, להבין ולהשכיל דבר מתוך דבר, והוא המנהל כל איברי גופו בהשכל ודעת, הפקידה תצא מן המוח, כפקידת המלך לעבדיו ע״י רעידת המיתרים, וכל איברי הגוף על משמרתם יעמודו, לעשות ככל אשר יפקוד עליהם כנזכר לעיל, ובפרט אם נבחין רק תעלת העיכול (פערדויאונגסקאנאל) כמה גדולים חסדי ה׳ עלינו, הנה

ציינט אויך דיא גיטע דעם עוויגען, וואדורך דער קאפף אונד געהירן דעם קינדעס גערייניגט, אונד זיינע לונגע געקראֶפטיגט ווירד, דעם וועקסעל זיינער ״מילכצאֶהנע האט דער עוויגער ברוב רחמיו אין דער נאטור געגעבען, דאסס עס נאך דער רייהע, זייא אונד ניכט אויף איינ־ מאהל, דאסס ניכט דאס קינד אָהנע צאֶהנע בלייבע — אונד וואנן וויר נאך דעם בויא דעם קאֶרפערס בעטראכטען, וויא אללעם הקב״ה צום וואהלע דעם מענשענס בעשאפפען האט, דיא האֶנדע צור ארבייט דיא פיעסע צום געהען, אויגען צו זעהען, אָהרען, צו האֶרען דיא נאזע צום ריכען דיא צונגע צום רעדען, מונד אונד צאֶנע צו קויען, דעם מאגען מיט זיינער קראפט צום פערדויען, דיא לעבער צור בלוטריינינגונג, דיא דאֶרמע, דיא נאהרונג אין זיך צו האלטען, בים צו איינער בעשטימ־ טען צייט, דאס הערץ אום דאס בלוט צו דורכשטראֶמען, מיט זיינער צוקונגען אים גאנצען קאֶרפער, אונד מיט דען בלוט צו יעדעם טהייל דעם קאֶרפערס זיינע נאהרונג צו ברינגען, דיא געהירן מיט איהרען זעהנען אונד נערוועז צו זיינער גייסטיגען אויסבילדונג, דיא איהם צוגלייך דיענען צום פיהלען, פערשטעהען, אונד איבערהויפט דעם גאנצען קאֶרפער לייטעט, לויט פערשטאנד דער געהירן, דיא זעגען נערוועז ברינגען דען רעפלעקס, צו יעדעם טהייל דעם קאֶרפערס, אונד דער קאֶרפער בעפאלגט דאס בעפעהל דער געהירן, אונד וואנן וויר בע־ טראכטען, דען פערדויאונגסקאנאלע אלליין, וועלכע חכמה אונד גנאדע גאטטעס

המזון עוד קודם באו אל תוך הקיבה, יטחון היטב הדק ע״י שינים ונילוש ע״י לשון, להקל העיכול להקיבה, ומשם בא דרך הוושט להקיבה ושם נתעכל בשול רב, ומשם יפרד והיה לכמה ראשים, מהם יסנן ע״י כלים מכלים שונים, ונהפך לדם, אשר יובילם ללב ולריאה, והמה מבילים אח״כ לכל הגוף, ומה שנשאר מהפסולת, דוחין אותו מדחי אל דחי דרך הבני מעיים עד שנפרד מהגוף עם הפרשדונה — וזהו אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים, וגו׳ אם יפתח אחד מהם מהסתומים, או אם יסתם אחד מהנקובים אי אפשר להתקיים אפי׳ שעה אחת, והקב״ה ברוב רחמיו וחסדיו עלינו, מנהל ומנהיג אברינו וגידינו רק כאשר הוא לטובת הגוף ולתועלת וכמה מעלות טובות למקום עלינו, וכמה עלינו לשבח לאדון כל, ואתה אם בינת אדם לך תבין מה זה מבשרי אחזה אלקי.

שאלה ז׳ כעת האירו עיני וידעתי גם ידעתי כוונת ד״ה ע״ה באמרו אל תהי כסוס כפרד אין הבין וכ׳ כי בהמות וחיתו יער, לא יבין את זאת, אבל האדם יודע וישכיל ויבין, כי בכל איבריו ובכל גידיו מוצאם ומבואם הכל מעשה אלקינו הוא, המנהג ומנהל ברוב רחמיו, לבל יפגע שום פגע ושום נגע, ועין השנחתו עליו בכל עת ובכל שעה, א״ש בער לא ידע וכסיל שלא יבין את זאת הוא באמת כסוס כפרד, אשר אין בהם תבונה.

גאטטעס פינדען, וויר דארין, דאס עססען בעפֿאר עס נאך אים מאַגעז קאממט, ווירד דורך דיא צאֿהנע געמאַהלען, דאמיט דער מאַגען עס לייכטער פֿערדויען קאַן, עס קאממט דורך דען גראַדען קאנאל, אים מאַגען ווירד עס געקאכט, אונד דורך דיא דאצוא בעשאַפֿפֿענע אַדערן דער נאַהרונגסשטאף בערייטעט, אונד צו בלוט פֿערוואַנדעלט, דאס פסולת דורך דען קראַפֿט דער דאֿרמע פֿאם קאֿרפער ענטפֿערנעט, דאַס בלוט ווירד דאנן צום הערץ געלייטעט, אונד פֿאן דארט דורך דיא בלוטאדערן דעם גאַנצען קאֿרפער צו געפֿיהרט, וואמיט דער קאֿרפער געגנאֿהרט ווירד, דאס זאַגען וויר אשר יצר את האדם בחכמה, דער דעם מענשען מיט זיינער וויזהייט בשאַפֿען האט, ער האט אים קאֿרפער אֿפֿנונגען אונד ראֿהרען בעשאַפֿפֿען, וואַן איינס דאַפֿאן געאֿפֿנעט ווירד, וואס ניכט אֿפֿען זיין זאלל, או יסתם, אֿדער איינס פֿערשטאפּפֿט ווירד, וואס אפֿען זיין זאלל, קאַנן דער מענש קיין אויגענבליק לעבען, אונד הקב״ה ברוב רחמיו וחסדיו אללעס צו אונזערם וואהלע פיהרט, אונד נון זינד וויר איהם ניכט פֿיעל דאַנק אונד לאֿב שולדיג? אונד דאַס ווירד געמיינט, מבשרי אחזה אלקי.

פראגע 7. היעמיט טהייערסטער פֿאַטער פֿערשטעהען וויר וואס ד״ה ע״ה זאַגטע אל תהי׳ כסוס וג׳ דאַסס וויר ניכט וויא דיא טיערע זיין זאללען, אונד ניכט פֿערשטעהען דיא גנאדע גאטטעס דער

אונזערם

תשובה אמת כן הדבר, ואם עוד נבחין בעין שכלנו כח הרוחנוי שנתן הבוי׳ בנו, גם זה הכל כאשר לכל הוא רק לטובותינו, למשל בזה מחשבות אדם ותחבולותיו, נתן בנו הקב״ה כח הזכרון לזכרון ולדעת את אשר אמר והבטיח לעשות, באם לא יהי׳ לנו כח זה, מותר האדם מן הבהמה אין, ואף נטע הבו״י בנו כח השכחה, לשכח דבר בזמן הידוע, הלא לטוב לנו כל הימים הוא, ג״כ, כי לולא יהי׳ בנו שכחה, היה יהיה רק רע ומר כל הימים, כי תמיד יהיה לנגד עיניו צרותיו העוברים או הבאים, ולא יהי׳ לנו אפי׳ שעה אחת בשמחה, אבל ע״י כח השכחה, האדם ישמח באשר הוא שם, ובעמדו כעת, ולא יזכור את הראשונות, ואין אתו יודע מה לפנים ומה לאחור וז״ש החכם את הכל יפה עשה ה׳ בעתו, ומכל זה ועוד כיו״ב עד אין מספר השכל מחייב עלינו לעבדו ולקיים מצותיו ככל אשר צוה לנו ע״י נביאיו הקדושים, לבל יפול דבר ארצה.

שאלה ח׳ נחמתני אבי נחמתני׳! במתק שפתותיך, המפיקים דבש ונופת צופים, כי מן התורה, מן הנביאים, ומן הכתובים ואף גם השכל יורינו לדעת את ה׳ אלקינו, והוא אמת ויציב, כל אשר שכל אדם לו יבין את זה, ובאם כל זה יש ויש אנשי רשע, שלא שמו כדברים האלה על לבם, וחטאתם לאלקים, היאך יכול להיות כדבר הזה?

אונזערם קארפער יעדען מאמענט צוקאממען לאססט.

אנטווארט גאנץ ריכטיג מיין קינד, אונד וואנן ווער נאך בעטראכ־טען דיא גייסטיגען קראפטע אונד אייגענשאפטען, דיא אונז הקב״ה געגעבען האט, וויא דאס אללעס נור צום וואהלע דער מענש־הייט דיענט, נאמליך דעם פערשטאנד, וואמיט דער מענש ערהאבענער איזט, אלס יעדעם אנדערע געשאפף, דאס פערשטעהען, געדענקען, רעדען, זאללטע דער מענש דיא עררינערונגסקראפט ניכט האבען, וויא קאננטע ער נור עקסיסטירען? זעלבסט דיא קראפט דעם פער־געססענס, דיא מיט דער צייט קאממט, דיענט אויך נור צום וואהלע דעם מענשענס, דענן זאללטע דער מענש ניכט איינסט פערגעססען, זא האטטע ער ניע איינע פראהליכע שטונדע, איממער שטינדע פאר איהם געוועזענע אדער קאממענדע טרויריגע פאללע, אונד ניע אויפגע־הייטערט ווארע, זא האטטע איהם דער עוויגער אויך דאס פערגעססען אין דער נאטור געגעבען, צו זיינעם גונסטען, וויא עס הייסט את הכל יפה עשה ה׳ וכ׳ מיטהיען איזט שאהן גענוג אורזאפען בעוויזען, דאסס וויר הקב״ה צו לאבען האבען, אונד איהם אללייז אנצובעטטען פערפליכ־טעט זינד.

פראגע 8. וויא זיעס דיינע ערקלארונגען אויך זינד טהייערסטער פאטער, דאסס עס איבערצייט איזט מן התורה, מן

הנביאים

תשובה על שלשה פשעי ישראל, הלא המה כל צרעת וכל נגע הם המה הכו בסנורים לבל יבין וישכיל חסדי המקום עלינו, וח"ו להכחיש טובתו עלינו כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו — הראשון, הוא התאוה, ויתאוו תאוה במדבר, הוא האדם, וישאל אוכל לנפשו, אוכל בערים ושמרו, די והותר, וכל מיני תענוג, בני אדם, וכל חללי דעלמא לא יספיק לו, ורק שאול ישאל הב הב, כהנהו כלבי דחצופי, כי אין לו ככל הצורך, וכל אשר הקב"ה ברחמיו ישפיע לו מטובתו, לאין ואפס יחשב בעיניו, באשר כי רואה שלאחרים יש להם יותר, ולפי מיעוט שכלו וגודל תאותו, קורא תגר על הבו"י כמו שנלקח מאתו כל זה ונתן לאחרים ח"ו, הרשע הזה רק בעיניו יביט את אשר חסר לו לתאותו כפי גבהית לבו, ולא ראה חסדי המקום עליו לטובתו בכל רגע, וז"ש הכ' רשע כגובה אפו בל ידרוש דהיינו הטובות אשר בכל עתים ורגעים לאלפים עליו, אבל אין אלקים כל מזימותיו (תילים) — עיכוב הכ' הוא התמדת טובותיו עליו מרגע הוייתו, אשר אין עוד כי שכל להבין, ולא יפסוק מאתו אפי' רגע אחת ואף כי יגדל הילד וגם שכל הבנתו הלוך וגדול, עכ"ז לא יכיר טובת הבו"י עליו, והוא אצלו מצות אנשים מלומדים בכך, ולדעתו כי ראוי להיות בלי גרוע דבר כפי שכלו וידיעתו, הא למה זה דומה, לילד

הנביאים, ומן הכתובים, יא זעלבסט דער פערשטאנד בעלעהרט אונז' דאס וויר הקב"ה דיענען מיססען, אונד דאך גיבט עס ליידער זעהר פיעלע דיא דאס ניכט אנערקאננען, אונד געגען הקב"ה זינדיגען, וויא קאממט דאס?

אנטווארט דרייא, אורזאכען גיבט עס, דאס דיא מענשהייט פערבלענדעט אום דיא גנאדע דעס עוויגען ניכט אנערקאננען צו וואללען, אונד ח"ו זיינע גיטע צו פערלייגנען — ערסטענס, דיא תאוה, גליסטיגקייט אן אירדישען גיטערן, אן וואהלשטאנד אונד לוסטבארקייטען, דא זיין לעבענספלאן נור דארויף געריכטעט איזט, זיינע קארפערליכע ווינשע צו ערפיללען, אונד אללעס וואס ער האט איהם ניכט גענינען, דער יעניגע איזט פערבלענדעט אונד זיעהט ניע דיא גנאדע גאטטעס דיא איהם יעדעס מאמענט צוקאממט, אים געגענטהייל עס קאממט איהם פאר פיר אונגערעכט, ווייל דער אנדערע דאס יא האט וואס ער ניכט בעזיטצט, אלס אב עס פאן איהם וועקגענאממען ווארע, אונד איינעם אנדערן געגעבען, נאמליך ער בעטראכטעט נור וואס איהם צו זיינער תאוה פעהלט לויט זיינעם שטאלצע, זיעהט אבער ניכט דיא וואלטהאטען דיא ער פאם עוויגען האט, דאס זאגטע דער פסוק רשע כגובה אפו בל ידרוש דער רשע דורך זיינעם שטאלצע פארשט ניכט דיא טובות הקב"ה, זיינע גדאנקען ברינגען איהם אן הקב"ה ח"ו צו לייגנען — צווייטענס — אינדעם דער מענש שאהן

קטן ורך אשר היה מושלך בין עצי היער, ובודאי שם היה יהי' קבורתו, אם לא ירחם עליו איש אחד עשיר עיבר אורח, ויחמול עליו ולקח אתו ויהי לו לבן, ויביאהו לביתו, וברחמיו הגדילוהו, וכרחם אב על בן, עד אשר הגדיל והיה לאיש, אמנם כן הביא איש העשיר הזה לביתו, איש אחד שהיה מדוכא בצרות רבות וגמל לו ג"כ טובות והנה בלתי ספק האיש הזה מכיר יותר בטובות הרחמים, והודה לו ברחמיו וכרוב חסדיו, יען כי קיבל הטובות בעת יבין וישכיל בדיעו ושכלו, מה זה נעשה לו, אבל הילד הרך בעת קבלת טובותיו אין בו שכל להבין, ולעת בא לו השכל אז מורגל הוא בדבר ודש בה, ולא יכירנו עוד לטובות רק כמנהגו נוהג. — ועד כמה גדול כח טובות על הבן מהובות על האיש הבא בימים, וז"ש הכתוב, ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי, ולא ידע כי אנכי רפאתים — עכוב הג' הוא יען כי בעת בא יבא על האדם איזה מקרה בלתי טהור הוא, רק רע יאמר עליו, כי רע ומר לו, ושדי הרע לו עד מאד, לו חכמו ישכילו זאת, כי הכל לטובתו, וגם זו לטובה, ומאתו לא תצא הרעות, כמ"ש אשרי הגבר אשר תייסרנו יה, והכל לטובה עליו, ע"ז אמרו חכמז"ל כשם שמברכין על הטובה, כך מברכין על הרעה, כי הכל בכלל ברכה, וגם מה שנראה לעינים לרעה באמת הוא לו לטובה גדולה, כפי גזירת חכמת הבוי'.

דאַ ער אַלס קינד צור וועלט קאממט גלייך געניעסט דיא טובות הקב"ה ווא ער נאך אונוויססענד איזט דאַס צו ערקענען, וואַנן ער אויך שאהן מיט יאהרען צום פֿערשטאַנד קאממט, אונד מיט דעם אללעם געוואָהנט איזט בעטראַכטעט ער דאַס פֿיר גאַר קיין טובה, אונד גלויבט, עס מוסס פֿאַן נאַטור זא זיין, דאַס גלייכט צו איינעם קינדע דאַס אין איינער וויסטע פֿערוואָרפֿען וואַר, וועלכעס זיבערליך צוגרונדע געהען מאַכטע, וואַן איהם ניכט איין בארמהערציגער דורכרייזענ־דער צו זיך אין שוטץ נעהמען מאַכטע, דער איהם ערצאגען אונד געלערנט האַט, ביז ער צום מאנן העראַן וואוקס, צוגלייך האַטטע דערזעלבע, אויך איינעם ערוואַקסענען מענשען, פֿאַן גראַססען עלענד בעפֿרייעט, אונד צו זיך גענאממען, אן איהם וואהלטהאַטען געאיבט געוויסס וואַסטע דער לעצ־טערער מעהר צו דאנקען, דאַ ער שאהן דיא וואהלטהאַט ערהאַלטען האַט, וואַנן ער זיא שאָהן פֿערשטעהען אונד אנערקאָננען קאָננטע, אַלס דאַס קינד, וועלכעס מיט דיא טובות ערוואַקסען וואורדע, אונד דאך זינד דיא וואהלטהאטען אן דעם קינדע בעדייטענד מעהר אַלס צו דעם אנדערן, דאַס ווירד געמיינט, ואנכי תרגלתי לאפרים וגו' איך האבע אפרים ערצאגען, אויף מיינע ארמע געטראַגען, דיא דעססהאַלב ניכט וויססען דאַסס איך איהר היילער בין — דריטענס, וואַן יעמאַנדעם עטוואַס פֿערלוסט אדער אנדערע אומפֿאַללע פֿארקאממען, ער עס

גלייך

שאלה ט׳ ועתה אהובי אבי, ממנו ניקח לעבוד את ה׳ ה אלקינו, ראש בראשון שנקבל בשמחה שפע חלק המשפיע, אשר ניתן לנו מבית המלך מלכו של עולם, ושלא לבקש מותרות, ורק בזאת נאות כחנו להכיר טובותיו עלינו כמאמר החכם, איזהו עשיר השומח בחלקו, ועוד עלינו לבחון ולדעת, כי בכל עת ועונה חסדי המקום עלינו בלתי הפסק, ולא טבע כמנהגו נוהג, כי הכל חסדים מאתו יתב׳ בקיומת גוף האדם, וכמאמר החכם, איזהו חכם הלומד מכל אדם — ואף גם אם בגזירת חכמתו מייסר אותנו, כאשר ייסר איש את בנו לבל נחטא לפניו, ושנקבל את הכל באהבה, ולא לילך אחר עצת יצר הרע לקרוא תגר עליו ח״ו רק להודות להלל לשמו הגדול, כשם שמברכין על הטובה, וזהו איזהו גבור, הכובש את יצרו — אבל באיזה דרך נלך לעבוד את ה׳ להודות ולהלל לשמו הגדול, לא זכיתי ללמוד ממך אב מחמדי.

תשובה ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת, על יד נביאו נאמן ביתו, הוא מ״ר ע״ה, הלא המה תרי״ג מצוה, והנה המצות נחלקים והיה לשלשה ראשים, הא׳ הוא חלק המצות התלוים במעשה, כמו סוכה, לולב, שופר, תפילין — חלק הב׳ מצות התלוים בדברים, כמו ללמוד תורה, תפילה,

---

גלייך פיר אונגליק אונד שלעכט בעטראכטעט, אינד ניכט ראַרויף רענקט, דאַסס אַללעס וואַס הקב״ה פיהרט נור לטובה איזט, וויא וויר פינדען אשרי הגבר וגו׳ הייל דעם מענשען, דען דער עוויגע ציכ־טיגט, דעססהאַלב זאַגען אונזערע ווייזען, זא וויר הקב״ה דאַנק שולדיג זינד, אויף דיא טובות דיא וויר זעהען אונד ערקאַננען, עבענזאָ מיססען וויר דעם עוויגען לאָבען אונד דאַנקען, אויף דאס שלעכטע, ווייל אויך דיא רעות אונז לטובה זינד.

פראגע 9. דאַהער טהייערסטער פאַטער, ענטנעמע איך דאַפאַן, דאַסס וויר זיך אנאייגנען מיססען ערסטענס דיא גע־ניעגזאַממקייט, דאַסס וויר מיט אונזערם האַב צופריעדען זיין זאַללען ניכט מעהר פערלאַנגען, אונד נור זא קאַננען וויר דיא טובות השי״י אנערקאַננען, וויא עס שטעהט איזהו עשיר, ווער איזט דער רייכע? דער זיך מיט זיינעם טהייל צופריעדען לאַססט. אונד דאַסס וויר יא פערפפליכטעט זינד אימסער דיא חסדי הקב״ה אנצוערקאַננען, אונד ניכט אַללעס פיר געוועהנליך אונד נאַטירליך אַנצונעהמען, וויא עס הייסט איזהו חכם וגו׳ אונד זעלבסט וואַנן אונז הקב״ה מיט זיינעם ווייזען ראַטהשלאַג ח״ו ציכטיגעט מיט יסורים אונד דערגלייכען, וויר זיך דורך דען יצר הרע ניכט פערלייטען לאַססען זאַללען, געגען הקב״ה ח״ו אונדאַנקבאַר צו זיין, זאַנדערן וויר מיססען דעם עוויגען, זאַוואָהל פיר דאַס גוטע אַלס אויך פיר דאַס שלעכטע דאַנקען אונד לאָבען,

וויא

ספירת העומר, וכדומה, ושני החלקים עוד לא ישלמו, אלא עם כוונת הלב, כי כל מצוה בלא כוונה, הוא כגוף בלא נשמה, — והלק הג' הוא מצות שתלוים רק במחשבה בלא מעשה, ואין אומר ואין דברים ואלו הם, להאמין באמונה שלימה שיש בורא עולם והוא יחוד ומיוחד כמ"ש אנכי ה' אלקיך (שמות כ') ב' להאמין באמונה שלימה, כי הוא לבדו הוא, ואין אלקים זולתו, כמ"ש ה' אלקינו ה' אחד (דברים ו') ג' יראת הכבוד מלפניו כמ"ש את ה' אלקיך תירא, ד' לאהבו אהבה אמיתית כמ"ש, ואהבת את ה' אלקיך ה' לזכיר תמיד בהבו"י ושלא לשכחו ח"ו כמ"ש וזכרת את ה' אלקיך, ו' לדבק בו במחשבה טהורה ובאהבה רבה כמ"ש ובו תדבק.

שאלה י' אבל אמרו הכמז"ל, ובו תדבק, הכונה דדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה כן, ועוד אמרו בו הדבק בחכמים ובתלמידיהם, במשא ומתן ובכל ענינים.

תשובה תורת אמת היה בפיהם, ועולה לא נמצא בשפתם, כי באמת זה ג"כ כוונת הכתוב, ואלו ואלו דברי אלקים חיים אבל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וכן פי' הרמב"ן ז"ל כי הייב כל בר ישראל לדבוק בהקב"ה במחשבתו וכיראה טהורה יראת הכבוד,

---

וויא עס הייסט איזהו גבור, וועלכער איזט דער שטארקע, דער זיינעם יצה"ר איבערווינדעט, אבער דיא ארט אונד ווייזע, וויא וויר הקב"ה דאנקען, לאבען אונד אנבעטען זאללען, האסט דוא מיך ליעבער פאַטער נאך ניכט בעלעהרט.

אנטוואָרט דאצוא האט אונז הקב"ה דורך משה רבינו דיא תורה הקדושה געגעבען, דיא תרי"ג מצות ענטהאלט, ד'א מצות זינד אין 3 טהיילע געטהיילט, ערסטענס גיבט עס מצות, דיא דורך טהאטען אויסגעאיבט ווערדען, וויא צ"ב סוכה, לולב, שופר, א. ז. וו. — צווייטענס גיבט עס מצות, דיא מיט ווארטען אלליין אויסגעאיבט ווערדען, וויא צ"ב תורה לערנען, תפילה, געבעטע ספירת העומר א. ד. ג. אינדעססען אבער דיאביידער גאטונג מצות, מיססען נאך דיא מחשבה דאצוא האבען, דאסס מאן דיא מצות טהוט, אום דען וויללען דעס אללמאכטיגען צו בעפאלגען ד"ה לשם שמים — דענן יעדע מצוה אהנע כונה, גלייכט איינעם קארפער אהנע נשמה, אונד ענדליך גיבט עס מצות, דיא אויסשליעסליך נור, אם געדאנקען אויסגעאיבט ווערדען אונד מיט ריינעם הערצען, — וועלכע פאלגענדע זינד ערסטענס צו גלויבען באמונה שלימה דאסס עס איין שאפפער בורא כל העולמים גיבט וויא עס שטעהט אנכי ה' אלקיך, צווייטענס, צו גלויבען מיט ריינעם הערצען, דאסס ער איינציג אונד אלליין אונזער גאטט אונד שאפפער איזט, וויא עס הייסט ה' אלקינו ה' אחד, דריטענס

איהם

באהבה רבה אהבה בלי מצרים ואין לומר כי טועה ובו תדבק הוא הגזירה לבד, לכל תעשה אותו, והלא כבר נאמר ואהבת את ה' ומה אנו מקיים ובו תדבק לומר כי לא לבד להזכיר אותו תמיד במחשבותינו כאשר החיוב מוטל עלינו מאתו יתב' אלא אהבה אמיתית. ויראת הכבוד ואהבתו בלי מצרים, כמו אדם אשר בנו יחידו שנמצא הוא במרחקים ואוהבו עד למאד, וכל מחשבותיו ודעתו רק על בנו יחידו הם, ואף כי מרחק רב ביניהם האהבה אין לה מצרים וכמו כן אהבתנו אליו צריך להיות בלי עיכוב ובלי מצרים בכל תענוגי בני אדם, ותענוג עולם הזה, הלא דמה טפל לנו, והעיקר כי בכל נפשנו ומאודנו. ובכל מותר לבבנו, הכל יהי' רק תלוים ודבוקים בו, באהבתו, וכו' אמונה, כי לאיש אשר אלה לו צרורים הם אתו בצרור החיים, ושמחו
המה לשכינה, ובחיים ובמותם לא נפרדו.

שאלה יא' אבי מחמדי נפשי פרש לי ביתר באור אהבת ה'
בלי מצרים.

תשובה ואתה קח לך אהובי בני למשל דבר הנארב מכל בני המדינה אשר על פני האדמה וזהו הממון, איש לא נעדר מאהבתו, ברב או במעט כי זה מעמידו על רגליו, אבל באהבה זו מדריגות יש, יש אשר אוהב בממון רכושו עד לגבול ידוע, כי אוהב

איהם צו פארלירען. וויא עס הייסט את ה' אלקיך תירא פירטענס. דען אללמעכטיגען צו ליעבען, מיט וואהרהאפטער ליעבע וויא עס הייסט ואהבת את ה' אלקיך פינפטענס אימער צו דענקען אן הקב"ה אונד איהם חו"ש ניט צו פערגעסען וויא עס הייסט ובחרת וגו' זעקסטענס אן איהם זיך צו בעהעפטען מיט אונזערע געדאנקען באהבה רבה וויא
עס הייסט ובו תדבק.

פראגע II. אבער הכטול זאגען דאך ובו תדבק ווירד געמיינט דאס וויר זיך אן זיינע מדות אנקלאממערן זאללען,
וויא הקב"ה רחום וחנון איזט זא מיססען וויר אויך בארמהערציג זיין אויך ווייטער דאפאן געלערהט הדבק בחכמים ובתלמידיהם, דאס וויר זיך דען תלמידי חכמים אודר איהרע תלמידים צושליעסען, מיט איהר
נען פערקעהרען, אים האנדעל אונד יעדער בעציהונג.

אנטווארט געפעהליך סיין קיצר תורת אמת היה בפיהם. דאס
וויר דיעזעס אויך פאן דעם פסוק איזט בעלעהרען מיס־
סען, אבער דיא איינפאכע מיינונג בלייבט דאך וויא עס דער רמב"ן דיל ערקלארט, דאס וויר זיך אן הקב"ה מיט אונזערן געדאנקען אימער בעהעפטען, מיט אחרפורכט אונד ליעבע דיא זיינע געזעצען האט, איהם צו ליעבען, דען זאללטע דער פסוק ובו תדבק מיינען נור איהם נימט צור פערגעסען, שטעהט דאך שאן ובחרת וגו' וואס ווירד אלזא מיט דעם פסוק ובו תדבק געמיינט, דאהער מיססען וויר

יותר לאכול ולשתות ולמלאות גופו, ועיניו לא יחוס על ממונו, באם יכול למלאות תאותו עם הממון, ונתן ממונו עבור תאות נפשו, אמנם יש עוד אהבת ממון ביותר, אשר ממונם חביב עליהם יותר מז תאות, וכובש תאותו בעבור אהבת הממון, והממון יוציא רק על דברים הנצרכים לו ביותר, דהיינו אבילה טבעיית להחיות על פני האדמה, ואינו הולך בסכנת דרכים עבור הרכוש, כי חיו תלוים לו מנגד, ואהבת חחיים יותר גדול אצלו מאהבת הממון, אמנם יש עוד אנשים, הלא המה עכברא דשכב אדינרא, אשר גם מאכלם הצריכים ביותר, אינם לוקחים בממונם, ומקמצין פרוטא לפרוטא, והמה הולכין בסכנת דרכים, ולא יחושו על בריאתם ועל חייהם, וקור וחום וקייץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו ממלאכתם, רק לאסוף הון רב, ואינם אוכלים ושותים, הלא ממונם חביב עליהם יותר מגופם ומחייהם, ואם נפשך לומר עליהם, כי לא התאוו תאוה, ואין בהם יגיע כח, טעית טעות גדול, כי גם המה התאוו תאוה, ויגיע כח המה, והא ראיה באם ינתן להם בחנם התענוגים ואכילה ושתיה יפה, רק בעיניך תביט באיזה חשק ואהבה ושמחה הלא המה אוכלים ושותים, מזה שאינו שלו, אמנם אהבתם לממון היא האהבה בלי מצרים, וכל אהבת ותענוגי העולם כאין ואפס נחשב

זאגען, ניכט נור דאס וויר הקב״ה איממער געדענקען מיססען, ווייל וויר דאצוא בעפאהלען זינד מאתו יתב׳ זאנדערן אויס ריינער ליעבע אונד עהרפורכט אן איהם, וויא צ״ב איין פאטער דער זיין איינציגעס ליעבעס קינד אין דער פרעמדע האט, דען איממער זיינע געדאנקען נור אן זיין קינד געריכטעט זינד, אונד זאלל דאס קינד נאך זא וייט ענטפערנט זיין — דענן דיא וואהרהאפטע ליעבע האט קיינע גרענצען אונד עבען זא מיססען וויר אללעס אירדישעס נור אלס נעבענזאַבע אננעהמען, דער הויפטגרונד זייא, דאס גאנצע הערץ מיט אללען פאזערן נור אן ליעבע דעם עוויגען צו לענקען, אהנע צווייפעל דיא יעניגען דיא אהבת הבוי׳ אים דיעזען זיננע מקיים זינד, איהר לעבען צרורה בצרור ההיים בלייבט, אונד איממער איינע וואהנונג פיר דער שכינה זינד בחייהם ובמותם לא נפרדו, ביים לעבען אונד שטערבען פאן הקב״ה ניע געטרענט ווערדען.

פראגע .12 טהייערסטער פאטער ערקלארע מיר נאהער דיא גרענ־צענלאזע ליעבע אן הקב״ה.

אנטווארט נעהמען וויר אן צ״ב איין געגענשטאנד, דאסס אלגעמיין געליעבט ווירד, אונד דאס איזט דאס געלד, בייא מאנ־כען האט דיעזע ליעבע איינע גרענצע, נאמליך ער ליעבט צוואר וואהל דאס געלד, אבער ליבט ער צו עססען אונד טרינקען אונד אנדער תאות מעהר אלס דאס געלד, דעססהאלב גיבט ער דאס געלד היען אום זיינע אנדערע גליסטיגקייטען צו ערפיללען, עס גיבט אבער

נייציגע

לחם נגד אהבת הממון והרכוש, אשר המה כוו יבוו לכל התענוגים
נגד תענוגם ואהבתם לממון, ובלתי ספק הוא הוא האהבה בלי מצרים,
לא יהי' לו שום מחשבה אחרת כל ימי חייו, רק ממון, ממון, רכוש
והון, בלכתו בדרך, ובשכבו על מטתו לא יחשוב על דבר אחר ולבו
מלא על כל גדותיו רק מאהבת הממון והרכוש. וכן יש כיוב לכל
שאר תענוגי בני אדם, נחלת בלי מצרים, וממנו נקח לעבוד את ה'
אהבה כזו שהוא אמיתית בלי מצרים לאהוב את ה' אלקינו. אהבה
כזו צריך לעבודת הבוי' אשר כל משכיות חמדה בלא תשוקה, כנגד
אהבת הבורא וכל עיקור מגמתינו, רק לעשות רצונו ולעבדו בלבב
שלם, לא יהי' לנו שום עיכוב בעבודתו, ובקל אנו יכולין לבוא
למדריגת, ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך, ובכל מאדך
כי כלי ריקם מחזיק, אבל כלי מלא אינו מחזיק, כמו כן אם לבנו
מלא על כל גדותיו רק באהבת השם יתב' לא יחזיק עוד שום אהבה
עמה, ואף גם שום צער אין לו מקום שמה, ווהו בכל לבבך, דהיינו
מלא אהבה על כל גדותיו, ואז דבר קל הוא למאד, בכל נפשך, אפי'
הוא נוטל את נפשך, ובכל מאדך זה ממונך, וממילא ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך בשכבך ובקומך.

גייציגע, דיא דאס געלד נאך מעהר ליעבען אלס אונגאטהיגע תאוה
ער גיבט נור דאס געלד אויס צור נאטהיגען נאהרונג זיינער געזונדהייט
אום זיין לעבען צו ערהאלטען, זעטצע זיך קיינע געפאהרע אים וועגען
דאס געלד, וייל איהם דאס לעבען דאך טהייערער איזט אונד ליעבער
אלס דאס געלד — נין גיבט עס אבער אייך וואלכע גייציגע, דיא
זעלבסט איהר נאטהיגען בעדארף, גיבט מיט איהרעם געלדע רעקען,
דיא זיך אללעם ענטבאהרען, אללע געפאהרע אייסועטצען, ער נאך
געלד צו ערווערבען, בייא דיענען דיא גראססטע ליעבע נור דאס געלד
איזט, אונד גאר קיינע גליסטיגקייטען אום דאס געלד זיך ערווערבען
דיא זעלבסט איהר לעבען איפ'ס שפיעל זעטצען, ניר וועגען דער
געלד ליעבע, אלזא דאס געלד מעהר ליעבט אלס אללעם. אהר גליעבטע
דוא מיין קינד, דאס דיא זעלבען, איהר לעבען, אדער גיט צו עססען אונד
טרינקען אדער אנדערע תאות ניכט ליעבען? דא ביסט דוא אים גראססען
אירטהום דיא ליעבען דאס אללעס, עבען זא אלס איין יעדער אנדערער
אבער דיא ליעבע צום געלד איזט בייא איהנען אין דיעזער מאאס,
דאסס דאס איבעריגע גאר ניכט אין בעטראכט קאממט גענען יענער
ליעבע צום געלד, דאס איזט אהנע צווייפעל איינע ארט גרענצענלאזע
ליעבע, דער ווירד ניע אין אנדערן געדאנקען האבען קיין אנדערן
וואונש, ביים געהען, שטעהען, זעלבסט אים שלאפע ווירד ער אימטער
נור דאס געלד אים זיננע האבען וממנו ליקח לעבוד את ה' איינע
דער ארטיגע ליבע מינען וויר אויך צו הקב"ה, וואנן אונזער שטרעבען
אימער

שאלה י״ב ואיזה המה המונעים ומעכבים אותנו מאהבה האמיתית הלזה?

תשובה הנה עוד נוסף על השש מצות עשה הנזכרים לעיל, עוד ד׳ מצות לא תעשה, ואלו הם ד׳ אבות נזיקין א׳ אסור לנו לחשוב מחשבות, באלו יש ח״ו אלקי אחר זולת הבוי׳ כמ״ש לא יהי׳ לך אלקים אחרים על פני (שמות י׳) ב׳ שלא לשכח בהקב״ה ובטובותיו אפי׳ רגע אחת, כמ״ש השמר לך פן תשכח את ה׳ אלקיך, ג׳ להסיר כל גאוה וגאון מאתנו, כי תועבת ה׳ כל גבה לב, המביא אותנו ח״ו להיות כפוי טובה, רק לדעת ולהבין תמיד מיעוט ערכינו נגד גדולות הבוי׳ ושטובותיו עלינו תמידות, כמ״ש פן תאכל ושבעת ורם לבבך ושכחת (שם) ד׳ שלא להטות אחר זנות ומינות, לא מיניה ולא מקצתי׳ כי זה מונע אותנו מאהבת הבוי׳ כמ״ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אחרי לבבכם זה מינות, ואחרי עיניכם זה זנות אלו הם עשר מצות אשר יש עלינו לקיים, בכל מקום ובכל זמן לכל אדם ובכל שעה באין עיכוב.

שאלה י״ג מה מאד ירדו דבריך הנעימים בחדרי לבב, ועתה תן לי המפתח כדי שאוכל לקיים אלו עשר מצות באין עיכוב.

אימער נור דאצוא געריכטעט איזט לעשות רצונו בלבב שלם, ווא קיין מאמענט אונז פערהינדערן קאנן אן זיינער ליעבע, אונד גאר קיינע ליעבע אָדער גליסטיגקייטען, אין בעטראכט גענאממען ווערדען, געגען דיעזער ליעבע, זא ווירד אונז זעהר לייכט זיין, זעלבסט אונזער לעבען צו אפפערן אלס ליעבע פיר הקב״ה, דען בעטראכטען וויר, וואן איין געפאהר גאנץ געפאללט איזט, קאנן מאן מעהר ניכט הערייננעבען, זא אויך ואן אונזער הערץ גאנץ פאלל איזט מיט אהבת הבוי׳ זא קאנן קיינע אנדערע תאות עוה״ז אין דיעזעם הערצען מעהר פלאצץ האבען, אונד אללס אונבעטראכטעט ווירד, געגען אהבת הקב״ה, דאס ווירד געמיינט, ואהבת את ה׳ אלקיך, וואן וויר ליעבען הקב״ה בכל לבבך גאנץ פאלל זאלל דאס הערץ מיט זיינער ליעבע זיין, זא איזט דאנן זעהר לייכט, בכל נפשך, זעלבסט דאס לעבען אונד פערמאגען איהם צו אפפערן, דאס ברינגט דאנן דאצוא, ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך וגו׳.

פראגע 12. אונד וועלכע זינד דיא אורזאכען, דיא אונז פאן דיעזער רייינער אהבת הבוי׳ שטארט?

אנטווארט צו דען אבענערוועהנטען 6 מצות, קאממען נאך דאצוא 4 וועלכע מצות לא תעשה זינד, נאמליך פערבאטע, אונד צוואר, ערסטענס איזט אונז פערבאטען ה״ו צו דענקען אן איינער אנדערן גאטטהייט אויסער הקב״ה, וויא עס שטעהט לא יהי׳ לך אלקים אחרים

תשובה יסוד ועיקר העבודה הלזו היא שויתי ה' לנגדי תמיד כדאיתא בשו"ע או"ח ס"א הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים ועשיית המצות, שים נא נגד עיניך, כי בורא כל העולמים, מקור החכמה והמדע, אשר לו הארץ ומלואה, השמים ושמי השמים, מלאכים שרפים ואופני הקודש, באימה וביראה עומדין שמו הגדול, אשר הוא אמר ויהי הוא צוה ונבראו, זה הבורא ואדון כל, רוצה להשתעשע באהבים אתך, כמ"ש ואהבת את ה' אלקיך, והוא רוצה לשכון בתוך לבבך, ולהשפיע לך שמחה וכל טוב, כמ"ש לשוש עליך לטוב, ולהטיב לך בעוה"ז ולעוה"ב. אם את הדבר הזה תעשה, לשום כה נגד פניך תמיד באמת ובתמים, אז בזה באני לאהבתו בלי מצרים, ולבטח תדע, כי רק אז אם נשיב מעבירות שבידינו בתשובה שלימה, אז באמת ובתמים, [illegible] והקב"ה עלינו יראה, כמ"ש ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה. (ישעי' ס')

שאלה י"ד מה טוב ומה נעים דבריך, כי אשמים בנפשנו אבל כמה גדול מחלוקת היצר, וטורדת הפרנסה, איש אשר

אחרים (שמות כ') אונד צווייטענס דאס וויר ניט פערגעססען זאלען אן הקב"ה קיינעם מאמענט וויא עס הייסט השמר לך פן תשכח וג' היטען דיך דאסס דוא ח"ו אן הקב"ה ניט פערגעססען זאללסט. דריטענס, דאסס וויר ה' יקרן שטאלץ בעזיטצען וועלכעס אונז דאציא ביינגט דיא טובות הקב"ה ניכט אנצוערקאננען, וויא אבען ערוועהנט. ניר וויר מיססען אימער אונזערע וועניגקייט אונד שוואכע אנערקאננען, זוא דיא חסדי ה' פאן אונז ניט אויפהארט, וויא עס שטעהט, פן תאכל ושבעת וגו' אונד פירטענס נאך זנות אדער מינות ניכט צו נייגען איך אים געדאנקען, דענן דאס שטארט אונז פאן אהבת הבוי' וויא עס הייסט ולא תתורו לענקע ניכט נאך דיינעם הערצען, זו מינות דאס הייסט נאכשפעליינג, אונד נאך גליסטיגקייט דיינער אויגען זו זנות, דיעזע 10 מצות, וועלכע יעדער צייט ביי יעדעם מענש, אונד צו יעדער געלעגענהייט מקיים צו זיין, אונד ניע אויפהארבאר אונד אונאויספיהרבאר זינד.

פראגע 13. וויא דורכדרינגען מיך ליעבער פאטער דיינע טהייערע ווארטען, נון געבע מיר דען שליסעל, וואמיט איך דיעזע 10 מצות אים געדאנקען אימער מקיים זיין זאלל?

אנטווארט מיין קינד, דער הויפטשליסעל איזט נאמליך שויתי ה' לנגדי תמיד, וויר מיססען דען אללמאכטיגען אימער פאר אויגען האבען, וויא דער שו"ע זאגט אין ערסטען סי' ברינגט, דער אללמאכטיגער בורא כל העולמים, מלאכים שרפים מיט עהרפורכט זיינעם נאמען געדענקען, דער ניר בעפעהלט אונד אללעס געשיעהט, במאמר פיו כל צבאם, דער בורא ווינשט פאן אונז דאסס וויר איהם ליעבען, ואהבת את ה' וגו' ווינשט אין אונזערם הערצען צו וואהנען,

אום

כל ימיו רק מכאובים וצער בדאגת הפרנסה מהכין ירק זה חי, ושכורת ולא מיין, היאך יוכל איש כזה לחשוב מחשבות בענין האהבה, לאהוב הבוי׳ באהבה האמיתית?

תשובה ראשית חכמה יראת ה׳ ועבדו את ה׳ בשמחה, לבל ניתן מקום פנוי בלבבינו לכנס שמה צער ויגון ומכאובים ודאגת הזמן, והבוטח בה׳ חסד יסובבנו, ויהי מה שיהיה, הכל הוא רק לטובותינו, ובמה רצונו יתב׳ — העתים רעות, גם הוא יעבור — ומה יחסר לנו? בשימנו על לבבינו כי הבוי׳ שמו מבקש מאתנו לאהבו ולשכון בינינו — וגם הוא אוהב אותנו, אשר כל משכיות חמדה, באפס ואין נחשב כנגדו, וכל זה הלא לנו ולבנינו הוא, ואל יחסר לנו כסף וזהב ופרנסה וכדומה, הלא רצונו יתב׳ הוא כך, וגם זו לטובה, ועי״ז אשר אהבתינו אליו נשכח כל צער ויגון ומכאובים, ובפרט כי ידענו אשר אין השכינה שורה לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה של מצוה, ולמה לנו לעצב על חסרון כסף וזהב או פרנסה ולהאבד מאתנו השכינה השורה עלינו, הא למה זה דומה

אום מיט פריידע אונז אללעס גוטעס צוקאממען צו לאססען, וויא עס, הייסט לשוש עליך לטוב, אונד וואן וויר דיזעס ריכטיג מיט וואהר־הייט אימטער פאר אויגען האבען, היעמיט ויינע ליעבע דאדורך בייא אונז ויכערליך, אונבעגרענצט זיין ווירד, נאכדעם וויר אויף אללע אונ־זערע זינדען, תשובה שלימה טהון ווערדען, ריכטיג הקב״ה אויף אונז רוהען ווירד, וויא עס הייסט ועליך יזרח ה׳ אויף דיר ווירד זיינע שכינה שיינען.

פראגע 14. וויא גוט אונד ראטזאם טהייערסטער פאטער, דיזע בעלעהרונג אויך איזט, אבער ליידער וויא שוועהר קאנן מאן דאצוא קאממען, היעגזיכטליך דער ביטטערן אונד שווערען קאמף פיר דאס דאזיין, אונד פרנסה, ווער ח״ו מיט ארמוטה, יסורים אונד אנדערע אונגליקע געפלאגט ווירד, דער נור צער אונד יגונות האט, וויא קאנן דער איעבערהויפט אן ליעבע דענקען?

אנטווארט וויר דירפען זיך אין ערסטער רייהע, ניע קוממער אונד טרויריגקייט צוקאממען לאססען, זייא עס וויא עס איזט, עבדו את ה׳ בשמחה, וויר מיססען אימטער אויפגעהייטערט זיין צו עבודת ה׳ דען עכטען בטחון צו הקב״ה האבען, וויא ער מיט אונז פיהרט איזט זיין ליעבער וויללע, אונד אללעס צו גוטען, דענן וועלכען ווערטה האבען אללע לוסטבארקייטען דער וועלט, געגען דיא ליעבע, דיא אונז הקב״ה ליעבט, אונד פאן אונז אויך דאס ווינשט — אונד דאס האבען וויר, וואס מעהר דען ווערטה האט אלס אללע שאטצע דער וועלט. אונד וואס פעהלט אונז נאך? דיא עכטע ליעבע אן איהם מאכט אונז פערגעססען אללעס צער אונד יסורים, עס הייסט אין

השכינה

למי אשר נשבר לו כלי כסף, והוא בעצבו ישרוף גם את הבית והעליה, כמו כן מי אשר פגע בו מידת הדין כדבר הבלי, ויתעצב לבו בעצב ויגון, ויאבד מאתו חיל וחומת השכינה השורה עליו, וזה וזה יאבד ממנו, היש שטות גדול מזה?

שאלה ט"ו אבל אבי מחמד נפשי, וכי יכול לשאול מאדם בדבר הזה, באם יבוא עליו איזה צרה חלילה או עניות, והילדים צועקים ללחם, ופורש אין להם, או מדוכא ביסורים, שישמח עוד על הדבר הזה?

תשובה וימצא כתוב את הרשום, את אשר יאהב ה' יוכיח, וזה בעצמו הוא לשמחה, באם יוכיח אותו הקב"ה ביסורים הלא אהוב לו, ובזה ינחם — ואף אם אי אפשר לו לשמוח ביסורים, כי מכאובים לו — ותנחומי הבל הוא אבל בהקב"ה ושכינת כבודו השורה עליו יכול לשמוח, ואתה אנוש כערכי אקרב לך אל השכל. מה יועיל לו העצבה ויגון, אף על צרות גדולות ונוראית, הלא לא ימלט אלא בא' מג' זמנים, או על לשעבר אשר כבר חלפו ועברו להם, או דאגות

השכינה שורה מתוך עצבית, דאסס דער פֿערקיממערטע אונד פֿער־זארגטע ניכט דיא זכיה האט, דאסס הקב"ה אויף איהם רוהען זאלל, נור מתוך שמחה של מצוה, אונד נון ווער ווירד דענן דער נארר זיין, וואן ער איינע מינצע פֿערליערט, זיך דיזעם קוממער היינגעבען אונד זיין גאנצעס פֿערמאֶגען פֿערניכטען זאלל, עבענזא אויך ווייל דעם מענשען עטוואס פֿעהלט אָדער צוקאממט אירדישער שאדען זיך ח"ו דעם קוממער היינגעבען זאלל, אום דאמיט צו פֿערליערען דיא אויף איהם רוהענדע שכינה.

פראגע 15. אַבער וויא קאַנן מאַן פֿערלאַנגען, דאס מענשען וואַן איהם שאדען צוקאממט אדער יסורים, דאַסס ער דאַפֿיר פֿראֶהליך זיין זאָלל?

אנטווארט עס הייסט צוואר את אשר יאהב ה' יוכיח, דען הקב"ה ליעבט, דעם שטראַפֿט ער מיט יסורים, וועלכעס אַן אונד פֿיר זיך איינע פֿריידע שאהן איזט, אַבער וואַן וויר זיך שאָהן מיט דיא יסורים ניכט פֿרייען קאֶננען, אַבער פֿרייען קאֶנגען וויר אונז מיט דעם בעוואוסטזיין דאַסס אונז הקב"ה ליעבט, — אונד וואַס ניטצט אייקענטליך דאַס זארגען, אונד קוממער? יעדעס אונגליג קאַנן ענטוועדער, אין דער פֿערגאנגענהייט געוועהזען זיין, אָדער אין דער צוקונפֿט זיין ווירד, אָדער אין דער געגענווארט איזט, אונד נון בעטראכטען וויר איזט דאס זארגען אויף איין אונגליק וואַס פערגאנגען איזט, וואַס נוטצט דאַס זארגען, וואס פֿאַריעבער איזט פֿאַריעבער וויא ד"ה ע"ה זאגט ועתה מת למה זה אני צום וגו' (שמואל ב') דאַס קינד איזט נון שאהן טאדט, וואַס זאלל איך יעצט קלאגען, קאַנן איך איהם

על להבא, אי על ההוה, ואם על העבר, למה זה תתעצב, הלא מה שעבר עבר, כמ"ש ר"ה ק"ה ועתה מת למה זה אני צם האוכל להשיבו (שמואל ב' י"ב) ואם על ההוה, למה זה אתה כבה עצב, אם בכח ידך, להושיע לך עשה זאת אפוא בני והנצל מאף, וחוש מהרה ואל תתרשל בדבר להושיע לך מהצרה, ואם א"א בשום אופן, לא במעשה ולא בדבורים, ולמה לך לעצב ומי יוכל אתה להושיע לך עם העצבות יותר מעם מעשה ודבורים, וריב לה' ויתחולל לו כי גם הוא יעבור, ואם על להבא, למה זה ועל מה זה הדאגה והעצבון, ויפה אמר החכם, אל תדאג דאגת מחר, כי המחר אינו שלך, ומדוע לך לדאוג על עולם שאינו שלך, ובפרט כי בקל יוכל הקב"ה להפוך הכל לטובה עד למחר, ע"כ עצתי אמונה שתהי' אך שמח, כמ"ש חסד ומשפט אשירה (תלים ק"א) אם חסד אשירה, ואם משפט אשירה ובאם הלב מלא מהרהורי לבו, מדאגות ויגונות הזמן, לפני ה' ישפוך שיחו ולבו, כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, כי קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, כמ"ש מחסה ועוז עזרה בצרות

נמצא מאד.

איהם דען צוריק ברינגען? איזט וויעדער דאס אונגליק אין דער געגענ-ווארט, איזט דען מעגליך צו העלפען? מיססען זיך בעשטרעבען אללעס גוט צו מאכען, איזט וויעדער מיט טהאטען ניכט מעגליך צו העלפען, וואס הילפט אלזא דאס וויינען? פערלאססען זיך אויף גאטט ב"ה דיא צייט איזט שלעכט, דאס ווירד אויך פאריבער, איזט וויעדער דאס אונגליק פיר דער צוקונפט וואצו וויינען? זאגט יא דער חכם אל תדאג דאגת מחר, ווארום ניכט פיר דא מארגען דער מארגען ניכט זיכער דיין איזט, אונד קאן נאך הקב"ה ביז צו דיעזער צייט דאס אונגליק אבווענדען, וויא עס הייסט חסד ומשפט אשירה (תלים ק"א) וואן מיך גוטעס טרעפט לאבע איך הקב"ה, ואם משפט, טריפט מיך ח"ו אונ-גליק לאבע איך אויך הקב"ה, אונד איזט דאס הערץ ערבעטטערט איבער פאלליגער וועהמוטה, בעטען וויר צו הקב"ה מיט גאנצען הערצען, וויא קינדער איהרען פאטער אנבעטען, אונד ער הילפט אונז וויא עס

הייסט עזרה בצרות נמצא מאד, ווירע הילפען איזט זיכער.

פראגע 16. אונד ווירד יעדע תפלה פאן הקב"ה אנגענאממען, אונד

הילפט ער איינעם יעדעם נאכדעם ער צו איהם בעטעט?

אנטווארט יא, מיין קינד יעדע תפלה דיא מיט ריינעם הערצען,

אונד מיט תשובה שלימה געבעטעט ווירד, ווירד פאן

הקב"ה ערהערט, אונד געהאלפען, וויא עס הייסט רצון יראיו יעשה, הקב"ה טהוט דען ווילען זיינער יראים, אונד איהר בעטען ערהערט ער, אונד הילפט איהנען, אימער ווא הקב"ה דיעקט זיינעם ווילען דאגעגען איזט, דאס נוטצט וועלכעס תפלה ניכט, וויא צ"ב דער

עוויגע

שאלה טז ועתה יאמר נא לי אבי יקירי ובי כל התפלות ותחנונים, ובקשות יקבלו ברצון לפני אדון כל, בכל עת ובכל זמן שועתם ישמע ויושיעם?

תשובה הן אמת בני, כי כל תפילה וכל תחינה אשר יהיו לכל האדם בנקיון כפים ובר לבב, ועם התשובה שלימה נשמע מאת יתב׳ כנאמר רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם, זולת במקום אשר בפירוש נאמר כי לא יקבל תפילה, או אין מועיל שום תפילה, כמו שאמר הקב״ה למשה רבינו ע״ה, רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, או כנאמר בדור המדבר במדבר הזה יפלו פגריכם וכו׳ אז שערי התפילה ננעלו מלפניו; וזולת זה כל תפילה ובקשה באמת ובלב שלם בכל תנאי התפילה, לכנה תדע כי שועתו ישמע צעקתו, ואיכ אל יאמר אדם נואש, ואף אם מגע כי מידת הדין בצרות ויגונות לכל יתייאש מן הרחמים, רק יתפלל לה׳ אלקינו, ויצעקו אל ה׳ בצר להם וממצוקותיהם יושיעם, כי רחמיו גדולים וישועתו קרובה לבוא — ותדע, כי יש תפילה הנענה לארבעים יום כנאמר ואתנפל לפני ה׳ כבראשונה ארבעים יום וישמע ה׳ (דברים ט׳) ויש תפילה נענה לאחר ג׳ שבועות, כנאמר אני דניאל הייתי מתאבל ג׳ שבועים יום (דניאל י׳) ויש הנענה לג׳ ימים כנאמר, ויהי יונה במעי הדגה ג׳

עליכם זאגען צו משה רבינו רב לך אל תוסף, דיא זאללסט ניכט בעטען דאפיר דוא איבער היילינגען לאנד קומען זאללסט איהר וויא ביא דור המדבר, וויא הקב״ה זאגט במדבר הזה וגו׳ דארט נוצט קיין תפילה מעהר. אבער זאנסט יעדע תפילה ובקשה דיא פאם גאנצען הערצען קאממט מיט איהרער דאצוא געהאריגען בעדינגונגען, אללעס הקב״ה צוהאערט אונד העלפט, דאהער זאלל ניע דער מענש זיך פיר פערלארען האלטען, דען רחמי הקב״ה זיינד גראסס אונד זיינע הילפע זעהר נאהע — עס גיבט תפילה דיא נאך 40 טאג בעאנטווארטעט ווירד, וויא עס שטעהט ואתפלל לפני ה׳ ארבעים יום (דברים ט׳) אויך גיבט תפילה דיא נאך 3 וואכען בעאנטווארטעט ווירד, וויא עס הייסט ביא דניאל, הייתי מתאבל ג׳ שבועים יום (דניאל י׳) אונד גיבט תפילה דיא אם דריטען טאג ערהארט ווירד וויא ביא יונה במעי הדגה, אויך תפילה דיא און דען זעלבען טאגע ערהארט ווירד וויא אליהו הנביא ויאמר [illegible] אונד גיבט תפילה דיא נאך פאר דעם בעטען ערהארט ווירד, טרם יקראו ואני אענה (ישעי׳ ס״ה) דעסשאלב הייסט עס תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ווען ה׳ דיא גראססטע [illegible] אויך [illegible] מוז געווארדען איזט, קאנן ער עס אויך [illegible] תפילה פאן זיך זעקוועקען.

פראגע 17. אבער וויא איזט דאס מעגליך, וואנן דיא גזרה פאן הקב״ה קאממט דורך דיא תפילה גאנץ אויפגעלעזט

יום וג' לילות ויתפלל (יונה ב') ויש הנענה באותו יום כנאמר ויגש אליהו ויאמר (מ"א י"ח ויש הנענה עוד קודם התפילה כנאמר, טרם יקראו ואני אענה (ישעיה) ע"כ אמרו ז"ל תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ואם ח"ו נגזר על האדם איזה פרעניות, או גזירה רעה יהפוך ויקרע הגזירה, ע"כ לעולם אל יתייאש אדם מן הרחמים.

שאלה י"ן אבי יקירי בער אנכי ולא ארע, אם באמת נגזרה הגזירה מהבוי' היאך אפשר להתהפך ע"י תפילה נגד רצונו יתב'.

תשובה אמת ויציב מלתא דנא, כי לית שנוי רצון אצל הבוי' והוא אמר ויהי וצוה ונבראו, אבל ע"י תפילה גם הגזירה יתקיים, וגם האדם ינצל ממנו, ואתה תמשול בו, למלך שכעס על בנו יקירו, והוא נשבע באפו ובחמתו להשליך עליו אבן משקלו ככר אשר יש בו פדי להמיתו בבירור, אמנם הבן כראותו, כי כלתה אליו הרעה מאת המלך, בכה ויתחנן לו וישוב מדרכיו הרעים בצום ובכי ובמספד עד אשר ריחם עליו המלך כאב על בנו, אבל מה יעשה האב על שבועתו? וציוה המלך לעבדיו, ויקח את האבן וישם לפניו, וצוה לשוחנו היטב הדק, עד אשר דק לעפר, וזה העפר ציוה להשליך עליו ונמצא כי גזירתו, ושבועות יתקיים ובנו ינצל ולא ניזוק, ויה בידו, כמו כן ברוך גוזר ומקיים, וזה נתקיים אבל לאחר התפילה, האדם לא ינוק או בנזק דבר מיעוט, כידוע לכל

צו ווערדען?

אנטווארט נייז מיין קינד, דיא גזירה בלייבט גזירה, אבער דורך דיא תפילה גיבט הקב"ה געגענהילפע, וויא צ"ב איין קאניג דער זיינעם זאהנע צירנטע, אונד שוואר אויף איהם איינעם שטיין פאן מעהרערע צענטנער צו ווערפען, וועלכעס איהם זיכער טאדטען מאכטע, דער זאהן אבער זיך בעססערטע, אונד זיין פאטער איהם בעגנאדיגען וואללטע, אום זיינען שוואור אויך ניכט ברעכען צו מיססען, זא האטטע ער דעם שטיין צערשלאגען אונד צערמאהלען לאססען, אונד דיזעס מעהל אויף איהם געווארפען, אונד זא איזט דער שוואור ניכט געבראכען, אונד דער זאהן גערעטטעט, עבען זא אויך, וואס הקב"ה גיזר איזט, ווירד זיכערליך מקויים, אבער דורך תפילה דעניגעניגען זעהר וועניג אדער גאר ניכטס שארעט, וואס יעדער זיכערליך אין זיינעם לעבען מיטגעמאכט אונד ערפאהרען האט נאמליך מאנכעס־מאהל דענקט דער מענש דאסס יעצט ח"ו דאס אונגליק אים גראסס־טען איזט, אונד הקב"ה ברוב רחמיו דאס זא דורכלויפען ליעס, דאסס דעריעניגע גאר ניכטס אדער זעהר וועניג שארען ליידעטע, וואס אלעס תשובה תפילה וצדקה אונד עבטער בטחון אן הקב"ה מיט זיך בראכטע.

פראגע .18 עבען זאגסט דוא, דאסס דיא תפילה מיט איהרער בעדיינגניססע געבעטעט ווערדען מוסס, וועלכע זינד אלזא איהרע בעדינגניססע?

אנטווארט

אדם אשר על פני האדמה מעצמו, כמה פעמים אשר בא עליו דבר נזקי, אשר האדם דואג עליו כאלו קץ שם להיות, ולא יהי' ביכולתו לשאת את כל המשא הזאת, והקב"ה מרוב רחמיו וחסדיו, ככה יעשה לו, כי הזמן יעבור, והיא יושע תשועת עולמים או בנזק דבר מיעט

והכל בכח תשובה ותפילה וצדקה, ובטחון בהקב"ה.

שאלה י"ח הלא כה דיברת לאמור אבי מחמדי כי צריך להתפלל בכל תנאי התפילה, מה המה תנאי התפילה?

תשובה מצינו בספה"ק תנאי התפילה המה ז' ואלו הן אשר בלעדיהם לא ישמע תפילתו, תנאי הא' אם התפילה הוא נגד רצונו יתב' כנזכר לעיל, וכן נאמר אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי (תילים צ"ה) ב' המתפלל בלא כוונת הלב, כנאמר ויפתוהו בפיהם ולבם לא נכון עמו (שם ע"ח) ג' השונא את דברי התורה הזאת אין תפילתו נשמעת, כנאמר מסיר אונו משמוע דברי תורה גם תפילתו תועבה (משלי כ"ח) ד' מי שאינו חונן על דל ואביון, כנאמר אוטם אזנו מזעקת דל, גם הוא יקרא ולא יענה, ה' מי שיש בידו גזל אחרים כנאמר ואשר אכלו שאר עמי אז יזעקו אל ה' ולא יענה (מיכה ג') ו' מי שאין לו נקי כפים, כנאמר גם כי תרבה תפילה איננו שומע

אנטווארט וויר פינדען בספה"ק, דאסס עס 7 בעדינגונגען גיבט, דיא צום געבעט געברויכט ווערדען, אהנע דיא ווירד דיא תפילה ניכט ערהאֶרט — ערסטענס וואנן עס געגען וויללען דעם עוויגען איזט וויא אבענערוועהנט, צווייטענס דיא תפילה אהנע כוונה, וועלכע ניכט פאם ריינען הערצען קאממט, וויא עס הייסט, ויפתוהו בפיהם וגו' דריטענס, דעריעניגע דער דיא תורה האססט, דעם זיין תפילה ווירד ניכט ערהאֶרט, וויא עס שטעהט, מסיר אזנו וגו' דער דיא תורה ניכט צוהאֶרען וויללל, דעם זיין געבעט ווירד ניכט ערהאֶרט, פירטענס, דער דיא ארמען ניכט אנהאֶרען אונד אינטער־שטיצען וויללל, וויא עס הייסט אוטם אזנו, דער זיינע אוהרען פער־שטאפפט, אום דען ארמען ניכט צו האֶרען, דעם זיין געבעט ווירד פאם עוויגען אויך ניכט ערהאֶרט, פינפטענס דער דיא האב איינעם אנדערן אונגערעכט נימט, אדער בערויבט איהם, וויא עס שטעהט, ואשר אכלו שאר עמי וגו' זעכסטענס, דער דא בעטעט אונד ניכט ריין איזט וויא עס הייסט וגם כי תרבו תפילה וגו' וואן איהר אויך לאנגע פאר מיר בעטעט, אך ערהאֶרע איך ניכט, ידיכם דמים מלאו איער האֶנדע זינד מיט בלוט פאללל, אונד זיעבטענס, דער אהנע בעפאר תשובה צו טהון איך זיינע זינדן בעטעט, וויא עס הייסט, יען קראתי ותמאנו וגו' וואן דיעזע 7 בעדינגונגען מיט דער תפילה צוזאממען זינד ווירד יעדע תפילה אנגענאממען, אונד פאן הקב"ה ערהאֶרט אונד געהאלפען

ידיכם דמים מלאו (ישעי' א') המתפלל בלא תשובה מקודם על חטאיו ופשעיו בנאמר יען קראתי ותמאנו נטיתי ידי ואין מקשיב אז יקראוני ולא אענה (משלי א') ואם יש ז' דברים אלו עם התפילה, בבטח כי תפילתו נשמעת, ויושיעם תשועת עולמים, ובזה שערי תפילה פתוחים לו תמיד.

שאלה י"ט מכל זה נראה בעליל, כי יפה המה עושים, והוא מנהג החסידים הנוסעים לצדיק הדור לבקר בהיכלו, שיתפלל עליהם, ועל זרעם, ועל כל אשר להם, וטוב ויפה הדבר הזה, כי בודאי צדיקי הדור מתפללים כל עניני ותנאי התפילה, אשר תפילתם ישמע, והלא המה פועל ישועות כדמצינו הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

תשובה כל יפונה, כי תפילת הצדיקים בבירור ישמע, וקרובה לבא כי הלא המה כל מגמתם וכל חפצם, הוא רק לעשות רצון קונם, וכל עתים ורגעים מקדשין לו יתב' בתורה ובתפילה ובמ"ט לאפוקי מי שיהיה עולמו רק בהבלי עולם הזה, ואין בהם מתנאים הללו היאך ישמע שועתם, וכן מצינו בתוה"ק, בנביאים ובכתובים שהצדיקים מתפללין על אחרים' ותעצר המגפה, ואומר הקב"ה לאבימלך כי נביא הוא ויתפלל בעדך, וכן אמר משה רבינו בתפילתו על מרים אל נא רפא נא לה, נעמן הלך לאלישע שיתפלל עליו, ועוד אמרו בגמ' מכאן שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ולא דוקא רבו הלומד ממנו, אלא אף צדיק הדור במשמע, כי השונמית לא למד אצל

געהאלפען, כי שערי תפילה לא ננעלו.

פראגע 19. מיט דעם אללען טהייערסטער פאטער, פערשטעהע איך נון גוט דען מנהג, דאסס חסידים צום צדיק הדור פאהרען, דאסס ער פיר זיא מתפלל זיין זאלל, ווייל זיכער דער צדיק הדור, דיא אללע מעלות ומדות בעזיטצט, אונד זיין תפילה דיא אללע תנאים האט, היעמיט ווירד זיין תפילה זיכער ערהארט, אונד פועל, ישועות איזט, וויא עס הייסט הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, צדיק גוזר, והקב"ה מקיים.

אנטווארט גאנץ ריכטיג איזט דיא תפילה דעם צדיק'ס מעהר וויר־קענד, דעם זיין גאנצעס לעבען אונד שטרעבען נור לעשות רצון קונו איזט, אלס דיא תפילה דער יעניגען, דיא מיט הבלי עולם הזה איהר צייט פערברינגען, אבער ניכט נור דעססהאלב פאהרט דער חסיד צום צדיק הדור, דאסס ער פיר איהם מתפלל זיין זאלל, זאנדערן ער פאהרט צו איהם, אום יראת שמים אונד עבודת הבורא צו לערנען, וויא מאן הקב"ה דיענען זאלל, דאס זיעהט ער ביים צדיק אונד לערנט זא מאנכעס אב, וויר פינדען שאהן בתורה ונביאים וכתובים, דאסס צדיקים פיר אנדערע געבעטעט האבען, זאגטע דאך

הקב"ה

אלישע, אבל הוא היה צדיק הדור, ע"פ קבלה בני הצדיק אמנם על דברתך בני יקירי, כי לא על הדבר הזה לבד נשענים החסידים ומבקרין בהיכל הצדיקים, רק עיקר מגמתם ג"כ ללמוד מאתו יראת שמים ועבודה, כמו שיראו התנהגות הצדיקים וחסידים, ממנו יראו, וכן יעשו, להוסיף תמיד בעבודת הבוי' דבר יום ביומו.

ובזה שלמנו עקר ויסוד החמישי, בעזרת אלקי צורי גואלי וישעי.

עיקור הששי

שאלה א' אני מאמין באמונה שלמה, שכל דברי נביאים אמת, הורני נא בחסדך להבין זאת.

תשובה בן דיברת בני מחמדי, כי צריכין אנו לקבל עלינו באמונה שלימה, שכל הקבלה הבאה לנו ע"י נביאיו, הכל אמת ויציב, ומפי הגבורה ניתן לנו, ע"י נביאיו נאמן ביתו, הלא במעמד הר סיני לא שמענו מפי הגבורה בעצמו, רק הב' מאמרות הראשונות דהיינו אנכי, ולא יהי' לך, ושאר כל המצות בקבלה לנו ע"י מרע"ה

חקב"ה צו אבימלך והתפלל בעדך, נאמליך אברהם אבינו ווירד פיר איהם מתפלל זיין, משה רבינו האט פיר מרים געבעטען, אל נא רפא נא לה, נעמן איזט צו אלישע געקאמען, דאסס ער פיר איהם בעטען זאלל, אונד נאך פיעלע אנדערע, הקב"ה יזכנו להיות מעושי רצוני וויר וואללען איהם דיענען אונד אנבעטען מיט גאנצעם הערצען, אמן.

זעקסטער גלויבענסארטיקעל

פראגע I. איך גלויבע גאנץ אויפריכטיג, דאסס אללע ווארטען דער פראפעטען וואהר אונד ריכטיג זינד, וויא ערווארטע איך מיט זעהנזוכט דיינע ליעבע ערקלארונגען דיעס בעציגליך אויך.

אנטווארט יאה וויר מיססען מיט וואהרער אמונה גלויבען, דאסס אללעס וואס אונזערע נביאים אונז איבערליפערט האבען, וואהר אונד ריכטיג איזט, אונד אללעס אונז הקב"ה דורך איהנען געבאטען האט, אינדעם וויר, במעמד הר סיני פאן הקב"ה אללין נור דיא 2 ערסטען געבאטע געהארט האבען נאמליך, אנכי, אונד לא יהי' לך

אב לכל הנביאים, וגם ע"י שאר הנביאים נמסר לנו חוקים ומשפטים, וה' ציוה אותם למסור לנו, כל זה אמת ויציב ונכון ומתוקן ומקובל עלינו לעולם ועד.

שאלה ב' במאד נפשי איותה לדעת, ההיה נביאים בישראל עוד קודם משה רבינו ע"ה?

תשובה זה איני מן הספק, אבל ברור לנו כי היה נביאים בישראל עוד קודם מ"ר ע"ה, והלא בפירוש נאמר, שאמר הקב"ה לאבימלך, ועתה השב את אשת האיש כי נביא הוא. וא"כ העיד הקב"ה באברהם אבינו ע"ה כי נביא הוא, וכ"ש יצחק ויעקב, הנראה לחם אלקים כמ"ה פעמים, והם המה למדו אנשי דורם, מצות חוקים ומשפטים, לדעת את ד' אלקינו, והכל בנבואה מאתו יתב' כנאמר, כי י... אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו.

שאלה ג' ומה היה להם ללמוד לאנשי דורם, אם לא היה עוד תורה ניתן להם?

תשובה הן אמת כי תרי"ג מצות לא היה עוד בידם, אבל היה להם ג"כ מצות כמו ז' מצות בני נח, שהוא אבר מן החי, דינים, ולהאמין באחדות הבוי' ושהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, ואסור להם ע"ז וכו"ב והכל ניתן להם ע"י הנביאים כמו האבות, אבל

לך, אלזא דיא אללע איבעריגען מצות בקבלה האבען פאן מ"ר דער הויפט איבער אללע נביאים וואר, אויך האבען וויר פאן אנדערע נביאים פיעלעם בקבלה, וואס אללעס הקב"ה דורך איהנען אונז איבערליעפערטע.

פראגע 2. אינד ווארען נביאים אונטער ישראל אויך שאהן פאר משה רבינו ע"ה?

אנטווארט נאטירליך, שטעהט דאך דייטליך הקב"ה זאגטע צו אבימלך ועתה השב וגו' כי נביא הוא, דא האט הקב"ה אויף אברהם אבינו אליין בעציגט דאסס ער איין נביא איזט, וויא אויך יצחק יעקב דא זיך הקב"ה צו איהנען בעוויזען האט, אונד דיא אללע האבען דיא גאטטהייט פערקינדעט איהרען מיטמענשען, ווא אלע איהרע ווארטען אונד בעלעהרונגען אללעס מן השמים וואר, אונד דער וויללע דעם אללמאכטיגען.

פראגע 3. אינד וואס האבען דענן יא נביאים צו יענער צייט דאס פאלק בעלעהרט, אינדעם דאמאלס נאך קיינע תורה וואר.

אנטווארט דיא תרי"ג מצות וואהרען ריכטיג דאמאלס נאך ניכט געגעבען, אבער ז' מצות ווארען שאהן דאמאלס אויך, וואס דיא אבות דעם פאלק בעלעהרט האבען, נאמליך דאסס עס איין בורא כל העולמים עקסיסטירט דער אללעס בעשאפפען האט, ער איזט דער איינציגע אן דעם צו גלויבען איזט, איהם אנצובעטען, אונד ניכט

האבות בעצמם ידוע כי שמרו כל התורה כולה, עוד קודם נתינתה, כדמצינו בגמ' שמר אברהם אבינו אפי' מצות ע"ת, כמ"ש עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי — ויעקב למד תורה באהלי שם ועבר.

שאלה ד' אבי יקירי משכילי ומלמדי, באמת ובצדק מחויבים אנו להאמין, שכל דברי נביאים אמת, ועכ"ז כמה היו נביאי השקר, כמו נביאי הבעל נביאי האשרה, ואף גם המה מענה בפיהם, כי מה' יצא הדבר להם וכל נבאתם דבר ה' הוא וחזון להם מן השמים, ומנין לנו לדעת איזה נביא האמת, ואיזה מהם השקר?

תשובה ואתה בני אהובי, זיל קרי בי' רב היא, וכי תאמר בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה' אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יהי' הדבר הזה (נביא שקר הוא) בזדון דברו הנביא, לא תגור ממנו ועגוש תעניש אותו כדין תורה, וכן אשר ינבא בשם אלקים אחרים, ואף גם יעשה אותות ומופתים בשמים ובארץ, ידוע תדע כי נביא שקר הוא, כי ינסה ה' אותנו כי, אם באמת ובתמיד אהבתינו לי"י, ולא נלך אחר הבעלים, ואחרי נביאי השקר, לא תאבה ולא תשמע לו, ל תלך בדרך אתם את רגליך מנע מנתיבתם, כי ביקש להדיחך מעם ה'

ניכט עבודה זרה צו דיענען. וואס צו יענער צייט זעהר איבערהאנד גענאממען האט, דיא אבות אללין אבער האבען שאהן דיא תורה מקיים געוועזען בעפאר זיא געגעבען ווארדע, וויא עס חייסט עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי וגו' יעקב האט תורה געלערנט בייא שם ועבר.

פראגע 4. אבער טהייערסטער פאטער, וויר מיססען גלויבען דאס אללע ווארטען דער פראפעטען וואהר זינד, אונד דאך וואַרען זעהר פיעלע פאלשע פראפעטען, וויא דיא נביאי הבעל, והאשרה, דיא אויך בעהויפטען, דאסס איהנען אללעס מן השמים געזאגט ווירד, פאן וואו קאננען וויר וויססען וועלכע דיא נביאי אמת, אונד וועלכע דיא פאלשע נביאים זינד?

אנטווארט שטעהט דאך אין דער הייליגען תורה, וכי תאמר בלבבך וגו' וואן דוא פראגען ווירסט וואהער קאננען וויר וויססען דאסס דער איין נביא שקר איזט? איזט דיא אנטווארט אשר ידבר הנביא וגו' וואן ער עטוואס אייך אים נאהמען גאטטעס זאגטע, אונד דאס ניכט זא איזט וויא ער עס פראפעצייטע, דאס איזט דער נביא שקר, בזדון דברו ער האט דאס אללין ערדיכטעט אונד בעשטראפעט איהם כדין תורה, אונד זא אייך דער איינע פראפעצייאונג פאן אבגאטטער אייך פארזאגען ווירד ויאן ער אויך וואנדערטהאטען ערצייגט, דער איזט איין פאלשער נביא, דענן הקב"ה וויל אונז דאמיט פריעפען

אלקיך, אבל הנביא שיש לו כל מעלות ומדות הנבואה, וראוי לכך שיחול רוח ה' לפעמו, והוא ינבא בשם ה' צבאות, ונתן לנו את האותות והמופתים ובתנאי הנבואה באמת זהו בכלל נביא אקים להם מקרב אחיהם, ללמד אותנו את הדרך נלכה בה, והמעשים אשר נעשה, לעשות נחת רוח להבורא, אליו תשמעון והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי, אנכי אדרוש מעמו, ועונש יענש כפי גזירת חכמתו ית'.

שאלה ה' הנה כן הסברת אלי שתנאי במעלות ומדות שצריך לנביא אמת, הראנו נא בטובך כמה מעלות ומדות טובות לנביא אמת עלינו לדעת.

תשובה ג' מעלות טובות מנביא עלינו לדעת, ואלה הם: חכמה, מדות, ומעשים, חכמה, דהיינו שצריך להיות חכם בתוה"ק שהוא מקור החכמה והתבונה, עד מקום שהשכל אנושי מגעת, ושהוא נודע ומפורסם לבני דורו לחכם, ויהי נמנה בין חכמי התורה, כי כל אמונה, מי שאינו חכם בחכמת תוה"ק לא יוכל לבוא למדריגת הנבואה וכדאמרינן יהב חכמה לחכימין ומדע ליודעי בינה (דניאל ב') ופ"ק חזי כמה נביאי אמת שהיו כולם היו חכמים בחכמת התורה, וגם לדעת כי רק המדות מביא לידי רוה"ק, כמאמר ר' פנחס בן יאיר (במס'

פריעפען אב זיך דיעזער איז אהם גלויבען, אוד וויא דורך פאלשע נביאים געמאכט אירגענד פירען לאסען. אבער איין נביא אמת דער אללע דיעס בעווייזען קאנן איינשאפטען בעזיטצט, אונד אים נאמען גאטט ב"ה אונז נבואות זאגט אויך דיא נעטהיגע אותות ומופתים וואונדערהאפטען צייגט, וואס איין נביא אמת צו זיין האט, דיעזען נביא האט אונז הקב"ה ערוועהלט אונזער אויך, אים אונז צו בעלעהרען דאס געזעטצע, אין דען שטאפען וויר גלויבען, והיה האיש וגו' דער דיעזען נביא ניכט געהארכען ווירד, אנכי אדרוש מעמו ווירד איהם הקב"ה בעשטראפען כפי גזירת חכמתו.

פראגע 5. זאגען שפאזזבאט דיא מאן מוחה דאז איין נביא אמת בעזיטצען מוסס וועלכע זינד אלזא דיעזע אייגענשאפטען?

אנטווארט מאן דען נביא אמת ווערדען 3 אייגענשאפטען פערלאנגט, חכמה, מדות, מעשים, נאמליך ער מוסס דיא תוה"ק דיא קוועללע יעדער וויזזענשאפט קאננען, וואוויט נור דער מענשליכע פערשטאנד רייכט, דאסס ער אלס חכם אונטער זיינער צייטגענאסען געלטען, דען דער קיין חכם איז אין דער הייליגען תורה האט, דער קאנן אויך צווייפעל קיין נביא זיין, דיא זאגט יהב חכמה לחכימין הקב"ה גיבט חכמה דעם קלוגען, אונד ווייזען דעם וויססענדען, אויך קאנן מאן נור דורך המדות צו דיעזער מדרגה געלאנגען, וויא ר' פנחס בן יאיר זאגט דאסס המדות בריגנט צו רוח

הקודש

עגלה ערופה) והסידות מביאה לידי רוח הקודש, ומי שאינו ת"ח אינו חסיד, כאמרם ז"ל ולא עם הארץ חסיד, וממילא לא יכול לבוא למדריגת רוה"ק או נביאה — מעלה הב' מדות — צריך להיות בו כל המדות טובות שיכול להיות לאדם, ומכל המדות הרעות לא ימצא בו דבר לא מני' ולא מקצתו, ועולתה לא ימצא בו — מעלה הג' מעשים — דהיינו שידוע בו, אשר כל המצות שמגיען לידו ויש ביכולתו להתקיימם קיום אותם בלא שום מניעה, ובלא שום פניה אחרת, רק לשם שמים, ולא עבר על שום עבירה שבעולם, ואפי' על איסור דרבנן, ונקי הוא מכל מחשבות עון, ורק כל ישעו וכל חפצו, לעשות רצון אבינו שבשמים, בכל עת ובכל רגע, ובפרט י' מצות השכליות הנזכרים לעיל, תמיד המה לנגד עיניו, וחרותים על לוח לבו ואף גם רגע אחת לא ישכח לעשותם, ואהבתו להבוי' הוא כלי מצרים וכל מעשיו לשם שמים הוא הוא ראוי להיות בעל רוה"ק ונביא, אם יבחר ה' בו.

שאלה ו' ומה זה כונת חכמז"ל באמרם אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר.

תשובה הוא הדבר אשר דיברתי אליך, כי צריך להיות לו חכמה מדות, ומעשים, והכל עולה בקנה אחד, חכם המתחכם

רקודש, דער אבער קיין ת"ח איזט קאַנן קיין חסיד זיין דענן ולא עם הארץ חסיד — דאַס צווייטע איזט מדות — ער מיסס אַללע גוטע ויטטען אונד איינענשאַפטען האַבען, פאַן אַללע שלעכטע ויטטען ענטפערנט זיין, אונד דריטענס מעשים טובים, נאַמליך אַללע מצות דיא איהם פאַרקאָממען אונד נור מאָגליך וואַר זיא מקיים צו זיין, דיא אַללע האַטטע ער מקיים געוועהזען, אונד האַטטע ניע אויף איינער גרינגסטען עבירה עובר געוועהזען אויך אויף קיין איסור דרבנן, אונד ריין איזט פאַן יעדעם שלעכטען געדאַנקען, דעם זיין שטרעבען איזט אימּמער נור דעם וויללען פאַן הקב"ה ערפילען צו קאָננען, איבערהויפט דיא ערוועהנטע 10 מצות השכליות זיא אימּמער אין געדאַנקען האַט, אונד קיין מאָמענט אן אהבת הבוי' פערגעסען טהוט, אונד דאַס אַללעס אהנע אייגעננוטץ נור ריין לשם שמים, דער איזט ווירדיג איין בעל רוח הקודש, אָדער נביא צו זיין, וואַן איהם הקב"ה דאַצו אויסערוועהלטע.

פראַגע 6. טהייערסטער פאַטער וואַס ווירד געמיינט וואַס אונזערע חכמים זאַגען, אין הנביאה שורה וגו' דיא נביאה רוהט נור על חכם גבור ועשיר, אויף איינען ווייזען, שטאַרקען, אונד רייכען.

אנטוואָרט דיא זינד עבען דיא 3 אייגענשאַפטען דיא איך דיר צופאַר געזאַגט האַבע, נאַמליך ער מיסס איין חכם בחכמת התורה זיין, ווא דיא קוועללע אַללער וויזהייטען איזט, גבור,

 ווירד

בתוה"ק שהוא מקור כל החכמות, גבור הוא הכובש את יצרו ממדות הרעות, ואין בו רק מדות טובות, ועשיר הוא להיות שמח בחלקו, ולא יבקש מותרות מאתו ית' וא"כ לא יחסר לו דבר, ואין לו שום מניעה ושום טרדה, רק באהבה ושמחה רבה, עושה רצון קונו ללמוד תורה ולקיים המצות, ובו תדבק באהבת הבוי' והם המה לו לעזר וסעד שיחול רוח ה' לפעמו ושישרה עליו רוה"ק או נבואה האמיתית.

שאלה ז' וכאן הבן מאביו שואל, הלא כה דיברת לאמור, שכל נביא אמת צריך למצוא בו, כל מדות טובות שבעולם, ועולתה לא יהי' בו, ומעתה נחפשה דרכינו ונחקורה, הא' לך שלמה המלך ע"ה הנה בגבעון נראה ה' אל שלמה וממילא נביא היה, ומה מצינו בו, על אלה חטא שלמה ונשים הטו את לבבו — דוד מלך ישראל חי וקים נתגלה עליו כנאמר, דבר צור ישראל, ועכ"ז מצינו בו מדות אכזריות ושפיכת דמים כנאמר לו, אתה לא תבנה הבית לשמי, כי דמים רבים שפכת, ובאליהו הנביא מצינו בו מידת הכעס, ושמואל הנביא היה ירא משאול, ויעקב מעשו, שהמה מידות רעית כי בעל הבטחון באמת, אין לו לירא רק מה' אלקינו, ובעכ"ז היו נביאי אמת?

תשובה בני שאלה גדולה שאלת — אמנם גם את זאת ידוע תדע

ווירד געמיינט ער מוס שטארק גענוג זיין אללע זיינע ליידענשאַפטען צו בעצאָמען, אונד זיך נור גוטע מדות אנצואייגנען, אונד עשיר ווירד געמיינט דיא גענוגזאמקייט, דאַסס ער מיט אללעם צופריעדען איזט אונד איהם ניע וואַס פעהלט דאָסס איהם הינדערן זאלל תורה צו לערנען מצות ומע"ט צו טהון, אונד ניע אן אהבת הבי' פערגעססען טהוט, אונד דיעזע 3 מדות ברינגען איהם דאנן דאַצוא צור רוה"ק אָדער נביאת האמת.

פראגע 7. אַבער ליעבער פאַטער דוא זאגסט דאך, דאסס דער נביא מיט אַללע גוטע ויטטען אויסגעשטאטטעט זיין מוס אונד דארף קיינע שלעכטע איגענשאפט אן זיך האַבען, אונד דאך פינדען וויר בייא שלמה המלך, בגבעון נראה ה' אל שלמה, הקב"ה האַטטע זיך צו איהם ערשיענען, אַלזאָ וואַר ער דאָך איין נביא, אונד פינדען וויר בייא איהם דיא שלעכטע מדה פאַן תאוה אונד פיעל וויבעריא, וויא עס שטעהט על אֵלה חטא שלמה, ער האַט דאַמיט געזינדיגט, אונד אויך בייא דוד המלך פינדען וויר דבר צור ישראל, אונד וויר וויססען דאַס הקב"ה איהם זאַגטע, אתה לא תבנה הבית לשמי כי דמים רבים שפכת, דוא ווירסט מיין בהמ"ק ניכט בויען, וויל דוא פיעל בלוט פערגאָססען האַסט, אליהו האַט דיא שלעכטע מדה פאַן צארנען געהאבט ושמואל הנביא פירכטעטע זיך פאַר שאול, יעקב פאַן עשו ווא איין עכטער בעל בטחון נור פאַר הקב"ה זיך צו פירכטען האַט,

אונד

כי אמת ויציב הוא, הנביא צריך להיות לו כל המעלות הנזכרים לעיל,
שיהי מוכן ומזומן וראוי להשפעת רוה"ק. אבל באם נראה אליו ה'
והוא בכלל נביא, אז לא יסור נבואתו מאתו, עבור מדה אחת או
שתים שהמה מגונים, אבל עושים מחיצה ומסך מבדיל בינו ובין שפע
נבואתו, ואינו רואים באספקלריא המאירה בשלימות ובכל דבר מגונה
כגדול, כן יהי מסך המבדילו משפע נבואתו, עד כי בכמה מקרים זה
אחר זה, יכול לבוא למחיצה גדולה כל כך שיפסוק ממנו השפעי שפע
נבואתו. והנה דבר ברור הוא כי שלמה המלך בעת היות רוח ה'
לפעמו, מה נאמר, ואנכי נער קטן, ולא היה אז רק נער בן יב שנים
וראוי היה להשפעת רוה"ק, ובן תרין יתקיש לכל שאר הנביאים —
אבל הרחק אל תרחיקו; ובנאמנה תדע כי יש באמת ג' דברים אשר
מאבידים ממנו הנבואה ורוה"ק בעשותם [illegible] ואלו הן גאוה.
כדמצינו אמר רב יהודא אמר רב כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו
מסתלקת הימנו, אם נביא הוא נביאתו מסתלקת ממנו. כעס — כדאמר
ריש לקיש אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם
נביא הוא נביאתו מסתלקת ממנו — עצבות — כדמצינו אצל יעקב
אבינו ע"ה כל זמן שהיה עצב על בנו ימים רבים לא שרתה עליו
השכינה, אבל באם באה לו השמועה כי עוד יוסף בנו חי כאמור

אונד דאך וואַרען אללע נביאי אמת?

אנטוואָרט נון וויססע מיין קינד, דער נביא אדער בעל רוה"ק מוז
דיא אלע מדות ריכטיג האבען, אונד נאר קיינע שלעכטע איינגעשאפט
דאָס ער דאַצוא פאַרבערייטעט זיין זאלל, פאן הקב"ה דיא נבואה צו
ערהאלטען, וואָ אַבער ער שאָהן איין נביא איזט אונד פאן הקב"ה שאהן
נבואות מקבל וואַר, וואן איהם אויך מיטאונטער איינע שלעכטע מדה
טריפט אדער איינע שלעכטע טהאט בעגעהט, דאס מאכט איינע שיידע וואנד
צווישען איהם אונד הקב"ה, אונד איזט שאָהן דיא נבואה ניכט זא הערל'
אונד ריין, אַלס זיא בייא איהם צופאָר וואַר. יע מעהר ער זיך [illegible]
איין שלעכטע איינגענשאפטען, דעסטא גראבער ווירד דיא שיידעוואנד
אונד וועניגער דיא נבואה צו איהם, ביז עס איהם דורך מעהרערע
שלעכטע זיטטען גאַנץ אבטרעננט פאן הקב"ה. אונד זיין נבואה הערט
זיך אויף — שלמה המלך אלס איך איהם דיא שכינה [illegible] דאס
נאך ניכט דיא תאוות געהאט, וויא עס הייסט ואנכי נער קטן ער וואר
ערסט 12 יאהרע אַלט דאך גיבט עס 3 זאכען דיא גלייך דיא נבואה
פערליערען מאכען אונד צוואַר, גאוה שטאלצהייט, וויא עס הייסט
אמר רב יהודא אמר רב כל המתיהיר דער זיך שטאלץ האלט וואן
ער איין חכם, אדער זאגאר איין נביא איזט פערליערט ער דיא חכמה
אדער נבואה, דאַס צווייטע איזט כעס, צירנען וויא ר"ל זאגטע כל
אדם שכועס, יעדער דער צירנט, וואן ער איין חכם אדער נביא איזט

פערליערט

עליו ותחי רוח יעקב אבינו, ות"א ושרת רוח נביאה עליהו, וכן אמרו ז"ל אין השכינה שורה, לא מתוך עצבות וגו' לא מתוך שמחה של מצוה.

שאלה ח' ובמעלות ומדות לבדם אשר דיברנו עד כה די לו שיחול עליו הנבואה ורוה"ק, ואין צריך לזה שום ידיעה אחרת?

תשובה את אשר יבחר ה' אליו הוא הקדוש ונביא האמת, במעלות ומדות ההמה לבדם, אבל מצינו בספה"ק שידרוש עוד למעלות הנבואה כוונת ויחודים והשבעות על שומרי הפתחים של הרקיע, אשר קבלו דור דור ודורשיו מרבותיהם, הם המה בני הנביאים, אשר היה להם בתי מדרשות מיוחד לחכמה זו, ללמדם את הדרך ילכו בה למעלות הנבואה, ואת המידות אשר יעשון ויקבלו עליהם, עד שיהיו ראוי על ככה להשפעת רוה"ק, וע"ז נאמר והמה מתנבאים, דהיינו שיתנהגו את עצמם בדרך הנבואה, עד שבא למעלה גבוה, להיות מתנבאים במחנה ישראל, וכל הסודות והיחודים השבעות הנצרך להם, הלא קיומו וקבלו עליהם מרבותם דור אחר דור, כנאמר ויהי בעלות ה' את אליהו השמים, וילך אליהו ואלישע מן הגלגל, ושם מסר לו כל הסודות ויחודים, וכמה אותות

פֿערליערט ער דאדורך זיין חכמה אונד נביאה, דאס דריטע איזט טרויערן, וויא וויר פֿינדען בייא יעקב אב נו ע"ה, זאלאַנגע ער אים טרויער וואַר וועגען זיין זאהן יוסף איזט דיא שכינה אויף איהם ניכט גערוהעט, זאבאלד ער אַבער ערפֿאַהרען האַטע עוד יוסף חי, דאַסס זיין זאָהן יוסף לעבט ותחי רוח יעקב האט אויף איהם גלייך דיא שכינה גערוהעט אונד דיא נבואה גאטטעס אונד, זא זאגען אויך אונזערע וויזען אין השכינה שורה מתוך עצבות, דיא שכינה קאַנן ניכט רוהען אויף דעם מענשען דער טרויערט אונד אונפֿראה איזט.

פֿראגע 8. אונד געניעגט טהייערסטער פֿאטער בלאָס דיא מדות דיא דוא מיר אויסגערעכנעט האַסט אלליין, דאַסס דער מענש דאַצו קאממען קאַנן צו נביאה אדער רוה"ק, אדער ברויך מאַן נאך דיעסבעציעגליכע פֿערקאָננטניססע אויך?

אנטוואָרט אללענפֿאלס פֿערלאַנגט דיא נביאה איינע בעזאנדערע קאָנטניסס נאך, הייסט עס אין היילינען ספרים, נאָמ־ליך כוונות ויחודים א. ז וו. וואַס דיא נביאים איהרען שליערן איע־בערטראַגען האַבען, וועלכע בני הנביאים הייסען, עס וואַר בעזאנדערע שולען ווא דיעזעם געלערנט ווארדע, ד"ה דיא אללע מדות זיך אַנצור־אייגנען אום פֿארבערייטעט צו זיין על השפעות רוה"ק או נביאה, ביז זיא צו דער גראססען מדריגה נעקאממען זינד דאַסס זיא ווירדיג וואַרען צור נביאה האט איהנען איהר רבי דיא סודות אונד כוונות ויחודים איבערגעבען, וויא וויר פֿינדען, ויהי בעלות ה' את אליהו וגו' וואַן

אליהו

ומופתים עשה אלישע לעיני כל ישראל, הלא המה כתובים על ספר מלכים ב'.

שאלה ט' וכי לא נשאר מחכמה זו דבר קטן או גדול, ההיינו מכונות ויחודים להשפעת הנבואה, ולא יכול להיות גם בזמן הזה נביאים בישראל?

תשובה מעת הוסר הארון וביטל התמיד בעוה"ר, ומפני חטאינו גלינו מארצינו, אבדה חזון מישראל, ואין לנו לא כהן גדול ולא נביא, כי רק א"י מוכשר לנבואה כנאמר גיא חזיון שכל הנביאים עומדים מירושלים, ואף כי מצינו כי האבות היה נביאים גם בחוץ לארץ וזה היה קודם שניתן להם ארץ חמדה טובה, אבל מעת באנו אל המנוחה ואל הנחלה בא"י פסקה הנבואה מכל הארצות ואינו אלא בא"י ומצינו עוד בסנהדרין משמתו נביאים אחרונים, חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש, דהיינו הנבואה, אמנם נשאר לנו עוד שארית רוה"ק אשר צדיקי דורינו, הלא המה גאוני וצדיקי ארץ זוכים לזה כידוע מבעלי שם פועלי ישועות, כמו איש אלקים האר"י לורי"א זצ"ל ותלמידו ר' חיים ויטא"ל זצ"ל ועוד כמה צדיקים ומנהיגי הדור, בכל דור ודור שהיה להם השפעת רוה"ק, ואפי' בחו"ל, וכן איתא תנא דבי

אליהו מיט דען שטורם אין הימעל אויפגעגאנגען איזט, וילך אליהו ואלישע מן הגלגל, האט אליהו דען אלישע מיטגענאממען, אונד איהם אללע סודות איבערגעבען, אונד זא בליעב ער אלם נביא אין ישראל נאך אליהו, אונד וועלכע גראססע ניסים נפלאות וואונדערטהאטען אלישע נאכדעם געצייגט האט, פינדען וויר אין מלכים ב'.

פראגע 9. איזט פאן דיעזע חכמה אונז גאר ניכטס איבערגעבליעבען, אונד קאננען יעצט קיינע נביאים עקסיסטירען?

אנטווארט ניין, מיין קינד, נביאים קאננען צו דיעזער צייט ניכט עקסיסטירען, דען ערסטענס איזט נור ארץ ישראל ווירדיג צור נבואה, וויא עס הייסט גיא חזיון ד"ה אללע נביאים קאננטען נור אין א"י נביאת זאגען, — וואן אויך שאהן דיא אבות אברהם יצחק יעקב אונד מ"ר אין חוץ לארץ נביאים ווארען, דאס וואר נאך בעפאר וויר דאס הייליגע לאנד אין בעזיטץ גענאממען האבען, אבער נאכדעם וויר נאך א"י געקאממען זינד האט דיא נבואה נאך א"י געצאגען, אונד עקסיסטירט אין חוץ לארץ מעהר ניכט, אויך פינדען וויר, משמתו נביאים אחרונים וגו' נאך דעם טאדט דער לעצטען נביאים חגי זכרי' ומלאכי, איזט דיא נביאה פאן אונז אבגעטרעטען, אבער איזט נאך געבליעבען אין טהייל רוח הקודש וואס דיא גראססען צדיקים וגאונים בעזיטצען, אויך אין חוץ לארץ, וויא וויר וויססען פאן דיא צדיקים דיא פועלי ישועות ווארען, וויא איש אלקים קדוש האר"י לורי"א זצ"ל אונד זיין תלמוד ר' חיים ויטאל זצ"ל, אונד אויך אנדערע צדיקים אין

אליהו מעיד אני עלי שמים וארץ, בין איש ובין אשה, בין עבד ובין
שפחה אפי' כותי הכל לפי מעשיו רוה"ק שורה עליו.

שאלה י' יורנו מורי ומחמדי, אם כל הנביאים הלא המה
במדריגה אחת, או מדרגות יש בנבואה?

תשובה הנה מדרגות הנבואה הלא המה ד' זו למעלה מזו, למטה
מכולם היא מדריגות החלום, כנאמר בחלום אדבר בו, וכן
מצינו ביעקב אבינו ע"ה ויחלום והנה סולם מוצב ארצה (בראשית
כח) ומצינו גם אותו עכו"ם שיתנבאו ולא יספו, בא להם השפעת
הנבואה, רק במדריגה כזו שהוא למטה מכולם, וכן נאמר ויבא אלקים
אל אבימלך בחלום הלילה (בראשית כ') ויבא אלקים אל לבן לילה
(שם ל"א) ויבא אלקים אל בלעם לילה (במדבר כ"ב)

שאלה יא מה שייכת נבואה לאיש עכו"ם, ולמה זה ועל
מה זה?

תשובה הלא כבר הורה רש"י ז"ל, וא"ת מפני מה השרה הקב"ה
שכינתו על גוי עכו"ם, כדי שלא יהי' להם פתחון פה
לאמר אלו היה לנו נביאים חוזרנו למוטב, העמיד להם נביאים, והם
פרצו גדרו של עולם — אמנם עוד דברים בגו, על דברתי, ורק בעיניך
תביט ושלומת רשעים תראה, כי הנבואה היה להם רק לטובת ישרא',

אין יעדעם דור דיא בעלי רוח הקודש אונד בעלי פועלי ישועות זיינד
אך דיא ל"ו צדיקים, אונד תנא דבי אליהו זאגט, מעיד אני עלי
שמים וארץ, איך נעהמע צור צייגען הימעל אונד ערדע, אב מאנן,
אדער פרויא, קנעכט אדער דיענסטמאגד ואפי' כותי, יעדער לויט זיינער
גוטען מעשים אונד זיטליכער אויפפיהרונג דיא זכיה האט. דאסס רוח
הקודש אויף איהם רוהען זאלל.

פראגע 10. אונד איזט יעדע נביאה אין איין אונד דעמזעלבען
שטאנדפונקט, אדער איזט זיא אין שטופען געטהיילט?

אנטווארט דיא נביאה איזט אין 4 שטופען געטהיילט, אונד צוואר
דיא נידריגסטע שטופע איזט דיא נביאה אים טרוים,
וויא עס הייסט בחלום אדבר בו, אונד זא פינדען וויר בייא יעקב
אבינו ע"ה ויחלום, אונד ער טרוימטע איינע לייטער שטאנד אויף
דער ערדע א. ז. וו. אונד וואנן וויר זעהען דאסס אויך איינגע עכו"ם
נביאות געהאבט האבען, ווירד נור דיעזע ניעדריגסטע נביאית געמיינט
אים טרוים, ויבא אלקים אל אבימלך בחלום הלילה, ויבא אלקים אל
לבן בחלום הלילה — אונד זא אויך בלעם, וואר אללעם אים טרוים
בייא נאכט.

פראגע 11. ווארום וויא קאממט דאס, דאסס הקב"ה זיינע שכינה
רוהען לאססט אויף איין עכו"ם דער ע"ז דיענט?

אנטווארט דאס פראגט שאהן רש"י ז"ל, אונד בעאנטווארטעט,
דאמיט

ויבא אלקים אל אבימלך בחלום לילה היה לטובת אברהם באמרו השב את אשת וכו' ויבא אלקים אל לבן, היה לטובת יעקב באמרו השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע. ויבא אלקים אל בלעם היה לטובת ישראל, באמרו לא תלך עמהם ולא תאור את העם כי ברוך הוא, וגם חלום פרעה אחר הוא עם חלום אבימלך אשר היה לטובת יוסף הצדיק, וירציהו מן הבור, ויגלח ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה, ונעשה מושל בכל ארץ מצרים, ולהיות לכם לפליטה גדולה, אבל זאת תדע, כי כבר התפלל מרע"ה באמרו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה דהיינו שלא יחול עוד הנבואה על עכו"ם, והקב"ה שמע תפלתו, באמרו גם את הדבר הזה אשר דיברת אעשה.

שאלה י"ב אבל אהובי אבי, הלא איוב נ"כ לא היה מבני ישראל ואומרים עליו שהיה מיועצי פרעה והקב"ה נראה אליו. ומה טובת ישראל היה בו?

תשובה הלא ידעת כי איוב היה עוד מקודם תפלת מרע"ה. ועוד הלא ידוע ומפורסם הוא, כי איוב היה עובד ה' ולא מעובדי ע"ז, והוא היה מחסידי אוה"ע כמ"ש השמת לבך בעבדי איוב כי אין כמוהו בכל הארץ, ודעת לבבון נ"קל, אף אם אינו מבני ישראל

דאמיט דיא עכו"ם זיך ניכט דאמיט פערטהיידיגען קאננען, דאסס זיא דעססהאלב ניכט הקב"ה דיענטען, וייל זיא קיינע נביאים האטטען, דאהער האט איהנען הקב"ה אויך נביאים געגעבען, אונד דיא נביאים אללין, ווארען אויסגעארטעט — אבער נאך איזט אן דער זאכע דען איבעראלל וויא זיך הקב"ה דען עכו"ם ערשיענען האט, אללעס ווארר לטובת ישראל, צו אבימלך איזט ער ערשיענען וועגען אברהם, וויא עס הייסט השב את אשת האיש וגו' צו לבן איזט ער ערשיענען וועגען טובת יעקב, וויא עס הייסט השמר לך וגו' צו בלעם איזט ער ערשיענען לטובת כל ישראל, דיא ער איהם זאגטע נעהע ניכט מיט איהנען פלוכע ניכט מיין פאלק, וויל עס געזעגנעט איזט, צו פרעה איזט ער ערשיענען אויך לטובת יוסף הצדיק, דאסס ער בעפרייט ווערדען זאלל פאם קערקער, אים איבריגענס האט משה רבינו דאר רויף געבעטען, ונפלינו אני ועמך וגו' נאמליך דאסס דיא נבואה פאן דען עכו"ם וועקגענאממען ווערדען זאלל, יואס איהם אויך הקב"ה פערשפראך, אינדעם ער זאגטע גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה.

פראגע 12. טהייערסטער פאטער, איוב וואר דאך אויך איין גוי אונד הקב"ה איזט צו איהם ערשיענען דורך וועלכע טובה?

אנטווארט ערסטענס יואר איוב נאך בעפאר מרע"ה דארויף געבעטען האט, אונד צווייטענס איף איהם זאגטע הקב"ה כי אין כמוהו

והוא מהסידי אומות העולם יש לו הזכיה להשפעת רוה"ק כפי מעשיו הטובים כדתני דבי אליהו, מעיד אני עלי שמים וארץ בין איש ובין אשה וגו' אפי' נכרי הכל לפי מעשיו רוה"ק שורה עליו.

שאלה י"ג ומעתה אבי מחמדי תודיעני נא שאר מדריגת הנבואה.

תשובה מדריגה הב' הוא, וביד הנביאים אדמה (הושע י"ב) והוא דמיון נבואה לא בחלום ולא באישון לילה, רק כמו תרדמה נים ולא נים תיר ולא תיר, כמ"ש באברהם ותרדמה נפלה על אברהם ובחזיון זו והנה אימה השכה גדולה נופלת עליו, ויאמר אליו ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, וכן בירמיהו מה אתה רואה ירמיהו (ירמי' א') ויאמר מקל שקד אני רואה וכן סיר נפוח, והקב"ה פירוש לו הטבת לראות כי שוקד אני על בית ישראל, מזה נראה כי מדריגה הב' של נבואה הוא, כי נראה אליו איזה דמיון וחזיון המורה על הנבואה הבא לו מהקב"ה, מדריגת הג' בלא חלום ובלא תרדמה בלא דמיון רק חזון מאתו יתב' ע"י מלאך או שליח מהקב"ה, אשר ימסר לו הנבואה, רק פחד ואימה גדולה נופלת עליו בעת השפעת הנבואה אליו כמו שמצינו אצל דניאל (דניאל י') ואשא עיני וארא והנה איש אחד לבוש הבדים ופניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש וגו' ונאמר וארכובותיו דא לדא נקשן — מדריגה הד' בא אליו

כמוהו בכל הארץ נאמליך ער וואר מחסידי אומות העולם, אונד זא האטטע ער דיא זכיה להשפעת רוה"ק וויא וויר פינדען תנא דבי אליהו מעיד אני עלי וגו'.

פראגע 13. אונד נון טהייערסטער פאטער וועלכע איזט דיא צווייטע שטופע דער נבואה?

אנטווארט דיא צווייטע שטופע איזט, וביד הנביאים אדמה (הושע י"ב) עס ווירד דעם נביא איינע פארשטעללונג געצייגט וואס ניכט אים שלאף איזט, אבער דאך איין ארט שלוממער, וויא וויר פינדען בייא אברהם אבינו ותרדמה נופלת עליו איין שלוממער איזט אויף איהם געקאממען, בייא דיעזער ערשיינונג והנה אימה חשכה גדולה וגו' אונד גראססע פורכט אונד שרעקען האט אים ערגריפען, אלס ער דיעזע ערשיינונג וואהרגענאממען האט, אונד אויך זא בייא ירמיהו, פראגטע איהם הקב"ה מה אתה רואה וגו' וואס זיעהסט דוא ירמיהו? ויאמר מקל שקד וגו' וסיר נפוח איין זיעדענדען טאפף זעהע איך, הקב"ה בעדייטעטע איהם דיעזע ערשיינונג הטבת לראות, דוא האסט גוט געזעהען כי שוקד אני דברי לעשות איך איילע מיין פאר־האבען אויסצופיהרען, אלזא דיא צווייטע שטופע, עס ווירד דעם נביא איינע ערשיינונג געצייגט ווארין דיא נבואה ענטהאלטען איזט, דיא 4 שטופע איזט וועדער שלאף נאך שלוממער, זאנדערן גראססעם שרע־קען, אונד זיעהט מיט אייגנען אויגען איין מלאך אדער שליח פאן הקב"ה

שפע נביאתו בלא פחד ומורה, בלא ינום ולא יישן בלא שליח ובלא מלאך, רק מאתו יתב' בעצמו קול לו קול אליו, וזהו מדריגה היותר גדולה שבנביאה, אשר לא זכו לזה שום נביא רק משה רבינו ע"ה, כנאמר ולא קם נביא עוד בישראל אשר ידעו ה' פנים אל פנים.

שאלה י"ד וכעת פש גבו לפרש לי, הלא כה דבריך כי נביא אמת צריך ליתן אותות ומופתים לאמת נביאתו, איזה הם האותות אשר הנביא צריך ליתן?

תשובה מצינו בעת שלחו הקב"ה את מ"ר ע"ה למצרים להוציא עם בני ישראל משם, ואמר מ"ר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה' ויאמר אליו הקב"ה מזה בידך ויאמר מטה, ויאמר השליכיהו ארצה ויהי לנחש וגו' עוד מופת אחר נתן בידו כאשר הוציאה מחיקו והנה מצורעת כשלג, ויאמר לו הבה נא ידך בחיקך ויציאה והנה שבה כבשרו מופת הג' היה ולקחת ממימי היאור ושפכת היבשה, והיה המים אשר תיקח מן היאר והיה לדם ביבשת, נראה מזה כי הקב"ה נתן בידו אותות ומופתים במה לנסותו להראות להם ע"י האותות, כי הוא נביא אמת, וכן מצינו אצל שמואל הנביא ברצותו להראות אמיתת נביאתו אמר, הלא קציר חטין

הקב"ה, דער איהם דיא נביאה קלאר איבערגיבט, אהנע ערשיינונגען אונד פֿארשטעללונגען, וויא וויר פֿינדען בייא דניאל, ואשא עיני ואראה וגו' איך האָב מיינע אויגען אונד זאה איינען מאַנן אין ליינען געקליי־דעט, זיין געזיכט בליטצענד זיינע אויגען וויא פייער פֿלאַממען א. ז. וו. דיא פֿירטע שטופֿע, איזט דיא נביאה ווירד אהנע מלאך אונד אהנע שליח אהנע שרעקען, פֿאן הקב"ה אלליין דעם נביא איבערגעבען צו דיעזער האט קיין אנדערער נביא נאך זוכה געוועזען נור משה רבינו וויא עס הייסט ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו'.

פראגע 14. דוא האַסט צופֿאר געזאַגט טהייערסטער פֿאטער, דאַסס דער נביא אמת אותות ומופתים וואונדערטהאטען צייגען זאלל, וועלכע זינד דיא מופתים דיא דער נביא אונז צייגען מוסס.

אנטווארט וויר פֿינדען וואַנן הקב"ה משה רבינו שיקטע נאך מצרים, אום דיא ישראל פֿאן דארט צו ערלעזען, זאגטע מ"ר והן לא יאמינו לי וגו' וואן דאַס פֿאלק מיר קיין גלויבען שענקען ווירד? אונד מיר זאַגען דאַסס הקב"ה ניכט צו מיר ערשיענען איזט וויא ווערדע איך מיך איבערצייגען קאָננען? זא זאגטע איהם הקב"ה מזה בידך? וואַס האַסט דוא אין דיינער האַנד? אונד ער אנטווארטעטע מטה, איינען שטאב, דא בעפֿאהל איהם הקב"ה ווערפֿע איהם צור ערדע אונד דער שטאב איזט צו איינער שלאַנגע פֿערוואַנדעלט וואָרדען, דאַנן האט איהם הקב"ה דאַס צווייטע מופת איבערגעבען דאַסס ער זיינע האַנד אין דער שאָאָס לעגע, אונד זיא איזט אויסזאַטציג געווארדען

היום, אקרא אל ה' ויתן קולות ענן וברקים וגשם שוטף, (שמואל א' י"ב) אשר כנגד הטבע בעת הקציר, הן הנה האותות אשר לנביא אמת להראותם, דהיינו לעשות דבר נגד הטבע, להראות כי הקב"ה אתו עמו בנבואה זו, ומצינו אצל גדעון, אם נא מצאתי חן בעיניך ועשית לי אות שאתה מדבר עמדי, הנה אנכי מציג את גיזת הצמר בגורן, ואם טל יהי' רק על הצמר וכל הארץ חורב ובזה ארע כי נבואה זו אמת הוא ויהיה בידו להושיע את בני ישראל, וכן היה — ועכ"ז ליום המחרת שאל עוד אות אחר להיפך כי הטל יהי על פני כל הארץ והצמר יהי' חורב וכן נעשי, ורק בזו ובזו ידע כי נבואתו נבואה אמיתית.

שאלה ט"ו אל נא יחר אפך ואשאלך דבר, והוא, אם באמת אנו רואים בנביא כל המדות ומעלות טובות שהוא מתנאי הנבואה האמיתית, ונתן לנו ג"כ אותות ומופתים שהם כנגד הטבע, ואעפ"כ מתנבא בשם ה' דבר שהוא כנגד תוה"ק, או כנגד קבלה אמיתית שיש בידינו, וכי עלינו לעשות בכל אשר יורו אותנו, והוא בכלל אליו תשמעון?

געווארדען, אונד וויא עו' דאס צווייטע מאהל דיא האנד אוים דער שאאס געצאגען האט, והנה שבה כבשרו איזט זיא גאנץ געהיילט ווארדען, דאס דריטע מופת וואר ולקחת ממימי היאור ער האט פאן דיא וואססערן דעס טייכעס גענאממען אונד עס איזט צו בלוט פער־וואנדעלט ווארדען, היעמיט זעהען וויר דאסס דער נביא ערסט איבער־פריעפט ווערדען מוסס דורך אותות ומופתים אום אין איהם אונד זיינע נביאות צו גלויבען, ביא שמיאל הנביא פינדען וויר אלס ער איבערצייגען וואלטע דאס זיין נבואה פאן הקב"ה איזט, הלא קציר חיטים היום, עס איזט יעצט דער וייץ שניט, איך ווערדע אנרופען הקב"ה אונד עס ווירד דאנערן בליטצען אונד שטורמרעגנען איינטרע־פען זאלכע וואונדערטהאטען דיא איבערנאטירליך זינד, דיעזע זינד דיא מופתים דיא איין נביא אמת צו געבען האט, גדעון זאגטע אם נא מצאתי וגו' געבע מיר איינען צייכען דאס ריכטיג דיעזע נביאה וואהר איזט דער צייכען זייא אינדעם איך ווערדע דיעזע וואללע אים שייער געבען, וואן טהוי נור אויף דער וואללע זיין ווירד, דיא גאנצע ערדע אבער טראקען זא בין איך איבערצייגט דאס דיעזע נבואה וואהר איזט אונד איזט זא געשעהען, אם אנדערן טאג וויעדער פערלאנגטע ער דאסס דיא וואלע טראקען בלייבע אונד דער טהוי נור אויף דער ערדע זייא, אונד איזט געשעהען.

פראגע 15. אונד וויא איזט וואן דער נביא ריכטיג אותות ומופתים גיבט, אונד אויך דיא אללע גוטע מדות האט אונד אונז דאך אים נאמען גאטטעס דעראַרטיגעס טהון הייסט וואס געגען דין תוה"ק

תשובה כן נמצא וכן היה באמת ע"י אליהו בהר הכרמל שהביא קרבנו בשעת איסור הבמות מחוץ לעזרה, בעת להמו בנגד הד' מאות וחמישים נביאי הבעל, ובא האש מן השמים ותאכל את קרבנו, והקב"ה הסכים על ידו, להראות לכל כי המה נביאי שקר, ואין בהם מועיל, והוא נשאר נביא אמת לבדו, אמנם גם זה לא היה כי אם הוראת שעה, לפי העת והזמן פעם א' או ב' אבל באם ירצה הנביא להורות נגד דין תוה"ק להוסיף או לגרוע דבר להדיוט ולחלוטין לא תשמע אליו כי נביא שקר הוא — וכלל זה נקוט בידך בני אהובי אם בא יבא אחד אל הבית דין או אל השופט אשר יהי' בימים ההם, וקובל על חבירו כי חייב לו מאה דינרי כסף אשר יכול להיות נתקבל דבריו, ויזמין בעל חובו אל הדין, וכאשר ירשיען אלקים שלם ע"י טענות ועדים כשרים ונאמנים, אבל אם יבא אחד לב"ד ומענה בפיו כי חבירו חייב לו את כל העולם השמש והירח ואחד עשר כבבים ובדומה שהוא מן הנמנע, מה יאמרו עליו, משוגע הוא, וחסר משוגעים בעולם, ולא יאבה ולא ישמע אליו ואף גם לא ישמע טענותיו ולא יבקש ממנו עדים, ככה הדבר ג"כ בענין הנבואה, אם בא יבא בשם ה' ובכל מעלות ומדות הנבואה ואמר דבר חזון אשר יכול

תוה"ק איזט, מיססען וויר איהם פאלגען אדער ניכט?

אנטווארט עבען דיעס וואר ביי אליהו הנביא בהר הכרמל וואן ער געגען דיא 450 כהני הבעל איין אפפער בראכטע חוץ לעזרה, וואס דאך געגען דין תוה"ק איזט, אונד דאך איזט דאס היממעלשע פייער געניעדערט אונד דיעזעס אפפער פערצעהרטע, דאס וואר אבער נור הוראת שעה, נאמליך פיר דיעזער צייט, אבער וואן ער מיט זיינער נבואה געגען דין תוה"ק פיר אללע צייטען עטוואס איינפיהרען וויללן, דער איזט ויא ערוועהנט איין נביא שקר — אייך בערהייפט בעטראכטען היר מיין קינד, וואן יעמאנד צום געריכט קאממט אונד קלאגט ויינעם חבר דאס ער איהם איינע סוממע געלד שולדיג איזט, וואס מעגליך זיין קאנן, ווירד דיא קלאגע אנגענאממען, אונד וואן ער מיט צייגען איבערצייגען קאנן דאסס עס ריכטיג וואהר איזט ווירד עס איהם אויך געאורטהיילט, אונד מוסס איהם בעצאהלען, ווא אבער איין קלאגער קאממט אונד קלאגט זיין חבר איזט איהם שולדיג דיא גאנצע וועלט, זאננע מאנד אונד שטערנע, וואס ניכט מעגליך איזט ווירד זיינע קלאגע ניכט איינמאהל אין בעטראכט גענאממען, אויך קיינע צייגען פערלאנגט — עבענזא אויך איין נביא, וואן ער איינע נבואה זאגט וואס זיך רעדען לאססט, אונד ניכט געגען מענשליכען פערשטאנד אויך ניכט געגען דין תוה"ק איזט, ווירד פאן איהם אותות ומופתים פערלאנגט, וא ער אבער געגען דין תוה"ק עטוואס פיר איממער איינפיהרען וויללן, זא ווירד פאן איהם קיינע מופתים פערלאנגט, אונד אויך

להיות, אז יבקש אותות מאתו ומופתים לאמיתת נביאתו. אבל אם אמור יאמר דבר נגד השכל, וגם נגד דין תוה"ק שלא בהוראת שעה כי אם לדורות עולם, לא נשמע אליו, ואף גם לא נבקש מאתו שום אותות ומופתים, ואף אם יתן אותות ומופתים בשמים ובארץ, הכל שקר וכזב הוא, ורק כנזכר, באם יעשה איזה דבר לפי שעה כאליהו בהר הכרמל וזאת לדעת כי באם ינבא לעבוד ע"ז אפי' לפי שעה אסור כי בבירור גמור נביא שקר הוא.

שאלה מ"ז הנה מקום אתי לשאל איתך, ארובי אבי היקר על דבר אשר מעולם נפלאתי, כי מצינו שגם המצריים עשו אותות ומופתים ממש כמו שעשה מ"ר ע"ה, וישליכו גם הם איש מטהו ויהי לתנינים, וגם נהפכו מי הים לדם, כמ"ש ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן?

תשובה לבאר לך בני מחמדי, ענין הכישוף והרטומי מצרים, אין זה מקומי, ואף גםאין אתנו יודע עד מה מחכמה זו, אבל זאת אגיד לך כי מצינו במפרשי התורה, כי תיבה זו בלהטיהם הוא מלשון וילט פניו, והמלך לאט את פניו, הוא ענין נסתר מרעהו וסוד, דהיינו כי עשה דבר אשר רעהו לא ראה, והוא אחזת עינים (אויגענפֿערבלענדונג)

אויך ניכט אנגענאממען, וואנן ער אויך הימעל אונד ערדע צוזאממענ־ברינגט איזט ער דאך איין נביא שקר לא תאבה ולא תשמע אליו, אדער וואן ער נביאות זאגט מאן זאלל ע"ז דיענען אויך פיר דיעזער צייט אליין איזט אויך בעשטימט זיין נבואה שקר.

פראגע 16. טהייערסטער פאטער, דא וויר פאן מופתים שפרעכען ערקלארע מיר וואס מיך איממער האונדערטע, נעמליך דיא מצריים האבען דיא זעלבע וואונדער ערצייגט וויא משה רבינו, ויא האבען איהרע שטאבע צור ערדע געווארפען אונד איזט דאפאן שלאנגע געווארדען, אונד זא אויך וואססער אין בלוט פערוואנדעלט, וויא עס שטעהט ויעשו גם הם כן?

אנטוואָרט איינע אבהאנדלונג איבער כישוף צויבערייא, איזט היער ניכט דער ארט דאפאן, יעדאך אבער וויססע, דיא מפורשים ערקלארען, דאסס, דאס ווארט בלהטיהם הייסט וויא צ"ב וילט פניו ער האט זיין געזיכט פערבארגען, והמלך לאט את פניו (ש"א י"ט) דאס איזט איינע ארט געהיימניסס, זיא האבען איין געהיימ־ניסס געטהון נאמליך איינע ארט פערבלענדונג, וואס איין אנדערער ניכט זעהען קאננטע, אונד ריכטיג גלויבטע דאסס דאס וואססער בלוט איזט אונד דער שטאב איינע שלאנגע איזט, אונד דאס וואר אויך נור בייא דיא ערסטע 3 וואונדער, אבער ווייטער קאננטען זיא אויך מיט איהרער פערבלענדונגסקונסט ניכט קאממען — דאס גלייכט צו איינעם ריעזענשטארקען

דהיינו כי עשה דבר נסתר מרעדי ומראין להם. כמו היא הדבר הנראה לעינים, אבל באמת אינו כן, כי רק הם עשו ע״י להטיהם ומעשים הנסתרות ככה כנראה ‎לרואה, ואף גם זה לא עשו רק בג׳ מכות הראשונות, אבל מכאן ואילך תשש כחם ולא יכלו לעשות [אף גם לאחיזת עינים — הא למה זה דומה למעשה שהיה כך היה, איש אחד גבור חזק ואמיץ מאד שהראה לעיני כל כחו וגבורתו בהרימו מן הארץ בידו אחת כדור ברזל משקלו עשרת ככר, וכה אמר, אם ימצא בזה איש אשר יכול לעשות בכחו ובגבורתו להרים כדור כזה בכמיתו וגדלו כהרימותו ידי, אתן לו סך הקציב מאה דנרי זהב, והיה בתוך הבאים איש אחד חכם מאד, ועשה לו בתחבולה על ידי מהרת כדור ברזל כזה בצורתו ובהוייתו בגודלו ממש כזה כן זה והיו תואמים מלמעלה, אבל לא היה תוכו כברו, כי נבוב עשה אותו, ולא היה בתוכה מאומה, רק קליפתו החיצונה הנראה לעינים, ובאמת היתה מקלי כלים, והראה לכל כי גם היא מרימו מן הארץ, והרואה יראה וישתומם, וענו ואמרו הן אמת ויציב הוא כי כחו גדול מאד, ואמיץ לבו בגבורים, ולו יאה מאה דנרי הזהב — אמנם על זה אמר לו הגבור האמת, הכי אחי אתה בגבורה ובכח, ננסה עוד דבר, הנה נמצא אתי במחיצתי ב׳ כדי ברזל עשרת ככר משקלם, ואתה ברור לך

ריעזענשטארקען מענשען דער איינםט אין דער אפפענטליכקייט זיך פראדוצירטע, אונד איינע איזערנע קוגעל אים געוויכט פאן 10 מעטער־צענטנער מיט איינער האנד איפגעהאבען האט, אונד צוגלייך איינען גראססען פריין פערשפראכען, דער איהם דאס נאכמאכען ווירד, זא וואר עבען צוגעגען איין ראפפינירטער קלוגער שווינדלער, דער האט זיך עבען זא איינע גראססע קוגעל מאכען לאססען אין דיזעם פארם אונד איסזעהען, אבער אינוועגדיג האהל אונד גרינג, אונד צייגטע ריבטיג פאר יעדעם דאס ער עבען אויך זא איינע קוגעל העבען קאנן, אללעם ערשטוינטע, יעדאך דער הערקולעם זאגטע צו איהם, נון גוט וואנן דוא יא שטארק ביסט אלס איך, קאממע איך האבע היער אין פארבערייטונג 2 שווערע שטאנגען, דיא וואהלע דיר איינע אונד איך דיא אנדערע אונד העבען וויר דאס היער פאר דעם פובליקום, דער הערקולעם האט ריכטיג ויינע געהאבען, אבער דער שווינדלער ניכט, אינדעם ער זיין געהיימניס אן דער שטאנגע נאך ניכט אנגעבראכט האטטע, ערסט דאנן האט אללעם בעמערקט דאסם אויך דיא קוגעל ער ניכט מיט ויינער קראפטע, נור מיט בעטרוג, זיינער געהיימניס געהאבען האט — עבענזא וואר עס אויך ביי מ״ר ע״ה מיט דיא מצרים, ער האט ריכטיג מיט גאטטעס קראפט דען שטאב צור שלאנגע פערוואנדעלט, דער וואר פריהער אין עכטער שטאב. אונד איזט דאנן איינע עכטע שלאנגע געווארדען, וואהרענד דיא מצרים

דארויף

את אחד מהם, ואני השניה, ונרומם מעל פני האדמה, ובזה ארע כי באמת גבור אתה כמוני, ואז הרמאי זה בראותו כי כלתה אליו הרעה ונתגלה רעתו בקהל, הודע בחרפה ובבושה, כי גם את הכדור רק ברמאות עשה, ואז ראו וידעו כלם, כי הראשון באמת גבור ואמיץ כח, והשני הוא רמאי ועושה אחוזת עינים, וכחו וגבורתו מלא הבל וריק ואין בו ממש, ומזה תקיש גם לחרטומי מצרים, הנה מ"ר ע"ה עשה האותות בגבורת הבוי' עליו ונתהפך המטה לנחש באמת הוא היה מקודם מטה, ונהפך ממטה לנחש כצורתו וכהוייתו נחש רוחש על הארץ באמת, אבל המצרים בראותם את זה עשו ג"כ באיזה תחבולה נסתרה אשר להם בלהטיהם לאחוזת עינים שנראה לכל כי מהמטה נעשה נחש, אבל לא היה כן באמת, והא ראיה ויבלע מטה אהרון את מטותם במעמד זה שלא היה להם שהות לעשות את להטיהם, ותגלע רעתם בקהל, כי נבלעו מטותם ע"י מטה אהרן שנתהפך מטה אהרן מנחש למטה, בלע את מטותם הנראה כנחשים, וגם אצל מכות הדם שהיה להם מעט מים ומראים ע"י להטיהם באחוזת עינים לדם, שעשו איזה מעשה נסתר בו שהיה רק נראה כמראה דם אבל לא באמת (ר' סעדי' גאון) וכן נאמר ויעשו כן חרטומי מצרים בלהטיהם אבל לא נאמר ויעשו דם ממים רק עשו כן כדמותו להחזיק לב פרעה שלא ישמע עליהם, והא ראיה מדוע לא עשו מדם מים לשתות כי נלאו מצרים לשתות ממימי היאור, אבל אות מ"ר ע"ה במכות הדם היה באמת דם על נהרותם ועל יאוריהם ועל אגמיהם, ועל מקוה

דארויף געפאסט ווארען, אונד בלהטיהם מיט איהרער פארבערייטעטען געהיימניסס בעטריגעריש דען שטאב וויא איין, שלאנגע געציינט האבען פערבלענדעריש, איין יעדער האט עס זא אנגעזעהען, אלס אב עס זא ריכטיג ווארע, דא אבער ויבלע מטה אהרן את מטותם, צו דיעזען ווארען זיא שאהן ניכט פארבערייטעט, אונד זינד דאהער פערשעהמט געבליעבען, אויך בייא דער מכה פאן בלוט, דיא מצרים האבען איין וועניג וואססער דאצוא בעקאממען, אונד עס איז געהיימען אין איינער ראטען פארב פערוואנדעלטען, דאס מאן גלויבע עס ווארע בלוט, אבער אין וואהרהייט וואר עס נור איינע פערבלענדונג (מר' סעדי' גאון) וואס מיט געשיקטליכקייט זעהר לייכט וואר, וואהרענד אבער מ"ר ע"ה אללע וואססערן אללע קוועללען אללע רוננען, אללע ברונען אונד אללע טייכע אויף איינעם מאהל צו עכט בלוט פערוואנדעלטע מיט גבורת הבורא יתב' שמו' אונד אללעם וואוסטע דאסס דיעס נור הקב"ה אלליין מיט זיינער אונענדליכער קראפט טהון קאננטע, וויא עס הייסט לעושה נפלאות גדולות לבדו.

פראגע 17. אונד יעצט קאממען וויר צוריק צום גלויבענס ארטיקעל שכל דברי נביאים אמת.

מימיהם, והיה דם בכל ארץ מצרים ו.ל העצים ועל האבנים, והרגה אשר ביאר מתה ויבאש היאור, זה אי אפשר בתחבולה או באחוות עינים דבר נסתר אשר יכול להיות בכלי אחד ע"י צבע נסתר, אבל זה כח ומעשה אלקינו הוא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם מן העושה נפלאות גדולות לבדו, בריך שמיה וגבורתא מלא עלמא.

שאלה י"ז ומעתה הראשונות ישמיענו נשובה נא אל היסוד הלזה שכל דברי נבאים אמת.

תשובה כן הוא, ואתה תחזה מכל דברי הנביאים כתיב לאמיר ושמו את נבואת מ"ר ע"ה במטרה לחץ, וכל דברי נביאתם רק הולך וסובב על נבואת מ"ר ע"ה ועל התורה ועל העבודה מתנבאים לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת, וע"כ לא דבר ריק הוא ואמונתינו חזקה באמונה שלימה כי משה אמת, ותורתו אמת וכל דברי נביאים אמת.

ובזה השלמנו קצת עיקר הששי, בעזרת אלקי ישעי.

עיקר השביעי

שאלה א' אני מאמין באמונה שלימה שנבואת משה רבינו עליו

אנטווארט אונד בעטראכטען וויר אללע דברי נביאים ווגד איך תורת משה רבינו געריבטעט, אללע נור איך דיא מצות תוה"ק אונז ווארנען, איזט הערמיט געגענד ערקלארט אונד איבערצייגט, דאסס משה אמת ותורתו אמת, וכל דברי נביאים אמת.

זיעבטער גלויבענס ארטיקעל

פראגע I. איך גלויבע גאנץ אויפריכטיג, דאסס דיא פראפעצייאונג משה רבינוס — פריעדע זייא מיט איהם — וואהרהאפט איזט אונד דאסס ער דער פארציגליכסטער וואר אונטער אללען פראפעטען, דיא פאר איהם וואהרען, אונד נאך איהם קאמען, מיטהיען נאר קיין נביא אימשטאנד זייא דיא תורת משה טהיילווייזע אדער גאנץ צו ענדערן אדער אבשאפפען.

אנטווארט מיין ליעבעס קינד, וויר האבען שאהן ואפיעל איבער גלויבען געשפראכען, אונד וויל איך דיר דען זינן דער

השלום היתה אמיתית ושהוא הי׳ה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו, וממילא לא קם נביא עוד כמשה בישראל, ואין בכח שום נביא להוסיף או לגרוע בתורה הזאת, או שיתן לנו תורה אחרת, בשום עת ושום זמן עד העולם.

תשובה אהובי בני הי׳קר, זה כמה דברנו עד כה מענין האמונה והדעת ולא ביארתי לך עוד אופן ותוכן האמונה לדעת מאמת השלם.

שאלה ב׳ נכספה וגם כלתה נפשי לשמוע ממך דבריך הנעימים המתוקים מדבש ונופת צופים.

תשובה אך אם אתה לי שמעני דבר חדש או ישן, אשר אבותינו ספרו לנו דבר, וקבלנו אותו כי כן נמצא וכן היה כאשר נשמע כזאת בימינו, או ספרו לנו אבותינו, זהו הקבלה שנתקבלו עלינו, ועל בנינו לדור דור כי כן הוא, ואמת ויציב הדבר הזה עלינו לעולם, ואם במאוני צדק ישקול הדבר מצינו י״ז מעלית זו למעלה מזו על דבר האמונה והקבלה, ובזה נתחיל הבחינה — בראשון אם בא יבוא איש פלוני אלמוני מאן דהוא, ולא יכרנו עוד את מקומו, אם מאנשי אמת, או מאנשי כזב הוא, ויספר לנו דבר אשר יכול להיות כי כך הוא, ויכול ג״כ להיות שאינו אמת, ומי שמקבל ממנו הדבר

אמונה ערקלארען.

פראגע .2 ערקוויקע מיך ליעבער פאטער, מיט דיינען ויעסען ווארטען, אונד ערקלארע מיר עס.

אנטווארט אלזא מיין קינד, וויר הארען עטוואס אונד עמפפאנגען עס פיר ריכטיג אונד וואהר, דאס הייסט דיא קבלה וואס וויר פאן אנדערן עמפפאנגען, וואן וויר דאס גענויא אונטערזוכען פינדען וויר דאביא 17 שטופען איינס האהער, ריכטיגער, אונד איי בערצייגענדער. אלס דאס אנדערע 1 וואן יעמאנד אונז עטוואס גלויבען מאכען ווילל, וואס מאגליך זיין קאנן, אבער אויך ניכט וואהר זיין קאנן, אונד דער עס אונז זאגט ניכט בעקאנט געגוג פיר פערלאססליך איזט — דער איהם בלינדלינגס גלויבט, הייסט פתי יאמין לכל דבר (משלי ד׳) — דער נארר גלויבט אללעס — 2 — דער אונז בעקאנט איזט אונד פערלאססליך דאס ער ניכט ליגען ווירד, אינדעססען שטעהט דאך לא יקום עד אחד באיש — איינען צייגען טהוען וויר קיין גלויבען שענקען 3 איינער דער אונזער פריינד אונד בעסטער געניינטער איזט, אויף דעם וויר ריכטיגעם פערטרויען האבען אינדעם וויר אבער ניכט זיכער וויססען, פאן וועלכער קוועללע ער דאס געשאפפט האט, אב פאן פערלאססליכער זייטע אדער ניכט, אויף דעם ווירד געזאגט, ועל כל אח אל תבטחו (יר׳ י׳ ט׳) זעלבסט דען ברודער מיססען וויר ניכט גלויבען, — 4 אויף דעם איך גאנץ זיכער

לאמת ואמונה בלתי דרישה וחקירה מקודם, וזה פתי יאמין לכל דבר (משלי י"ד) — ב׳ ואף אם המגיד הזה ידוע לנו מאז ומקדם, כי לא רגל על לשונו רעה, ולא דיבר טוב, עכ"ז נאמר לא יקום עד אחד באיש (דברים י"ט) — ג׳ אם יהי המגיד לנו אחד מאוהבינו, אשר בטוח לנו כי לא ישקר ועולתה לא נמצא בו, וכל מגמתו הוא להטיב לנו כל הימים, רק כי לא ידענו מקור השמועה הזאת מאין בא לו אם ממקום אמת או שקר, ע"ז נאמר ועל כל אח אל תבטחו (ירמי׳ ט׳) — ד׳ ואף אם ידוע לנו כי זה המגיד גם חקר ודרש על הדבר הזה לברר הדבר לאמיתו, ועכ"ז יכול להיות, כי שקר ענה בו מטעם המטעים כי שהגיד לו הדבר, ע"ז נאמר בוטח בלבו הוא כסיל (משלי כ"ח) — ה׳ ואף במה שידענו כי כי ישר ונאמן הוא וגם חקר ודרש היטב, עד שעיניו ראה ובאזניו שמע הדבר הזה בעצמו, ומוחזק הוא לנו שלא ישקר, עכ"ז אין לנו להאמינו באמונה שלימה, כי גם החושים טועים לפעמים, וחוש הראות או חוש השמע יכחיש לו, ורק כעין תראה ארמון גדול ורם בנוי על תילה אף אם הוא מרובעת בארבע פנות, ואתה תחזה אותו מרחוק עגול, וכן אם נבחן לשים מטה ישר ושלם מחציתו בתוך המים, ואתה תראה אותו מעוקם ולא ישר, הרי כי חוש הראות מכחיש ומכזב לך וכן הדין לכל שאר החושים כמו

זיכער זיין, דאס ער מיר קיינע ליגע פארזאגען ווירד. אבער דאך זיין קאן דאס ער בעטראגענער בעטריגער איזט נעמליך ער האט עס אויך פאן יעמאנדעם געהערט דער איינע בעזאנדערע אינטערעססע האטטע איהם דאס גלויבען צו מאכען דיזעס ווירד נעמליך בוטח בלבו הוא כסיל (משלי כ"ח) — 5 דעם וויר סאהן גוט קאננען אלס אנשטענדיגען מענשען אונד וויר אויך נאכפארשען דיא קוועללע פאן ווא ער דאס ערפאהרען האט, אונד וויר איבערצייגט זינד דאס ער מיט זיינע איגענען אויגען געזעהען האטטע, אדער מיט זיינע אהרען דאס געהערט האטטע, דאך איזט עס נאך ניכט אלס ריכטיג אנצונעהמען דא זעלבסט דיא אויגען אונד אהרען אירען קאננען, דען בעטראכטען וויר איינען טהורם דער עקיג איזט, אונד דאך פאן דער פערנע אלס רונד געזעהען ווירד, — מאן נעהמע איינען גראדען שטאב דיא העלפטע אינס וואססער, אונד גלייך ווירד דאס אויגע זעהן אלס אב דער שטאב געקריממט אונד געבראכען איזט דאהער זעהען וויר דאסס זעלבסט דיא ארגאנען אירען קאננען, אונד דיזעס אויך ניכט אימשטאנדע צו גלויבען איזט, אויף דיזען ווירד געזאגט יקו לאור ואין (איוב) מאן גלויבט עס איזט ליכט אונד איזט עס ניכט זא. — "דער דא ווירט דיא זאכע מיט איגענען געזעהען ווארדע, אבער נאך דאצו איך דער פערשטאנד מיטווירקטע, דאסס איך קיין אירר טהום איזט, אונד איך ניכט זיין קאנן, דא בעגינט ערסט דיא ערקענט

למשל חוש השמע, אם אחד דיבר אצל הכותל ויש הד קולו (וויע־דערהאלל) ואחת דיבר האדם ושתיים זו שמענו, וע"ז נאמר יקו לאור ואין (איוב ג׳) — ו׳ אם המגיד הוא ישר ונאמן, ובעיניו ראה ובאזניו שמע הדבר הזה, ואף גם חכם ונבון היא לחקור ולדרוש בתבונתו כי רב הוא, וידוע בבירור כי לא טעה בחושיו וכן הוא באמת, בכאן מתחיל מעלה הראשונה של הנאמנות, וראוי להאמין את דבריו, — ז׳ ואם עוד המגיד לנו מאז ומקדם ידוע וניכר, כי ותיק הוא הסיד הוא ישר ונאמן הוא, וגם נמצא בו מעלות ומדות טובות וישרות, אשר, ראוי הוא שתשרה עליו השכינה, ויכול להיות נביא אם יבחר בו ה׳ וגם יגיד לנו דברים הנשמע לאוזן, שיכול להיות כן לטובותינו, ולא דברים רחוקים מן השכל, ואהוב לנו, ומבקש רק לטוב לנו, כל הימים, והוא בעצמו ראה, או שמע הדבר הזה, בלתי ספק, כי זו למעלה ממדריגה הנזכרת, — ח׳ למעלה מזו, אם יעוד עליו נביא מפורסים, כי כל דבריו אמת וצדק כמו מ"ר ע"ה על יהושע — ט למעלה מזו אם לא רק נביא אחד מעיד עליו, אלא כמה וכמה נביאים מעידים עליו כי נביא הוא וראוי לסמוך עליו — י׳ למעלה מזו, אם זה יעיד על עצמו ג"כ שהוא נביא, ויתן אותות ומופתים בשמים ובארץ על להבא כמו למשל יבטיח על יום מחר, כי יהי׳ קולות וברקים, וכן היה לא נפל דבר ארצה מכל אשר דיבר והבטיח, מחויבים אנו להאמין בו מדין תוה"ק, כמ"ש

שטופע פאם וואהרען גלויבען — 7 דער אבער נאך דאצוא פאן יעהער אללבעקאנט איזט, אלס פערלאססליכער, פראם, אונד קלוג, אונד מיט זאלכע מעלות ומדות אויסגעשטאטטעט איזט, דאסס ער וויר־דיג ווארע אויך אלס נביא צו געלטען וואנן איהם דאצוא הקב"ה אויס־ערוועהלטע, אונד אונז זאלכעס זאגט וואס מאגליך איזט, אונד אללעס אליין געזעהען אונד געהארט האט, דיעזעס איזט בעדייטענד האהער אונד ריכטיגער, — 8 צו דעם אללען וואן נאך איין בעקאנטער נביא אויף איהם בעציינגטע דאסס אללעס וואהר אונד ריכטיג איזט, — 9 וואנן ניכט נור 1 נביא זאנדערן מעהרערע נביאים אונז פערזיכערן, דאסס דעריעניגע איין נביא אמת איזט, אונד מאן איהם גלויבען שענ־קען זאלל, 10 נאך דאצוא וואן ער אלליין זיך אלס נביא אונז פארר־שטעללט, אונד גיבט וואונדערטהאטען אויף זיין נביאות פיר דער צוקונפט צ"ב ער זאגטע, עס ווירד מארגען האגעל דאננער אדער בליץ זיין, אונד דאס וואונדער ריכטיג איינטרעפען ווירד, מיססען וויר איהם גלויבען וויא עס שטעהט אליו תשמעון (דברים י"ח) אב צוואהר דאס וואונדער זיך גלייך אויפהארטע, 11 וואנן נאך דאצוא דאס וואונדער לאנגערע צייט דויערטע, וואס אהנע צווייפעל איעבערצייגט, דאסס עס קיינע פיגונג איזט, — 12 וואן ער זא איין וואונדער צייגט וואס איעבערנאטירליך

אליו תשמעון [(דברים י״ח) ואף כי המופת הוא רק לשעתו לשעה
קלה ומיד הוסר — י״א ובאם האותות והמופתים מתמידין לזמן ארוך
מהיותר להאמינו, כי אין לומר מקרה הוא — י״ב למעלה מזו אם
נתן אות או מופת כנגד הטבע, המטה לנחש וישאר נחש, או יבקע
המים ותראה היבשה בתוך הים וכה ישאר — י״ג למעלה מזו באם
יתן את האות והמופת נגד הטבע, אבל רק לשעה הצריכה, ואחר
אשר בני ישראל הלכו בתוך הים ביבשה, שבו המים לאיתנם הראשון
על המצרים על רכבם ועל פרשם, — י״ד למעלה מזו בתתו האות
והמופת כנגד הטבע ובהתמדת הזמן, יען כי נצרך להתמדתו, כמו
המן, פרש להם שלחן במדבר, ובני ישראל אכלו את המן לחם מן
השמים ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת, — ט״ו ואם כבוד
הקב״ה בעצמו ובכבודו נגלה עלינו וציוה לנו על הנביא להאמין בו
ולשמוע בקולו, רק כי הנביא לא היה במעמד הזה כמ״ש הקב״ה
לאברהם אבינו כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, ושרה לא
היתה שמה, וא״ל אולי כיון לשרה אחרת — ט״ז למעלה מזו, אם
הנביא ג״כ היה באותו מעמד, רק כי קיבל נביאתו ע״י מלאך או שליח
בדמיון וחלומות, כמו שאר כל הנביאים — י״ז למעלה מכלם באם
קיבל הנבואה מהקב״ה בעצמו בלא מלאך ובלא שליח, ובלא דמיון

איעבערנאַטירליך איזט, נאַמליך וויא קריאת ים סוף, אדער לאַבט
דיא זאננע שטעהען בלייבען וואָס זיכערליך מעהר מופת איזט אלס
צייכען אין דעם נאַטור, אַבער דיעס דויערט לאַנגערע צייט אונד
אננאַטהיג איזט צ״ב דאָס מעער ווירד [טראקען אונד בלייבט זא לענ־
גערע צייט, — 13 וואַנן ער איעבערנאַטירליכעס צייגט אונד דאָס
נור זאלאַנגע דויערט ביז עס נאַטהיג איזט וויא קריאת ים סוף, ביז
בני ישראל דאָס מעער היענאיעבער זינד אונד גלייך צוריק אין דער
פאָריגען לאַגע, דאָס [איזט אהנע צווייפעל נאָך מעהר מופת — 14
וואַנן דאָס וואונדער אונגאַטירליך אונד לאַנגע דויערטע, אַבער צום
געברויך זא וויא דער מן איזט 40 יאהרע יעדען טאַג געפאַללען, אום
דיא בני ישראל צו שפייזען, אין איינער וויסטע וואו ניכט געבויט אונד
געערנטעט ווירד, — וואַנן נאָך דעם אללען אַבענערוועהנטען, הקב״ה
אַלליין ערשיענען איזט, אונד אונז בעפאָהלען האַט דיעזען מענשען צו
גלויבען, דא ער איין נביא אמת איזט, נור וואַר דער נביא ניכט
צוגעגען, וויא הקב״ה צו אברהם אבינו זאַגטע כל אשר תאמר וגו׳
אונד שרה וואַר ניכט צוגעגען, דא מאַן פיעלייכט זאַגען קאָננטע עס
ווירד איין אַנדערע שרה געמיינט, — 16 וואַנן הקב״ה דאָס אל־
לעס זאַגטען, אונד דער [נביא אויך צוגעגען איזט, נור איזט זיין נביאה
דורך איינען מלאך אדער שליח, אונד מיט ערשיינונגען אונד ראַטהזעל
וויא [בייא געוואָהנליכען נביאים, — 17 וואַנן איהם דאָס געזאַגט
ווירד

והזיון באישון לילה בנפול תרדמה על האדם, בלא פחד ומורא, ולא בהידות, כמו במעמד הר סיני, אשר כל ישראל היו אז במדריגת הנביאים, כמ"ש פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש (דברים ה') וכל ישראל שמעו את הקולות, באמור ה' לו, אמור להם שובו לכם לאהליכם, ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצות והחוקים והמשפטים, וכמ"ש וגם בך יאמינו לעולם (שמות י"ט) ואם תבין ותשכיל הדבר על בורי' בל אפונה כי רב טוב הצפון לך בדברים האלה וככן תדע ותבין מאמת השלם.

שאלה ג' ועתה יהי' נא מטובך לפרש לי מעלת מדריגת נביאת מ"ר ע"ה משאר הנביאים ועל מה נקרא אב לכל הנביאים?

תשובה ארבע אני יודע ממדריגת מ"ר ע"ה יותר בנבואה, משאר כל הנביאים, ראשית דבר, בשאר כל הנביאים בא עליהם שפע נביאתם לקצת בחלום ידבר להם, בנפול תרדמה על האדם, אבל לא כן נביאת מ"ר ע"ה בא אליו שפע נביאתו בהיותו ער ולא ישן, כמ"ש ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו, וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז') שנית — שאר כל הנביאים קבלו שפע נביאתם ע"י מלאך, ועי"כ נראה להם הנבואה במראה ובחידות, במקל שוקד וסיר

ווירד פאן הקב"ה אליין, אהנע מלאך אהנע ערשיינונג אדער ראטהזעל, אונד מאן האַרטע דיעזעס פה אל פה, וואן דער נביא געגענווארטיג איזט, וויא בייא מעמד הר סיני ווא אללע ישראל צו מדריגת נבואה געלאנגט זינד; וויא וויר פינדען פנים בפנים ידבר ה' עמכם בהר מתוך האש (דברים ה') אונד אללע ישראל האַרטען וויא הקב"ה צו מ"ר ע"ה זאַגטע אמור להם וגו' ואתה פה עמוד עמדי דוא בלייבע מיט מיר, איך ווערדע דיר מיינע געבאטע פערקינדען, אונד איהם הקב"ה פערזיכערטע דאַסס מאַן איהם גלויבען ווירד, וויא עס הייסט וגם בך יאמינו לעולם. (שמות י"ט)

פראגע 3. אונד יעצט ערקלארע נאך מיט וועלכעם דיא נביאת מ"ר ע"ה ערהאבענער וואַר אַלס דיא איעבריגען נביאים?

אנטווארט מיט 4 זאַכען איזט דיא נביאת מ"ר ע"ה פארציגליכער אונד ערהאַבענער געוועזען, אַלס דיא איעבריגען נביאים ערסטענס דיא אַללע איבריגע נביאים האַבען איהר נביאות אים שלאף אָדער לייכטען שלוממער עמפפאַנגען, וואהרענד מ"ר ע"ה דיא נביאה עמפפאַנגען האַט וואַן ער וואך וואַר, וויא עס שטעהט ובבא משה אל אהל מועד וגו' אַלס משה אין דאַס צעלט געקאממען איזט, זא האַרטע ער דיא שטיממע צו איהם רעדען — צווייטענס דיא איעבריגע נביאים האַבען דורך איינען מלאך איהר נבואה עמפפאַנגען, דעססהאַלב איזט איהנען דיא נבואה מיט ראַטהזעל אונד בייספיעלע. געזאַגט וואורדען,

וואהרענד

נפ"ח, אבל מ"ר ע"ה קיבל הנבואה מה' ית' בעצמו. כמ"ש פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט. (במדבר י"ב) — ג' שאר כל הנביאים בעת בא עליהם שפע הנבואה חיל ורעדה אחזתם, וארכבותיהם דא לדא נקשן, אבל לא כן במ"ר ע"ה כמ"ש כאשר ידבר איש אל רעהו (שמות ל"ג) בלא שום פחד ורעדה — ד' שאר כל הנביאים לא התנבאו במחנה רק לעת בא עליהם שפע מאתו ית' ולא בכל זמן ועידן כאשר המה היו רוצים, אבל מ"ר ע"ה בכל עת ובכל רגע ובכל שעה, כאשר היה רוצה לדבר עם השכינה השכינה שורה עליו, וקיבל שפע נבואתו, כמ"ש עמדו ואשמעה מה יצוה ד' לכם (במדבר ט') וזה שאמר לו הקב"ה, לך אמור להם שבו לכם לאהליכם, דהיינו שאר כל הנביאים לאחר השפעות רוה"ק הם המה כשאר כל האדם וישובו לאהליהם, אבל ואתה פה עמוד עמדי, דהיינו מ"ר נתקדש עד למדריגת מלאך ושוכן תמיד אתו עמו במחיצתו, ובדין הוא שיהי נקרא במעלת אב לכל הנביאים.

שאלה ד' עתה ידעתי באר היטב למה זה נקרא מ"ר ע"ה אב לכל הנביאים, וממילא כי יקום איזה נביא, יהיה מי שיהיה, ובאיזה זמן שיהיה, אשר לא יסכים על דברי תוה"ק, ומתנגד על הקבלה שהיא לנו ע"י מ"ר ע"ה לא נשמע אליו כי נביא שקר הוא.

וואהרענד מ"ר ע"ה, דיא נבואה פאן הקב"ה אלליין עמפפאנגען האט וויא עס הייסט פה אל פה אדבר בו (שם י"ב) איך האבע מיט איהם געזיכט צו געזיכט געשפראכען, דריטענס האבען אללע נביאים מיט ציטערן אונד שרעקען איהר נבואה עמפפאנגען, וואהרענד מ"ר ע"ה אהנע שרעקע אונד אהנע ציטערן זיין שפע נבואה עמפפאנגען האט, וויא עס הייסט כאשר ידבר איש אל רעהו (שמות י"ג) וויא איין מענש מיט זיינעם פריינדע שפריכט, אהנע שרעק אונד אהנע ציטערן, פירטענס, דיא איבריגען נביאים קאנטען ניכט איממער דיא נבואה האבען וואן זיא וואללטען, אבער מ"ר ע"ה, צו יעדער צייט וואנן ער עטוואס וויססען וואללטע איזט איף איהם דער רוה"ק גערוהט, וויא עס הייסט עמדו ואשמעה וגו' דאס זאגטע איהם הקב"ה לך אמור להם, נאמליך דיא איבריגען נביאים זאללען צו איהרען צעלטען צוריק קעהרען, וואהרענד ואתה פה עמוד עמדי, דוא בלייבסט דא מיט מיר, אינדעם ער געהייליגט וואר וויא דיא מלאכים אונד איממער מיט הקב"ה רעסטהאלב ווירד ער מיט רעכט אב לכל הנביאים, דער פארציגליכסטער אללער נביאים גענאנט.

פראגע 4. יעצט פערשטעהע איך פאללקאממען, ווארום מ"ר אב לכל הנביאים גענאנט ווירד, דאהער וואן איין נביא צו וועלכער צייט איממער אויפשטעהען ווירד אונד געגען תורת מ"ר ע"ה פראפעציין ווירד, דער גאנץ בעשטיממט איין נביא שקר איזט.

אנטווארט

תשובה כן דברת, ויפה דברת, ואם תזכור את הראשונות במעלות מדריגת הנבואה שם י"ז למספרם, אתה תמצא בנבואת מ"ר ע"ה את מאמת השלם דהיינו המצות שקבלנו על ידו, כי אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו, והשאר תרי"א מצות בא לנו בקבלה על ידי מ"ר שהוא נביא נאמן ביתו, ווה תורה צוה לנו משה תורה בגימ' תרי"א מצות בא לנו בקבלה על ידו, ווה אנו מאמינים בני מאמינים, כי אמת ויציב ונכון הוא, ולא יכול להיות באופן אחר בלא שום ספק, כי כך היה יכול להיות, וכך היה באמת, ואהוב וחביב ונחמד ונעים ממיודעינו ומאוהבינו קבלנו, ובעיניו ראה ובאזניו שמע את כל ונכחת, ואף חכמתו עמדה לו לכל יטע אשוריו, ובחן וחקר כל דבר ודבור בשבע חקירות ודרישות, ונודע וניכר לכל כי הוא היה בכל מעלות ומדות הנבואה מלא וגדוש, והוא בעצמו מעיד כי הוא נביא וכל הנביאים מתנבאים עליו, כי הוא נביא ואב לכל הנביאים, ואף הקב"ה נגלה אליו בעצמו ובכבודו, במעלת הנבואה היותר מעולה ומרומם ונעלה מכל, במעמד הר סיני, נגד כל עם בני ישראל, והקב"ה העיד עליו כי הוא הוא ראש לכל הנביאים ונאמן ביתו, וצוה לבני ישראל אליו תשמעון, ע"כ ממילא חללים יפלו כל הספיקות להסתפק ח"ו אפי' רגע אחת על נביאת מ"ר ע"ה, ובפרט כי ראינו עין בעין כי

אנטוואָרט יא מיין ליעב קינד, איבערהויפט וואַן וויר בעטראכטען דיא 17 שטופען דעם גלויבענס וויא איך דיר ערוועהנטע, פינדען וויר אן נביאת מ"ר ע"ה דיא וואהרע אמונה אונד מאמת השלם אן זיינער קבלה, נאַמליך דיא מצות דיא וויר דורך איהם עמפפאַנגען האַבען, דענן דיאביידען ערסטען געבאטע אנכי, אונד לא יהיה לך האָרטען וויר פאָן הקב"ה אלליין דיא איבריגען תרי"ג מצות האַבען וויר בקבלה דורך מ"ר, דאַס הייסט תורה צוה לנו משה דאַס ווארט תורה בעטריפט אין דער צאַהל תרי"א מצות האַבען וויר דורך מ"ר עמפפאַנגען מיט דער וואַהרע אמונה אהנע צווייפעל, ווייל דאַס נור זא איזט, אונד אַנדערסט ניכט זיין קאַנן, אונד ער אונז אַלס בעסטער פריינד איעבערליפערט האַט, אונד זינד וויר דעססען זיכער, דאַסס ער מיט זיינע אויגען אונד זיינע אהרען, אַללעס געזעהען אונד געהאָרט האַט, מיט זיינעם פערשטאַנד אַללעס איבערפריעפט, ער וואַר אנער־קאַננט מיט אַללע מדות אונד מעשים טובים, מיט וועלכע איין נביא אמת אויסגעשטאַטטעט צו זיין ברויך — אונד האַט זיך אַלליין אַלס נביא ערקלאָרט אונד האַט דיא עכטען וואונדער געצייגט נאַטירליכע אונד אונגאַטירליכע, אנהאַלטענדע אונד פערגעהענדע, וויא עס צו זיינער נביאה געהאָרטע, אונד האַבען אַללע נביאים אויף איהם פראַ־פעצייעט, דאַסס ער דער פאַרציגליכסטער נביא איזט, אונד הקב"ה איזט צו איהם ערשיענען מיט דער גראָססטען נביאה געגען כל ישראל,

אונד

כל נביאי האמת הבאים אחריו, כל הצדיקים וכל החסידים קימו וקיבלו עליהם ועל זרעם ולא יעבור, ואף גם אומות העולם יודעים ומאמינים בתורת מ״ר, ע״כ הוא יסוד נאמן ומנה אל תויע.

שאלה ה' ובכל זה יש בין אנשי רשע הכופרים בנביאת ובתורת מ״ר ע״ה, ומענה בפיהם, כי ענין קריאת ים סוף לא היה בדרך נס, רק בדרך טבע ע״י פלוטה אונד עבבע, כי עם בני ישראל הלכו בתוך הים ביבשה בעת העבבע ומצרים רדפו אחריהם בעת הפלוטה, ומ״ר היה חכם גדול בחכמת הטבע וידע מענין זה וע״כ הביא שמה את ישראל רק לעת וזמן העבבע, אבל מצרים לא ידעו מזה, והם רדפו אחריהם בתוך הים כבהמות יער, ואין בהם תבונה, ושם היה קבורתם.

תשובה בני מחמרי, הט אזניך לאמרי פי, ולבטח תדע כי אף אם יהי' באפשרי הדבר הזה, דהיינו ק״ס ע״י טבע פלוטה עם עבבע, עכ״ז אנו מאמינים בני מאמינים חיבים להאמין, כי רק בדרך נס עשה ה' ככה כנאמר בתוה״ק, וגם מסר לנו ע״י כל הנביאים, עשרה ניסים נעשה לאבותינו במצרים, ועשרה על הים, אבל באמת, על דברתי, שקר וכזב הוא, כי א״א בשום אופן אחר רק ע״י נס, ואיש בער לא ידע וכסילים מרים קלון, ראש בראשון, באמרם כי מ״ר

אונד בעצייגטע אויף איהם דאס ער דער עכטע נאמן ביתו איזט אונד בעפאהל כל ישראל איהם צו געהארכען, היעמיט פאללען אללע, צווייפעל, אללע געדאנקען וועק אום ח״ו נביאת מ״ר ע״ה דאס מינדעס־טע צו בעצווייפעלן, איעבערהויפט זעהען וויר אונד וויססען, דאס אללע נביאי אמת, נאכהער אללע תנאים אללע צדיקים אן דעם פעסט האלטען, זא מיססען וויר אויך דאס באמונה שלימה אלס גרונדוואסט אננעהמען.

פראגע 5. אונד דאך טהייערסטער פאטער, לייגנען פיעלע אן נביאת מ״ר ע״ה אינדעם זיא ערקלארען וואללען, דאסס קריאת ים סוף קיין נס וואהר זאנדערן פלוטה אונד עבבע, נאמליך דיא ישראל זינד אין דער צייט פאן עבבע דורכגעגאנגען, אונד די״א מצרים דיא פלוטה איעבערשוועמטע, משה רבינו וואר זעהר קלוג אי.. וואוס־טע דיא צייט גענויא א. ז. וו.

אנטווארט מיין ליעב קינד, וואנן דאס אויך מאגליך, וואר.. זינד וויר בני ישראל מחויב צו גלויבען, דאסס עס נור בדרך נס וואר, דא אונז תוה״ק אונד אללע נביאים דיעזעס אלס וואונדער גאטטעס ב״ה ערצעהלען, אבער אין דער ריכטיגקייט איזט דיעזע בע־הויפטונג ליעגע אונד אונמאגליך, דא וויר וויססען מ״ר אים הויז פרעה׳ס ערצאגען וואָרדען איזט, זיין חכמה האט ער פאן דען חכמי מצרים געלערנט, אונד וואנן זיא פאן פלוטה אונד עבבע ניכט וואוסטען, פאן

ע"ה חכם גדול היה יותר מחכמי מצרים, והוא הנותנת? ממי למד משה · החכמות, רק מחכמי מצרים אשר נתגדל בבית פרעה, ובאם הכי לא שנה רב הוי' מנין לו, ובאיזה מעלה גדולה עמדו חכמי מצרים לעת כזאת, בכל מיני החכמות עד שנעשו לו ממטה נחש ומימים דם, ורק טבע הים לא היו יודעים? ובפרט כי כמה פעמים בשנה נבחו תחנו על הים אצל בעל פעור, והיו שמה כמה ימים לרבות הלילות, וראו בעיניהם טבעת הים, והיא אפשר לומר עליהם · כי לא ידעו מענין פלוטה עם עבבע, דבר זה אין הדעת סבלתו · והוא מן הנמנע ושקר וכזב הוא, ועוד זאת ידעת בני ידעת, כי תוכן וענין העבבע הוא בדרך זה, דהיינו כי המים מתמעין מתוך הים ובאים כלם בלב ים, ומזה ומזה חורב על פני האדמה, אבל בלב ים המים הלוך וגדול ונתרומם למעלה, ליתן מקום מושבת להמים הבאים בקרבם מימינם ומשמאלם, והפלוטה הוא כאשר עבר עת העבבע מתפשטים המים מזה ומזה, יחזרו לגבולם הראשונה, עד שנתמלא הים על כל גדותיו כאשר היה מתחילה, וא"כ נגלה, כי היה העבבע ג"כ לא היה להם ללכת בחרבה, כ"א על חוף הים, וא"כ היה להם מצד אחד מים, ומצד אחד לא, ובתוה"ק נאמר, המים להם חומה מימינם ומשמאלם, אשר לא זהו בעת העבבע, ע"כ צריך אתה לומר כי הם הלכו בתוך הים בחרבה, ונבקע להם הים

ווא וואלל אלזא מ"ר דאס געוואוסט האבען, אונד זינד דיא חכמי מצרים צו יענער צייט אין איינער האהען שטופע דער וויססענשאפט גע־שטאנדען, אונד זיא זינד איבערהויפט מעהרערעמאה"ס דעם יאארעס צור ע"ז בית פעור געפילגערט וואס געגענאיבער דאס מעער וואַרען, נכחו תחנו על הים, דא האבען זיא יא גענוג געלעגענהייט געהאבט צו זעהען אונד צו וויססען דיא איינזשאפט 'דעס מעערעס, דאסס עס פלוטה אונד עבבע גיבט, אונד צו וועלכער צייט, אונד נאך איינס — דוא ווירסט דאך בעגרייפען, דאסס עבבע הייסט דאס וואססער ציעהט זיך צוזאממען, אונד איזט אם אופער טראקען זאוויט זיך דאס וואס־סער צוריק געצאגען האט, אונד נון וואנן מאנן אין דען ארט ווא דאס וואססער זיך איינגעצאהט געהט, איזט אויף איינער זייטע וואססער אונד דיא אנדערע זייטע טראקען, אין תוה"ק הייסט עס אבער והמים להם חומה מימינם ומשמאולם, אלזא רעכטס אונד לינקס וואר וואססער אונד אין מיטטען לעער, וואס בייא עבבע דורכאויס ניכט זיין קאנן, זאנדערן דאס וואססער האט זיך אין צווייא טהיילע, געטהיילט אונד זא זינד דיא בני ישראל דורך, אונד דיא מצרים וואלטען איך נאכגעהען, זא האט זיך דאס וואססער דורך גאטטעס בעפעהל אין שטראממען געלאססען, אונד דיא מצרים איבער פלוהטעט וויא עס שטעהט סוס ורוכבו רמה בים.

פראגע 6. וויא זעהר פארטראפליך איזט נאך איהרע בעהויפטונגען ווידערלעגט

יאו חכמים להם חומת טיטוס שעשאלם אשר בעת הטבע א״א בדרך זה, והמצרים בראותם כבה, גם הם רודפים אחריהם בים, בין החומות האלה, וינער ה׳ עליהם את מי הים, ישוב ויכסו רמ״ה בים.

שאלה ז׳ מה טיב וענין דברך המתוקים, ובאמת א״א בשום אופן אחר רק בדרך זה ופלא מאוד יתב ואין חכמה ואין דעת ואין תבונה נגד ה׳ אמנם בכל זה רשע מה היא אומר כי מ״ר ע״ה היה מלומד מלחמה, ועוד בכחו היה לנהל את עם בני ישראל במדבר ארבעים שנה ולא יכול שום אומה ולשון לקום בנגדם, ועוד הבלים כאלה.

תשובה אם אמנם באתי לפרש על הלומותם ועל דבריהם, העת יכלו והמה לא יכלו, כי לצים לצון חמדו להם, ואין קץ לדברי רוח. אמנם אחת שאלתי אותו אבקש, הנה דבר ברור הוא בלתי ספק כי החכמה לעת כזאת, נתפשטה בכל הארץ מאה ידות במקדם, ובכל מיני חכמות ידיעת העולם והטבע תחת אשר היתה מקדם בדיוטא התחתונה, גם לא בינות היו, הנה היום נתפשטה והיא במעלה העליונה, כי ראינו עין בעין המציאו לנו חכמים ונבונים כלים מכלים שונים לכל מלאכה, והמצאות חדשות אשר עין לא ראתה מעולם, ואף אם נניח כי מ״ר חכם גדול היה בכל מיני החכמות

ווידערלעגט, דאס ווער ליכט: קריאת ים סוף אלס נס פאן הקב״ה אנגעהויבען מיסטען, אונד ניכט עס דער חכמה פאן מ״ר צו שרייבען, נאך בהויפטען דיא רשעים האבט מ״ר וועדר קלוג וואר אין טכסיסי מלחמה שטראטעגיא אונד קריגספיהרונג, אונד זא האבע ער דאס פאלק מיט חכמה, אין דער וויסטע געפיהרט, אונד עס האט איהנען קיינער ליידעס טהון קאננען, אונד נאך אנדערע רופלאזע בעהויפטונגען.

אנטווארט וואס וויר אויף אללעם רעפלעקטירען, וואללען דאס דוממע צייג, וואס דיא פושעים זיך אימער איינבילדען וואללען

אום דאמיט אין תוה״ק צו לייגנען, ווערדען וויר וועדר פיעל דאריבער צו שפרעכען האבען, איבער איהרע ליגען אונד הוממהייטען, נור איינעס מאכטע איך זיא פראגען, איך צוואר, בעקאננטליך איזט דאך היינטע דיא וויססענשאפט מיט פיעלעם פארטגעשריטען אלס צופאר וואן איך מ״ר ע״ה אין גראססער חכם וואר, קאננטע ער דאך ניכט שאפען אין יענער צייט קלוגער געוועזען זיין, אלס דיא יעצטיגע וויזען — אלזא וואללען זיך יעצט אללע פילאזאפען אונד געלעהרטע צוזאמ־מען נעהמען, אונד מיט איהרער קלוגהייט, איינעם מענשען בלאס אייניגע מאנאטען לאנג נור ניט מן שפייזען, ויא מ״ר ע״ה אין וויסטער צייט 40 יאהרע כל ישראל ועקסמאלהונדערט טויזענד מאן מיט מן מן השמים געשפייזט האט, און איינער וויסטע וואו ניכט וואקסט, און קאנן מאן דאס איך מיט חכמה התרברנגען אונד וואן דאס יעצט

ניכט

עכ"ז הוא מן הנמנע שהיה אז הכם יותר מכל חכמי זמננו, והנה האספו ויקבצו כל חכמי ומניני וכל יודעי העתים, וכל יודעי דת ודין, וכל הפילוסופים וחכמי הטבע, ונתוועדו ונתייעצו יחדיו ברוב חכמתם, לזון איש אחד רק איזה חדשים במזון החכמה — מן — בלא לחם ובשר ופירות ותמור יין וחלב, הלא תשש כחם ואין ביכולתם, אפי' באדם אחד, ורק איזה חדשים, והנה מ"ר ע"ה זן ופירנס ארבעים שנה, עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו במדבר בארץ לא זרועה ששים רבוא אנשים ונשים וטף, והוא לחם מן השמים, היש בכח החכמה לעשות כזה? ומה אם בעת הזאת כאשר מלאה כל הארץ דעה, וכל החכמים והפילוסופי' בעולם אין ביכולתם לעשות זה, ק"ו מקדם קדמתה ורק איש אחד חכם, אין הדעת סובלתו שעשה את זה בחכמה אבל היה בדרך נס, אשר הקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, באמרו הנני ממטיר לכם לחם מן השמים מזה ומזה נודע בבירור, כי כל הנעשה אז, מיציאת מצרים, ומלחמת עמלק וביו"ב הכל בהשגחת הבו"י וע"י אותות ומופתים, מעושי נפלאות גדולות לבדו.

שאלה ז' כמה נעים דבריך כי תשמרם בבטנו, אמנם עוד דברים בגו להכות באגרוף רשע, הלא אם נניח כי מ"ר ע"ה חכם גדול היה, אבל מה יאמרו ומה ידברו, על הניסים ועל הנפלאות על התשועות ועל הנחמות שעשה לנו הקב"ה ע"י שאר הנביאים בכל

ניכט מיט הכמה אונד תחבולה מאָגליך איזט, פֿיר אַללע פֿילאָזאפֿען אונד וויזען, געשווייגע נאך צו יענער צייט דאַסס מ"ר אַלליין, אונד ששים רבוא אנשים מיט חכמה צו שפייזען, היעמיט איזט אויסדריקליך בעוויזען, זא וויא דיעזעס בדרך נס, פֿאַן הקב"ה אלליין וואַר, וויא עס הייסט הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, זאמיט אויך אללעם וואַס דורך מ"ר געשעהען איזט זאוויא יציאת מצרים, דיא וואונדער אין דער וויסטע, מלחמת עמלק קריאת ים סוף א. ז. וו. אַללעס נור בהשגחת הבוי' אונד דורך זיינע אותות ומופתים געשעהען איזט.

פֿראַגע 7. וויא ערקוויקט האַסט דוא מיך טהייערסטער פֿאַטער מיט דיינער בעלעהרונג, אַבער אָהנעהיען זינד איהרע טריימע ווייערלעגט, וואַנן זיא אויך זאַגען, דאַסס מ"ר וואַר איין גראָסס־סער הכם, וואַס ווערדען זיא נון זאַגען צו דיא ניסים, וואַס געשעהען וואורדען דורך אנדערע נביאים, אַלזא אַללע וואַרען נור חכמים אונד ניכט נביאים?

אנטוואָרט גאַנץ ריכטיג, וויר פֿינדען אלישע הנביא האַט דאַס טאדטע קינד דער שונמית לעבענדיג געמאַכט, אונד נאך אנדערע ניסים אלזאָ ווער ווירד בעהויפטען, דאַסס עס דורך חכמה וואַר, עס איזט דאך אהנע צווייפֿעל דאַסס דיא ארצטנייא קונסט זיכער־ליך יעצט מעהר פֿערברייטעט אונד פֿארגעשריטטען איזט, אַלס זיא

דאַמאלס

זמן ועידן, וכי כלם כאחד הוי אנשים חכמים ונבונים ופליסופי' אחד בדורם ואין שני?

תשובה כן דברת, ובאמת מצינו כי אלישע הנביא החיה את בן השינמית המת, ועוד כמה וכמה ניסים מנביאי האמת שעשה לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, וכי גם זה בתחבולה ובחכמה יתירה היתה? הלא ידענו כי חכמת הרפואה בזמנינו נתפשטה עד למעלה ראש, ומעתה גשו עושו חושו, כל הרופאים וכל החכמים שבעולם, בכל סמי רפואתם, יחקרו וידרשו שנה תמימה, להחיות אפי' רק פרעוש אחד מת ואף לשעה קלה, הלא יאמרו לנו, התחת אלקים אנו להחיות מתים? ומכ"ש אדם להחיות על פני האדמה ימים ושנים רבות, וכן ניסי דניאל, חנניה מישאל ועזריה שהפילם לכבשן האש, ולא נשרפו הכי גם זה בחכמה יתירה היתה? וכלם פה אחד ענו ואמרו, ה' אמת ותורת משה אמת, מזה נראה כי רק מלומדי ניסים ונושעים היינו מאתו יתב' ולא בחכמה ובתבונה עשו זאת, ודברי חפושעים והמורדים כלה כעשן תכלה, ותעביר ממשלת זדון מן הארץ,

שאלה ח' תשועת חן חן לך אבי מחמדי החייתנו, ומעתה נא יהי' מטובך הגדול, לפאר לי ביתר שאת ענין מסירת תוה"ק והמצות שנמסר לנו מאתו יתב' ע"י משה רבינו ע"ה.

דאמאלס וואר אונד זואללען יעצט אללע ארצטע אונד פראפעסארען דער גאנצען וועלט זיך צוזאממענקאממען, קאנזיליום האלטען, אב זיא איינע טאדטע פליעגע אויף בלאס נור איניגע מינוטען, לעבענדיג מאבען קאננען געשווייגע נאך איינעם מענשען אויף לאנגער צייט, זא אויך דיא וואונדער פאן דניאל חנניה מישאל ועזריה, ווא זיא אים גראססטען פייער איינעם קאלקאפפענס געווארפען ווארדען זינד, אונד ניכט פערבראנטען, דאס וואר אויך מיט חכמה אדער תחבולה? אונד אללע היעלטען פעסט אן תוה"ק תורת מ"ר, היעמיט איזט מעהר ניכט איבער דיעזען געגענשטאנד צו שפרעכען, אונד אללעס איזט גרינדליך ווידערלעגט.

פראגע 8. ערקלארע מיר נון ליעבער פאטער, אויף וועלכער ארט, מ"ר דיא ישראל אונזער הייליגע תורה איבערליפערטע?

אנטווארט מערקע דיר מיין קינד גוט אויף וואס איך דיר יעצט ערקלארען ווערדע, וואפאן דוא דאנן לייכט ערפאהרען ווירסט וואס תורה שבכתב אונד תורה שבע"פ — הלכה למשה מסיני געמיינט ווירד, וואס וויר א"ה אים קאממענדען געשפראך נאך בעשפרעכען ווערדען — אונד נון וויססע יעדע מצוה דיא הקב"ה מ"ר איבערגעבען האט, איזט איהם צוגלייך אללע איינצעלהייטען אונד ער־קלארונגען דיעזער מצוה מינדליך איבערגעבען.

פראגע 9. אונד וואס ווירד געמיינט ליעבער פאטער דיא מצוה

אונד

תשובה שמור ושמעת את אשר אנכי דובר באזניך כעת, ודעת לנבון ניקל להבין ולהשכיל מה זה תורה שבכתב ותורה שבע"פ, אשר עוד נדבר מזה, במאמר הבא בשם ה' ועתה תבין לבך תקשיב אזניך, ידוע תדע כי כל מצוה ומצוה שנמסר למ"ר ע"ה מאתו יתב' נמסר לו מיד ג"כ כללותי' ופרטות' ודוקדוקי'.

שאלה ט' ומה זה המצוה כללותי' ופרטותי' ודקדוקי'?

תשובה נקוט בידך למשל מצות סוכה, באמור לו הקב"ה למ"ר ע"ה בסכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כ"ג) ווהו המצוה בעצמה כצורתה וכהוייתה שכתוב בתורה שבכתב, אמנם תיכף באתו מעמד פירוש לו הקב"ה בעל פה עניני המצוה הזאת כללותי' ופרטותי' דהיינו הדינים הנצרבים לה, כמו מצות סוכה אנשים חיבים ונשים פטורים, וכן חולים ועוברי דרכים פטורים ממצות, סוכה, וסכך הסוכה צריך להיות דוקא מצמח האדמה, ולא בשום דבר אחר בכלים או כדומה, וכן פי' לו הקב"ה, כי מצותה לאכול שמה ולישן שמה וכ' ושיעור הסוכה לכל הפחות צריך להיות ז' טפחים, סוכה שהוא למעלה גבוה מכ' אמה פסולה, ועוד כמוהו, וממש בדרך זה נתן לו הקב"ה כל התרי"ג מצות, דהיינו המצוה בעצמה, כמו שכתוב בתוה"ק והוא נקרא תורה שבכתב, וגם פירוש לו כל הדינים בכללגתי' ודוקדקי' על פה, והוא הנקרא תורה שבעל פה, אשר ניתן לנו ג"כ במעמד הלז מהבוי' וכן מצינו, מה שמיטה נאמרו לו כללותי' ופרטותי' ודקדוקי' מהר סינ' אף כל המצות נאמרו לו כללותי' ופרטותי' ודקדוקי' מסיני'.

אונד איהרע איינצעלהייטען.

אנטווארט נעהמען וויר אן מיין קינד צ"ב מצות סוכה הקב"ה זאגטע צו מ"ר בסכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כ"ג) איהר זאללט 7 טאגע אין דער סוכה וואהנען, דאס איזט דיא מצוה, צוגלייך האטע איהם הקב"ה דיא איינצעלהייטען, נאמליך דיא דינים דעם סוכה עקלארט, אונד צוואר דאס דיא מצות סוכה נור דאס מאנליכע געשלעכט מחיוב איזט, אבער פרויען, קראנקע, אונד רייזענדע דיא ניכט צו הויז זינד, זינד פטור פאן מצות סוכה, דיא בעדעקונג דער סוכה, נאמליך דער סכך מוסס מצמח הארץ זיין, אונד ניכט מיט קליידער אדער זיידען א. ד. ג. אונד ערקלארטע איהם צוגלייך דאסס דיא מצות סוכה איזט, דארט צו עססען, טרינקען, שלאפען א. ז. וו. דער רוים דער סוכה דארף ניכט וועניגער אלס ז' טפחים זיין, דיא סוכה זאלל ניכט האהער זיין אלס 20 עללען — אונד זא איזט בייא אללע תרי"ג מצות דיא הקב"ה מ"ר איבערגעבן האט צוגלייך זיינע איינצעלהייטען ערקלארונגען א. ז. וו. איבערגעבען ווארדען, נאמליך אים אללגעמיינען, אונד איהרער איינצעלהייטען אונד נעבענבעשטיממונגען.

שאלה י׳ ובאיזה אופן מסר מ״ר ע״ה לעם בני ישראל את התורה ואת המצות?

תשובה משה רבינו ע״ה מסר לנו המצות בדרך זה, הנה כאשר קיבל מהקב״ה המצות, ומשה בא אל האהל, ואהרן בא אחריו האהלה, ומסר לו משה את המצוה ממש כאשר שמע מפי הגבורה, היינו המצוה, ואח״כ כללותי׳ ופרטותי׳ ודקדוקיה, הכל כאשר קיבל מאתו ית׳ בלא תוסף וגרעון, ונסתלק אהרן ועמד לימין משה. ואח״כ באו אלעזר ואיתמר בני אהרן לפני משה, ומסר גם להם ממש כאשר אמר לאהרן המצוה וכל הפרטות, ונסתלקו אלעזר ואיתמר מפניו ועמדו אחד לשמאל משה, וא׳ לימין אהרן, ואח״כ באו השבעים זקנים לפניו, וגם להם מסר אות באות כאשר שמע מפי הגבורה, ואח״כ באו לפניו כל בני ישרא׳, ושמעו מפיו את כל הדברים הנאמר לו מפי הגבורה, כאשר אמרו לאהרן ולבניו ולשבעים הזקנים. נמצא כי אהרן שמע מפי מ״ר המצוה ד׳ פעמים, ובניו ג׳ פעמים, ושבעים זקנים ד״פ וכל ישרא׳ שמעו מפיו פעם אחד ונסתלק מ״ר מפניהם, ואח״כ חזר אהרן את דברי המצוה הזאת לפרשם כאשר שמע מפי מ״ר ע״ה, לכל המעמד הלזה, א״כ שמעו בני אהרן את המצוה ד׳ פעמים ג׳ מפי מ״ר ופעם א׳ מפי אהרן — ואהרן נסתלק מפניהם, ואח״כ חזר אלעזר ואיתמר

פראגע 10. אונד וויא האַט מ״ר דען קינדערן ישראל די מצוה איבערגעבען,

אנטווארט מ״ר האַט דען קינדערן ישראל אין פאלגענדער וויזע דיא מצות איבערליפֿערט, אונד צוואַר מ״ר איזט אין זיין צעלט היניין, אונד איזט אהרן צו איהם געקאממען, מ״ר האַט איהם דאַנן איינמאַהל דיא מצוה איבערליעפערט, אונד צוגלייך איהרע ערקלאָרונגען אונד איינצעלהייטען, וויא ער ויא פֿאַן הקב״ה עמפפֿאנגען האַט. זא איזט אהרן אבגעטרעטען, אונד זיך אַן דער רעכטען זייטע מ״ר געשטעללט, דאַנן זינד זיינע קינדער אלעזר ואיתמר היניין אונד מ״ר איהנען דאַס נאָמליכע איבערגעבען, ודאַן איזט לעזר אונד איתמר אויך אבגעטרעטען, איינער האַט זיך צור רעכטען זייטע אהרן׳ס געשטעללט דער אנדערע צור לינקען זייטע משה רבינ׳ס דאַנן זינד דיא 70 זקנים פֿארגעקאממען, דעננען ער אויך דאַס זעלבע איבערגעבען אונד ערקלאָרט האַטטע, דאַנן זינד דיא געזאַממטע כלל ישראל פֿארגעקאממען, אונד האַבען פֿאַן איהם זעלבסט דאַס אללעס עמפפֿאנגען אונד געהאָרט וואס ער פֿיר אהרן אלעזר ואיתמר אונד שבעים זקנים איבערליעפֿערט האַט ואמיט דאַט אהרן פאַן מ״ר דיא מצוה 4 מאַהל געהאָרט, זיינע קינדער 3 מאַהל 70 זקנים 2 מאַהל, אונד כל ישרא׳ 1 מאַהל געהאָרט, דאַנן איזט מ״ר אבגעטרעטען, זא האַט אהרן דיא מצוה ווידערהאָלט פֿיר אללע דארט שטעהענדען אונד זא האבען

ויינע

לפרש לכל המעמד את המצוה, וא"כ שמעו השבעים זקנים ג"כ ד' פעמים, ב' מפי מ"ר פעם אחד מפי אהרן, ופעם אחד מפי אליעזר ואיתמר — ונסתלקו אלעזר ואיתמר מפניהם, וחזרו הזקנים לפרש את המצוה לכל ישראל, נמצא כי כל ישראל שמעו את המצוה ד' פעמים, פעם א' מפי מ"ר ע"ה, פעם א' מפי אהרן, פעם א' מפי בניו, ופעם א' מפי הזקנים, ואח"כ שבו איש לביתו ולמדו לדעת להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולקיים ולעשות.

שאלה י"א והיאך היתה הקבלה, לדורות הבאים אחריהם?

תשובה וזקנים לנביאים, דהיינו הזקנים מסרו את המצות לנביאים ממש כמקודם, כמו שכתוב בתוה"ק והוא תורה שבכתב, וגם מסרו להם כללותי' ופרטותי' ודוקדוקי' בע"פ, והוא תורה שבע"פ ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש, בר"ח שבט הקהיל משה את כל העם ואמר לפניהם, הנה הגיע הזמן להפטר מן העולם, מי שיש בידו איזה ספק אשר לא ידע או שכח, מדברי תוה"ק, או ממצות הבוי' יבא וישאל, ובאו כל ישראל אליו, ישאלו כל אשר היה להם לשאול מאתו, ואז הואיל משה באר את התורה הזאת (דברים א') ושמעו מפיו כל המצות והחוקים והמשפטים, עד שלא היה להם שום ספק בכל דברי התורה הזאת ופרטותי' ודוקדוקי' ונמשך עד ז' באדר, וקודם מותו כתב להם

זיינע קינדער 4 מאהל געהערט 3 מאהל פאן מ"ר איינמאהל פאן אהרן — דאנן איזט אהרן אבגעטרעטען, אונד אלעזר ואיתמר האבען ווידערהאלט דיא מצוה, זאמיט האבען דיא 70 זקנים שאהן 4 מאהל געהערט, 2 מאהל פאן מ"ר 1 מאהל פאן אהרן, אונד איינמאהל פאן אלעזר ואיתמר — זאדאנן זינד אלעזר ואיתמר אבגעטרעטען, אונד דיא זקנים האבען דיא מצוה ווידערהאלט, אינד זא האבען אויך אללע ישראל דיא מצוה 4 מאהל געהערט 1 מאהל פאן מ"ר 2, פאן אהרן דריטע מאהל פאן זיינע קינדער פירטע מאהל פאן דען זקנים, אונד דאנן איזט יעדער נאך הויזע, אונד האבען אונטער זיך דיא מצוה וויעדערהאלט, זא דאסס זיא אללע גוט וויססען אונד דענקען זאללען.

פראגע .II אונד וויא האבען זיא פיר דער נאבקאממענשאפט דיא מצות איעבערליפערט.

אנטווארט וזקנים לנביאים דיא זקנים האבען דען נביא דיא מצות איעבערגעבען ערסטענס וויא זיא אין תוה"ק שבכתב שטעהט אונד מינדליך אללע איינצעלהייטען אונד דינים איעבערגעבען דאס איזט תורה שבעל פה, ויהי בארבעים שנה, נאך דיא 40 יאהרע אם 11 מאנאט, איין טאג אים מונאט דאס הייסט ר"ח שבט, האט מ"ר דאס גאנצע פאלק פערזאממעלט אונד זאגטע איהנען, נון איזט מיין צייט געקאממען

את התורה הואת ב״ג גילים מן בראשית עד לעיני כל ישראל, ונתן ביד שבט ושבט ס״ת אחד לדעת לעשות את כל מצות ה׳ כל הימים, וס״ת הי״ג נתן ביד הלוים, ואמר להם לקוח את ספר התורה הזה (דברים ל״א) וביום ז׳ באדר עלה להר ה׳ ונאסף אל עמו, ומת בנשיקה, ולא קם נביא עוד כמשה בישראל.

שאלה י״ב והיאך היתה הקבלה אחר מות מ״ר ע״ה.

תשובה משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ממש כאשר קיבלו מסיני, ויהושע למדו לזקנים אשר בימים ההם, וחקרו ודרשו אחת לאחת ממש כנתינתם מסיני ולא היה נפל להם שום ספק בשום דבר, ואחר משך הזמן, כאשר נפל להם איזה ספק אי שכחה בדבר אחד, המציאו הדבר על בוריו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם, ואחר משך הימים בנפול מחלוקה בין החכמים זה אמר בכה, וזה בכה או אחרי רבים להטות, וכן קבלו דור אחר דור, כי תורה שבכתב קיימו וקיבלו הס״ת שבכתב, ותורה שבע״פ קיבלו על פה, עד עת בא רבינו הקדוש, אשר עוד נדבר מזה במאמר הבא בשם ה׳.

געקאממען דא איך שטערבען מוסס, וואנן יעמאנד אונטער איך עטר וואס פֿאן דער לעהרע בעצווייפעלט אדער פֿערגעססען האט, קאממע אונד פראגע וואס ער וויססען וויללֿ, זא איזט יעדער צו אידם געקאממען דער איהם עטוואס פֿראגען ואלטע אונד מ״ר האט איהנען אללעם ערקלאַרט, וויא עס הייסט הואיל משה באר את התורה הזאת, דאהער האבען זיא ווידער אללעם גענוי אונד דייטליך פֿאן איהם עמפפֿאנגען, אונד איזט גאר קיין צווייפֿעל איעבערבליבען אונד דאס דויערטע ביז ז׳ באדר, אונד פֿאר זיין אבלעבען האט ער נאך דיא תורה געשריבען אין 13 ראָללען, פֿאן בראשית ביז לעיני כל ישראל, אונד האט יעדען שבט איין ס״ת געגעבען, דאמיט זיא וויססען וויא זיא זיך דער געזעטצע תוה״ק פֿיהרען זאללען אונד דאס דרייצענטע ס״ת האט ער דען לוים איעבערגעבען אונד זאגטע איהען לקוח את ספר התורה הזה (דברים ל״א) אונד איזט דאן אם בערגע היענף ביום ז׳ אדר אונד איזט אין אינער וועליגקייט פֿערוואנדעלט.

פראגע 12. אונד וויא וואר דיא איבערליעפֿערונג נאך דעם טאדע משה רבינו ע״ה?

אנטווארט נאך מ״ר האט אוֹא יהושע פֿאן איהם אללעס עמפפאנגען, אונד האט דיא זקנים בעלעהרט אללעם וויא ער פאן מ״ר געלערנט האטטע, אונד איבערדאכטעטע מיט ויינען צייט געואכסען, וואס אללעם

שאלה י״ג ועתה אהובי אבי, מה טוב חלקי ומה נעים גורלי, בבמה יודע אנכי כעת ביתר שאת ויתר עז את עיקר ויסוד הלוה.

תשובה ואתה הט אזנך ושמע דברי, מה נעם ומה תהלת ישראל בפי הדברים, לא קם בישראל כמשה עוד נביא, מזה נבין ונדע עד סוף כל הדורות, באם יעמוד נביא או נביאים רבים, ויתנו אותות ומופתים בשמים ובארץ אשר רצו להוסיף או לגרוע על תורת משה רבינו ע״ה כ״ב תורה שבכתב, או על תורה שבעל פה, נביא שקר הוא, ובמסית ומדיח הוא לא תחוס עינך עליו, יען לרמת מדרגת משה רבינו ע״ה דהיינו שאר כל הנביאים, נביאי אמת, כאשר בא עליהם שפע נבואתם לא היה ביכולתם לעמוד על מעמדם, כי ארכבותיהם דא לדא נקשן, מפחד ורעדה הדין לא קם נביא לפני הבורא ית׳ בלא רעדה אחתום במשה רבנו ע״ה, ועוד דרך שאר הנביאים, בחלום

אללעס קלאר דייטליך אהנע צווייפעל וואר, אונד וואס נאכהער עטוואס בעצווייפעלט ווערדע, פאנגען זיא דורך דיא שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם, ווירקליך אויך בעווי ווארען, נאמליך דיא 13 גרונדזאטצע אונד דיא דאראוף פאלגענדען ערקלערונגען אללעס וואר אונשטרייטבאר, אונד וועלכע נאכהער בעשטרייטעט ווערדען איינער זא אונד דיא אנדערן אנדערש זאגטען אין דיעזם פאללע, האט דיא מאיאריטאט ענטשיעדען, נאמליך אחרי רבים להטות, אונד זא וואר דיא איבערליפערונג אממער אין געשלאסט נאך דעם אנדערן תורה שבכתב איזט שריפטליך אבגעגעבען ווארדען אונד תורה שבע״פ מינדליך, ביז צור צייט רבינו הקדוש, האבען זיי נאך שרייבען ווערדען.

פראגע 13. אונד נון ליעבער פאטער וויא גליקליך בין איך יעצט געווארדען דורך גלויבענסארטיקעל צו פערשטעהען.

אנטווארט אונד וויא גוט ערקלארסט דו יעצט הערליך, דאס וויר זאגען לא קם בישראל כמשה עוד נביא, נאמליך עס ווירד ניע אין דיעזם שטאנדפונקט אין פראפעט געלאנגען וויא מ״ר ע״ה, דעסהאלב קאנן ניע עקסיסטירען יעמאנד דער געגען תורת משה אויפטרעטען זאלל אונד דאפאן עטוואס סטריגירען אדער געזאממטעם אבשאפפען — זאוואהל תורה שבכתב אלס אויך תורה שבעל פה, וויל אללעס מ״ר פטנו עמפפאנגען האט פאן הקב״ה אלליין אונד וועלכע איזט דיא גראסטע מדריגה פאן נבואת מ״ר ערסטענס לא קם נביא גאר קיין נביא האט ניכט שטעהען קאננען אהנע ציטטערן ווען ער דיא נבואה עמפפאנגען האט, נור מ״ר ע״ה אונד דאנן ומביט ער האט מיט איגענע אויגן געזעהען, אהנע שלאף אונד שלומטער, אהנע ראטהזעל אונד משלים זיין נבואה עמפפאנגען, זאנדערן

אדבר בו, בחידות ומשלים, אבל משה רבינו ע"ה לא כן כי מביט את תמונתו כמ"ש ותמונת ה' יביט, וע"כ מזה ומזה לבטה תדע ותאמר, אני מאמין באמונה שלימה שנבואת משה רבינו ע"ה היתה אמיתית ושהוא היה אב לכל הנביאים הקודמים לפניו ולבאים אחריו.

ובזה סיימנו קצת עקר ויסוד השביעי — בעזרת הבורא יתב' שהיה למשען לי.

זאנדערן ומביט את תמונתו, וויא עס שטעהט ותמונת ה' יביט, דאהער קאָננען וויר מיט רעכט זאגען אני מאמין וויר גלויבען באמונה שלימה דאס מ"ר ע"ה דער פארציגליכסטער אללער נביאים וואר — דאהער אללע נביאים אונד צו אללע צייטען זיך דיא נבואה אונד דער תורת מ"ר ע"ה פיגען מיססען — אונד זיינע מצות צו בעפאלגען.

אברך את ה' עזרי וצילי בהשתחוי' וקידה,
אשר עזרנו לסיים ח"ר מחבורי לקוטי יהודא,
ואליו אתחנן לעמוד לימיני,
כן לנצח אל יעזבינו,
ונפלאות מתורתו יראנו,
חכמה בינה ודעת יחנינו,
להתחיל ולסיים בהשכל ודעת גם חלק השני,
אכי"ר

נעשה ונגמר ע"י הב' זלמן כ"ץ ני' מפה

לוח התיקון

דף	שורה	טעות	תיקון
א	ד	פותח	פוסח
"	כז	בערגער	בערגע
ג	טו	כי	כי
ה	כח	דיך	דיר
ו	יא	באמין מאמונה	מאמין באמונה
ז	ג	שוטן	שטן
"	לד	ואמע	ואמען
י	ד	תחילה	תחילה יש לו סוף
"	יג	מתוקים	מתוקים
"	לד	מיסם	מוסם
יג	י	יכחית	וכחות
יד	א	אלים	אשים
"	כ	באפרת	באפרמת
"	י	בפיהם	בפיהם
יז	יט	אבל	אל
יח	י	הגשם	הגשם
כא	ד	לקודם	מקודם
"	יז	למנין	למין
כג	יז	יכה	וכה
"	כ	יא	יוא
"	לח	ויר	יורד
כד	יא	השנים	מהשנים
כז	ג	המלכים	המלאכים
"	ד	נענין שמת	ענין נשמת
ל	יב	יסיד	יסוד
לג	ו	ההיורן	ההריון
לד	כב	אומזאנט	אוטואנסט
לז	א	ואבנים	אבנים
לח	י	ואינא	ואנה

דף	שורה	טעות	תיקון
לט	לא	רעם	דאס
מה	טז	שכה	שפח
נ	ה	אין	אט
נא	ד	תת	שלא תת
נא	ו	בלי	בלי
נא	כח	אאנן	דאנן
"	"	מאכבען	מאכען
נב	כ	נו	נור
"	כד	ובטצע	ועטצע
נד	לה	והה	הוה
נח	יט	וינד	זינד
נט	יב	מחטובות	מהטובות
סא	ט	מכפל	מכל
סו	כי	דורדרייזענדער	דורכדרייזענדער
"	ל	וואסטע	וואוסטע
ע	יא	ומעהן	ומעון
עג	כז	אללם	אללעם
עה	י	ואל	ואם
עו	לג	אייקענטליך	אייגענטליך
עט	יז	וזה בידו	וזה וזה נתקיים
פב	ב	דברתך	דברתי
פד	לז	וואנדערטאטען	וואנדערטאטען
צד	ד	בנאמר	בנאמר
צה	ט	נעשי	נעשה
צו	כא	הימלעשיע	הימלישע
ק	ה	בריך	ברוך
קד	כב	אננאטהיג	אוננאטהיג
קט	כז	בית פעור	בעל פעור
קיז	יג	אחתים	אחותם

ואלה שמות האנשים הנדיבים אשר באו לסמכינו בנדבת לבם הטהור, ישלם ה׳ פעלם ותהי משכורתם שלימה מאת הבו״י אכי״ר

פאדע

הנגיד והקצין נדיב לב כ״ה ר׳ בנימין כ״ץ עם זוג׳ מ׳ אסתר תחי׳ וברך ה׳ את ביתו בכל מיני ברכות.
לזאת יקרא אשת חיל יקרת ר״ה מ׳ פאטשל תחי׳.
לעלי׳ נשמת בעלה מו״ה יהודא קופפלער ז״ל תנצב״ה.
ה׳ יאריך ימיה ושנותי׳ בנעימים.
ועל הטוב יזכר האשה החשובה מ׳ גיטל תחי׳ התנדב לעלי׳ נשמת בתה מ׳ גנענדל ע״ה.
כ״ה ר׳ שמחה פונק כהן שדעתו יפה עם כבו״ב ה׳ ישלם פעלם בברכת טוב.
כ״ה ר׳ ברוך צבי עם מרבית ביתו ה׳ יאריך ימיהם.
כה׳ ר׳ ברוך צבי עם מרבית ביתו ה׳ יאריך ימיו.
כה׳ ר׳ משה שטארין טייע בכל שיש בו ממש.
בה׳ ר׳ משה טויבער.
כה׳ ר׳ מנחם שטיין טייע בדבר שיש בו ממש.
כה׳ מאיר ווייטש ני׳
כה׳ שרגא הערצאג ני׳
כה׳ חנוך עפשטיין נ״י
כה׳ מנחם עפשטיין ני׳
כלם יעמדו על הברכה.

— אדא —

הה״ג מו״ה יעקב פראגער אב״ד ני׳
מו״ה דר׳ שטיין נ״י רה״ק.
מו״ה יחזקאל גאלדשטיין ני׳
מו״ה ישראל קאללאק ני׳
מו״ה יודא ליב פישער נ״י
מו״ה יעקב אליעזר חזן ני׳
מו״ה אברהם ענגעלמאנן ני׳
מו״ה שמואל דוד יאלף ני׳
מו״ה משה גראד ני׳
מו״ה יקותיאל ווייס ני׳
מו״ה יחיאל משה מאנדל ני׳
מו״ה שמואל מאנדל ני׳
מו״ה שמואל פרענקל ני׳
מו״ה מרדכי פרענקל ני׳
מו״ה יוסף פיין ני׳
מו״ה גדליה לארינץ ני׳

— זענטא —

הקצין המפואר רודף צדקה וחסד מו״ה יוסף יודא פישער ני׳ ה׳ יאריך ימיו בנעימים.
מו״ה זלמן פאללאק ני׳
מו״ה דוד גראסס שו״ב ני׳
מו״ה אברהם פישער ני׳
ה״ב מנחם פישער ני׳
מו״ה דוד שפיעגעל ני׳
מו״ה יהודא גאנז ני׳
מו״ה נחמן קליין ני׳
מו״ה משה לייכטער ני׳
מו״ה צבי יהודא גאלדשטיין ני׳
מו״ה יצחק פאללאק ני׳
מו״ה דוד בלייער שו״ב ני׳
מו״ה יהודא הויער ני׳

— פעטראוואסעללא —

מו״ה אליעזר חיים מענצער ני׳
מו״ה יו״ט ליפמאן פישער ני׳
מו״ה דוב בר׳ משה פישער ני׳
מו״ה ירמיהו וויטריאל ני׳
מו״ה יוסף אדלער ני׳

מו"ה ליפמאן פישער נ"י
מו"ה ישראל קאהן נ"י
מה"ו יוסף קליין שו"ב נ"י
הגבירה אמנת מו"ה יוסף פישער ז"ל

— מאהאל —

מו"ה טוביה פישער נ"י
מו"ה חיים גאלדבערגער נ"י
מו"ה אברהם צבי מענצער נ"י
מו"ה שלמה שטיין נ"י
הנגיד המפואר נדיב לב כה' יוסף פריינד מבעטשע נ"י
מו"ה יעקב עקשטיין שו"ב ומו"ץ
כה' בונם הערבסט נ"י
כה' מנחם אדלער נ"י
מו"ה שלמה זלמן פרענקל ראש החברא

ה"ב שרגא שטיינער
הגבירה יוטל פריינד תחי'
כה' שמעון שטיין נ"י
כה' שמואל לעהר נ"י מביסטריץ
כה' יחזקאל שאמשאן נ"י ביסטריץ
כה' נחום קנאלל בלאטשאוו נ"י
הב' יחיאל גראססמאן יאסא,
כ"ה זאב שלעזינגער מישקאלץ
הנגידים געברידער ברוממער לעליות נשמת אביהם ז"ל

— קיטצינגען —

הה"ג מו"ה מנחם אדלער נ"י

— ראטטערדאם —

הה"ג מו"ה דוב ארי' נ"י

[illegible]

[illegible]

1919 VI/13 New-York